

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

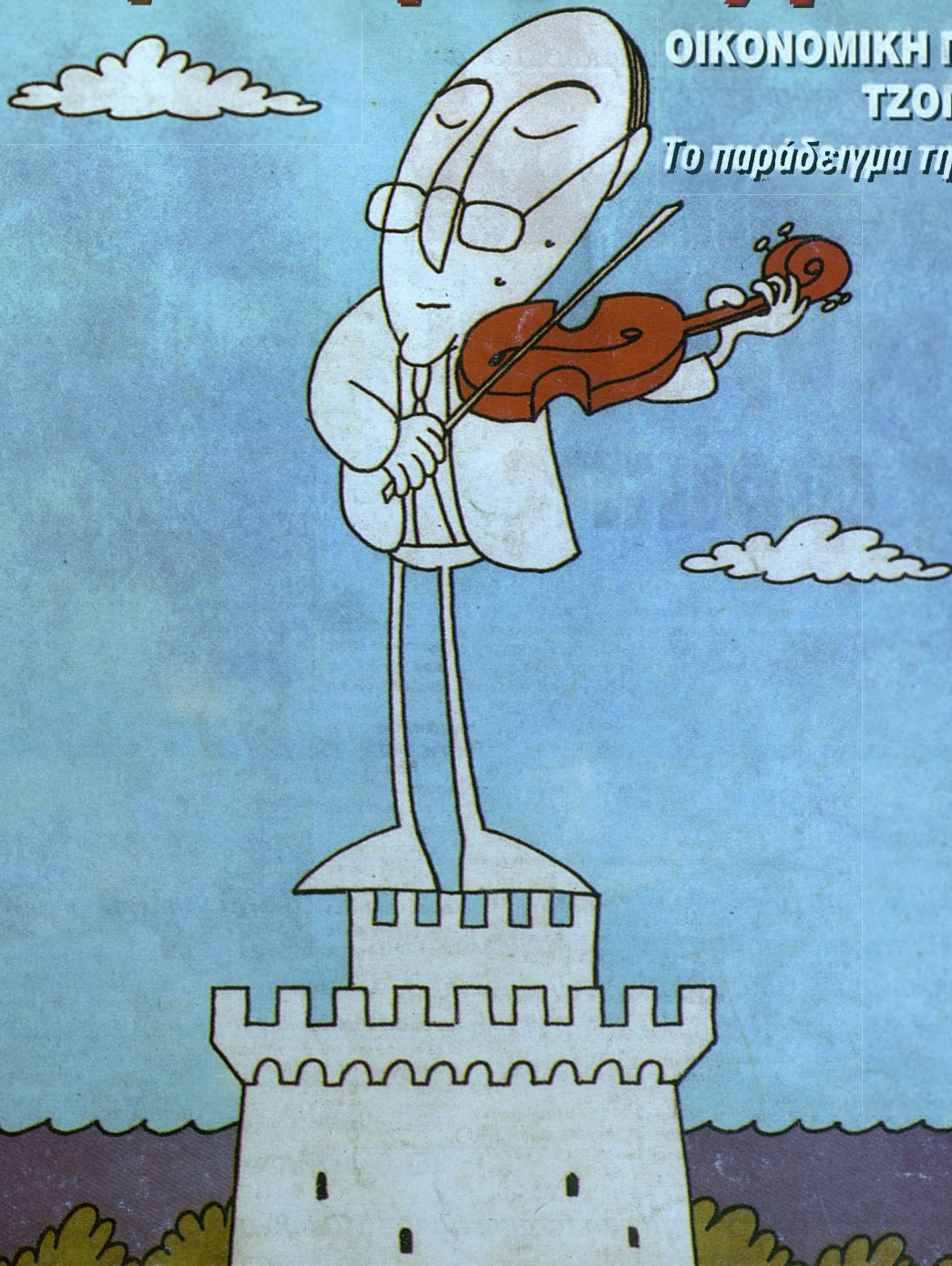

Περίοδος Β'
Τεύχος 667
Παρασκευή
28 Αυγούστου 1998
Δρχ. 500

Βαράτε βιολιτζήδες

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΖΟΓΑΔΟΡΩΝ

Το παράδειγμα της ΙΟΝΙΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ-ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Οι δύο όψεις
του πολιτικού κιτς

ΦΑΙΔΩΝ ΒΕΓΛΕΡΗΣ

Ακαταπόννητος
για τα ανθρώπινα δικαιώματα

ΡΩΣΙΑ-ΑΜΕΡΙΚΗ

Εκδοχές
μιας παγκόσμιας κρίσης

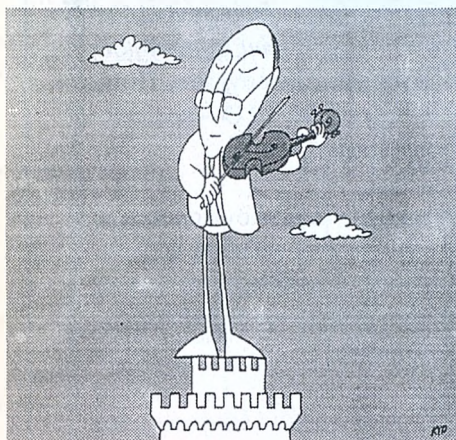
Οι τόμοι του ANTI, ένας πολύτιμος σύμβουλος

Το ANTI είναι μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτισμική μας ζωή.
Το ANTI ήταν όμως πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.
Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία χρόνια είναι αποτυπωμένο στους τόμους του ANTI.
Η σειρά των τόμων του περιοδικού ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού: Δημοχάρους 60, 115 21
Αθήνα, τηλ. 7232.713, 7232.819

αντι

Περίοδος Β' · Έτος 25ο · Τεύχος 667
Παρασκευή 28 Αυγούστου 1998 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ισάίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη., Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α. Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

11 ΣΕΠ. 1998

ΣΕΛ. 12 ΦΑΙΔΩΝ ΒΕΓΛΕΡΗΣ Μνήμη του ακαταπόνητου αγωνιστή για
τα ανθρωπιά δικαιώματα - του Σωτήρη Ντάλη

ΣΕΛ. 13 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΖΟΓΑΔΩΡΩΝ Με αφορμή την εξέλιξη στην
απόπειρα πώλησης της Ιονικής Τράπεζας, μια προσέγγιση των
διαρθρωτικών προβλημάτων της οικονομίας μας. Γράφουν: Ν.
Τραπεζικός, Παύλος Κλαυδιανός

ΣΕΛ. 18 ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ ΝΑ ΠΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΥΣ Ν' ΑΦΗΣΕΙΣ
Πολιτιστικής Πρωτεύουσας παραλείπόμενα - και ο ΣΥΝ - του
Κωστή Χρονάκη

ΣΕΛ. 19 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ-ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Οι δύο
όψεις του πολιτικού κιτς - του Ηλία Κανέλλη

ΣΕΛ. 22 ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΜΕΤΑ ΤΟ ΦΙΑΣΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΙΟΝΙΚΗ Τα μέτωπα
και οι φατριασμοί στο κυβερνών κόμμα έχουν έναν ακόμα λόγο
να εκδηλώνονται - του Τάσου Παππά

ΣΕΛ. 24 ΕΜΠΡΗΣΜΟΙ Ή ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ 2004; Κοινωνία
καταπατητών και κράτος εμπρηστής. Για τη βιτρίνα (και για τις
μίξεις) ρε γαμώτο - του Μάνου Στεφανίδη

ΣΕΛ. 26 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ και η στάση τους απέναντι
στην εξουσία. Με αφορμή τις απόψεις του Εντ. Σαϊντ. Γράφει ο
Σπήλιος Παπασηλιόπουλος

ΣΕΛ. 30 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Ρωσία: Κοινωνική, νομισματική και πολιτική κρίση -
της Κατερίνας Καρύγιαννη. Λατινική Αμερική: Η στρατευμένη
πεζογραφία της - του Φίλιππου Φιλίππου

ΣΕΛ. 51 ΤΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. Έλληνες λογοτέχνες
γράφουν για την μπάλα - του Δημήτρη Κόκορη

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Οικονομική πολιτική τζογαδόρων, σελ. 4

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 44

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 5

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Χρήστος Ξανθάκης, σελ. 66

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

• Εξώφυλλο:

Σκίτσο του ΚΥΡ, από τη διαφήμιση για
τη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 42

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΖΟΓΑΔΟΡΩΝ

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΩΡΑ που η κυβέρνηση προσπαθεί να δώσει την εντύπωση ότι η οικονομία της χώρας πηγαίνει από το καλό στο καλύτερο, ότι το πρόγραμμα σύγκλισης είναι εξαιρετικά επιτυχημένο κι ότι τίποτα δεν μπορεί πια να αναστρέψει τους οικονομικούς δείκτες, την ίδια ώρα που οι οικονομικοί εγκέφαλοι μιλούν μόνο με νούμερα, με ποσοστά, με αριθμούς και με τη στεγνή (και στυγνή, πολλές φορές) γλώσσα των τεχνοκρατών, η Ελλάδα αρχίζει να θυμίζει Ελντοράντο. Και οι δυνάμενοι αλλά και πολλοί από όσους αντικειμενικά είναι μη δυνάμενοι, σαν τους πιονιέρους εκείνους χρυσοθήρες της Άγριας Δύσης, προσπαθούν να εναρμονισθούν με το κλίμα ευφορίας που καλλιεργείται. Πάνω από 800.000 Έλληνες, αυτή τη στιγμή, αποστρέφονται πια το ΠΡΟ-ΠΟ και το ΛΟΤΤΟ – και «τζογάρουν» σε πιο «ευπρεπή» παίγνια. «Ευπρεπέστερο» όλων, το χρηματιστήριο.

Η ΣΤΡΟΦΗ στο χρηματιστήριο ως μέσο προσπορισμού οικονομικών προσόδων και πλουτισμού, φυσικά, ευνοείται από την ίδια την κυβέρνηση. Από μια κυβέρνηση που επείγεται να καλύψει τις προϋποθέσεις της ΟΝΕ, που επείγεται δηλαδή να λιγοστέψει το έλλειμμα, χωρίς παράλληλα να έχει τις δυνατότητες να ενορχιστρώσει μια εθνική οικονομική στρατηγική που να ευνοεί την επένδυση κεφαλαίων και να στηρίζεται στο σταθερό έδαφος των δυνάμεων της παραγωγής.

ΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ που γίνονται στη χώρα είναι ελάχιστες. Το παραγωγικό δυναμικό των επιχειρήσεων, οι εργαζόμενοι, συρρικνώνεται – με τους δείκτες της ανεργίας να αυξάνονται. Αντί, ωστόσο, «οι βιολιστές» της οικονομίας μας (και το «πρώτο βιολί της ορχήστρας», ο ίδιος ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, όπως φιλάρεσκα τον παρουσιάζει η ρεκλάμα της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης) να φροντίσουν να βρουν διαρθρωτικές λύσεις για την ελληνική οικονομία, να πασχίσουν δηλαδή να χτίσουν το μέλλον της χώρας σε σίγουρες και σταθερές βάσεις, αρκούνται στις εμβολωματικές λύσεις. Δίνουν την αίσθηση της πλαστής άνθησης και, ότι δεν μπορούν να κερδίσουν από τις επενδύσεις, το διεκδικούν από τα χρήματα των μικροεπενδυτών του Χρηματιστηρίου.

ΤΟ ΦΙΑΣΚΟ της πώλησης της Ιονικής Τράπεζας δείχνει ανάγλυφα τους στρεβλούς δρόμους μέσα από τους οποίους πορεύεται η οικονομία μας. Η κυβέρνηση έδειχνε σαν να έχει πεισθεί και η ίδια ότι το Ελντοράντο έχει ακόμα πολλά αποθέματα χρυσού – και, άρα, ότι οι μεγαλοτραπεζίτες θα τη στηρίξουν άνευ όρων. Αβελτηρία; Η ουσία είναι ότι φυσικά οι μεγαλοτραπεζίτες δεν πρόκειται να χαρίσουν χρήματα σε κανέναν. Όπως δεν χαρίζουν χρήματα οι οικονομικοί μεγαλοπαράγοντες (που συνηθίσαμε να τους αποκαλούμε «διαπλεκόμενους»), που στριμώχνονται για την εξασφάλιση των δημόσιων έργων για λογαριασμό τους.

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ αυτής της πολιτικής το ξέραμε εκ των προτέρων, μπορούμε να το δούμε ανάγλυφα σήμερα. Οι μικροεπενδυτές κλαίνε τα λεφτά που έχασαν. Το χαμόγελο του κ. Παπαντωνίου πάγωσε. Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης καλείται για μια ακόμα φορά να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα της έλλειψης επενδύσεων. Και το κράτος-τζογαδόρος θα συνεχίσει, με όλο και πιο βίαιους τρόπους, να εκταμιεύσει το τίμημα της σύγκλισης από τους συνήθεις φορολογουμένους – προσφέροντάς τους σε αντάλλαγμα ένα κράτος που αποδιαρθρώνεται ολοένα. Το φιάσκο της Ιονικής έδειξε τη γύμνια της κυβερνητικής πολιτικής.

αντί

Οι Έκουχ χρονισται

ΘΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΩΡΕ ΤΑΙ

ΤΩΡΑ ΜΕ
ΑΤΟΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΧΩΡΙΣ
ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ!

ΑΥΤΟΣ Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΔΕΝ ΘΑ'ΝΑΙ
ΑΓΟΝΟΣ...

ΚΑΙ ΜΕ
ΠΙΣΤΟΤΙΚΗ
ΚΑΡΤΑ...

ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ
ΤΩΡΑ ΤΗΝ ΕΞΟΜΕΠΕ
ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

ΜΕ ΚΑΘΕ
ΠΡΟΣΦΟΡΑ
ΔΩΡΟ
ΕΝΑ
ΚΙΝΗΤΟ!

ΑΙΤΗΣΕΙΣ
ΕΔΩ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΑΛΛΑΡΑ
ΚΚΟΦΟΠΟΡΓΟΣ 988

Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Βαρετά και απροσδόκητα

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ τελειώνει, η μικρή ανάπαυλα του *Αντί* πήρε τέλος, επανερχόμαστε (επανήλθαμε) στα ίδια. Το σκηνικό, άλλωστε, δεν άλλαξε πολύ: Αγορά, τράπεζες, χρηματιστήριο, S-300, Χριστόδουλος, Γιαννόπουλος και, φυσικά, Σημίτης, Παπαντωνίου, Πάγκαλος, Τσοχατζόπουλος – «αυτά που έρχονται κανείς εύκολα τα ει-κάζει/είναι τα χθεσινά τα βαρετά εκείνα»...

ΤΟ «ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟ», για την κυβέρνηση, ήταν, βέβαια, το *νανάγιο της Ιονικής*... Ήταν τόση η κυβερνητική ευφορία (μετά την αγορά της Τράπεζας Κρήτης από την αυτοκρατορία Λάτση), ώστε σύσσωμο το οικονομικό της επιτελείο πίστευε ότι Eurobank (Λάτσης) και Τράπεζα Πίστεως (Κωστόπουλος) θα πλειοδοτούσαν, ανταγωνιστικά, στην απόκτηση της Ιονικής... Πλην, οι κυβερνητικές προσδοκίες αποδείχθηκαν φρούδες. Η Τράπεζα Πίστεως αποχώρησε, την τελευταία στιγμή, από τον διαγωνισμό, ενώ ο Σπ. Λάτσης προσέφερε το χαμηλό τίμημα των 135 δισ. δραχμών. Όσο για τις δύο άλλες προσφορές (των 337 δισ. δραχμών και 270 δισ. δραχμών), δεν έπεισαν κανένα για τη φε-

ρεγγυότητά τους. Η συνέχεια είναι γνωστή: Ο διαγωνισμός κηρύχθηκε άγονος, φήμες κυκλοφόρησαν αμέσως για τη βιωσιμότητα του κ. Γ. Παπαντωνίου στη θέση του τσάρου της οικονομίας, η δραχμή και η αγορά των ομολόγων δέχθηκαν ισχυρές πιέσεις, τελικά χρειάστηκαν οι παρεμβάσεις της Τράπεζας της Ελλάδας και του υπουργείου Οικονομικών, με εκροές 270 εκατ. δολλαρίων και αγορές ομολόγων της τάξεως των 60 δισ. δραχμών, για να ισορροπήσουν τα πράγματα.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, η κυβέρνηση –ενδοίμων, ως συνήθως, βεβαιώνει πως πρόβλημα ουδέν, ότι ο νέος διαγωνισμός θα πραγματοποιηθεί τον Νοέμβριο και πως θα βρει, στο μεταξύ, εκείνες τις διαδικασίες που θα επιτρέψουν διεύρυνση του κύκλου των υποψήφιων αγοραστών... Αυτά λέγονται και γράφονται ενώ δεν λείπουν εκείνοι που μιλούν για «απρόσμενη σύμπραξη συμφερόντων μεταξύ Λάτση και Κωστόπουλου». Παρά ταύτα, οι δυο τραπεζικοί όμιλοι δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη να δώσουν οποιεσδήποτε εξηγήσεις στην κοινή γνώμη για τη στάση που αποφάσισαν να

τηρήσουν απέναντι στον διαγωνισμό πώλησης της Ιονικής. [Είναι κοινό μυστικό ότι τα επιτελεία των κ. Κωστόπουλου και Λάτση συνεδρίασαν «*επί τω αυτώ*», την περασμένη Δευτέρα, και αποφάσισαν, από κοινού, αποχή του πρώτου και συμμετοχή του δεύτερου, αλλά με επιδεικτικά μειωμένη προσφορά...].

ΚΥΠΡΙΑΚΟ: ΠΟΙΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ (ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ Θ' ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ) ΓΙΑ ΤΟΥΣ S-300;

ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ, οι δηλώσεις του υπουργού Εξωτερικών Θ. Πάγκαλου με αφορμή τους S-300 (ο χειρισμός του θέματος των ρωσικών πυραύλων αφορά «μόνον» την Κυπριακή Δημοκρατία, η ελληνική πλευρά παρεμβαίνει «μόνον συμβουλευτικά»; η απόφαση για την ανάπτυξη ή μη των πυραύλων θα ληφθεί από τη Λευκωσία), έγινε «το» θέμα στις σχέσεις Αθήνας-Λευκωσίας. Ερώτημα πρώτο: Η απόφαση για την αγορά των ρωσικών πυραύλων ήταν απόφαση «μόνον» της Λευκωσίας (και, κυρίως, του προέδρου Γλ. Κληρίδη) ή Λευκωσίας και Αθήνας; Ερώτημα δεύτερο: Για την εγκατάσταση ή μη εγκατάσταση ή

Α' εξάμηνο 1995

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (1995)

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του *Αντί*. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΓ' (Β' εξάμηνο 1995, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 594).

Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.

Στους τόμους του *Αντί* έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

Β' εξάμηνο 1995

αναβολή εγκατάστασης των πυραύλων S-300 ποιος θ' αποφασίσει; «Μόνον» η Λευκωσία ή «από κοινού Λευκωσία και Αθήνα;» Και αν υποτεθεί ότι η Αθήνα συνιστά νέα αναβολή (την τέταρτη, κατά σειρά) και η Λευκωσία δεν συμφωνεί (κάπου γίνεται λόγος για ενδεχόμενη παραίτηση του προέδρου Γλ. Κληρίδη, σε περίπτωση νέας αναβολής...), τι μέλλει γενέσθαι; Ερώτημα τρίτο: Ισχύει ή δεν ισχύει το αμυντικό δόγμα; Και εάν εξακολουθεί να ισχύει (παρά τα πολλαπλά κενά του), έχει δίκαιο ο Θ. Πάγκαλος όταν υποστηρίζει ότι «αμυντικό δόγμα δεν σημαίνει ότι αποφασίζουμε, από κοινού, για κάθε κίνηση της κυπριακής κυβέρνησης»;

ΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ Πάγκαλου «ανησύχησαν» τους ακραιφνείς της Νέας Δημοκρατίας, με προεξάρχοντα τον πρώην πρόεδρό της Μιλτ. Έβερτ, σε αντίθεση με τους χαμηλούς τόνους που προέκριναν τα περισσότερα κυπριακά κόμματα. Διαφοροποιήσεις, φυσικά, υπήρξαν. Το ΑΚΕΛ, επί παραδείγματι, έθεσε θέμα ευθυνών του κ. Γλ. Κληρίδη (για το πώς χειρίστηκε το όλο θέμα των πυραύλων) επαναφέροντας την πρότασή του για την υπογραφή στρατιωτικής συμφωνίας Ελλάδας-Κύπρου, ενώ ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ, Σπ. Κυπριανού, αναρωτήθηκε αν το «συναποφασίζομεν», που είχε συμφωνηθεί μεταξύ Γλ. Κληρίδη και Α. Παπανδρέου, εξακολουθεί να ισχύει και μετά τις δηλώσεις Πάγκαλου.

ΠΑΝΤΩΣ, και παρά την προσπάθεια του Κύπριου κυβερνητικού εκπροσώπου Χρ. Στυλιανίδη, να πείσει ότι οι δηλώσεις Πάγκαλου, ούτε αναιρούν, ούτε ανατρέπουν τίποτε (και ότι αποτελούν, κατά βάση, έκφραση «σεβασμού της κρατικής οντότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας», κ.λπ.), κοινή είναι η αίσθηση ότι οι δηλώσεις του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών «έφεραν στην επιφάνεια» μια κατάσταση πραγμάτων που υπέβασκε εδώ και αρκετές εβδομάδες. Αιτία: Η πυραυλοποίηση του Κυπριακού, η πίεση Αμερικανών, Βρετανών, Γερμανών, Αυστριακών για την μη εγκατάσταση των S-300, η άποψη της Αθήνας, αλλά και σειράς παραγόντων της Λευκωσίας, ότι προέχει η ενταξιακή διαδικασία και ότι η κυπριακή υπόθεση δεν έχει να κερδίσει τίποτε από μια οποιαδήποτε ένταση. [Όλα αυτά τα θέματα επρόκειτο να συζητηθούν, χθες Πέμπτη, στην Αθήνα, σε μια κρίσιμη σύσκεψη υπό την προεδρία του προέδρου Γλ. Κληρίδη και του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, με τη συμμετοχή των

υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας Ελλάδας και Κύπρου].

«ΑΥΓΟΥΣΤΕ, ΚΑΛΕ ΜΟΥ ΜΗΝΑ» - ΑΛΛΑ Ο ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΞΑΝΑΧΤΥΠΗΣΕ...

ΟΥΤΕ τον Αύγουστο, μήνα ανάπαυλας και διακοπών, ο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος, ανέστειλε τη γνωστή ρητορική του. Πράγμα που υποχρέωσε ακόμα και τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Δημ. Ρέππα να δηλώσει ότι, ναι μεν «η κυβέρνηση δεν ενοχλείται από τις δηλώσεις του κ. Χριστόδουλου», πλην όλα έχουν ένα μέτρο! «Οι απόψεις Χριστόδουλου -διευκρίνισε ο Δ. Ρέππας- είναι χρήσιμες. Δεν πρέπει, όμως, να ανατρέπουν μια ισορροπία που υπάρχει σύμφωνα με τα όσα προβλέπουν το Σύνταγμα και οι νόμοι του κράτους. Δεν πρέπει να υπάρχει σύγχυση ρόλων και αρμοδιοτήτων»...

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ του κυβερνητικού εκπροσώπου υπήρξε σαφές: η κυβέρνηση πράγματι, έχει ενοχληθεί και εξακολουθεί να ενοχλείται από τις συνεχιζόμενες «σορτίτες» του αρχιεπισκόπου -σορτίτες επί παντός επιστητού! Κάποιοι υποστηρίζουν: Έλλην πολίτης είναι ο κ. Χριστόδουλος, συνεπώς νομιμοποιείται να έχει άποψη και για την οικονομία, και για την παιδεία, και για θέματα εξωτερικής πολιτικής! Ορισμένοι ματαιόσπουδοι, μάλιστα, απεφάνθησαν ότι έτσι και αποφασίσει ο κ. Χριστόδουλος να αποβάλει το... «αγγελικό του σχήμα» (κοινώς, πετάξει τα ράσα), πολλοί από τους σημερινούς πολιτικούς μας δεν θα ξέρουν πού να κρυφτούν!

ΔΙΚΑΙΩΜΑ, ασφαλώς, του κ. Χριστόδουλου ν' αποβάλει το ράσο, αν αποδειχθεί ότι αυτή (υπόθεση εργασίας κάνουμε) είναι η τελική επιλογή του. Μέχρι τότε, όμως, είναι προτιμότερο ν' ασχολείται με

τα συναξάρια του, παρά με θέματα εξωτερικής πολιτικής, αφού δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι άλλο η Ελλάδα του 2000 και άλλο το «Βοήθα Αη-Γιώργη και συ Πατροκοσμά, να πάρουμε την Πόλη Παναγιά μου και την Αγιά Σοφιά»...

ΠΛΕΟΝ ανησυχητικό, αλλά και επικίνδυνο: ο κ. Χριστόδουλος πιστεύει ότι η ιστορική μοίρα τον θέλει *Επικεφαλής του Ελληνισμού!* (Το είπε τον Δεκαπενταύγουστο, στην Παναγία Σουμελά, διαβεβαιώνοντας το χριστεπώνυμο πλήρωμα ότι εκείνος δεν φοβάται ούτε τη *βάρβαρη Ανατολή*, ούτε την *πολιτισμένη Δύση*...). Αλλά, ούτως εχόντων των πραγμάτων, εξυπακούεται ότι κάποιος -η κυβέρνηση, η σύνοδος των ιεραρχών, το υπουργείο Οικονομικών- θα πρέπει να υπομνήσει στον κ. Προκαθήμενο ότι ισχύει και γι' αυτόν (το ανέφερε ήδη ο συνάδελφος Στάθης Ευσταθιάδης) το «*τα του Καίσαρος των Καίσαρι*». Και ο νούν, νοείτω!

ΤΟ ΡΟΥΧΟ ΤΗΣ ΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΟΜΕΣ ΚΑΤΑ ΣΟΥΔΑΝ ΚΑΙ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ δεν ανέστειλε ούτε την «τιμωρό διάθεση» των Αμερικανών κατά των πάσης φύσεως τρομοκρατών! Αυτό ανακοίνωσαν οι ίδιοι, βομβαρδίζοντας με πυραύλους το Σουδάν και το Αφγανιστάν. Ορισμένοι αναλυτές συσχέτισαν τη νέα αυτή αμερικανική επιδρομή με το «λευκό» φόρεμα της Λεβίνσκι. Όμως και αν θεωρηθεί τραηγμένη η εκδοχή αυτή, βέβαιο είναι ότι η Ουάσιγκτον εγκαινίασε, ουσία, μια πολιτική πυραυλικών επεμβάσεων, χωρίς προειδοποίηση, χωρίς την τυπική (έστω) συναίνεση του ΟΗΕ, χωρίς καν ενημέρωση των στενών συμμάχων της. Πρόσχημα η τρομοκρατία. (Η οποία δεν απαλείφεται, βέβαια, με βομβαρδισμό εργοστασίων και θύματα αθώων πολιτών). Πραγματικός στόχος: Η «διαμίνυση» ότι αυτοί -οι Αμερικανοί- ηγεμονεύουν στον κόσμο, ότι δεν δίνουν λογαριασμό σε κανένα και ότι ναι μεν, κάποτε, συμμάχησαν με τους Ταλιμπάν ή και με τους Κόκκινους Χμερ (μαζικούς τρομοκράτες, μαζικούς εγκληματίες), αλλά αυτό δεν ισχύει πάντοτε. Όλα, συνεπώς, εξαρτώνται, ρυθμίζονται από τη μοναδική υπερδύναμη, κ.λπ. Επιμύθιο: Πολλά θα πρέπει να αναμένουμε ακόμα, στη γύρω περιοχή, από αυτή την ακατάσχετη αμερικανική αλαζονεία. Και η Ευρώπη; Ατυχώς ατονεί...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Ο κ. ΡΕΠΠΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥΝΤΕΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΙ

«Υπάρχει μια βάσιμη υποψία ότι πάσχουν από διανοητικές ή ψυχικές ισορροπίες», όσοι ασχολούνται με «δήθεν σκάνδαλα στα γραφεία Τύπου εξωτερικού», σχολίαζε ο υπουργός κ. Δ. Ρέππας πέρυσι όταν από το *Αντί* – και την *Ελευθεροτυπία* – έγιναν μια σειρά από καταγγελίες για τα γραφεία Τύπου εξωτερικού και κυρίως για το γραφείο Τύπου του Παρισιού και τον προϊστάμενό του κ. Αριστείδη Καλογερόπουλο. Είχαν επολές ιστορίες τότε (αφορούσαν μέχρι και τον Πατριάρχη Βαρθολομαίο) και πολλά ονόματα: Άναλις, Πετσιλάς, Νικολάου, Νικολόπουλος κ.ά. και είχαν γράψει στο *Αντί* σχετικά κείμενα τόσο ο Α. Παπαδάτος όσο και ο Β. Καπετανγιάννης. Τα σχετικά κείμενα μπορεί ο φιλαναγνώστης να θυμηθεί αναδιφώντας τα τεύχη του *Αντί* από τον περασμένο Σεπτέμβριο.

Και τώρα, ένα χρόνο μετά, έγινε γνωστό ότι ο κ. Α. Καλογερόπουλος παραπέμπεται στο Πειθαρχικό Συμβούλιο με πρόταση οριστικής παύσης για σειρά αδικημάτων που διέπραξε σύμφωνα με το πόρισμα 337/6.4.1998. Εμείς δεν θα επιμείνουμε άλλο. Θέλουμε, όμως, να μάθουμε τι να λέει άραγε σήμερα ο κ. Δ. Ρέππας – και όσοι τον συνεπικούρησαν. Ποιοι είναι αλήθεια εκείνοι που πάσχουν από «διανοητικές και ψυχικές ισορροπίες» και πώς να χαρακτηρίσει κανείς την ελαφρότητα ενός υπουργού που σώνει και καλά θέλει να καλύπτει τους παρανομούντες υπαλλήλους του;
Χ.Γ.Π.

S-300 ΨΕΜΑΤΑ

Η κυβέρνηση λοιπόν τα μάζεψε με τους S-300, μεταθέτοντας την εγκατάστασή τους όχι τόσο στον Απρίλιο του '99 – αυτό συνιστά τακτικό μάλλον ελιγμό – αλλά στις καλένδες. Και έκανε καλά κάνοντας χρήση του κοινού νοός και αναγνωρίζοντας – επιτέλους – ότι το διεθνές τοπίο και η ευρωπαϊκή συγκυρία δεν είναι διόλου ευνοϊκά για ανατροπή του όποιου status quo.

Τι συμπεραίνουμε λοιπόν;

Πρώτον, ότι το περίφημο «ενιαίο αμυντικό δόγμα» φυλλορροεί άδοξα, αφού πρωτανεύει η διγλωσσία τόσο στην Αθήνα όσο και στη Λευκωσία. Δοθέντος μάλιστα ότι οι Τούρκοι με την υποστήριξη των ΗΠΑ – είναι πλέον προφανές – δεν μπλοφάρουν, ο παρών «ελιγμός» της ελληνο-κυπριακής ηγεσίας λίγο διαφέρει από άτακτη υποχώρηση.

Δεύτερον, πολύ ορθά το βάρος των διπλωματικών προσπαθειών μετατίθεται στην ενταξιακή διαδικασία, η οποία είναι η μόνη που σταθερά αναβαθμίζει το κυπριακό ζήτημα. Και κρίνεται λυπηρό ότι οι εκάστοτε λεονταρισμοί χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για εσωτερική κατανάλωση. Με ψευδή, όμως, και με τυχαίες κινήσεις δεν χαράζεται εθνική στρατηγική. Πόσο μάλλον που έτσι η αντίπερα όχθη αποθρασύνεται. Τρίτον και τελευταίον: Η κολακεία του θυμικού τόσο των Ελλήνων όσο και των Ελληνοκυπρίων οφελεί μόνο μικροκομματικά και δημιουργεί image «αρχηγών» ή μελλόντων ν' αρχηγεύσουν (όρα περίπτωση Πάγκαλου). Ουδόλως όμως βοηθεί την πολύπαθη Μεγάληνησο. Άσε που αποδεικνύει περίτρανα ανικανότητα πρόβλεψης των κινήσεων του αντιπάλου και αδυναμία μακρόχρονου σχεδιασμού της εξωτερικής πολιτικής. Ό,τι δηλαδή χειρότερο για όσους χειρίζονται τόσο λεπτά ζητήματα και τόσες χρονίζουσες πληγές.

Είναι, επίσης, χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο –εντελώς αθώα– η Αθήνα πετάει το

μπαλάκι της αναβολής-ματαιώσης(;) στη Λευκωσία, όπως φαίνεται από τη δήλωση του υπουργού Εξωτερικών ότι η Ελλάδα θα υποστηρίξει κάθε απόφαση της κυπριακής κυβέρνησης.

– Και οι δεσμεύσεις περί συναποφάσεων;

– Και οι φιλοπάτριδες δηλώσεις που επί μήνες δημιουργούσαν ατμόσφαιρα υπερηφάνειας;

Αυτές προφανώς γίνονταν, ένθεν και ένθεν, για εντόπια αξιοποίηση. Η ειρωνεία στην ανταπάντηση του Γλαύκου Κληρίδη δεν πρέπει να πέρασε απαρατήρητη από τους ηλιοκαμένους και ευδιάθετους πολιτικούς μας ιθύνοντες. Κατά τ' άλλα «άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε». Εξάλλου κατά δήλωσιν Παγκάλου οι S-300 δεν αποτελούν πολιτικό επιχείρημα και μάλλον υπερτονίσθηκε η διαπραγματευτική της δυνατότητα (όπερ έδει δείξει).

Γενικό συμπέρασμα: Η εγκατάσταση των S-300 στη Μεγάληνησο χρησιμοποιήθηκε ως μέσο διπλωματικής πίεσης και ως τέτοιο κατάφερε για ένα διάστημα να κάνει ΗΠΑ, Τούρκους και Ε.Ε. να τρέχουν. Αλλά μόνον αυτό. Και μόνον μέχρι εκεί. Επειδή όμως δεν υπολογίστηκαν οι συνέπειες μακροπρόθεσμα, είναι τώρα υποχρεωμένη η ελληνική και η κυπριακή ηγεσία ν' ανακαλέσουν παλαιότερες θέσεις τους. Η αναδίπλωση αυτή στη διπλωματική σκακιέρα σημαίνει ήττα. Και τούτο γιατί η τουρκική πλευρά εμφανίζεται δικαιωμένη, εφόσον οι πιέσεις, οι απειλές και οι εκβιασμοί της απέδωσαν.

Ποιος τώρα θα ξανατολμήσει να μιλήσει για ενιαίο αμυντικό δόγμα;

Οι Τούρκοι θα έχουν πάντα έτοιμη την απειλή άμεσης στρατιωτικής δράσης. Για την ελληνική πλευρά, τώρα, μπορεί να μένει η ικανοποίηση ότι επέτυχε το μη χείρον βέλτιστον. Ξέρει, όμως, πολύ καλά πλέον ότι τα παιχνίδια με τα όπλα εγκυμονούν κινδύνους. Έστω κι αν τα τελευταία δεν εδέησε να εκφυρσοκοροτήσουν.

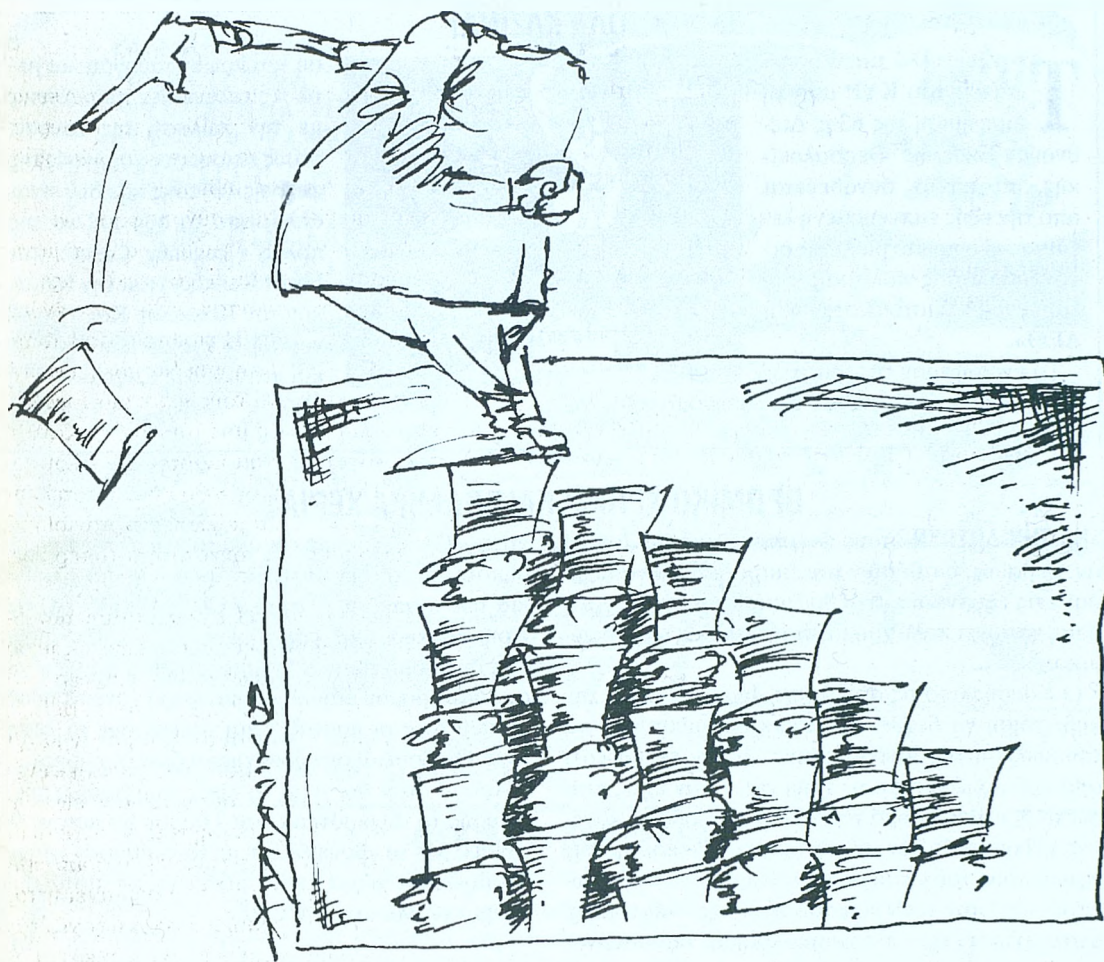
Μ.Σ.

ΟΙ ΑΠΑΤΕΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ τεύχος είχαμε σχολιάσει σε ένα σύντομο σημείωμα με τίτλο «Πατεντάτος ψεύτης! Αλλά μόνον αυτό;» την είδηση κατακύρωσης του διαγωνισμού για τα έργα στο Μέγαρο

Μουσικής. Στο μεταξύ, ο σύλλογος για τη Σωτηρία του Πάρκρου Ελευθερίας εξέδωσε σχετική ανακοίνωση και το ΚΚΕ υπέβαλε ερώτημα στη Βουλή. Έφτασε, όμως, και στα γραφεία μιας επιστολή του νομικού

συμβούλου του Μεγάρου σχετική με το θέμα. Στο επόμενο τεύχος μαζί με το σχετικό αποκαλυπτικό ρεπορτάζ για το όλο θέμα θα δημοσιευτούν και τα σχετικά κείμενα. Αναμείνате...

ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΗ ΔΙΩΞΗ 78ΧΡΟΝΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

Στις 20 Αυγούστου ο 78χρονος αγρότης, λογοτέχνης και εκδότης της εβδομαδιαίας εφημερίδας της Ιεράπετρας Διέξοδος Γιάννης Γαϊτανάκης δημοσίευσε άρθρο στο οποίο ανέφερε την ολιγωρία και την ιδιοτέλεια που επιδεικνύουν οι δημοτικές αρχές όσον αφορά την αποχέτευση και τον βιολογικό καθαρισμό των λυμάτων της περιοχής. Το άρθρο δεν κατονόμαζε τον δήμαρχο Μανώλη Μαστοράκη, αλλά αυτός θεώρησε υβριστικό το δημοσίευμα και υπέβαλε μήνυση. Ο 78χρονος Γαϊτανάκης συνελήφθη και με την αυτόφωρη διαδικασία οδηγήθηκε στον εισαγγελέα, ο οποίος όρισε και την τακτική δικάσιμο για την υπόθεση.

Έχοντας αναλάβει ήδη το χρίσμα του υποψηφίου για τις ερχόμενες δημοτικές εκλογές από το ΠΑΣΟΚ, ο δήμαρχος Μαστοράκης φοβάται το διάλογο και με αλαζονεία προσπαθεί να φимώσει όποιον εκφράζει ερωτήματα για τα έργα του. Αλλά πού χάθηκε το πολιτικό ήθος για να το βρουν στο γραφείο του δημάρχου της Ιεράπετρας; Απλώς νομίζαμε ότι έχουν περάσει οι καιροί που μπορούσες να καταλήξεις στη φυλακή γι' αυτά που γράφεις. Αλλά ο κ. Μαστοράκης όπως και ο κ. Γιαννόπουλος φαίνεται ότι έχουν άλλη γνώμη.

Α.Β.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Στις 28.7.98 το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης επεδίκασε στην ελληνοκύπρια Ξεναγό Τιτίνα Λοϊζίδου αποζημίωση 174.000.000 δρχ. η οποία αφορά την απώλεια χρήσης της ιδιοκτησίας της στην κατεχόμενη Κερύνεια. Επίσης, το δικαστήριο επεδίκασε αποζημίωση 11.600.000 δρχ. για ηθική βλάβη ενώ η καταβολή της δεν στερεί από την Τιτίνα Λοϊζίδου το δικαίωμα ιδιοκτησίας επί της περιουσίας της.

Το τουρκικό κράτος οφείλει να συμμορφωθεί με την απόφαση, αν δεν επιθυμεί να τεθεί εκτός συστήματος Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και κατ' επέκταση εκτός της ευρωπαϊκής σκηνής. Μια ιστορική απόφαση που αποτελεί καίριο δεδικασμένο και ανοίγει τον δρόμο σε πάνω από 200.000 Ελληνοκύπριους να προσφύγουν στο ίδιο δικαστήριο. Μια απόφαση που δικαιώνει τον επίμονο και τολμηρό αγώνα

μιας γυναίκας, αφού κατάφερε να πραγματοποιήσει αυτό που δε στάθηκε δυνατό στα 24 χρόνια κατοχής.

Η Τουρκία αντέδρασε ανακοινώνοντας ότι «δεν έχει καμία δημόσια εξουσία εντός των συνόρων της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», ενώ ο Ραούφ Ντενκτάς έσπευσε να δηλώσει ότι η αποζημίωση δεν θα καταβληθεί, τονίζοντας πως η απόφαση ισοδυναμεί με «πλήρες κλείσιμο των θυρών ανάμεσα στις δύο κοινότητες». Παρ' όλα αυτά, η Τουρκία οφείλει να εκτελέσει την απόφαση εντός τριών μηνών και η επίσημη αντίδρασή της θα καταγραφεί μέσα στο Σεπτέμβριο κατά τη διάρκεια του πρώτου συνεδρίου μονίμων αντιπροσώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Τουρκία γνωρίζει ότι η μη εκτέλεση της απόφασης θα επιβεβαιώσει για ακόμη μία φορά όσους την κατηγορούν για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Α.Β.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟ ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ...

Ευλογώντας αθλητές και ιερά όπλα. Κουνώντας το χέρι διδακτικά και δοκιμάζοντας τη φωτογένειά της. Περιμένοντας να γυρίσει στις αλησμόνητες -όχι στις χαμένες- πατρίδες και θεωρώντας συλλήβδην την Ανατολή «βάρβαρη».

Αντιδικώντας με τους πολιτικούς και χαμογελώντας με νόημα για την επιτυχία της στα γκάλοπ.

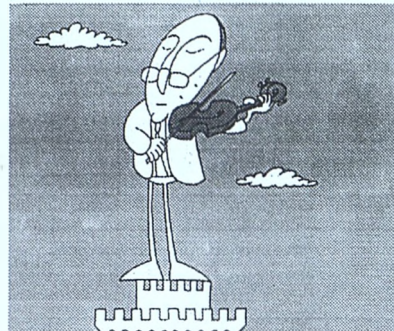
Επιθυμώντας να παίξει καθοριστικό ρόλο στα της εκπαίδευσης και μην ακούγοντας κουβέντα για το διαχωρισμό της από το Κράτος. Προτείνοντας τη λοβοτομή για τους αντιρρησίες συνείδησης -ίσως στο μέλλον να πράξει

το ίδιο και για τους υπόλοιπους γραϊκύλους- αλλά κηρύσσοντας την αγάπη της ακόμα και για τα τέκνα της που ξεστράτισαν από τον ευλογημένο δρόμο.

Προειδοποιώντας ότι δεν άρχισε ακόμη να μιλάει.

Βοήθειά μας και καλά ξεμπερδέματα... **Α.Β.**

ΟΛΑ ΚΑΖΙΝΑ!

Το εξώφυλλό μας κοσμεί σκίτσο του ΚΥΡ από τη διαφήμιση της 63ης Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης, το οποίο συνοδεύεται από την εξής εμπνευσμένη λεζάντα: «Το πρώτο βιολί της οικονομικής μας πολιτικής σολάριε αποκλειστικά στην 63η ΔΕΘ».

Το ενδιαφέρον της καταχώρισης βρίσκεται πέρα από την ειρωνική απεικόνιση

ση του πρωθυπουργού και μετά τις τελευταίες περιπέτειες με την πώληση της Ιονικής στους επίσημους χορηγούς της φετινής έκθεσης που δεν είναι άλλοι από τα δύο καζίνο της πόλης (Regency Casino και Hyatt Regency) και την Ιντρακόμ του Κόκκαλη. Και η οικονομική πολιτική μοιάζει όλο και πιο πολύ με τζόγο...

Ω

ΒΡΩΜΙΚΟ ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΒΡΩΜΙΚΑ ΧΕΡΙΑ

«**ΝΑ ΤΗΝ ΔΩΣΟΥΝ** στους Φιλιππινέζους την Ιονική αν, βεβαίως, διαθέτουν τους παράδες και να αφήσουν τις εξυπνάδες περί βρώμικου χρήματος, γιατί όπου υπάρχει πολύ χρήμα, έτσι ή αλλιώς είναι βρώμικο».

Ο Κουρής από τις στήλες της *Αυριανής* καλεί την κυβέρνηση να δεχθεί την προσφορά-μυστήριο για την πώληση της Ιονικής χωρίς να τόν ενδιαφέρει από πού προέρχονται τα χρήματα. Όταν έχεις πιάσει το βρώμικο χρήμα τίποτα δεν σε φοβίζει, κανένας ενδοιασμός δεν σε συγκρατεί. Ο εκδότης της εφημερίδας που «γκρέμισε τον Καραμανλισμό», συνεχίζοντας την ανάλυσή του περί της οικονομίας, ανακαλύπτει την παγκοσμιοποίηση διαπιστώνο-

ντας: «Όλοι ξέρουμε ότι όλα τα λεφτά της οποιασδήποτε μαφίας δεν φυλάσσονται στα θησαυροφυλάκια των τραπεζών αλλά όλα **ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΙ** στα Χρηματιστήρια και στις επιχειρήσεις και, αλίμονο, στις οικονομίες και τα χρηματιστήρια όλων των χωρών του κόσμου έτσι και καμιά φορά συνεννοηθούν μεταξύ τους οι μαφιόζοι και αποσύρουν τα λεφτά τους. Θα βουλιάζουν οικονομικά όλες οι χώρες».

Άραγε όταν θα γίνει το κραχ που προβλέπει ο Κουρής το συγκρότημα του Ταύρου με ποιους θα ταχθεί; Με το «βρώμικο» ή με το «καθαρό» χρήμα; Τα βρώμικα χέρια έχουν μάθει να μη διστάζουν. Χρήμα να 'ναι κι ό,τι να 'ναι...

Α.Β.

να άλλος απ' τον φοβερό και τρομερό Αρχάν. Αφού ξεκίνησε την καριέρα του σαν ηγέτης των «Τίγρεων» των σκληροπυρηνικών οπαδών του Ερυθρού Αστέρη στον πόλεμο απέκτησε φήμη και χρήμα.

• Ο πόλεμος τελείωσε. Ο Αρχάν ως πρόεδρος της Όμπιλιτς -απαραίτητη σημείωση Όμπιλιτς ήταν το όνομα ενός εθνικού ήρωα των Σέρβων- ετοιμάζεται να κατακτήσει την Ευρώπη, αφού το σερβικό πρωτάθλημα αποδείχτηκε εύκολη υπόθεση. Οι αντίπαλοι καταγγέλλουν ότι οι επιτυχίες της ομάδας του Αρχάν οφείλονται στην τρομοκρατία -δεν ήταν λίγες οι φορές που πρωτοπαλίκαρα του Αρχάν πυροβόλησαν μέσα στο γήπεδο- στην εξαγορά αγώνων και το ντοπίαρισμα των παικτών της. Αυτά είναι φιλά γραμμάτια για τον Τίγρη.

• Η Όμπιλιτς μπορεί να ελπίζει σε καλή ευρωπαϊκή πορεία αλλά ο Αρχάν δεν θα μπορεί να ακολουθήσει την ομάδα στο εξωτερικό, αφού καταζητείται ως εγκληματίας πολέμου. Γι' αυτό και επίσημη πρόεδρος είναι η σύζυγός του και λαϊκή τραγουδίστρια

• Στο φετινό Champions League η Σερβία εκπροσωπείται από την Όμπιλιτς. Η είδηση βρίσκεται στο όνομα του αφεντικού της ομάδας που δεν εί-

Τσέτσα Βελίτσκοβιτς. Η φρικιαστική ρομφαία των «Τίγκροβι» θα φιγουράρει στα ευρωπαϊκά γήπεδα από τους οπαδούς της Όμπιλιτς και ο Θεός να βάλει το χέρι του ώστε να μη βγάλει η κλήρωση στο δρόμο τους τίποτα Κροάτες...

• Μπροστά σε κάτι τέτοιους προέδρους ακόμα και οι Μπερλουσκόνι, Ταπί και Βαρδινογιάννης μοιάζουν αγγελούδια!

• Η στήλη παρακολούθησε τους πυροβολισμούς των κρητικών οπαδών της αξιωματικής αντιπολίτευσης κατά την επίσκεψη του Κώστα Καραμανλή και απόρησε. Πότε οι ρύποι αυτομάτων όπλων και περίστροφων χαρακτηρίζονται «μπαλωθιές» και πότε πυροβολισμοί; Υπάρχουν καλές και κακές σφαίρες; Το ίδιο θα αναρωτιέται και ο κουμπουροφόρος Γιακουμάτος...

• Οι πυρκαγιές για φέτος απ' ό,τι φαίνεται έληξαν. Η *Αυριανή* μπορεί να κοιμάται ήσυχη. Οι Γκρίζοι Λύκοι μετακόμισαν κατά τα φαινόμενα στη Γαλλία, αφού τις τελευταίες μέρες κήκαν και εκεί μεγάλες εκτάσεις. Ας κοιμόμαστε ήσυχοι τουλάχιστον ως του χρόνου.

• Αποφύγετε πάντως να περάσετε απ' την Πεντέλη. Δεν θα είναι και η ομορφότερη εμπειρία. 2004 καταπατητές συνιστούν Αττική. Αυτοί ξέρουν!

Α.Β.

Το σκίτσο του Γιάννη Καλαϊτζή στην *Ελευθεροτυπία* σχολιάζει με τον πιο γλαφυρό τρόπο το κερδοσκοπικό παιχνίδι που παίζεται γύρω από την πώληση της Ιονικής.

ΦΥΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΔΕΛΕΣ

Ο δήμαρχος Αθηναίων λησμονήσε, όταν ξεναγούσε συγκινημένος τη Σοφία του Χουάν από τον βράχο της Ακρόπολης, να της δείξει και το Ρουφ ή τον Βοτανικό, δηλαδή περιοχές της «επικράτειάς» του με άφθονο *coulleur* –και *κουρέλ*– *local*. Ιδιαίτερα στο Ρουφ θα είχε ενδιαφέρον να δει η Άννα τις τεράστιες μπάλες που αντικατέστησαν τα δέντρα των διαχωριστικών νησίδων στην οδό Πειραιώς –χάρμα αισθητικής– αλλά και το παρακείμενο «Αθλητικό Κέντρο», το οποίο συχνά-πυκνά υποφέρει από τους εργολάβους του κ. Αβραμόπουλου ή του κ. Μοσχονά. Εκεί θα δει κανείς μπάλα, σκουπίδια και εγκαταλελειμμένα όργανα «αθλοπαιδιών» μέσα στο πάρκο, κιάλους που δεν αδειάζουν ποτέ, ρυπαρότητα και εγκατάλειψη σ' έναν χώρο όπου εκατοντάδες νεαρόκοσμοι προσπαθούν ν' αθληθούν κάθε μέρα. Εκεί βρίσκεται και το Ολιβερό Σεράφειο Κολυμ-

βτήριο, το οποίο μια λειτουργεί και τρεις «συντηρείται», εκεί βλεύεται ασφυκτιώντας και το νεοδίμητο κλειστό γήπεδο μπάσκετ, εκεί υπάρχει και μια «παιδική χαρά» για πάσα χρήση έχει και δύο γήπεδα τένις, τα οποία συντηρούσαμε εκ των ενόντων οι δεκάδες περίοικοι που τα χρησιμοποιούσαμε. Χρησιμοποιώ παρατατικό σκόπιμα γιατί, μεσούντος του Αυγούστου, ο κ. Δήμαρχος αποφάσισε να μετατρέψει το ένα γήπεδο τένις σε γήπεδο mini football, προσδοκώντας μ' ελάχιστη δαπάνη κορδέλες, «εγκαίνια» και παρουσίαση «έργου». Έτσι, χωρίς προγραμματισμό, χωρίς να ρωτήσει κανέναν –γιατί άλλωστε;– χωρίς να λάβει υπόψη του τα τμήματα για παιδιά και αρχαρίους που λειτουργούσαν μ' επιτυχία τον χειμώνα και χωρίς να σεβασθεί τους πολυάριθμους μεσήλικες που –σαν τον υπογράφοινα– αθλούνταν εκεί καθημερινά πολεμώντας νεανικά φαντάσματα

και περιττά κιλά, ο ρέκτης κ. Αβραμόπουλος αποφάσισε να «μεταμορφώσει» το ένα γήπεδο όπως-όπως και έφερε προς τούτο συνεργεία που τρύπησαν το «ταρτάν» του. Δηλαδή, «ράβε-ξήλωνε» και ψήφους μάζευε. Τουλάχιστον έτσι νομίζει. Τι κι αν μπορούσε, κάλλιστα, να επεκταθεί στους παρακείμενους ανενεργούς χώρους, χωράφια, ανοιχτές αυθιήκες κ.λπ., διεκδικώντας και αναμορφώνοντας θετικά όλη την περιοχή και φθάνοντας το πράσινο ως τις γραμμές του τραίνου; Αυτά τα πράγματα θέλουν μελέτη, προγραμματισμό, όραμα, χρήματα, δηλαδή ανήκουν σε άλλη εκλογική αναμέτρηση.

Ο κ. Αβραμόπουλος όσον αφορά το Ρουφ θέλει «κορδέλα» εδώ και τώρα, καλά και σώνει. Έστω κι αν το «μετάξι» της είναι καμωμένο από φύκια. Ίσως για να ξεαναδικαιώσει όσους τον θεωρούν τον πιο «παισάκο», γαλάζιο δήμαρχο.

Μάνος Στεφανίδης

Ο ΓΛΕΝΤΖΕΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΙΜΩΡΟΣ

Ο υπουργός Δικαιοσύνης Ευάγγελος Γιαννόπουλος είπε και ελάλησε: «όποιος συκοφαντεί μέσω του Τύπου θα καταδικάζεται σε δύο χρόνια κάθειρξη»! Η διάταξη που εισηγείται ο κ. Γιαννόπουλος –αυτός ο τόσο φωτογενής πολιτικός που χρησιμοποίησε όσο λίγοι άλλοι τον τηλεοπτικό φακό για να περιλούσει τόσους και τόσους με τους αξιοζήλευτους χαρακτηρισμούς του– ούτε την ευπρέπεια ούτε την ευγένεια

προβλέπεται να φέρει στα ΜΜΕ. Και αυτό το γνωρίζει τόσο ο κύριος υπουργός όσο και ο πρωθυπουργός. Ούτε αυτός είναι άλλωστε ο στόχος της διάταξης, γιατί περί απλής επίδειξης κυβερνητικής ισχύος πρόκειται. Με παραλήπτες όσους εξακολουθούν να λένε τα πράγματα με τ' όνομά τους, όσους συνεχίζουν ν' ασκούν αμερόληπτη κριτική χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες. Δύσκολοι καιροί έρχονται και η κυβέρνηση, μέσω του λαλίστατου υπουργού της, προετοιμάζεται για το μέλλον. Αλλά είναι τουλάχιστον αστείο η αυταρχικότητα και ο εκφοβισμός των ΜΜΕ να παρουσιάζονται ως ηθική και ευαισθησία για την ποιότητα της ενημέρωσης...

Λ.Β.

Ο ακαταπόνητος αγωνιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

του Σωτήρη Ντάλη

Ακαταπόνητος υπερασπιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δάσκαλος πολλών γενιών στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο καθηγητής **Φαίδων Βεγλερής** έφυγε πλήρης ημερών στα 95 του χρόνια. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1903 και σπούδασε νομικά στο Παρίσι και στο Μπορντώ. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα το 1927 και ως δικηγόρος αρχικά και ως καθηγητής κατόπιν άνοιξε νέους δρόμους στον τομέα του Δημοσίου Δικαίου. Εξελέγη υφηγητής στη Νομική Σχολή Αθηνών – το 1935, αλλά απελύθη από τη δικτατορία του Μεταξά, που τον οδήγησε και στις φυλακές Αβέρωφ. Καθηγητής, το 1965 στηλίτευσε το βασιλικό πραξικόπημα. Το 1967 απολύθηκε από τη δικτατορία των συνταγματαρχών.

Τον Αύγουστο του 1967 αυτοεξορίστηκε στη Γαλλία, όπου η γαλλική κυβέρνηση τον διόρισε καθηγητή Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου. Εκείνη την περίοδο πρωτοστάτησε στον αγώνα κατά της χούντας, καταγγέλλοντας τη στρατιωτική δικτατορία στην Ευρώπη.

Όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης εξέταζε την προσφυγή των Σκανδιναβικών χωρών εναντίον της ελληνικής χούντας, τα προσφεύγοντα κράτη τον υπέδειξαν ως βασικό μάρτυρα. Σε όλη την επτάχρονη αυτοεξορία του ο Φ. Βεγλερής ήταν μέλος της Δημοκρατικής Άμυνας του Εξωτερικού.

«Την είχαμε ονομάσει έτσι από μίμηση και θαυμασμό και σαν χαιρετισμό για τον ηρωικό αγώνα που διεξήγε μέσα στην Ελλάδα μια “Δημοκρατική Άμυνα”, αποφασισμένη να πολεμήσει με κάθε θυσία τη χούντα και τους λίγους συνεργάτες της», έγραψε ο Φαίδων Βεγλερής στο αυτοβιογραφικό του σημείωμα.

Μαχόμενος διανοούμενος και αδιάφορος για τα αξιώματά, ο καθηγητής

της Φαίδων Βεγλερής επέλεξε το περιθώριο για χώρο δράσης και στάθηκε στην άκρη εκείνη που προκαλεί αντιπάθειες και εχθρότητες, έτοιμος πάντα να πληρώσει ακριβώς το προνόμιο της ανεξαρτησίας. Η προσήλωσή του σ’ αυτό που κάθε φορά θεωρούσε δημόσιο καθήκον οδηγούσε τον Φαίδωνα Βεγλερή να συγκεντρώσει την προσοχή του σε γεγονότα και συμπεριφορές της ελληνικής πραγματικότητας.

Το πάθος του δημόσιου καθήκοντος, ο πόθος της πνευματικής ανεξαρτησίας, η αποσιώπηση της ιδιωτικής ζωής και η αναπόφευκτη διεύθυνση υποσυνείδητων υπολειμμάτων στην ανάλυση αντικειμενικών καταστάσεων υφαίνουν τον ιστό του έργου του Φαίδωνος Βεγλερή.

Για πέντε δεκαετίες έγραφε και σχολίαζε από τέσσερα παρατηρητήρια: τη θεωρία, τη δικηγορία, τη μουσική ερασιτεχνία και την παρατήρηση της περιβάλλουσας πολιτικής ζωής του τόπου. Τα περισσότερα από αυτά τα σχόλια τα συγκέντρωσε σ’ έναν τόμο που κυκλοφόρησε πρόσφατα με τον τίτλο *Τετράδια 1944-1997. Σκέψεις και στοχασμοί* (εκδόσεις Διώνη).

Τα τετράδια του Φαίδωνος Βεγλερή εκφράζουν την αγωνία του για την υπεράσπιση της «πολιτείας» και αντικατοπτρίζουν κατά τον καλύτερο τρόπο τον αγώνα του για την «ανθρωπιά του ανθρώπου». Με τα κείμενα αυτά της περιόδου 1944-1997 ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά το πάθος του Φ. Βεγλερή για το δημόσιο καθήκον και την αγωνία του για μια σύγχρονη κοινωνία των πολιτών.

Τη μαχητικότητα και το πάθος του για τη συγκρότηση της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα, ο γράφων είχε την τύχη να γνωρίσει στο πλαίσιο της πρώτης κίνησης πολιτών που ιδρύθηκε στην Ελλάδα και της οποίας υπήρξε πρόεδρος για μεγάλο διάστημα ο Φ. Βεγλερής.

Ο Φαίδων Βεγλερής υπήρξε όχι μόνο κορυφαίος καθηγητής του Δημοσίου Δικαίου αλλά κι ένας σπάνιος άνθρωπος, σεμνός και απαράμιλλα μαχητικός. Άφησε πίσω του έναν ολόκληρο κόσμο ιδεών και δράσης, ο οποίος είναι βέβαιο ότι θα αποτελέσει ανεξάντλητη πηγή γνώσης και έμπνευσης.

Οι έλληνες πολιτικοί παίζουν "Monopoly"

Το «μπλακ άουτ» των ιδιωτικοποιήσεων

Του Ν. Τραπεζικού

Φιάσκο ή στημένο παιχνίδι ήταν τελικά η επιχείρηση πώλησης της Ιονικής Τράπεζας; Και εάν ήταν φιάσκο θα κληθεί να πληρώσει κάποιος από τους αρμόδιους περί τον διαγωνισμό; Και εάν ήταν στημένο θα φανεί; Και τελικά, η κυβέρνηση τι παίζει; Μονόπολη ή τζόγο στο Χρηματιστήριο; Ερωτήματα που δεν πρέπει να αφεθούν προς επίλυση από τους τελευταίως ενσκήψαντες «κύκλους της αγοράς», αλλά να απασχολήσουν σε βάθος την ελληνική κοινωνία και τους όποιους θεσμούς της, καθώς φανερώνουν συμπτώματα άκρως αποθαρρυντικά.

Ο διαγωνισμός κηρύχθηκε «άγονος» και θα επαναληφθεί εντός τριμήνου, σύμφωνα με τον κ. Παπαντωνίου. Ο ίδιος, μάλιστα, προσπαθώντας να διασκεδάσει τις αρνητικότητες εντυπώσεις για την κυβέρνηση από τις εξελίξεις στην Ιονική, έσπευσε να δηλώσει πως «σε καμία χώρα του κόσμου δεν επηρεάζεται η οικονομία από την πώληση ή μη μιας μεσαίας Τράπεζας».

Η αντιπολίτευση από την πλευρά της στο σύνολό της μίλησε για «φιάσκο», «τραγωδία» και «ξεπούλημα» χωρίς όμως να προσθέσει τίποτε το ουσιαστικό. Πλην ίσως του κ. Αλογοσκούφη, ο οποίος έριξε στο τραπέζι την ιδέα περί «στρατηγικού επενδυτή», η ουσία των όσων ειπώθηκαν ήταν πως δεν συνέβη και τίποτε.

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Η κυβέρνηση Σημίτη, θέλοντας να εξασφαλίσει πάση θυσία την πορεία ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ αποφάσισε να προχωρήσει σε ένα ευρύτατο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων προκειμένου να γεμίσει τα κρατικά ταμεία και να μειώσει το δημόσιο έλλειμμα. Αφού λοιπόν έβαλε μπροστά τις «μετοχοποιήσεις» (βλέπε ΟΤΕ και Ελληνικά Πετρέλαια) και «απαλλάχθηκε» από παλαιά βάρη μικρότερης εμβέλειας, όπως η Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος και η Τράπεζα Κρήτης, προώθησε στην ατζέντα των ιδιωτικοποιήσεων την Ιονική Τράπεζα. Αξίζει να υπογραμμισθεί πως από το συνολικό πρόγραμμα των αποκρατικοποιήσεων που

έχουν προγραμματισθεί για το 1998, η κυβέρνηση προσβλέπει να εισπράξει περίπου 1 τρισεκατομμύριο δραχμές, το οποίο θα σμικρύνει κατά πολύ το δημόσιο έλλειμμα, εξέλιξη που μας φέρνει πολύ κοντά στα κριτήρια του Μάαστριχτ.

Όταν ήλθε, λοιπόν, η σειρά του τραπεζικού τομέα να ανεβεί στο τραίνο του εκσυγχρονισμού, το οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης σχεδίασε τη δημιουργία δύο πόλων στην τραπεζική αγορά. Ο ένας πόλος θα αποτελέτο από τη «μεγάλη μας φίλη», την Εθνική Τράπεζα (εξ ου και η συγχώνευσή της με την Κτηματική και το άνοιγμά της στους θεσμικούς επενδυτές του εξωτερικού στους οποίους και παρέχώρησε σημαντικό μέρος του μετοχικού κεφαλαίου, έτσι ώστε το ελληνικό Δημόσιο να κατέχει πλέον σχετική πλειοψηφία γύρω στο 30% στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας).

Ο έτερος πόλος θα σχηματιζόταν από την Τράπεζα Πίστωσης του κ. Κωστόπουλου, ο οποίος, εκτός του ότι κατέχει την πρώτη θέση στο χώρο του ιδιωτικού τραπεζικού συστήματος, συνεισέφερε τα μάλα στην ανάδειξη της κυβέρνησης Σημίτη με τον σχηματισμό του «δικτύου των διαπλεκόμενων», τα οποία και έως σήμερα τη στηρίζουν.

Εκεί λοιπόν που ήταν όλα «συμπεφωνημένα» και ο κ. Κωστόπουλος θα αγόραζε την «προβληματική» Ιονική Τράπεζα (που εμφανίζει λιγότερα κέρδη από την πληθώς μικρότερη σε μέγεθος ΧΙΟΣ BANK) με ένα ποσό γύρω στα 45 δισεκατομμύρια εμφανίστηκε ο «ανοιχτοχέρης» Σπύρος Λάτσης, ο υιός του καπετάνιου (θυμάστε εκείνου που έβαλε τις φωνές στον Μπους γιατί άργησε να φτάσει στο γεύμα που είχε προσκαλέσει τους ηγέτες των 7 πλουσιότερων χωρών στο σπίτι του στο Λονδίνο).

Ο υιός, λοιπόν, Λάτσης, που έχει σπουδάσει τραπεζικά και, όπως λένε οι πληροφορίες αποφάσισε να επαναπροσανατολίσει τις δραστηριότητες του Ομίλου από τον αμιγώς ενεργειακό χώρο σε άλλους πολλά υποσχόμενους και πιο κερδοφόρους τομείς άρχισε να μαζεύει σιγά σιγά Τράπεζες (INTERBANK, Αθηνών, Κρήτης, Εργασίας, POST BANK Βουλγαρίας) και να στήνει δίκτυο στον ευρύτερο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Έτσι, η «ανοιχτοχεριά» του Λάτση όχι μόνον χάλασε την αρχικώς μαγειρευμένη «σουπά» αλλά και επέδρασε στο να πάρουν τα μυαλά του κ. Παπαντωνίου αέρα ότι θα εισπράξει πολύ πάνω από τα 220

δισ. δρχ. «Αέρα», όμως, πήραν και τα μυαλά των «ρηξικελευθων» ή κερδοσκοπων μεγάλων και μικρών «επενδυτών» που αγόρασαν μαζικά μετοχές της Ιονικής και της Εμπορικής και οι οποίοι μόνο για την Τρίτη και την Τετάρτη έχουν χάσει το 16% των χρημάτων τους.

Οι εξελίξεις, όμως, που σημειώθηκαν τη Δευτέρα το μεσημέρι στο κτίριο της Σοφοκλέους, όταν ανοίχθηκαν οι προσφορές για την απόκτηση της Ιονικής, απέδειξαν για άλλη μια φορά πως «κανείς δεν μοιράζει χρήματα». Άλλωστε, η λιτή ανακοίνωση του υπουργείου Οικονομικών την Τρίτη το βράδυ πληροφορούσε πως ο Όμιλος Λάτση κατέβαλε 28 δισ. ως πρώτη δόση για την απόκτηση της Τράπεζας Κρήτης, ενώ τα υπόλοιπα από τα ενενήντα... τόσα δισεκατομμύρια θα καταβληθούν στο μέλλον, όπως άλλωστε προέβλεπε και η πρόταση που υπέβαλε ο Όμιλος Λάτση και με την οποία κέρδισε το διαγωνισμό. (Πόσο, όμως, εκτιμάται το ξενοδοχείο στην πλατεία Συντάγματος που απέκτησε ο κ. Λάτσης, εφόσον αυτό συμπεριλαμβάνεται στα περιουσιακά στοιχεία της Τράπεζας Κρήτης; Και πόσο αποτιμάται το ΧΙΑΤΟΝ, που ανήκει στην Ιονική Ξενοδοχειακή και θα περιέλθει στα χέρια αυ-

τού που θα αποκτήσει την Ιονική Τράπεζα:).

Χρήματα μοιράζουν, αλλά στα λόγια, αυτοί που είτε δεν τα έχουν είτε κάτι άλλο έχουν στο νου τους. Όπως η Jan Morton Hegei που προσέφερε 1 δισεκατομμύριο 125 εκατομμύρια δολάρια (337 δισεκατομμύρια δραχμές) ή η Exchange Finance Overseas (Holding) Ltd που πρόσφερε κάτι λιγότερο, ήτοι 1 δισεκατομμύριο δολάρια. Μόνο που η μία εμφάνισε εγγυητική επιστολή από Τράπεζα των Φιλιππίνων και του Βόρνεο ύψους 75 δισεκατομμυρίων δραχμών και η άλλη φωτοτυπία κρατικών ομολόγων των ΗΠΑ. Δεν γνώριζαν άραγε και τα δύο δικηγорικά γραφεία που κατέθεσαν τις προσφορές ότι η παρουσίαση εγγυητικών επιστολών από γνωστές Τράπεζες και η κατάθεση τοις μετρητοίς των χρημάτων αποτελούσαν ρητούς όρους του διαγωνισμού; Και να πει κανείς ότι το έκαναν για διαφημιστικούς λόγους, αφού κανείς δεν τους γνωρίζει και ούτε φαίνεται πως θα ασχοληθεί κανείς μαζί τους στο μέλλον, όσο και να ειπώθηκε με το άνοιγμα των προσφορών πως πρόκειται για ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

Ενα πουλάκι λέει πως πρόκειται για φανομαδάδες που εμφανίστηκαν και υπέβα-

λαν προσφορά μόνο και μόνο για να «εξετελείσουν» τη «χρηματιστηριακή τιμή» της Ιονικής Τράπεζας. Ποιος ξέρει;

Το ίδιο πάλι πουλάκι λέει πως η πρόταση

Για να χρησιμοποιήσουμε σύγχρονη ορολογία η «αγορά καλείται να διαμορφώσει και πάλι το τίμημα, αλλά αυτή την φορά πολύ προς τα κάτω».

Λάτση των 135,6 δισεκατομμυρίων δραχμών υποβλήθηκε μόνο και μόνο για να δείξει ποια είναι η «φυσιολογική τιμή» απόκτησης του 51% της Ιονικής. Αλλωστε, έχοντας κερδίσει τον τίτλο του «ανοιχτο-

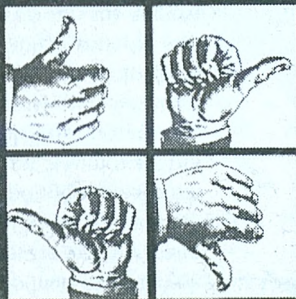
χέρη» είχε κάθε «δικαίωμα» να υποβάλει μία ενδεικτική και «λογική» προσφορά που θα τραβούσε τα αντιά όσων είχαν πάρει τα μυαλά τους αέρα.

«Δικαίωμα» το οποίο δεν διέθετε ο «τσιγγούνης» κ. Κωστόπουλος. Πιθανόν σε αυτό να συνίσταται και η προσυνεννόηση Λάτση-Κωστόπουλου για την οποία τόσος λόγος γίνεται στα κάθε είδους παρασκήνια και διαδρομές. «Προσυνεννόηση», η οποία προφανώς δεν είχε στόχο την κατανομή της Τράπεζας στον έναν ή στον άλλον διεκδικητή, αλλά στην αναδιαμόρφωση των κανόνων του παιχνιδιού που είχαν ξεφύγει από τον έλεγχό τους, δηλ. στην ανατροπή της «διαφαινόμενης ως ελάχιστη αποδεκτής τιμής» που είχε προσδιορίσει το Χρηματιστήριο και ο κ. Παπαντωνίου με δηλώσεις του λίγες ημέρες πριν από το διαγωνισμό της 24ης Αυγούστου.

Στην ανατροπή, λοιπόν, της «ελάχιστη αποδεκτής τιμής» (η διατύπωση περιλαμβάνόταν στην ανακοίνωση της Τράπεζας Πίστεως που εξέδωσε λίγα μόλις λεπτά μετά το άνοιγμα των προσφορών και με την οποία δικαιολογούσε την αποχή της από το διαγωνισμό) φαίνεται πως κατατείνουν οι προσπάθειες όλων των άμεσα ενδιαφερομένων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ ΤΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑ η καταγραφή μιας δεκαετίας

ΘΕΜΕΛΙΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, Ιδεολογία
και Πολιτική
στο Μεσοπόλεμο

Κείμενα:
• Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
• Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
• Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
• ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
• Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
• Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
• Η. ΗΛΙΟΥ
• Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
• Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
• Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
• Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
• Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
• Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
• Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
• Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
• ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
• ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
• Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
• ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
• ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία
και πολιτική στο Μεσοπόλε-
μο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΡΩΤΟ
ΒΟΥΛΕΥ

Οικονομική πολιτική τζογαδόρων

Το παράδειγμα της Ιονικής

του Παύλου Κλαυδιανού

Για δεύτερη φορά μέσα σε ένα χρόνο, ενώ η οικονομία βαδίζει εξαίσια, ένα εξωγενές περιστατικό έρχεται όχι μόνο να διαταράξει τον «ενάρτετο κύκλο» (αντίθετο του φαύλου που συνήθως εντοπίζουμε στις οικονομίες) των οικονομικών εξελίξεων αλλά και να προκαλέσει κρίση, καταστροφή. Πέρυσι, η υποτίμηση στην Ταϋλάνδη και η κρίση γενικότερα στην Ασία, επέβαλε τελικά την υποτίμηση. Φέτος το ρούβλι, σε συνδυασμό με την αποτυχία της κυβέρνησης να πουλήσει την –πολύ μικρομεσαία– Ιονική, επίσης μπορεί να μας επιβάλει τα πάνδεινα.

Η κυβέρνηση είναι καταγανακτισμένη. Όχι μόνο είχε αποκατασταθεί ξανά ο διαταραγμένος «ενάρτετος κύκλος» στην οικονομία, αλλά επιπλέον αυτό το αντανakλούσε η έντονα ανοδική πορεία του Χρηματιστηρίου και της –νεότευκτης– δευτερογενούς αγοράς ομολόγων. Η δραχμή γινόταν κάθε μέρα και «σκληρότερη» κερδίζοντας πόντους ανατιμώμενη έναντι νομισμάτων επιπέδου, οι ξένοι επενδυτές αγόραζαν αβλεπώς ελληνικά χαρτιά και η ελληνική κυβέρνηση στην άνοδο του Χρηματιστηρίου έβλεπε και τη δική της δυνατότητα να πουλήσει μετοχές του Δημοσίου για να καλύψει κάθε της ανάγκη: δημοσιονομική, πολιτική ακόμη και ιδεολογική εφόσον ο λαϊκός καπιταλισμός μπορεί ξανά να αποτελεί αριστερό ιδανικό.

Η πώληση της Ιονικής μετά τα μοσχοπούλημα μιας «σκιάς», όπως η Τραπεζα Κρήτης, προεξοφλούνταν λαμπρή και σίγουρα θα αποτελούσε ένα κεντρικό σταθμό για την άνοδο σε ακόμη υψηλότερους δείκτες. Είναι ακατανόητο, αλλά για 100 και μόνο δισ. δραχμές –αν έδινε, δηλαδή, ο κ. Σπ. Λάτσης 235 δισ. αντί 135– στερηθήκαμε μία επιτυχία εθνικών διαστάσεων: έναν ολάνοιζτο δρόμο προς την Ο.Ν.Ε., τον εκσυγχρονισμό, την άνοδο του Α.Ε.Π. και του βιοτικού επιπέδου, τη μείωση της ανεργίας κ.τ.λ. κ.τ.λ. Όσοι θυμωμένοι έδειξαν τον κ. Γ. Παπαντωνίου ως τον βασικό υπεύθυνο που πρέπει να τιμωρηθεί, δεν είχαν καθόλου άδικο, σε τελευ-

ταία ανάλυση. Μόνο όποιος κλείσει για λίγο τα μάτια και φανταστεί τα ρεπορτάζ που θα γράφονταν αν κατέβαλε κάποιος 235 δισ., μπορεί να στοχαστεί το μέγεθος της καταστροφής. Μήπως ξεχάσαμε τα όσα γράφτηκαν πριν 2 μήνες με τα 93 δισ. για την Κρήτης, τότε που είχαμε καταπιεί τη γλώσσα μας όλοι σχεδόν οι αριστεροί;

Μ' αυτή μας την εισαγωγή ασφαλώς απλοποιούμε τα πράγματα και εν μέρει αδικούμε και τους κυβερνητικούς υπευθύνους για την οικονομία οι οποίοι –αν και ενέπνεαν– δεν έφθασαν είναι αλήθεια ποτέ στα επίπεδα των προπαγανδιστικών αναλύσεων των συναδέλφων στον Τύπο. Μάλιστα μερικοί –οι καθηγητές Γ. Γιαννίσης, Γ. Στουρνάρας, ακόμη και ο ίδιος ο Γ. Παπαντωνίου και ο Δ. Ρέππας– έχουν ήδη προλάβει να μιλήσουν για την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στην πραγματική οικονομία και το Χρηματιστήριο και μας συνιστούν εμείς να είμαστε προσεκτικοί όταν παρακολουθούμε το Χρηματιστήριο! Όμως οι πολίτες, που σε μια μέρα μόνο (προχθές Τετάρτη) είδαν να εγκαταλείπουν τη σκληρή δραχμή 1 δισ. δολάρια, υιοθετούσαν την άποψη του συνεχώς ανοδικού Χρηματιστηρίου και της σκληρής δραχμής: δημιουργός της οποίας ήταν αποκλειστικά η κυβέρνηση.

Εντούτοις, τα ζητήματα της οικονομίας, επομένως και της κοινωνίας, είναι αρκετά σοβαρά. Ας δούμε πρώτα τι μας αποκάλυψε η υπόθεση Ιονική. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τι μας αποκαλύπτει το συμβάν του ρουβλίου που όμως ακόμα βρισκόμαστε εν εξελίξει.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η κυβέρνηση, ευρισκόμενη μπροστά στο ζήτημα των ελληνικών τραπεζών, εκείνο που τελικά επέλεξε ήταν η βαθμιαία πώληση ενός μέρους κρατικών ή δημοσίου συμφέροντος τραπεζών. Ουσιαστικά αποφάσισε να κρατηθεί μόνο η Εθνική, εφό-

σον την Εμπορική ως ελιγμό δήλωσε ότι δεν την πωλεί, ενώ η ΑΤΕ είναι ακόμη σε ακαθόριστη κατάσταση.

Έτσι ελπίζει ότι υποβοηθεί στη δημιουργία 2-3 ισχυρών πόλων, άρα ενισχύει την ανταγωνιστικότητα, ότι παραχωρεί με τις ιδιωτικοποιήσεις ζωτικό χώρο στους ιδιώτες σε ένα τομέα νευραλγικό και κερδοφόρο βελτιώνοντας έτσι τις σχέσεις της με τον επιχειρηματικό κόσμο, ότι εφαρμόζει όλες τις «συμβουλές» περί ιδιωτικοποιήσεων, ότι θα εξασφαλίσει απαραίτητα κεφάλαια για δημοσιονομικούς λόγους. Όλα αυτά τα καλύπτει με τον ψευδώνυμο όρο «διαρθρωτικές αλλαγές» που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η μείωση της επιρροής και του βάρους του Δημοσίου Τομέα.

Εντούτοις, ζήτημα τραπεζών υπάρχει και επιβαρύνει με τεράστιο κόστος την οικονομία. Η έλλειψη ανταγωνισμού είναι ένα βασικό πρόβλημα, και με βάση ότι οι μεγάλες κρατικές κυρίως τράπεζες –ως απόρροια του πελατειακού πολιτικού συστήματος– έχουν υψηλό κόστος λειτουργίας, ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα δουλεύει με απαράδεκτα υψηλά επιτόκια που δημιουργούν υπερκέρδη στις ιδιωτικές και κέρδη στις άλλες. Η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι γι' αυτό φταίει ο δημόσιος χαρακτήρας των τραπεζών, όμως είναι σαφές ότι ευθύνεται η ίδια που τον οικοδόμησε έτσι.

Οι ολιγοπωλιακές καταστάσεις που θα διαμορφωθούν δεν είναι, προφανώς, πιθανότερον να αυξήσουν τον ανταγωνισμό. Αντίθετα, μία χώρα με υψηλό Δημόσιο Χρέος και με αδύνατες διαρθρώσεις θα στερηθεί ενός εύρωστου και υγιούς δημοσίου τραπεζικού τομέα, ο οποίος θα μπορούσε να εγγυάται χαμηλό κόστος χρήματος και κυρίως μία μακροοικονομική σταθερότητα καθώς θα συνέβαλλε στην απορρόφηση κερδοσκοπικών επιθέσεων είτε από έξω είτε από μέσα. Ο σημερινός αυτός ρόλος δεν μπορεί να αφαιρεθεί σε μία περικυκλωμένη Εθνική την οποία σήμερα η Ν.Δ. λέει επισημώς ότι πρέπει να πωληθεί ενώ πολλοί στο ΠΑΣΟΚ το λένε ανεπισημώς.

Η Ιονική ανέκαθεν ήταν ταγμένη, από τη «μοίρα», στην Τράπεζα Πίστηως. Ποιος δεν το ξέρει αυτό; Ο κ. Κωστόπουλος προσδιόρισε περίπου και την τιμή της: χαμηλή, «λογική». Αλλά όλα άλλαξαν όταν στην τραπεζική αγορά παρενέβη ο κ. Λάτσης. Τότε φάνηκε ότι η μεγάλη σύγκρουση γίνεται για το τραπεζικό δίκτυο. Η Πίστηως είχε ήδη αρκετά μεγάλο, αλλά επιθυμούσε και αυτό της Ιονικής για να γίνει η δεύτερη μεγάλη μετά την Εθνική, ουσιαστικά η οδηγός. Η Eurobank, όμως, ήθελε

οπωσδήποτε δίκτυο γιατί της έλειπε σχεδόν εντελώς. Έτσι εξηγείται η επιθετικότητα της και το ότι «σκορπίζει» χρήματα. Αλλά με την αγορά της Κρήτης και τον έλεγχο της Εργασίας απέκτησε ήδη κι αυτή ένα ικανό μέγεθος και παράλληλα «επτόησε» την Πίστηως. Γιατί να χτυπήσει και την Ιονική όταν μπορεί να την πάρει αργότερα σε πολύ καλύτερη τιμή; Ξένες τράπεζες δεν ενδιαφέρονται προς το παρόν για εργασίες λιανικής (Retail), αλλά για «εταιρικές εργασίες» τις οποίες, ούτως ή άλλως, τουλάχιστον τις σπουδαίες από αυτές τις παίρνουν και από... τηλεφώνου.

Η κυβέρνηση δεν ανέμενε αυτή την εξέλιξη. Δεν ανέμενε ότι οι έλληνες επιχειρηματίες θέλουν μεν να συνεργαστούν μαζί της για την «κληρονομιά» του δημοσίου τομέα αλλά με αγορές φθηνές. Η κυβέρνηση και για λόγους πολιτικούς, πέρα από ταμειακούς-δημοσιονομικούς, δεν μπορεί να το δεχθεί αυτό. Και αυτό είναι το σημείο που βρισκόμαστε τώρα. Μερικά παιχνίδια –και μέσα στο ΠΑΣΟΚ– θα παιχθούν από την αρχή.

Από την αρχή θα γίνουν και οι «διαβουλεύσεις» με τους επιχειρηματίες-υποψηφίους αγοραστές. Τώρα αρχίζει η σκληρή διαπραγμάτευση και σ' αυτή εκτός από την κυβέρνηση που έχει στα χέρια της επιχειρήσεις προς πώληση, έργα, άδειες για κανάλια, πολιτική στήριξη για δουλειές στο εξωτερικό, πακέτα Ντελόρ-Σαντέρ, κρατικές προμήθειες, θέσεις «εκλεγμένες» ή όχι κ.τ.λ. κ.τ.λ., προσέρχονται και οι πάσης φύσεως επιχειρηματίες με τις πιο περίεργες και συνεχώς μετακινούμενες συνεργασίες.

Στον τραπεζικό χώρο ειδικά, υπάρχει και η περιφερειακή διάσταση, τα Βαλκάνια και οι παρευξείνιες χώρες. Όποια τράπεζα κατακτήσει μεγάλο δίκτυο στην Ελλάδα, έχει μεγαλύτερη δυνατότητα διείσδυσης έξω. Φυσικά έχει τότε και μεγαλύτερη ικανότητα να προσελκύσει και στρατηγικό συνεργάτη κάποια μεγάλη διεθνή τράπεζα. Ο αγώνας γι' αυτό θα είναι πολύ σκληρός. Το θύμα θα είναι τελικά το τίμημα. Γι' αυτό από τώρα η κυβέρνηση προετοιμάζεται να το «εκλογικεύσει». Δεν είναι τυχαίες οι βολές των υπευθύνων –αναφέραμε πριν– κατά της λογικής της ταύτισης της πραγματικής με τη χρηματοπιστωτική τιμή.

ΤΟ ΡΟΥΒΛΙ... ΥΠΟΝΟΜΕΥΕΙ

Δεν είναι, όμως, οι χειρισμοί στις Τράπεζες, ή ευρύτερα οι ιδιωτικοποιήσεις-μετο-

χοποιήσεις που προδίδουν μία βραχυπρόθεσμη –εκτός από συντηρητική– αντίληψη στην κυβέρνηση. Συνολικά η οικονομική πολιτική που ασκείται επικεντρώνει ολόκληρη την προσπάθειά της στην επιφάνεια των πραγμάτων.

Η κυβέρνηση –έχοντας το μεγάλο, πολύ μεγάλο ατού των εισροών από την Ε.Ε. που εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό ρυθμό ανάπτυξης, δεν μιλάμε για την ποιότητά του, και άρα ένα σχετικά ελεγχόμενο επίπεδο ανεργίας και φτώχειας– επικεντρώνει τις προσπάθειες και στη μείωση του πληθωρισμού και στη μείωση του ελλείμματος του δημοσίου. Σημασία δεν έχει πώς θα βελτιωθούν αυτοί οι δείκτες, αλλά να φανούν ότι βελτιώνονται αντί πάσης θυσίας.

Διότι πράγματι οι δείκτες αυτοί βελτιώνονται έστω και δύσκολα αλλά με τεράστιο κοινωνικό κόστος. Και εν μέρει αξιοποιώντας διάφορες τεχνικές που δεν αντανακλούν πραγματικές βελτιώσεις. Μπορεί η πιο πιθανή ερμηνεία λοιπόν να είναι η συμμετοχή στην ΟΝΕ, όμως η δύσκολη πορεία, που θα επιβάλει πράγματι σκληρές πολιτικές, μόλις τότε θα αρχίσει. Πρόκειται για ένα κεντρικό ζήτημα που μένει ωστόσο, και είναι λάθος, στη σκιά.

Όσο κι αν προφασίζεται την αναγκασιμένη η κυβέρνηση, στο βάθος γνωρίζει ότι όσοι κατά καιρούς διατυπώνουν τις αμφιβολίες τους περί της υγείας της ελληνικής οικονομίας (διεθνείς τράπεζες, οργανισμοί κ.λπ.) μπορεί μεν να παίζουν παιχνίδια –όπως και όταν συνιστούν ενθουσιωδώς την αγορά ελληνικών χαρτιών– όμως δεν απέχουν πολύ από την αλήθεια. Το ότι τα περισσότερα κεφάλαια που εισέρρευσαν μετά την υποτίμηση της δραχμής θα ήταν αρνητικά για την οικονομία, διότι θεμελιώναν από τότε δυνατότητα κερδοσκοπίας, το γνωρίζαμε. Εντούτοις ονομάζαμε τη δραχμή σκληρή και την ανατιμούσαμε.

Φυσικά υπάρχει και η πλευρά του παιχνιδιού εις βάρος μιας οικονομίας έστω και αν τα προβλήματά της δεν το δικαιολογούν. Απλώς επιλέγεται ως ένας κρίκος που μπορεί να καμφθεί ή και να σπάσει. Πρόκειται για το μείζον ζήτημα που έχει τεθεί για επιτακτικά για λύση. Η δυνατότητα των συνεχώς κινουμένων κερδοσκοπικών κεφαλαίων, αν δεν περιοριστεί, καμιά οικονομία στον κόσμο δεν θα μπορεί να αντέξει. Αν αυτόν τον περιορισμό, σαν ανάγκη, το αισθανθεί η ενοποιούμενη –έστω και αλά Μάαστριχτ– Ε.Ε. θα είναι πολύ θετική εξέλιξη.

Με ποιους να πας και ποιους ν' αφήσεις! (Ο ΣΥΝ, τα πλην, οι «γαργάρες» και τα «καλαμπόκια»)

του Κ. Χρονάκη

ΥΠΟΛΟΓΙΣΩ ΠΟΛΥ στη μνήμη ελέφαντος που διαθέτουν οι αναγνώστες του *Αντί*, όταν πρόκειται για θέματα ηθικοπολιτικής τάξεως.

Είναι βέβαιο, λοιπόν, ότι τα καμώματα της Πολιτιστικής και των Τ.Υ.Ε. (των manager ντε) του Τεχνικού της Προγράμματος περί τις κρατήσεις 2% υπέρ ΤΕΕ και ΤΣΜΕΔΕ, που δεν αποδόθηκαν όταν και όπως έπρεπε –και που το συνολικό τους ύψος τελικά υπερβαίνει σημαντικά το 1.500.000.000 δρχ.– τα καμώματα, λοιπόν, αυτά δεν έχουν ξεχαστεί. Αλλωστε το *Αντί* απέδωσε την κατάσταση παραστατικά, με στοιχεία και αποδείξεις, σε σειρά σημειωμάτων του.

Έτσι, ίσως έχει ενδιαφέρον να ειπωθεί ότι, με πρωτοβουλία του προέδρου του Συμβουλίου Εκκαθάρισης του «ΟΠΠΕ Θ'97» Α.Ε., παρέρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου κ. Γ. Κούρτη, ένα σημαντικό μέρος αυτού του ποσού παρακρατείται πλέον, για να αποδοθεί στα ΤΕΕ και ΤΣΜΕΔΕ κατά τα νόμιμα.

Επιπλέον, ύστερα από μηνυτήρια αναφορά ιδιότη πολιτικού μηχανικού, διεξάγεται ανάκριση για την ενδεχόμενη ποινική πλευρά της υπόθεσης. Μεταξύ δε των εξετασθέντων μαρτύρων περιλαμβάνονται και πολιτικά πρόσωπα, που διετέλεσαν πρόεδροι του ΤΕΕ/ΤΚΜ, όπως π.χ. ο πρώην υπουργός κ. Σ. Κούβελας.

Υπάρχει όμως και κάτι, που σίγουρα έχει ενδιαφέρον, ιδιαίτερο μάλιστα, για τους αναγνώστες του *Αντί*, δοθέντος ότι ο κύριος όγκος τους είναι πολιτικά προσανατολισμένος στην περιοχή της Ανανεωτικής Αριστεράς, κατά ΣΥΝ μεριά, δηλαδή. Και αυτό δεν είναι άλλο από την έμπρακτη αντιμετώπιση του θέματος από τις ποικίλες εκφάνσεις, πολιτικές και συνδικαλιστικές, του ΣΥΝ στο χώρο των τεχνικών, αλλά όχι μόνον. Ε! λοιπόν ο ΣΥΝ, εκτός από τα δημοσιεύματα του *Αντί* και αρκετών εφημερίδων, είχε εγκαίρως και σε κορυφαίο επίπεδο ενημερωθεί γραπτώς και προφορικά. Υποτίθεται, μάλιστα, ότι κάποια στιγμή θα ασχολούνταν κοινοβουλευτικό του στέλεχος με την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος, καθώς ο ένας βουλευτής είναι απείρως ευκολότερη η πρόσβαση σε στοιχεία και αρχεία. Θα ακολουθούσε δε και κοινοβουλευτική διαδικασία...

Ακούσατε, μάθατε τίποτε; Κι όμως υπάρχουν πράγματα, γεγονότα και καταστάσεις, που πρέπει να ειπωθούν.

1 Στην υπόθεση της Πολιτιστικής και των ΤΥΕ εμφανίζονται αρκετά πρόσωπα, φίλα προσκείμενα και υποστηριζόμενα σε συνδικαλιστικό επίπεδο από τον ΣΥΝ. Στέλεχος των ΤΥΕ είναι και μέλος της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής του ΣΥΝ.

2 Η παράνομη μη απόδοση πόρων υπέρ ΤΕΕ και ΤΣΜΕΔΕ δεν περιορίζεται μόνο στα της Πολιτιστικής. Το ίδιο γίνεται και προκειμένου για τα Μέγαρο Μουσικής, παραδείγματος χάριν. Ο δε «παραγωγός» του Μ.Μ. Αθηνών κ. Κ. Λιάσκας, πρόεδρος του ΤΕΕ υποστηριζόμενος από τον ΣΥΝ, ερωτηθείς δημοσία από το *Αντί* εάν απέδωσε ο ίδιος στον φορέα, του οποίου τα συμφέροντα υπερασπίζεται, τις νόμιμες κρατήσεις από την αμοιβή του, προτίμησε την αιδήμονα σιωπή, παρ' ότι εσκέφθηκε αρχικώς τη μίνυσή, λέει!

3 Η υπόθεση με τους πόρους υπέρ ΤΕΕ και ΤΣΜΕΔΕ είναι, σε βαθμό γελοίο, προφανές ότι δεν είναι ένα απλό, μικρομεσαίο οικονομικό σκάνδαλο. Είναι σαφές, για όσους επιχειρούν μια στοιχειώδη «ανάγνωση» της πραγματικότητας, ότι πρόκειται κατ'εξοχήν για μια απόπειρα αποδυνάμωσης του συλλογικού φορέα των μηχανικών, του ΤΕΕ, και του ασφαλιστικού τους οργανισμού, του ΤΣΜΕΔΕ.

Πρόκειται, δηλαδή, για κατ' ευθείαν στόχευση εναντίον όσων θεσμών και οργανισμών μπορούν να στηρίζουν τους νέους, κυρίως, μηχανικούς, στη διεκδίκηση όρων ελάχιστης αξιοπρέπειας γύρω από τα εργασιακά και ασφαλιστικά τους δικαιώματα, που ήδη απειλούνται με ραγδαίες επί τα χέρω αλλαγές. Ή τουλάχιστον, οι φορείς και οργανισμοί αυτοί μπορούν να απαιτήσουν μια συντεταγμένη και εν επιγνώσει πορεία προς την αλλαγή του εργασιακού και ασφαλιστικού πλαισίου.

Και μπορεί μεν το σημερινό ΤΕΕ να ελέγχεται απολύτως από τον κ. Κ. Λιάσκα και τους παντοίους συμμάχους του, αλλά κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος ότι οι μηχανικοί, ιδιαίτερα οι νέοι, θα εξακολουθούν εσσει να

προτιμούν την αποχή από τις εκλογικές διαδικασίες.

Βέβαια, πρέπει να ομολογήσουμε ότι η μεγάλη πλειοψηφία του σημερινού πολιτικο-συνδικαλιστικού προσωπικού του ΣΥΝ είναι πολύ απασχολημένη με παίγνια, ισορροπίες και επιδιώξεις, ώστε να μπορεί και να θέλει να σκεφθεί για το μέλλον των άλλων...

4 Στη Θεσσαλονίκη ήταν άνθρωποι του ΣΥΝ στο ΤΕΕ/ΤΚΜ που απέτρεψαν ακόμη και την ενημέρωση της Αντιπροσωπείας του Τμήματος για το θέμα. Το ότι στο παρελθόν έγιναν «τσακωτοί» για αυτοδιορισμούς –οικογενειακώς δε– σε παχυλότατα αμειβόμενες «θέσεις» Κοινοτικών Προγραμμάτων, χωρίς αυτό να αποτρέψει την προβολή και προώθησή τους από τον ΣΥΝ, ίσως αποτελεί πολλαπλώς ερμηνευτικό κλειδί...

5 Μια αμυδρή προοπτική αλλαγής της συμπεριφοράς της Ανανεωτικής Αριστεράς στην υπόθεση αυτή εμφανίζεται με τη συμπεφωνημένη «ημιθητεία» (κατά την Πασοκική μπακαλική) στην προεδρία του ΤΕΕ/ΤΚΜ αρχιτέκτονα και μελετητή της Πολιτιστικής, στελέχους της ΑΣΜΕ. Αν προσέξει ότι οι ευθύνες είναι μεγάλες και... «τα στερνά τιμούν τα πρώτα...»

Αλλά χλομή η πιθανότητα εφαρμογής της συμφωνίας και πανιασμένη η προοπτική αλλαγής στάσης.

Αυτά, λοιπόν, με τον ΣΥΝ επί του συγκεκριμένου. Για να μην ξεχνιόμαστε, δηλαδή. Διότι μέχρι την έκδοση του επόμενου τεύχους μεσολαβούν 15 ημέρες, αρκετές για κινήσεις και ενέργειες που θα εμποδίσουν την εμπλοκή του σε άλλη, χειρότερη, υπόθεση. Με ποινικά κολάσιμες πράξεις, πλαστογραφίες, απάτες κ.λπ. και δη σε βάρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και όχι μόνον. Σε ιστορίες ανάλογες με τη διαβόητη «υπόθεση καλαμποκιού», αναφερόμαστε. Και στην υποστήριξη κάποιων συγκεκριμένων Δημοτικών Αρχόντων, σε πόλη με Αριστερή και Αγωνιστική Ιστορία...

Θα τα ξαναπούμε, ούτως ή άλλως, σε 15 μέρες. Ελπίζουμε μόνο να μπορούμε τότε να πανέψουμε τον ΣΥΝ και τον πρόεδρό του, για τις επιλογές του.

Οι δύο όψεις του πολιτικού κιτς

του Ηλία Κανέλλη

Τις τελευταίες μέρες, ο προκαθήμενος της Εκκλησίας κάνει ό,τι μπορεί από τη-
λεοράσεως για να πείσει το χριστεπώνυμον πλήρωμα να εκστρατεύσει, αύριο ει-
δυνάτον, για να πάρει την Πόλη. Απ' την άλλη, ο υπουργός Δικαιοσύνης, όταν
δεν μερακλώνεται μπροστά στις τηλεοπτικές κά-
μερες, είτε κυοφορεί νομοσχέδια για την ευπρέ-
πεια του δημοσιογραφικού λόγου είτε τα χώνει
στον Χριστόδουλο. Κι οι δυο μαζί είναι εκπρό-
σωποι του τηλεοπτικού trash. Θα μπορούσαν

κάλλιστα να βρίσκονται σε εκ-
πομπές του ύφους της κ. Μιχα-
λονάκου ή του κ. Λεωτσάκου
και της κ. Πέπης.

Δεν έχουν όμως
αυτή τη δυνα-
τότητα. Το δη-
μόσιο αξίω-
μά τους
επιβάλλει
να τους
κυνηγούν
τα κα-
νάλια
αντί να
τα κυ-
νηγούν
αυτοί.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο τρελός του τηλεοπτικού χωριού

Το χαρακτηρισμό αυτόν έδωσε το *Αντί* στον νυν υπουργό Δικαιοσύνης το 1994, όταν η εμπροσθοφυλακή του ΠΑΣΟΚ ορχούνταν σε νυχτερινό κέντρο και οι κυρίες που βγάλουν το ψωμί τους άδουσαι τον έβαιναν με άνθη και με τους σπηθοδέσμούς τους. Ήταν το αποκορύφωμα μιας πολιτικής παρουσίας που κατέληγε σε σφού της τηλεόρασης – φέροντας και την πολιτική στα μέτρα της τηλεόρασης.

Από τότε κύλησε πολύ νερό στ' αυλάκια. Ο αντιφρονών προς τους «Μιμίκους» της τελευταίας παπανδρεϊκής περιόδου έγινε η αιχμή του επικοινωνιακού δόρατος του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ. Για τον κ. **Σημίτη** ο Γιαννόπουλος ήταν η καλύτερη μεταγραφή στο κλαμπ των εκσυγχρονιστών. Γνώριζε πάρα πολύ καλά πώς να συμπεριφέρεται μπροστά στα τηλεοπτικά κανάλια και, επειδή η αισθητική του «καρκατσουλίου» ήταν η αισθητική που επιβράβευαν οι μετρήσεις θεαματικότητας, ο Γιαννόπουλος εκπροσώπησε επαξίως την «εκσυγχρονιστική εκδοχή» του τηλεοπτικού καρκατσουλίου. Η σοβαρή πλευρά, οι (ας πούμε) τεχνοκράτες έβγαιναν στα κανάλια κραδαίνοντας το τεχνοκρατικό τους οπλοστάσιο, σοβαροί μέχρι που να προκαλούν τη νύστα – ενώ όταν εμφανιζόταν ο Βαγγέλης, η θεαματικότητα άναβε και κόρωνε: έχει τον τρόπο του να φέρνει κάθε συζήτηση στα μέτρα του, να μετατρέπει σε αρένα το –υποτίθεται– αντιμεινενικά ψυχρό τηλεοπτικό σαηνικό.

Κι όλα αυτά, όχι για θέματα που αφορούν τα προσωπικά του ζητήματα ή τις προσωπικές του απόψεις. Κάθε άλλο. Για τις απόψεις που του ανέθεσαν τα αρμόδια πρόσωπα που εκπροσωπούν θεσμούς. Για τη δικαιοσύνη – αλλά όχι μόνο γι' αυτή. Και για τις υπόλοιπες όψεις της πολιτικής, αλλά και για τις ιδέες, για την ιστορία... Ο Γιαννόπουλος συγκεντρώνει πια στο πρόσωπό του

τις ιδιότητες των πάντων. Και νομίζει ότι μπορεί να αποφανεί για τα πάντα.

Ο Τύπος, ηλεκτρονικός και έντυπος, τον έχει σαν θεό. Του φέρνει πόντους – ο κόσμος θέλει τζετζελέ, δεν θέλει κοιλ καταστάσεις. Ολόκληρο το καλοκαίρι, το έγκυρον *Βήμα* κάλυπτε τις σελίδες του με την ανούσια διαμάχη του υπουργού με τον κ. **Κόκκινο** του Ειδικού Δικαστηρίου και με τον Κύριο **Σαρτζετάκη**. Πριν από μερικές εβδομάδες, παράτησε τον έγκυρο κ. Χατζηνικολάου στα κρύα του λουτρού, αποχωρώντας από την εκπομπή του επειδή στους οξείς αφορισμούς της ήθελε να απαντήσει ο κ. **Προκόπης Παυλόπουλος** (τι πιο φυσικό, ένα από τα πιο σημαίνοντα πρόσωπα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να αρνείται τη μονοπώληση μιας δημόσιας συζήτησης σε έναν υβριστή και διαστρεβλωτή πολιτικό). Πιστεύαμε ότι το Μέγκα θα του έκλεινε (για ένα διάστημα τουλάχιστον) τις πόρτες. Σύντομα τον ξαναχρειάστηκε. Διότι ο Γιαννόπουλος δεν είναι ένας απλός πολιτικός, είναι το εισιτήριο για την είσοδο στις λίστες της AGB.

Το τελευταίο διάστημα θέλει να επαναφέρει στην τάξη τους δημοσιογράφους, ιδίως των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, που μετέρχονται –λέει– υβριστικούς χαρακτηρισμούς. Πού ήταν πέρσι όταν έγινε μείζον πολιτικό θέμα η αδυναμία, παρά τη θεσμική αρμοδιότητα του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου, να επιβάλει μια ποινή – όπως έγινε στην υπόθεση Μαλβίνας - Σωμερίτη; Και τελικά, σε ποιον ανήκουν εκφράσεις, η πιο ήπια από τις οποίες είναι «ντενεκέ ξεγάνωτε», που κατά καιρούς έχουν εκτοξευθεί από τηλεψίαι; Ή αυτός, υπουργός ον, γνωρίζει ότι στο φινάλε τον καλύπτει και η βουλευτική ασυλία; Ο κ. Γιαννόπουλος είναι χωριάτης. Τριπολιτσιώτης (και καλά κάνει και είναι περήφανος για την καταγωγή του). Από τη χωριάτικη καταγωγή του, ωστόσο, δεν έχει κρατήσει παρά την αγένεια και τους κακούς τρόπους – πολλαπλασιασμένους από την έπαρση που του δίνει η εξουσία. Κι όχι μόνο το υπουργικό του αξίωμα, η κρατική εξουσία. Πιο πολύ έπαρση του παρέχει η δυνατότητα να έχει την τέταρτη εξουσία, να σέρνει την τέταρτη εξουσία στα πόδια του. Να αναγκάζει τα κανάλια (το τηλεοπτικό χωριό) και τους σταθμούς να συνωστίζονται για να του πάρουν μια δήλωση γιατί πουλάει. Κι ακόμα χειρότερα, να αναγκάζει τις ειδησεογραφικές ζώνες να του αφιερώνουν χρόνο (πολύ χρόνο) ακόμα κι όταν τραγουδάει, χορεύει, ξύνεται ή μορφαίνει.

Δεν ήμουν στην Αντίσταση, δεν πολέμησα τη χούντα, δεν φυλακίστηκα για τις ιδέες μου, δεν γούσταρα ποτέ τον Παπανδρέου ούτε και ψήφισα ποτέ μου το ΠΑΣΟΚ. Είμαι επίσης χωριάτης – και χαίρομαι για την καταγωγή μου. Αν μου έχουν μείνει χωριάτικοι τρόποι, ο πολιτισμός μου έχει διδάξει πώς να τους κρύβω. Όχι να τους μεγεθύνω.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ο Παπαφλέσσας του τηλεοπτικού ποιμνιοστασίου

Τα χρόνια της παρακμής του ελληνικού κινηματογράφου, ο Τζαΐμς Πάρις στηρίχθηκε στο ιδεολογικό οπλοστάσιο της Χούντας προκειμένου να δώσει στο κοινό «πνευματική τροφή» μαζί με θέαμα. Ανάμεσα στις ταινίες που παρήγαγε ήταν και ο *Παπαφλέσσας*, ένας στομφώδης κληρικός με μεγαλοϊδεατικά οράματα που πολεμούσε τους Τούρκους με την κιτ αισθητική των γυμνασιακών μας παραστάσεων. Η σημερινή τηλεόραση, συνήθως κάθε 25 Μαρτίου, μας ξαναθυμίζει εκείνο το ρόλο του Δημήτρη Παπαμιχαήλ.

Δεν μπορούμε να φαντασθούμε ότι ο σημερινός προκαθήμενος της αυτοκέφαλης ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος, κ. Χριστόδουλος, είχε κάποιο άλλο πρότυπο πέραν του κ. Παπαμιχαήλ-«Παπαφλέσσα», βάσει του οποίου θα ενορχήστρωνε τις τηλεοπτικές του εμφανίσεις. Και δεν μπορούμε να το φαντασθούμε διότι όλα τα στοιχεία των τηλεοπτικών ηχημάτων του Μακαριωτάτου είναι δάνεια από την αισθητική του Τζαΐμς Πάρις: παπαδίστικο ύφος-κήρυγμα, γυμνασιακή υποκριτική (ιδίως όταν ο αρχιεπίσκοπος υποδύεται ότι δακρύζει) και, κυρίως, τα ιδεολογικά παραφερνάλια που είχε η ταινία-πρότυπο: το «Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια», με έμφαση στην πατρίδα (μια που η πατρίς «πουλάει» περισσότερο στο μεγάλο κοινό, στο κοινό που ψάχνει εναγωνίως μια ιδέα με περιεχόμενο για να ταυτισθεί). Ως τώρα, στο ρόλο των παρατρεχάμενων του

έχουν εμφανισθεί οι ιεράρχες Πειραιώς και Κονίτης, ενώ μέσα στη σύγχυση βρήκε ευκαιρία να τρυπώσει στην υπερπαραγωγή συνεχείας μέχρι και ο Τιμόθεος Ηλιάκης, πνευματικός ποιμὴν της Δημήτρως Παπανδρέου επί εποχής της δόξης της. Άπαντες με δηλώσεις πλήρεις εθνικού δέους.

Πριν εκλεγεί στην ηγεσία της Εκκλησίας, ο κ. Χριστόδουλος παρίστανε τον έγκυρο αρθρογράφο – γι' αυτό και τελευταία «επိုίμαινε» τους πιστούς (και τους λιγότερο πιστούς) από τις στήλες του *Βήματος*. Τότε ήταν που, ελάχιστες φωνές, με παρηγορία υπενθύμιζαν την ανεγκαιρότητα χωρισμού Εκκλησίας και Κράτους – εκτός των άλλων, ως μια βαθιά ριζοσπαστική τομή εν όψει και της ευρωπαϊκής διαδρομής της χώρας. Ο Χριστόδουλος περίμενε ανεχόμενος. Ύστερα, όταν εξελέγη και μπορούσε πια να μεταφέρει άνετα το κήρυγμα προς το ποιμνίό του από τον άμβωνα του τηλεοπτικού ποιμνιοστασίου, θεώρησε αυτονόητο ότι δεν χρειάζεται καν να διευκρινίσει την αντίθεσή του προς τέτοιες θέσεις. «Για του Χριστού την πίστη την αγία και της πατρίδος την Ελευθε-

ρία», το μήνυμά του τζαιημισπαραϊκού Παπαφλέσσα έγινε μήνυμά του διαδόχου του.

Το τελευταίο επεισόδιο στην Κόνιτσα, με τους ποιμένες του χριστοπώνυμου πληρώματος να τρώνε τραγουδώντας παιάνες και τον ποιμενάρχη να φροντίζει τα ηχητικά εφρέ και τη μουσική επένδυση ήταν ένα καλό τηλεοπτικό κρεσέντο για τα δελτία ειδήσεων της περασμένης Τρίτης. Ωραίο θέαμα – είχαν οι αρχισυντάκτες.

Στην Τουρκία, πάντως, το «ωραίο θέαμα» προβλήθηκε δεόντως στα εκεί ΜΜΕ, για να επισημανθεί ο αδιάλλακτος επεκτατισμός της Ελλάδας. Ο Παπαφλέσσας, όμως, έχει βάλει πλώρη για τις αλύτρωτες πατρίδες – και, το χειρότερο, οι δηλώσεις του δεν απηχούν απόψεις κάποιων κύκλων (αντίστοιχες με δηλώσεις κύκλων της από κει πλευράς που δεν εκπροσωπούν τίποτα και κατά καιρούς προβάλλονται ως επιθετικότητα των Τούρκων κατά της Ελλάδας). Απηχούν τις απόψεις της επίσημης Εκκλησίας – ιδεολογικού αλλά και ιδιότυπα πολιτικού μηχανισμού του σημερινού ελληνικού κράτους.

Τουλάχιστον αν ο κ. Χριστόδουλος θυμώ-

ταν πώς τελείωνε εκείνος ο Παπαφλέσσας της χούντας και του Τζαϊμς Πάρις...

ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Μη σας γελάσει το γεγονός ότι ο Γιαννόπουλος και ο Χριστόδουλος τσακώνονται για συγκεκριμένη υπαρκτή και σοβαρή πολιτική διαφωνία, που αφορά τα εθνικά θέματα. Στο βάθος, και οι δύο τους μετέρχονται τους ίδιους (δηλητηριώδεις) τρόπους: κάνουν θόρυβο συνεπαρμένοι από τη δύναμη του Μέσου (της τηλεόρασης) που τους έχει αναγάγει σε δημοφιλέστατες προσωπικότητες του δημόσιου βίου. Παίζουν διαφορετικούς ρόλους στο ίδιο έργο: ένα έργο που υποτιμά τον πολίτη, ευτελίζοντας όχι μόνο την αισθητική του αλλά και τον δημόσιο λόγο. Κοντολογίς, κανείς τους δεν επιδεικνύει την ευθύνη που απορρέει από το δημόσιό του αξίωμα. Αν καταλάβαιναν τουλάχιστον ότι η ζωή δεν είναι αυτό που παρουσιάζει η τηλεόραση, τότε ίσως (έστω και αργά) συνειδητοποιούσαν ότι άλλο Λεωτσάκος – άλλο Γιαννόπουλος. Άλλο Λουκά κι άλλο κ.κ. Χριστόδουλος.

Μάρκος Μέσκος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

1. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ
(Πεζά κείμενα)
2. ΚΟΜΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ
(Νουβέλα)
3. ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
(Ποίηση)
4. ΑΝΘΗ ΣΤΟ ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟ ΦΙΔΙ
(Ποίηση)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ ...η άλλη άποψη στο βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Ευριπίδης Γαραντούδης

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ 1980-1997

Στο βιβλίο ανθολογούνται ποιητές που το έργο τους έκανε αισθητή την παρουσία του μέσα στη δεκαετία του 1980 και μέχρι τις μέρες μας, όσοι δηλαδή βάνουν από την ηλικιακή νεότητα προς την ωριμότητα. Επιλέγονται πρωτίστως ποιήματα και δευτερευόντως ποιητές. Πιο συγκεκριμένα οι ποιητές ανθολογούνται χάρα στα κείμενά τους και όχι τα ποιήματα μέσω των δημιουργών τους.

Μια ακόμη προσφορά στην Ποίηση
των εκδόσεων ΝΕΦΕΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ ...η άλλη άποψη στο βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Τα μέτωπα στο ΠΑΣΟΚ μετά το φιάσκο με την Ιονική

του Τάσου Παππά

Η αποτυχία της κυβέρνησης να πουλήσει με την πρώτη την Ιονική Τράπεζα πυροδότηνέο γύρο αντιπαράθεσης στο εσωτερικό της. Τα μέτωπα είναι διαμορφωμένα από καιρό. Στη μία πλευρά βρίσκεται ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Γιάννος Παπαντωνίου με τους στενούς συνεργάτες του και στην άλλη πλευρά όλοι οι άλλοι. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το εξής γεγονός: δεν είχαν περάσει ούτε καν λίγες ώρες από το άνοιγμα των φακέλων του διαγωνισμού και ξεκίνησαν δειλά-δειλά οι φήμες για ανασχηματισμό!

Οι σεναριογράφοι μάλιστα «ήξε-
ραν» και τον αντικαταστάτη του κ.
Παπαντωνίου, που δεν ήταν άλλος
από τον διοικητή της Εθνικής Τρά-
πεζας και προσωπικό φίλο του
πρωθυπουργού **Θ. Καρατζά**. Τον κ. Πα-
παντωνίου περίμεναν πολλοί στη γωνία: Η
κ. **Βάσω Παπανδρέου**, η οποία δεν διατη-
ρεί και τις καλύτερες των σχέσεων με τον
τσάρο της οικονομίας, ενώ δεν κρύβει την
επιθυμία της να τον διαδεχθεί στο υψηλό-
τερο σκαλί της κυβέρνησης. Ο **Αλέκος Πα-
παδόπουλος**, ο οποίος, κολακευμένος με
τις φιλοφρονήσεις που του επιδαφιλεύουν
φίλοι και αντίπαλοι για το «πέγραμμά» του
από το υπουργείο Οικονομικών, φλερτά-
ρει έντονα με την ιδέα της επιστροφής του
στο οικονομικό επιτελείο, τούτη τη φορά
όμως στην κορυφαία θέση. Αυτό θα του
έδινε πόντους στην προσπάθειά του να
πλασσοριστεί στην ομάδα των διαδόχων.
Ο **Κώστας Λαλιώτης** και ο **Κώστας Σκαν-
δαλίδης**, οι οποίοι πιστεύουν ότι με τον
Γιάννο Παπαντωνίου επικεφαλής της οι-
κονομικής ηγετικής ομάδας το ΠΑΣΟΚ
δεν μπορεί να ελπίζει σε πολλά πράγματα
στις επερχόμενες δημοτικές και νομαρ-
χιακές εκλογές, ούτε και στις βουλευτικές.
Έχουν αρκετές φορές στο παρελθόν συ-
στήσει στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ να «α-
νασχηματίσει» τον Γιάννο και να βάλει
στη θέση του ένα στέλεχος με μεγαλύτερο
εκτόπισμα στις λαϊκές τάξεις και στους
ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ που ανήκουν
στις μη προνομιούχες κατηγορίες του πλη-
θυσμού. Ο **Άκης Τσοχατζόπουλος** και οι
βουλευτές της επιρροής του, οι οποίοι θε-
ωρούν ότι και η πολιτική και το στυλ του
Γιάννου υπονομεύουν τις προοπτικές του
ΠΑΣΟΚ, και προς επίρρωσιν των ισχυρι-

σμών τους καταθέτουν τις δημοσκοπήσεις
που αποκαλύπτουν το εξαιρετικά ανησυ-
χητικό φαινόμενο της μαζικής μετατόπι-
σης ψήφων του ΠΑΣΟΚ προς τ' αριστερά
του και κυρίως προς το λαϊκιστικό κόμμα
του **Δ. Τσοβόλα** εξαιτίας της σφικτής εισο-
δηματικής πολιτικής.

Είναι απορίας άξιο το πώς καταφέρνει
και επιβιώνει ο κ. Παπαντωνίου με τόσους
εχθρούς στο κόμμα και την κυβέρνηση.
Μέχρι τώρα είχε εξασφαλίσει την αμέρι-
στη συμπαράσταση του πρωθυπουργού,
είχε πάρει αρκετές φορές ψήφο εμπιστο-
σύνης από τις αγορές, ενώ οι διεθνείς ορ-
γανισμοί, ο λόγος των οποίων έχει μεγάλη

σημασία για τις αναδυόμενες οικονομίες,
όπως είναι η δική μας, συχνά πρόσφεραν
την υποστήριξή τους.

Σιγά-σιγά τα πράγματα φαίνεται, όμως,
ν' αλλάζουν. Ο πληθωρισμός αντιστέκεται
σθεναρά. Το «όραμα» της ένταξης της
δραχμής στη ζώνη του ευρώ στο τέλος του
1999 θολώνει σε τέτοιο βαθμό που ακόμη
και οι πιο διαπρύσιοι κήρυκες αυτής της
στρατηγικής να φτάσουν στο σημείο να
διαδίδουν ότι «δεν θα είναι *δα και κατα-
στροφή αν καθυστερήσουμε ένα χρόνο να
μπούμε*»!

Το λάθος του κ. Παπαντωνίου σχετικά με
την Ιονική ήταν οι υπερβολικές προσδο-
κίες που καλλιέργησε για την ευτυχή
έκβαση του πρώτου διαγωνισμού. Παρα-
σύρθηκε από το εξωφρενικά υψηλό τίμη-
μα που καταβλήθηκε για την Τράπεζα
Κρήτης από τον όμιλο Λάτση και «διολί-
σθηκε» στο λογικοφανές από πρώτη ματιά
συμπέρασμα ότι τον ίδιο ανέφελο δρόμο
θα βαδίζει η κυβέρνηση και στην περίπτω-
ση της Ιονικής. Λογάριασε όμως χωρίς τον
ξενοδόχο.

Ο **Σπύρος Λάτσης** αλλά και ο **Γ. Κωστό-
πουλος**, οι οποίοι πρώτα απ' όλα είναι επι-
χειρηματίες και ύστερα «πατριώτες», εν-
διαφέρονται βασικώς να κερδίσουν και
όχι βεβαίως να συμβάλουν με κάθε θυσία
στην υλοποίηση του στόχου της κυβέρνη-
σης για τη συμμετοχή της χώρας στην
ΟΝΕ. Με τη χαμηλή προσφορά του ο ένας
και με την εκκωφαντική απουσία του από
το διαγωνισμό ο άλλος έστειλαν στην κυ-
βέρνηση ένα σαφές μήνυμα: «η τιμή της
μετοχής της Ιονικής είναι υπερτιμημένη.
Εμείς δεν είμαστε διατεθειμένοι να παρα-
κολουθήσουμε τις καντρίλιες του χρηματι-
στηρίου. Ρίξτε την τιμή και εδώ είμαστε».

Το πλήγμα για την κυβέρνηση και προσωπικά για τον κ. Παπαντωνίου ήταν μεγάλο. Η ευφορία που είχε εγκατασταθεί με ευθύνη κορυφαίων κυβερνητικών στελεχών, τα οποία ακόμη και στο «παράπεντε» δήλωναν αισιόδοξα για το διαγωνισμό, μετατράπηκε γρήγορα σε καλπάζουσα απογοήτευση. Η αλήθεια είναι ότι ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας ψυχανεμίστηκε το δυσώινο αποτέλεσμα μερικές μέρες νωρίτερα και επιχείρησε με παρεμβάσεις του να προσγειώσει τους αιθεροβάμονες. Ήταν όμως πολύ αργά. Δεν είναι δυνατόν να εξομαλύνεις μια κατάσταση όταν επί ο ίδιος επί εβδομάδες προμηδοτείς ένα κλίμα υπεραισιοδοξίας.

Η αποτυχία της Ιονικής είναι το δεύτερο **στραπατοσύρισμα** της αξιοπιστίας της κυβέρνησης. Είχαν προηγηθεί τα ΚΑΕ. Στην περίπτωση που η κυβέρνηση δεν καταφέρει να πουλήσει τα ΚΑΕ, σε λίγες μέρες, και την Ιονική ύστερα από τρεις μήνες, τότε η θέση του κ. Παπαντωνίου σ' αυτήν θα είναι επισφαλής.

Πρέπει, όμως, εδώ να πούμε ότι η κριτική των άλλων κομμάτων πόρρω απέχει από το να χαρακτηριστεί εποικοδομητική. Η Νέα Δημοκρατία μίλησε για φιάσκο, υπογραμμίζοντας τον ερασιτεχνισμό της κυβέρνησης στους χειρισμούς, θέτοντας και πάλι θέμα διαχειριστικής επάρκειας. Η αξιωματική αντιπολίτευση λέει μ' άλλα λόγια ότι αν ήταν αυτή στην εξουσία θα μπορούσε να αποδώσει καλύτερα. Τώρα γιατί ο κ. **Τσιτουρίδης** (π.χ.) είναι αποτελεσματικότερος πωλητής από τον κ. Παπαντωνίου είναι κάτι που μόνον στη Ρηγίλλης μπορούν να ξέρουν.

ΟΙ ΠΥΡΑΥΛΟΙ

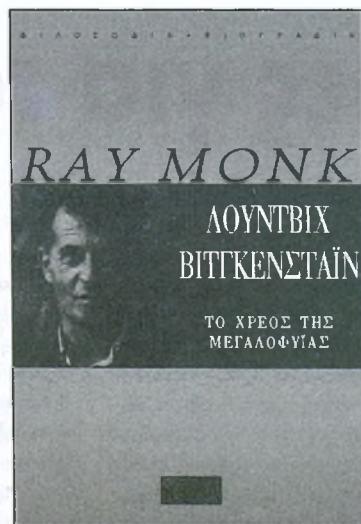
Το δεύτερο αγκάθι που έχει ν' αντιμετωπίσει η κυβέρνηση είναι οι πυραύλοι S-300. Η πρεμούρα της να απαγκιστρωθεί απ' το ζήτημα αυτό στο οποίο εγκλωβίστηκε με αλλεπάλληλους ατυχείς χειρισμούς την οδήγησε ακόμη και σε απρεπείς κινήσεις. Ο υπουργός Εξωτερικών **Θ. Πάγκαλος** με ήμισυ κομπό τρόπο πέταξε το μπαλάκι στο τερέν της Δευκωσίας και προκάλεσε την

οργή του **Γλ. Κληρίδη**. Αθήνα και Δευκωσία έχουν περιέλθει σε δυσχερή θέση, αφού δεν κατάφεραν να μετατρέψουν το θέμα της εγκατάστασης των πυραύλων σε διαπραγματευτικό όπλο. Η Τουρκία δεν «τσίμπησε», οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έδειξαν πρόθυμες να ασκήσουν πιέσεις στην Τουρκία και τώρα Ελλάδα και Κύπρος αναζητούν τρόπους για μια αξιοπρεπή αναδίπλωση. Φαίνεται να καταλήγουν στην υιοθέτηση της πρότασης Ολυμπράιτ, η οποία προβλέπει αναβολή της εγκατάστασης των S-300, αγορά άλλου πυραυλικού συστήματος μικρότερου βεληνεκούς και έναρξη των διακοινοτικών συνομιλιών. Είναι βέβαιο ότι με την εξέλιξη αυτή θα διαφωνήσουν οι οπαδοί της έντασης και θα κατηγορήσουν την κυβέρνηση για ενδοτισμό και άτακτη υποχώρηση. Το πρόβλημα του κ. Έμμερτ, του κ. Παπαθεμελή, του κ. Σαμαρά, του κ. Χριστόδουλου, και άλλων «αδιάλλακτων» δεν είναι η αναβάθμιση της αμυντικής ικανότητας της Κύπρου, η οποία ειρήσθω εν παρόδω επιτυγχάνεται με την τοποθέτηση άλλου πυραυλικού συστήματος, αλλά η εμμονή στην αγορά και την εγκατάσταση των S-300 κι ό,τι ήθελε προκύψει. Νομίζουν ότι έτσι θα πιεστούν οι Αμερικανοί, οι οποίοι με τη σειρά τους θα πιέσουν τους Τούρκους και κατά συνέπεια η Ελλάδα και η Κύπρος θα βγουν

ενισχυμένες. Πρόκειται για επικίνδυνες αυταπάτες, κραυγαλέα ανιστόρητες. Δεν γνωρίζουν, άραγε, τη βαρύνουσα σημασία που έχει για τη Δύση η Τουρκία; Αγνοούν τις προτεραιότητες των ΗΠΑ; Ορισμένες φορές εκπλησsetai κανείς με το μέγεθος της ανευθυνότητας διάφορων υπερπατριωτών, η φαντασία των οποίων είναι αχαλίνωτη. Εισηγούνται, για παράδειγμα, την αγορά οπλικών συστημάτων από τη Ρωσία για να μειωθεί, λένε, η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ και ταυτοχρόνως προτείνουν στενότερες πολιτικές και στρατιωτικές σχέσεις με τη χώρα του Γέλτσιν σε μια προσπάθεια να αντισταθμιστεί ο φιλοτουρκισμός των Δυτικών. Τους αφήνει παγερά αδιάφορους το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν έχει την «πολυτέλεια», αλλά ούτε και τη δυνατότητα, να αλλάξει τώρα εξοπλιστική ρότα, ούτε βεβαίως μπορεί να υπολογίζει στα σοβαρά στην υποστήριξη της Ρωσίας σε μια περίοδο που αυτή βυθίζεται ολοένα και περισσότερο στην οικονομική κρίση, απ' την οποία προσδοκά να βγει μόνο αν τη βοηθήσουν οι γερμανικές και αμερικανικές τράπεζες; Εκτός κι αν ψελλίζουν διάφορα εύχημα μόνο για εσωτερική κατανάλωση, δέσμοι των φαντασιώσεων του ακροατηρίου τους. Και στη μία και στην άλλη περίπτωση είναι εξόφθαλμα επιπόλαιοι...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ • ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

RAY MONK

ΛΟΥΝΤΒΙΧ ΒΙΤΓΚΕΝΣΤΑΪΝ

Το χρέος της μεγαλοφυΐας

Μτφρ. Γ. Ν. Κονδύλης

Επιμέλεια: Κ. Μ. Κωβαίος

Τίποτε δεν μπορεί να υποκαταστήσει την καλά τεκμηριωμένη αλήθεια. Η βιογραφία του Ray Monk μας βοηθάει όχι μόνο να κατανοήσουμε τις φιλοσοφικές και ανθρώπινες διαστάσεις του Wittgenstein, αλλά και να συνειδητοποιήσουμε το γεγονός ότι, τελικά, η πραγματικά μεγάλη φιλοσοφία έχει πάντοτε εξομολογητικό χαρακτήρα.

ARTHUR C. DANTO, *Times Literary Supplement*

Μια εξαιρετικά καλή βιογραφία, που διαπλέκει με ευφυή τρόπο «ζωή» και «σκέψη», κρατώντας αξιοπρεπή απόσταση από το αντικείμενό της.

MARY WARNOCK

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 3616 528 FAX: 3616 529

Όλοι όσοι μετέτρεψαν
το δάσος από συλλογικό,
δημοκρατικό αγαθό,
από σχέση ζωής που δεν
«κεφαλαιοποιείται», σε Ι.Χ.
ατομικό παράδεισο και σε
σκηνικό για να στεγάσουν τη
χολλουντιανή ευτυχία τους,
ας απολαύσουν τώρα τα
επίχειρα των κόπων τους. Απ'
την άλλη πλευρά η πολιτεία
αποδείχθηκε τραγικά απούσα.
Τι κι αν δηλώνει ο κ. Σημίτης
ότι η ευθύνη είναι συλλογική;
Η κυβέρνηση
των εκσυγχρονιστών
μπορεί να έχει έναν Ρωμαίο
αλλά διαθέτει πολλούς
Πόντιους Πιλάτους
στις τάξεις της..

Εμπρησμοί ή προετοιμασίες για το 2004;

του Μάνου Στεφανίδη

Πριν από ένα μήνα περίπου εκατόν ογδόντα πυρκαγιές ξέσπασαν ανθόρμητα (:) στη χώρα κατακαίοντας δάση και δημιουργώντας βιβλικές καταστροφές και απόγνωση. Τότε ο πρωθυπουργός επέτρεψε ευθύνες στην τοπική αυτοδιοίκηση, δηλαδή στα χωριά και τις κοινότητες των επαρχιών που επιτρέπουν ανεξέλεγκτη χρήση αφροούρητων χωματερών μέσα σε δασικές εκτάσεις. Η περίπτωση του Σοφικού στην Κορινθία ήταν παραπάνω από εύγλωττη. Το καιρίσιο, ευτυχώς, του ανέμου εμπόδισε τότε την

επέλαση της πυρκαγιάς προς την Επίδαυρο. Προσωρινά. Παράλληλα, οι αρμόδιοι φορείς για την έγκαιρη πρόληψη και την κατάσβεση παραδέχτηκαν ολιγωρία και κακή εκτίμηση των δεδομένων. Μια εβδομάδα πριν από την πυρκαγιά της Επίδαυρου, είχε προηγηθεί η Αττική για την πολλοστή θυσία του ελάχιστου πράσινου της στο βωμό των εργολαβικών και οικοδομικών συμφερόντων. Επλήγησαν πάλι οι γνωστές και σεσημασμένες περιοχές: ο Βουτζάς, το Ντράφι, η Ηλιούπολη, ο Καρέας, η Σαρωνίδα, η Ανθούπολη. Την Τετάρτη καιγόταν ο Υμητ-

τός και την Πέμπτη η Πεντέλη. Ήταν λογικό να περιμένουμε και τη σειρά της Πάρνηθας. Έτσι και σε συμβολική ανάφλεξη. Ζήτημα στρατηγικής γαρ. Γιατί οι εμπρησμοί είναι προμελετημένοι και ακολουθούν συγκεκριμένη μέθοδο ώστε να διασπών και ν' αποσυντονίζουν τις δυνάμεις δασοπυρόσβεσης. Οι γνωστοί άγνωστοι έχουν γίνει, τόσα χρόνια, πια, άψογοι επαγγελματίες στο είδος τους. Οι περιοχές που πληττονται έχουν αμφισβητούμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς και κατ'ακόρωνα συνορεύουν προς οικισμούς οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία

προέρχονται από αποχαρακτηρισμένες, δασικές περιοχές. Το έγκλημα είναι διαρκές και αφορά σ' ένα ολόκληρο σύστημα εμπλεκόμενων. Δυστυχώς, πολλοί από τους θρηνηδούς της τηλεόρασης προέρχονται από τους «επωφεληθέντες» από παλιότερη καταστροφή.

ΤΕΛΙΚΑ, ΠΟΙΟΣ ΦΤΑΙΕΙ;

Αρχαίοι καταπατητές και νυν ιδιοκτήτες «εξοχικών» ή διαμαρτυρόμενοι «φρυσιολάτρες», αυθαίρετα τα οποία «φύτρωναν» στην καρδιά του δάσους και είναι έκθετα σε κάθε τυχαία ή μη ανάφλεξη, οικισμοί ολόκληροι που τους στηρίζουν σκοτεινοί ή επισφαλείς τίτλοι, παλιές βακουφικές εκτάσεις που γίνονται αντικείμενο άγριας εκμετάλλευσης, σήμερα, νέες μονασιακές ιδιοκτησίες που έχουν συνδεθεί με αισχροκερδείς κατασκευαστές κι εργολάβους κ.ο.κ. Ιδού ο πυρήνας των ενόχων και ο γόρδιος δεσμός της ενοχής. Η εγκληματική έλλειψη εθνικού κτηματολογίου, η νομική σύγχυση, οι αλληλοαναιρούμενες διατάξεις καθιστούν τέλος τη συνταγματική εντολή ανενεργή, ενώ το πρόσφατο αλαλούμ όσον αφορά στη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων απ' τη δασική υπηρεσία στο Πυροσβεστικό Σώμα, η έλλειψη μέσων, προγράμματος, επαγρύπνησης, έμφυτου δυναμικού ολοκληρώνουν τους όρους του δράματος. Μια εθνική τραγωδία στην οποία συμπλέκονται η κρατική αβελτηρία, ο ατομικιστικός αμοραλισμός και η παντελής έλλειψη προσωπικής ή συλλογικής ευθύνης. Δεν φταίει ποτέ κανείς για το διαρκές και ηλίθιο επαναλαμβανόμενο δράμα της οικολογικής δήωσης του τόπου, για την καταστροφή του συλλογικού μας σώματος, της πατρίδας μας. Κι αν για τις φωτιές της Ρόδου ή της Χίου ευθύνεται ξένος δάκτυλος, για τους εμπρησμούς στο Σέιχ-Σου και τη Χαλκιδική ή για τον μεθοδικό απορριπτικό της αττικής γης φταίει η εντόπια πέμπτη φάλαγγα και πράκτορες με ελληνόψυχα χαρακτηριστικά. Και η ανύπαρκτη πολιτεία, αντί να χρηματοδοτεί τα υπουργεία του κρατικοδίατου πολιτισμού, θα έπρεπε να ιδρύσει ένα υπερυπουργείο προστασίας και ανάπτυξης των δασών γιατί εκεί, στην προάσπιση και αξιοποίηση του δασικού πλούτου, στην ζωή εν φύσει, προσμετρώνται τα αληθινά πολιτιστικά αναγκαστικά ενός τόπου κι ενός λαού. Οι πυρκαγιές του '98 πολύ δύσκολα θα σβηστούν από τη συλλογική μνήμη, ενώ οι αρές των πληγέντων θα κυνηγάνε αυτήν εδώ την κυβέρνηση πολύ μετά τις επερχόμενες δημοτικές εκλογές. Έχω την αίσθηση πως αυτό το έγκλημα δεν θα ξεχαστεί εύκολα. Χιλιόμετρα λιβανιτού υπέρ

των εκσυγχρονιστών εξανεμίστηκαν μονομιάς εμπρός στο μέγεθος της ανικανότητας, της έλλειψης προγραμματισμού, της ανεύθυνης υπεροψίας. Κανείς δεν θα πρέπει να ξεχάσει εύκολα τις δικαιολογίες του κ.

«Ο 20ός αιώνας παρέλαβε έναν κόσμο που είχε ακόμη μύθο και μια φύση που φάνταζε άπειρη. Σήμερα παραδίδει έναν πλανήτη πεπερασμένο, κεφαλαιοποιημένο και δραματικά αναλούμενο».

Τζουμάκα ή την απόγνωση του κ. Ρωμαίου όταν κατήγγειλε(:) δολιοφθορείς που αποπροσανατολίζουν τις δυνάμεις της πυροσβεστικής αλλά ο ίδιος δεν μπορούσε –έστω– να εντοπίσει μέσα από το τηλεφωνικό δίκτυο. Τέτοια διάλυση.

Και βέβαια οι πυρκαγιές απέδειξαν την παντελή χρεοκοπία τής, λεγομένης, δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης. Όλοι πια καταλάβαμε πως πρόκειται για έναν ακόμη γραφειοκρατικό θεσμό που ευνοεί την κοιμιστική σπέκουλα. Και μόνο. Αφήστε που ο αιρετός νομάρχης έχει ανάγκη την ψήφο του οικοπεδοφάγου. Άρα μην περιμένετε απ' αυτόν να βάλει το μαχαίρι στο κόκαλο. Έστω και αν γνωρίζει τα ντερέσα της «μαφίας» των δασών. Τα συμφέροντα των τοπικών μικροκοινωνιών γαρ. Κι ούτε, βέβαια, σ' ένα σύγχρονο κράτος είναι δυνατόν να καίγονται τέσσερις άνθρωποι μέσα σ' ελάχιστα στρέμματα δάσους και εντός περιφερειακής περιοχής, όπως συνέβη στον Καρέα. Μια τέτοια ανθρωποθυσία υπήρξε πρωτοφανής στα χρονικά των θερινών πυρκαγιών. Κι όμως. Πάλι κανείς δεν αντέδρασε. Κανείς δεν ανέλαβε τις πολιτικές, έστω, ευθύνες. Κανείς δεν ανεκάλεσε, έστω και την υστάτη στιγμή, τα δασοκτόνα νομοσχέδια με τους αποχαρακτηρισμούς δασικών εκτάσεων. (Στο Ποντίκι είδαμε μικρές αγγελίες «ει-

δικών» οι οποίοι επαγγέλλονται αποχαρακτηρισμούς δασών!).

ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΦΛΟΓΕΣ

Εκεί έχουμε φτάσει. Εκτός κι αν –σκέφτομαι– αυτό το μπαράζ της μεθοδευμένης πύρινης θάλασσας στην Αττική έχει να κάνει με τις προετοιμασίες που ανέλαβε το εντόπιο τραστ των μεγαλοεργολάβων ενόψει της Ολυμπιάδας 2004. Διάβολε, χρειαζόμαστε χώρους και ελεύθερες εκτάσεις για τα «μεγάλα έργα». Και μάλιστα εκτάσεις πλησίον δασικών περιοχών. Τα νταμάκια της ξεκοιλιασμένης Πεντέλης και οι καψαλισμένες πλαγιές της Πάρνηθας ή τα πρανή της Τανάγρας δεν επαρκούν. Η «ανάπτυξη» θέλει θυσίες. Ανέκαθεν στην τάλαινα Αττική η εκμετάλλευση γης θεωρείτο το πιο έγκυρο και προσοδοφόρο χρηματιστήριο, το οποίο ατύπως μεν πλην ουσιαστικώς τροφοδοτούσε και τροφοδοτεί όλο τον μηχανισμό αγοράς. Είμαστε έθνος εργολάβων και μεταπρατών, μην το ξεχνάμε.

Καταλαβαίνει κανείς πιο καρβουνιασμένο El Dorado μας επιφυλάσσουν οι αετονύχηδες κρατικοδίαιτοι επιχειρηματίες μας καθώς προσεγγίζουμε το χρόνο μηδέν της Ολυμπιάδας. Πολίτες γρηγορείτε! Η μόνη ελπίδα σας είναι η δική σας συντονισμένη δράση. Εκτός κι αν ισχύει αναπότρεπτα η ρήση του ινδιάνου αρχηγού από το 1894:

«Άλλοτε –πριν από αυτήν την απίστευτη άλωση του πλανήτη που ζούμε στον αιώνα μας– επιδιώκαμε τη ζωή. Τώρα αρκούμαστε στην επιβίωση...»

Ο ρόλος των διανοουμένων και η στάση τους απέναντι στην εξουσία

του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Εφτάς τον Φεβρουάριο έκλεισαν 100 χρόνια από το περίφημο Κατηγορώ του Εμίλ Ζολά με αφορμή την Υπόθεση Ντρέμφους. Η θαρραλέα πολιτική παρέμβαση του Ζολά δημιούργησε και καθιέρωσε τον όρο «διανοούμενος», που εκφράζει τον διανοητή, στοχαστή ή πνευματικό δημιουργό, που λαβαίνει μέρος στις ιδεολογικές διαμάχες του καιρού του και τοποθετείται απέναντι στα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, κι αυτή τη σύνδεση πραγματοποιούσαν όλοι οι σημαντικοί διανοητές και πριν από την καθιέρωση του όρου «διανοούμενος». Αυτό που σωστά τονίστηκε στα αφιερώματα στη σημαντική αυτή επέτειο είναι οι καταλυτικές συνέπειες της «Υπόθεσης Ντρέμφους» και της παρέμβασης του Ζολά για τη γαλλική κοινωνία και τη γαλλική δημοκρατία: οι ιδεολογικές επιλογές των πολιτικών και πνευματικών εκπροσώπων της γαλλικής κοινωνίας κατά την επόμενη εκατονταετία (κρίση της 3ης Γαλλικής Δημοκρατίας στη δεκαετία του '30, στάση απέναντι στη γερμανική κατοχή, στάση απέναντι στους αποικιακούς πολέμους της Γαλλίας στην Ινδοκίνα και την Αλγερία) ακολούθησαν το διαχωρισμό που έφερε στη γαλλική κοινωνία η υπόθεση Ντρέμφους. Όπως γράφει ο Αλεξάντρ Αντλέρ, εκδοτικός διευθυντής της εφημερίδας Κουριέ Ιντερνασιονάλ, στο φύλλο της 8-14 Ιανουαρίου 1998, «Η Δημοκρατία ενισχύθηκε από τη μάχη που έδωσε και εμπλουτίστηκε με το να υιοθετήσει τον ηθικό σοσιαλισμό του Λουσιέν Χερ, που τον διέδιδε η μεγάλη φωνή του Ζωρές με το να κάνει σημαία της τη δικαιοσύνη κι όχι μόνο την καθολική ψήφο και, κυρίως, αναγνώρισε τους συμβιβασμούς στους οποίους υποχρεώθηκαν ο Λεών Γκαμπεττά και ο Ζυλ Φερρά μετά τις πρώτες τους νίκες στις αρχές της δεκαετίας του 1880. Στο εξής, οι Εκκλησίες (στην πραγματικότητα, η Καθολική Εκκλησία) θα ήταν τελείως χωρισμένες από το Κράτος

και οι εικόνες με τον Ευσταυρωμένο θα αποσύρονταν από τα δικαστήρια. Ο στρατός, παρόλο που δεν εκκαθαρίστηκε, υποτάχθηκε ξεκάθαρα πλέον στους νόμους της Δημοκρατίας, τη στιγμή που οι περισσότεροι αξιωματικοί του παρέμειναν φιλομοναρχικοί, με τη σημαντική εξαίρεση τριών αποφοίτων της Πολυτεχνικής Σχολής, που πραγματοποίησαν το θαύμα της νίκης του Μάρνη, κατά τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο: ο στρατηγός Ζοφρ, γιος ενός καταλανού βαρελά, ο στρατηγός Γκαλιενί, γιος ιταλών μεταναστών και ο στρατηγός Αλεξάντρ, αρχηγός του επιτελείου του Ζοφρ και εβραίος όπως ο Ντρέμφους»¹.

Σε μια έρευνα, που με αφορμή τα 100 χρόνια από το Κατηγορώ του Ζολά, διεξήγαγε η εφημερίδα Ελευθεροτυπία, οι Γ. Διαλεγμένος, Τ. Γουδέλης και Δ. Κούρτοβιτς τοποθέτησαν σωστά, κατά τη γνώμη μας, το πρόβλημα της στάσης των διανοουμένων απέναντι στην εξουσία, καυτηριάζοντας τις περιπτώσεις των κατά καιρούς αυλικών διανοουμένων, αυτών που όχι μόνο κριτικοί και «επικίνδυνοι» δεν είναι για την εξουσία², αλλά χρησιμοποιούνται από την εξουσία ή, τουλάχιστον, δεν ασκούν καμιά κριτική σ' αυτήν. Βέβαια, οι σχέσεις των διανοουμένων με την εξουσία ήταν πάντοτε περίπλοκες. Υπήρχε πάντοτε ο πειρασμός για τον διανοητή να γίνει «σύμβουλος του Πρίγκιπα» (π.χ. η περίπτωση του Πλάτωνα), για να εφαρμόσει τις ιδέες του και να είναι, έτσι, χρήσιμος στο κοινωνικό σύνολο. Αυτής της στάσης απόρροια είναι η έννοια του «στρατευμένου» διανοούμενου, όπως απαιτούσαν οι μεγάλες ιδεολογίες, ιδιαίτερα του καιρού μας, αλλά όχι μόνον. Ο διανοούμενος έλκεται από τα απελευθερωτικά προτάγματα της εποχής του, εγκαταλείπει το σκεπτικισμό του και την κριτική του στάση, για να συνταχθεί με το καινούργιο, το επαναστατικό, που μπορεί, όμως, να εξελιχθεί σ' ένα νέο και εξίσου καταπιεστικό μηχανισμό εξουσίας.

Η διαμάχη ανάμεσα στους ελληνικής παιδείας διανοητές, που όταν έρχεται ο χριστιανισμός, συντάσσονται μαζί του και επιχειρούν την ελληνοχριστιανική σύνθεση (π.χ. Ωριγένης, Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, Γρηγόριος ο Νύσσης), και σ' αυτούς που παραμένουν οπαδοί της ειδωλολατρικής θρησκείας και επιχειρηματολογούν υπέρ του αρχαίου ορθολογισμού, που πρώτοι εγκαινίασαν οι ιώνες φιλόσοφοι (π.χ. Κέλσος)³, δεν μας πείθει σήμερα για την ορθότητα της ένταξης στη μια ή στην άλλη πλευρά. Αυτοί που συντάχθηκαν με το χριστιανισμό, ασφαλώς δεν θα το έκαναν, αν μπορούσαν να προβλέψουν τη μη κατάλυση της δουλείας, την αργιότητα των ενδο-χριστιανικών συγκρούσεων και των θρησκευτικών πολέμων κατά τον Μεσαίωνα, τις καισαρο-παπικές εξουσίες που ευλόγησε ο χριστιανισμός, την Ιερά Εξέταση, τη βαναυσότητα του εκχριστιανισμού στις αποικίες, το εμπόριο των μαύρων σκλάβων της Αφρικής από «χριστιανούς» δουλεμπόρους, τη στυγνή εκμετάλλευση των προλεταρίων από «χριστιανούς» εργοδότες. Ίσως σε μια κατοπινή εποχή θα ήσαν υποχρεωμένοι να υιοθετήσουν τη στάση του Τζορντάνο Μπρούνο, πράγμα που θα τους οδηγούσε στο μαρτύριο από τους ιεράρχες της δικής τους θρησκείας.

Τα ίδια προβλήματα και τα ίδια διλήμματα θα είχαν να αντιμετωπίσουν πολύ αργότερα όσοι διανοητές στρατεύθηκαν υπέρ των σοσιαλιστικών ιδεών, όχι στα ειρηνικά, σχετικά, πλαίσια του 19ου αιώνα, αλλά στην αργιότητα των δύο παγκοσμίων πολέμων, του ναζισμού και του σταλινισμού. Οι επιλογές για τους διανοούμενους ήταν σχετικά εύκολες όταν επρόκειτο για τον Εμφύλιο Πόλεμο στην Ισπανία, για την ευρωπαϊκή αντίσταση στο ναζισμό, για την αντίθεση στον αποικιακό πόλεμο των Γάλλων στην Ινδονησία και στην Αλγερία (ανεξάρτητα με την τραγική κατάσταση

σήμερα σ' αυτή τη χώρα), για την αντίθεση στον αποικιακό πόλεμο των ΗΠΑ στο Βιετνάμ. Πέρα απ' αυτές τις περιπτώσεις, όπου η επιλογή των διανοουμένων ήταν σχετικά εύκολη και ξεκάθαρη, πόσες άλλες φορές στον αιώνα μας δεν βρέθηκαν κάτω από τις ιδεολογικές μυλόπετρες των ιδίων τους των επιλογών, με πιο σημαντικό παράδειγμα αυτό του **Ζαν Πωλ Σαρτρ**, που έχει γράψει εξαιρετες σελίδες για την ευθύνη των διανοουμένων. Για πολλούς οι επιλογές τους διαψεύθηκαν με τη διαστροφή των ιδεών τους από εξουσίες που τις κατηλεύτηκαν.

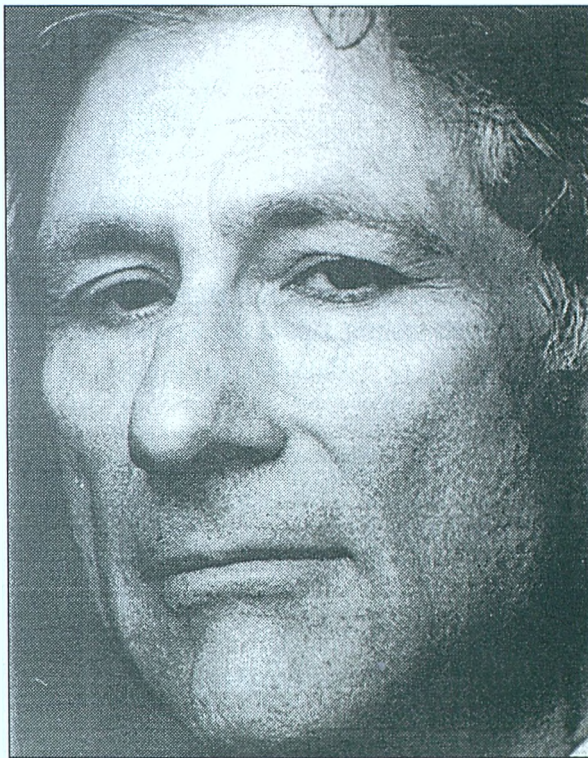
Πάνω στις σχέσεις των διανοουμένων με την εξουσία κυκλοφόρησε πρόσφατα το βιβλίο του **Έντουαρντ Σάϊντ** *Διανοούμενοι και Εξουσία*⁴, που θέτει με δύναμη και παρηγορία το θέμα των επιλογών και της στάσης των διανοουμένων στην εποχή μας, αυτών των «χαρισματικών και ηθικά προικισμένων ανθρώπων, που εκφράζουν τη συνείδηση του ανθρωπίνου γένους», όπως τους όριζε ο γάλλος διανοητής **Ζουλιέν Μπεντά** στο περίφημο βιβλίο του *Η προδοσία των διανοουμένων*, που εκδόθηκε στη δεκαετία του '20. Αυτά που λέει ο Ε. Σάϊντ έχουν δύναμη, κύρος και ειλικρίνεια, γιατί εκφράζουν τη δική του ανυποχώρητη στάση στη ζωή: λαμπρός πανεπιστημιακός και σημαντικός διανοητής, με παλαιστινιακή καταγωγή, στάθηκε αλληλέγγυος στους αγώνες του λαού του, όντας κριτικός όχι μόνο στις δυτικές ηγεσίες, αλλά και στις αραβικές (π.χ. Σαντάμ Χουσεΐν) και στην παλαιστινιακή ηγεσία. Δεν είναι τυχαίο ότι, εξόριστος ο ίδιος, κάνει πρότυπό του τον εξόριστο, κριτικό και ασυμβίβαστο διανοούμενο, που αρνείται τα προνόμια, τις τιμές και τις θέσεις που του προσφέρει η εξουσία και αναφέρει ως παραδείγματα εξόριστων διανοουμένων του αιώνα μας τον Αντόρνο, τον Β.Σ. Ναϊπούλ, τον Μπ. Μπρεχτ.

Ο διανοούμενος θεωρεί ως αποστολή του την προαγωγή της ανθρώπινης ελευθερίας και της γνώσης, βάζει ως κριτήριο πάνω απ' όλα την αλήθεια σε σχέση με την ανθρώπινη δυστυχία και καταπίεση, χωρίς επιφυλακτικές σιωπές και πατριωτικούς φαναρονισμούς. Δεν νιώθει αλληλέγγυος ακόμα και με το δικό του έθνος, όταν αυτό παραβιάζει τους βασικούς κανόνες ελευθερίας και δικαιοσύνης. Οι οικουμενικές αρχές που εμπνέουν το έργο του, που δεν είναι, βέβαια, ξεκομμένο από τον τόπο του, δεν του επιτρέπουν να θυσιάσει το κριτικό του πνεύμα σε μια πατριωτική νο-

μιμοφροσύνη που επιβάλλει ο εθνικισμός, ακόμα κι αν ανήκει σε μια καταπιεσμένη κοινότητα, που αναπτύσσει αυτό που ο **Φραντς Φανόν** ονόμασε «*αμυντικό εθνικισμό*». Ο Σάϊντ αναφέρει τον Ινδό Ραμπιπρανάθ-Ταγκόρ και τον Κουβανό Χοσέ Μαρτί ως παραδείγματα διανοουμένων, που ποτέ δεν θυσιάσαν το κριτικό τους πνεύμα για χάρη του εθνικισμού. Σε πολλές περιπτώσεις του Τρίτου Κόσμου, όπου οι κατεστημένες δυνάμεις του εθνικού κράτους στρέφονται εναντίον των απομονωμένων και αδικημένων πληθυσμών, ο διανοούμενος δεν μπορεί παρά να είναι μαζί τους. Στο θέμα του Ισλάμ, αλλά και κάθε άλλης θρησκείας, ο διανοούμενος δεν μπορεί να επιδίδεται στην εξύμνησή του, αποδεχόμενος τις ρήσεις που ισοπεδώνουν τις διαφορές, αλλά «να επιχειρεί μες στην οχλαγωγία μια ερμηνεία του Ισλάμ που να υπογραμμίζει το σύνθετο και ετερόδοξο χαρακτήρα του».

Στο ερώτημα πώς μπορεί κάποιος να πει την αλήθεια και ποια είναι αυτή, ο Σάϊντ απαντάει ότι στον ιστορικο-κοινωνικό κόσμο που δημιουργήσε ο άνθρωπος, ο διανοούμενος πρέπει να χρησιμοποιήσει μόνο εκκοσμηκευμένα μέσα, γιατί η αποκάλυψη, αν δεν μείνει στο πλαίσιο της ιδιωτικής σφαίρας, οδηγεί στο βαρβαρισμό. Ο διανοούμενος οφείλει να βρίσκεται σε παντοτινή διαμάχη με τους φύλακες «ιερών και οσίων». Ο Έντουαρντ Σάϊντ με αναφορές στον Ζ. Μπεντά, τον Μ. Αρνολντ, τον Τουργκένιεφ, τον Φλωμπέρ, τον Τζέιμς Τζόνς, τον Γκράμσι, τον Όργουελ, τη Βιρτζίνια Γουλφ, κινητοποιεί για το θέμα του ό,τι πιο αντικοφορμιστικό και απελευθερωτικό παρήγαγε ο ευρωπαϊκός διαφωτισμός. Εξαιρετική, επίσης, είναι η αναφορά στον μεγάλο αμερικανό κοινωνιολόγο Σέσιλ Ράιτ Μιλς ως προς το τι εκπροσωπεί ο σημερινός διανοούμενος, καθώς και η αναφορά στον Έντουαρντ Σιλς. Δικαιολογημένος, επίσης είναι ο θαυμασμός του για τον μεγάλο ιταλό διανοητή του 18ου αιώνα Τιαμπιατίστα Βίκο.

Ας μου επιτραπεί να κλείσω με τα λόγια του ίδιου του Ε. Σάϊντ: «Ο πραγματικός διανοούμενος ούτε αξιωματούχος είναι ούτε υπάλληλος αφοσιωμένος στους πολιτι-

Ο Έντουαρντ Σάϊντ.

κούς στόχους μιας κυβέρνησης, μιας μεγάλης εταιρείας ή μιας συντεχνίας ομοϊδεατών. Ο πειρασμός που νιώθει ο διανοούμενος όταν βρίσκεται σε παρόμοιες θέσεις και καταστάσεις και ο οποίος τον ωθεί να υποβιβάσει την ηθικότητά του, να σκεφτεί αποκλειστικά και μόνο από την οπτική γωνία της ειδικότητάς του και να θυσιάσει τη σκεπτικιστική του διάθεση στο βωμό του κομοφορμισμού είναι φαινόμενο τόσο έντονο και συχνό, που δεν μπορεί παρά να υποβάλει τη μεγαλύτερη δυσπιστία. Είναι πολλοί οι διανοούμενοι που υποκύπτουν σ' αυτό τον πειρασμό. Κατά κάποιο τρόπο όλοι μας υποκύπτουμε. Στην ουσία, κανείς δεν είναι οικονομικά ανεξάρτητος – ούτε καν εκείνοι που αποτελούν τα υποδείγματα της πνευματικής ελευθερίας».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον ήταν το άρθρο του Δημ. Δημητράκου στο αφιέρωμα του *Αντί* (τχ. 653, 30.1.98) στην Υπόθεση Ντρέυφους και στο *Κατηγορώ* του Ζολά.
2. Βλ. το ενδιαφέρον για το θέμα μας άρθρο του Γιώργου Μερτίτza «Λόγος περί διανοουμένων» στην *Εποχή* της 9.11.97.
3. Κέλσος *Αληθής Λόγος*, Εκδ. Θύραθεν Επιλογή, Θεσσαλονίκη 1996.
4. Έντουαρντ Σάϊντ *Διανοούμενοι και Εξουσία*, Εκδόσεις Σαρίπτα, Αθήνα 1997. Δυστυχώς, σε μια ανεπαρκή μετάφραση.

Ρέκβιεμ για την Αττική

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Το φετινό καλοκαίρι ήταν η χαριστική βολή για το περιβάλλον της Αττικής. Δεν πρόκειται ούτε για εικασία ούτε για άλλη μια είδηση. Πρόκειται για μια τραγική διαπίστωση στην οποία οδηγείται όποιος έτυχε να περάσει από την Πεντέλη, τον Υμηττό, τα Μεσόγεια μετά τις ημέρες της μεγάλης καταστροφής.

Για τα τηλεοπτικά κανάλια και τα ΜΜΕ γενικότερα ήταν απλά το θέμα της επικαιρότητας που πουλούσε περισσότερο απ' οποιοδήποτε άλλο τις ημέρες της καλοκαιρινής ραστώνης. Οι εικόνες καταστροφής πάντα πουλούσαν πάντα θα πουλάνε. Για τον Σημίτη και την κυβέρνηση ήταν απλά ένα ακόμα πρόβλημα που καλούνταν ν' αντιμετωπίσει ώστε να συνεχίσει το «εκσυγχρονιστικό» έργο του.

Αφού η αντιμετώπιση δεν στάθηκε δυνατή, προτιμήθηκε η αποσιώπηση των πραγματικών διαστάσεων της τραγωδίας. Για τον Στ. Τζουμάκα ήταν η αφορμή που φοβόταν ότι θα του αφαιρούσε το πολυπόθητο υπουργικό χαρτοφυλάκιο. Και αφού τη γλίτωσε πρέπει να νιώθει αντακουρισμένος. Για την αντιπολίτευση ήταν μια ευκαιρία να διακόψει τις διακοπές της και να δηλώσει την παρουσία της. Για όλους τους άλλους, για εμάς ήταν απλά η ολοκλήρωση μιας καταστροφής που είχε ξεκινήσει χρόνια τώρα. Για όσους είχε τύχει να δουν από κοντά τις κατάρυτες εκτάσεις, για όσους ανέπνευσαν λίγο απ'

Το πράσινο της Αττικής δέχτηκε από τις τελευταίες πυρκαγιές, τη χαριστική βολή. Οι υπεύθυνοι έσπευσαν να πετάξουν το μπαλάκι ο ένας στον άλλο. Η καταστροφή, όμως, για το περιβάλλον είναι μη αντιστρέψιμη...

το οξυγόνο τους, για όσους απόλαυσαν περιπάτους, κι ας διέκριναν στο βάθος τις προκλητικές σκεπές των αυθαιρέτων, αυτό που συνέβη ήταν μια πραγματική τραγωδία.

Αντιλαμβανόμαστε ότι πρέπει να περάσουν δεκαετίες για να επουλώσει η Πεντέλη τις πληγές της, αν βέβαια της το επιτρέψουν. Και ας ισχυρίζεται ότι θέλει ο Κ. Λαλιώτης. Δεν είμαστε τόσο αφελείς ώστε να πιστεύουμε ότι τις φωτιές τις έβαλαν μόνον οι Γκρίζοι Λύκοι. Και ας γράφει ότι θέλει ο Κουρής. Το 2004 έρχεται, και η πολυπαθη πόλη μας θα ασφυκτιά ολοένα και περισσότερο από το «αναπτυξιακό»

τσιμέντο. Μερικές καταστάσεις είναι εκ φύσεως μη αντιστρέψιμες. Εκεί όπου υπήρχαν δέντρα τώρα υπάρχει στάχτη. Εκεί όπου υπήρχαν αυθαίρετα, τώρα υπάρχουν καμένα αυθαίρετα. Και αυτό το τελευταίο, ειλικρινά, λίγο μ' ενδιαφέρει. Οι τοίχοι, οι οικοσκευές, οι περιουσίες, ακόμα και δύσκολα, ξαναφτιάχνονται το δάσος όμως;

Όσοι γεννηθήκαμε σ' αυτή την γκρίζα πόλη τις τελευταίες δεκαετίες καταλαβαίνουμε ότι στα παι-

διά μας θα λέμε «εδώ ήταν το δάσος της Πεντέλης, κι εκεί το δάσος του Υμηττού...». Και αυτή είναι η τραγωδία της οποίας οι λόγοι –είναι τόσο πολλοί!– λίγη σημασία έχουν. Το ρέκβιεμ για την Αττική δεν μπορεί ν' αφορά αυτοκίνητα, σπίτια, περιουσίες. Αυτό το ρέκβιεμ μιλάει μόνο για τα δέντρα που δεν υπήρχαν πια, για τον φημισμένο αττικό ουρανό που γίνεται όλο και πιο γκρίζος...

Ακόμα κι αν αντιληφθούμε αυτό το απλό, τίποτα πλέον δεν αλλάζει. Το κακό έγινε. Ας αφήσουν τουλάχιστον μερικά δέντρα για να τα βλέπουμε και να ξέρουμε τι είχαμε και τι χάσαμε...

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Ο στρατιωτικός ρεαλισμός στο Χόλλυγουντ

Θα μπορούσε να αποτελέσει ένα εξαιρετικό σενάριο για μια χολλυγουντιανή κινηματογραφική επιτυχία με τίτλο: «Ο ροζ πρόεδρος που βομβαρδίζει». Αυτή τη φορά ο κατηγορούμενος για ερωτικά σκάνδαλα πρόεδρος δεν βομβαρδίζει για αντιπερισπασμό την Αλβανία, όπως γίνεται στην ταινία *Ο πρόεδρος, ένα ροζ σκάνδαλο κι ένας πόλεμος*, αλλά το Αφγανιστάν και το Σουδάν.

Αναμφισβήτητα, ο πρόεδρος Κλίντον πραγματοποίησε ένα εντυπωσιακό «σώου» και μάλιστα από τον τόπο των διακοπών του. Με σιδηρά πυγμή και υποκριτικό ιδεαλισμό έκανε αυτό που ουσιαστικά ζητούσαν μετ' επιτάσεως τα περισσότερα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες στην Τανζανία και στην Κένυα, οι οποίες στοίχισαν τη ζωή σε περισσότερους από 200 πολίτες. Ο πρόεδρος Μπιλ Κλίντον ανακοίνωσε ο ίδιος τις αμερικανικές επιθέσεις, δηλώνοντας ότι επλήγησαν συγκεκριμένες «τρομοκρατικές εγκαταστάσεις», κατόπιν «πειστικών πληροφοριών» κι ότι οι τρομοκράτες ετοίμαζαν και νέες επιθέσεις. Παράλληλα, έδωσε τρεις λόγους για τις επιθέσεις: Επειδή οι ομάδες του εξόριστου Σαουδάραβα Οσάμα Μπιν Λάντεν διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στις επιθέσεις κατά των πρεσβειών, προέβησαν και στο παρελθόν σε τρομοκρατικές ενέργειες και σχεδίαζαν άλλες επιθέσεις με χημικά και άλλα μέσα μαζικής καταστροφής.

Οι πυραυλικές επιθέσεις των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και το Σουδάν φαίνεται να σηματοδοτούν την έναρξη μιας σκληρότερης αμερικανικής στάσης απέναντι στη διεθνή τρομοκρατία. Παράλληλα όμως, η Ουάσινγκτον δείχνει να φοβάται πλέον ότι θα δεχθεί και νέα πλήγματα, καθώς εμπλέκεται σε μια μακροχρόνια μάχη εναντίον των τρομοκρατών και βλέπει να αυξάνονται οι αντιαμερικανικές αντιδράσεις στον μουσουλμανικό

κόσμο. Ήδη, η έκρηξη βόμβας σε εστιατόριο της αμερικανικής αλυσίδας «Πλάνετ Χόλλυγουντ», στο Κέιπ Τάουν της Νοτίου Αφρικής στις 25 Αυγούστου χαρακτηρίζεται ως πρώτη απάντηση της «τρομοκρατικής διεθνούς» των ισλαμιστών στις αμερικανικές επιθέσεις στο Σουδάν και στο Αφγανιστάν.

Ενδεικτικές του κλίματος που διαμορφώνεται είναι και οι δηλώσεις της αμερικανίδας υπουργού Εξωτερικών Μαντλίν Ολμπράιτ, η οποία χαρακτήρισε τις επιθέσεις προληπτικό μέτρο, αλλά παραδέχτηκε ότι θα προκαλέσουν τρομοκρατικά αντίποινα. Παρ' όλα αυτά, προωθώντας τη «σταυροφορία» Κλίντον κατά της τρομοκρατίας είπε ότι αρχίζει «μακροχρόνια μάχη εναντίον των τρομοκρατών, που έχουν κηρύξει πόλεμο στις ΗΠΑ». Στο ίδιο μήκος κύματος και ο υπουργός Άμυνας Ουίλλιαμ Κοέν αναγνώρισε ότι αυτά τα αντίποινα δεν πρόκειται να εξαλείψουν το πρόβλημα, αλλά το μήνυμά του είναι ξεκάθαρο: «Δεν θα υπάρξει καμία ανοχή προς τους τρομοκράτες και κανέναν περιορισμό στις προσπάθειές μας να υπερασπιστούμε τους αμερικανούς πολίτες και τα αμερικανικά συμφέροντα...».

Κανείς δεν αμφισβήτησε στις ΗΠΑ τη δυνατότητά τους να επικαλεσθούν το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας αλλά και η ανάγκη σεβασμού του διεθνούς δικαίου δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Εκτός και αν δεχτούμε αυτό που επισημαίνει ο γνωστός αμερικανός αναλυτής Γουίλιαμ Πφαφ ότι: «Πολλοί κυρίως στον αμερικανικό στρατό, έχουν πεισθεί... ότι στον "ρεαλιστικό" κόσμο ο σεβασμός των διεθνών δικαιόν αποτελεί αδυναμία». Ο ίδιος αναλυτής συμπληρώνει σε άλλο άρθρο του ότι «Αν οι ΗΠΑ πιστεύουν ότι θα πρέπει να είναι υπεράνω του νόμου, αναπόφευκτα καθίστανται παράγοντας διεθνούς ανασφάλειας». (εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 22 Αυγούστου 1998).

**Αναμφισβήτητα,
ο πρόεδρος
Κλίντον
πραγματοποίησε
ένα εντυπωσιακό
«σώου» και
μάλιστα από τον
τόπο των
διακοπών του.**

Μετά την κοινωνική και τη νομισματική τώρα και η πολιτική κρίση

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Ο πρόεδρος Γέλτσιν υποδέχτηκε για μία εις έτη φορά τον παλαιμάχο πολιτικό Βίκτωρ Τσερνομίντιν στο Κρεμλίνο.

Ο ρώσος πρόεδρος Μπόρις Γέλτσιν αιφνιδίασε τους πάντες, αποπέμποντας τον πρωθυπουργό Σεργκέι Κιριένκο και φέρνοντας πάλι στην εξουσία τον αποπεμφθέντα πριν από πέντε μήνες Βίκτωρ Τσερνομίντιν. Αυτή τη φορά υπερίσχυσε η άποψη του πετρελαϊκού λόμπυ έναντι του τραπεζικού, αποκαλύπτοντας για μια ακόμη φορά και σε όλο της το μεγαλείο τη διαπλοκή κυβερνητικών αξιωματούχων, τραπεζιτών και επιχειρηματιών στη διαχείριση της εξουσίας. Το μόνο βέβαιο; Οι πιθανότητες του Τσερνομίντιν να βγάλει τη χώρα από τη νομισματική αλλά και κοινωνική κρίση που τη μαστιάζει είναι περιορισμένες.

Το ρούβλι έκανε, την Τρίτη 18 Αυγούστου, τη μεγαλύτερη βουτιά της τετραετίας και η ισοτιμία του έναντι του δολλαρίου διαμορφώθηκε στα 7,88, σημειώνοντας πτώση της τάξης του 10%. Ο αντίκτυπος της αιφνιδίας από-

φρασης **Γέλτσιν** ήταν άμεσος, αν και οι διεθνείς αγορές, κυρίως οι ευρωπαϊκές, διατήρησαν γενικώς την ψυχραιμία τους.

Το βράδυ της ίδιας μέρας ο πρόεδρος και ο άρτι επανακάμφως πρωθυπουργός **Βίκτωρ Τσερνομίρντιν** υπέγραψαν τα διατάγματα για τη διευθέτηση του βραχυπρόθεσμου δημόσιου χρέους των 40 δισ., προς ανακούφιση των δανειστών της Ρωσίας.

ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΚΤΟΝΩΘΕΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ;

Οι πρώτες δηλώσεις του πρωθυπουργού Τσερνομίρντιν έδωσαν ένα στίγμα της πολιτικής που θα ακολουθήσει η νέα κυβέρνηση. Τη στήριξη του ρουβλίου πάση θυσία και την εκτόνωση της κοινωνικής κρίσης με την αποπληρωμή των μισθών και των συντάξεων προέταξε ο Τσερνομίρντιν, επικρίνοντας ευθέως την απερχόμενη ομάδα των τεχνοκρατών για τις επιλογές της που δεν έβγαλαν τη χώρα από την κρίση.

Τι περιθώρια έχει ο ίδιος να βγάλει τη χώρα από το αδιέξοδο;

Ελάχιστα. Προς εκτόνωση των κοινωνικών εντάσεων δεσμεύτηκε κατ' αρχάς να σχηματίσει μια κυβέρνηση συνασπισμού. Το ενδεχόμενο συμμετοχής, όμως, των Κομμουνιστών στην εξουσία είναι μαύρο πανί για τους ξένους επενδυτές που φοβούνται ότι η νέα κυβέρνηση δεν θα προωθήσει με γοργούς ρυθμούς τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις.

Ο πρόεδρος Γέλτσιν εξήρε τις ικανότητες του πεπειραμένου στη διαχείριση της εξουσίας Τσερνομίρντιν και αμέσως πλην σαφώς άφησε να εννοηθεί ότι θα τον ορίσει διαδοχό του στην προεδρία το 2000. Οι απρόβλεπτες κινήσεις του όμως δεν μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε τα άνωθι δεδομένα.

Η Δύση, αν και δεν προτίθεται να εκταμιεύσει επιπλέον κονδύλια για τη στήριξη της ρωσικής οικονομίας, στηρίζει –αν κρίνουμε από τις τηλεφωνικές επικοινωνίες του ρώσου προέδρου με τον γερμανό και τον αμερικανό ομόλογό του– τις επιλογές Γέλτσιν. Για του λόγου το αληθές, ο **Μπιλ Κλίντον** θα μεταβεί στη Μόσχα στις 2-3 Σεπτεμβρίου για την προγραμματισμένη διάσκεψη με τον Μπόρις Γέλτσιν και παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος επέκρινε δριμύτητα τα αμερικανικά χτυπήματα στο Σουδάν και το Αφγανιστάν.

Οι ρώσοι μεταρρυθμιστές από την πλευρά τους πήραν ήδη τις αποστάσεις τους

από το νέο κυβερνητικό σχήμα. Με πρώτο και καλύτερο τον **Μπόρις Νεμτσώφ** που διακήρυξε ότι δεν θα συμμετάσχει στη νέα κυβέρνηση. Η αλήθεια είναι ότι προτιμούσαν τον νεαρό τεχνοκράτη Κιριένκο, που ήταν από τα αγαπημένα παιδιά των τραπεζιτών.

ΕΙΝΑΙ ΑΜΕΙΛΙΚΤΟΣ Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΟΤΑΝ ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ

Εν τωιαύτη περιπτώσει το ζητούμενο είναι ο χειρισμός της παρούσας κρίσης που έχει οδηγήσει τη Ρωσία στο χείλος του γκρεμού. Ο Βίκτωρ Τσερνομίρντιν δεν είναι εύκολο να πετύχει αυτά που δεν κατάφερε στην προηγούμενη 5ετή θητεία του. Η δεδομένη διαπλοκή κυβερνητικών αξιωματούχων, τραπεζιτών και των εκπροσώπων της οικονομικής ολιγαρχίας που ελέγχει τα κρατικά μονοπώλια αποτελεί τροχοπέδη σε κάθε προσπάθεια άρσης του αδιεξόδου.

Οι ξένοι επενδυτές αδημονούν, ο ρωσικός λαός έχει ξεπεράσει προ πολλού τα όρια της αντοχής του –μήνες έχουν μείνει απλήρωτοι οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι συνταξιούχοι– και ο πρόεδρος διολισθαίνει διαρκώς καθώς η μόνη του επιδίωξη είναι να κερδίζει χρόνο και να αποποιείται των ευθυνών για την κρίση.

Δεν υπάρχει πια καμία αμφιβολία ότι ο Μπόρις Γέλτσιν βρίσκει πάντα τον τρόπο να μετατρέπει τους στενούς του συνεργάτες σε αποδιοπομπαίους τράγους και να τους εναλλάσσει στην εξουσία κατ'αβούληση. Για να καταλάβουμε πώς ακριβώς λειτουργεί ο Μπόρις Γέλτσιν θυμίζουμε το παρασκήνιο της προηγούμενης κρίσης.

Ο πρόεδρος είναι αμείλικτος όταν απειλείται. Όταν πήρε στα χέρια του, τότε, έκθεση του υπουργείου Εσωτερικών που υποστήριζε ότι οι ρώσοι πολίτες είναι έτοιμοι να πάρουν τα όπλα, αποφάσισε να αναλάβει αμέσως δράση. Κάλεσε τον πρωθυπουργό Τσερνομίρντιν να παραιτηθεί καταγγέλλοντάς τον ότι πλούτισε από την πώληση της Gazprom. Ο Τσερνομίρντιν αρνήθηκε και ο Γέλτσιν τον απέπεμψε εν μία νυκτί, επιρρίπτοντάς του εξ ολοκλήρου την ευθύνη για το οικονομικό και κοινωνικό αδιέξοδο. Τότε οι *Financial Times* έγραφαν ότι ο Γέλτσιν γλιστρά στην άβυσσο. Αυτό είναι δεδομένο πια, αρκεί να μην παρασύρει μαζί του ολόκληρη τη χώρα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: **Λαοί
και Πολιτισμοί**

Edmond Pognon

Συγγραφέας-Ιστορικός

Η
**ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΤΟ
ΕΤΟΣ 1000**

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Η
**ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΤΟ
ΕΤΟΣ 1000**

EDMOND POGNON

**Μετάφραση:
Σταύρου Βλοντάκη**

με 432 σελίδες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79
Τηλ.: 36.27.318

Σύμφωνα με τους κριτικούς, μετά τη ρωσική λογοτεχνία –άνδισε τον 19ο αιώνα– και την αγγλόφωνη αμερικανική –εμφανίστηκε στις αρχές του 20ού– ήταν η λατινοαμερικάνικη που ξεπετάχτηκε στο δεύτερο μισό τούτου του αιώνα και τάραξε τα νερά στο χώρο των γραμμάτων. Ο Οκτάβιος Πας, στην ομιλία του κατά την απονομή των βραβείων Νόμπελ στις 8 Δεκεμβρίου 1990, υποστήριξε ότι οι λογοτεχνίες της Αμερικής –των ΗΠΑ, η ισπανόφωνη

Η νέα λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία

του Φίλιππου Φιλίππου

Από την *Αραουκάνια* –θεωρείται ως η Ιλιάδα της Χιλής– του πρώτου λυρικού ποιητή που γεννήθηκε στην ισπανόφωνη Αμερική, του **Αλόνσο δε Ερθίγια**, και τον *Αράουζο Ντομιάδο* του επίσης Χιλιανού **Πέδρο δε Όνια**, έργα γραμμένα στα τέλη του 16ου αιώνα, εκατό χρόνια περίπου μετά την Κατάκτηση (Conquista), που ύμνησαν την ομορφιά των τοπίων και τις αρετές του λαού, φτάσαμε στα κείμενα διαμαρτυρίας, όπως το *Σουμπ-τέρα* (1904) του Χιλιανού **Βαλδομέρο Λίγιο**, ο οποίος καταγγέλλει την αθλιότητα των συνθηκών εργασίας και ζωής. Ο εικοστός αιώνας είναι η εποχή που η Λατινική Αμερική δένεται οριστικά στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, αφού στο μεταξύ όλες οι χώρες της ηπείρου έχουν απελευθερωθεί από τον ισπανικό ζυγό, ορίζοντας η καθεμία μόνη την τύχη της. Πρώτα η μεξικανική επανάσταση (1910), μετά η ρωσική (1917) και τέλος ο εμφύλιος της Ισπανίας (1936-1939) αναστάτωσαν τις συνειδήσεις, γέννησαν ελπίδες και ώθησαν αναρίθμητους διανοούμενους να ταχθούν με τις δυνάμεις της δημοκρατίας, του σοσιαλισμού, του αντιφασισμού. Κυρίως τους οδήγησε στο να χρησιμοποιήσουν την πένα τους ως όπλο για την

και η βραζιλιάνικη–, μολονότι είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, έχουν ένα κοινό γνώρισμα: «τη διαπάλη, που είναι περισσότερο ιδεολογική παρά λογοτεχνική». Αφού εξηγεί ότι σ' αυτήν διαφαίνεται η διαμάχη ανάμεσα στον ευρωπαϊσμό και τον αμερικανισμό, ο μεξικανός ποιητής και δοκιμιογράφος προσδέτει:

«Η ανάπτυξη της αγγλόφωνης αμερικανικής λογοτεχνίας συμπίπτει με την ιστορική άνοδο των Ηνωμένων Πολιτειών σε παγκόσμια δύναμη· η ανάπτυξη της δικιάς μας λογοτεχνίας συμπίπτει με τις πολιτικοκοινωνικές συμφορές και αναστατώσεις των λαών μας».¹

απελευθέρωση όλης της Λατινικής Αμερικής από τα δεσμά της εξάρτησης. Στρατεύτηκαν πολιτικά χωρίς, ωστόσο, να κάνουν εκπτώσεις στην τέχνη τους. Δεν θυσιάσαν τη λογοτεχνία στην πολιτική, ούτε εκχυδαΐσαν την πολιτική από το βάθρο του λογοτεχνικού εσθετισμού. Ο **Χούλιο Κορτάσαρ** έχει δηλώσει ότι «δεν θα πίστευα στο σοσιαλισμό ως ιστορικό πεπρωμένο για τη Λατινική Αμερική, αν δεν με ωθούσαν κίνητρα ερωτικά».²

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΜΠΟΥΜ

Παρόλο που ο Ψυχρός Πόλεμος αποδυνάμωσε τη νέα γενιά διανοούμενων, η κουβανική επανάσταση έδωσε στους λαούς της ηπείρου μια καινούργια ευκαιρία για να δοκιμάσουν τις ικανότητές τους στον λογοτεχνικό στίβο με αριότερα πνευματικά εφόδια. Οι εκπρόσωποι της παλιάς φρουράς συγγραφέων, **Αλέχο Καρπεντιέρ**, **Μιγκέλ Άνχελ Αστούριας**, **Ερνέστο Σάμπανο**, **Χουάν Ρούλφο**, **Χόρχε Λουίς Μπόρχες**, **Χοσέ Λεοσάμα Λίμα**, **Χοσέ Μαρία Αργουέδας**, **Χουάν Κάρλος Ονέτι**, όλοι αυτοί που έγραψαν κατά τη δεκαετία του '50 μέσα σε μια δυσμενή διεθνή συγκυρία, παρέδωσαν τη σκυτάλη στους **Χούλιο Κορτάσαρ**, **Μάριο Βάργας Γιάσα**,

Κάρλος Φουέντες, **Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες**, την τετράδα του πρώτου μεγάλου λογοτεχνικού μπούμ. Έτσι δημοσιεύθηκε στις δεκαετίες του '60 και του '70 ένας καινούργιος μυθιστορηματικός κόσμος, χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της ισπανόφωνης λογοτεχνίας. Έπειτα εμφανίστηκε μια άλλη φουρνιά συγγραφέων ήσσονος ίσως αξίας, αλλά με τους ίδιους λογοτεχνικούς και ιδεολογικούς προσανατολισμούς: **Αουγούστο Ρόα Μπάστος**, **Κάρλος Ντρογκκέτ**, **Χοσέ Δενόσο**, **Χόρχε Έντουαρντς**, **Γκιγιέρμο Καμπρέρα Ινφάντε**, **Μανουέλ Πουίγκ**. Αλλά και αυτούς τους διαδέχτηκαν σημαντικά ή μη σημαντικά ονόματα συγγραφέων που, ζώντας μακριά από τις χώρες τους σε ακούσια ή εθελοντική εξορία, γοήτευσαν ένα ευρύ κοινό στην Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική. Η ζωντανότητα αυτού του πλήθους των συγγραφέων έρχεται να τονώσει «τη φτώχεια της δημιουργίας στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα», σύμφωνα με τον **Αντόνιο Αβαρία**, καθηγητή του πανεπιστημίου της Βρέμης.³

Το λογοτεχνικό μπούμ βελτίωσε την επικοινωνία ανάμεσα στους πολιτισμούς της ηπείρου και ανανέωσε την ισπανική γλώσσα, εμπλουτίζοντάς την με καινοφανείς λέξεις. Οι συγγραφείς που ανέπτυξαν και

διέδωσαν το μαγικό ρεαλισμό ή «θαυμαστική πραγματικότητα» –όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Κουβανό Αλέχο Καρπεντιέρ– ασχολήθηκαν με μεγάλα ιστορικά θέματα της περιοχής, κάτι που δεν είχε ξανασυμβεί κατά το παρελθόν. Ειδικά ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες ξανααφηγήθηκε την ιστορία της πατρίδας του της Κολομβίας «σαν να έγραφε τη Βίβλο από τη Γένεση στα βάθη της ζούγκλας μέχρι την Έξοδο, μέσω μιας ισπανικής γαλέρας που εξώκειλε στην κορυφή ενός βουνού», σύμφωνα με τον Κάρλος Φουέντες.⁴

Την αρμονική σύζευξη λογοτεχνίας και πολιτικής δεν τη δείχνει μόνο η περίπτωση του Πάμπλο Νερούδα –ταυτίστηκε με το σοσιαλισμό στη Χιλή και πέθανε λίγο μετά το πραξικόπημα του στρατηγού Πινοσέτ που έριξε τη νόμιμη κυβέρνηση του Σαλβαδόρ Αλιέντε–, αλλά κυρίως η δράση του ποιητή, επαναστάτη, δημοσιογράφου και στοχαστή Χοσέ Μαρτί, του εθνικού ήρωα της Κούβας. Ο Μαρτί, που σκοτώθηκε στον απελευθερωτικό πόλεμο της πατρίδας του κατά των Ισπανών, υπήρξε το πρότυπο του στρατευμένου συγγραφέα. Εκτός από τους αγώνες του για την τόνωση του αντιιμπεριαλιστικού φρονήματος των συμπατριωτών του, ενίσχυσε τις προσπάθειες για την απόκτηση λατινοαμερικάνικης συνείδησης. Κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα, τη θέση των Ισπανών ως κύριου στόχου των διανοούμενων είχαν πάρει οι δικτάτορες, οι οποίοι στο όνομα του αντικομμουνισμού έβαλαν στο στόχαστρο όσους τους ενοχλούσαν, εξοντώνοντας αρκετούς από αυτούς. Για παράδειγμα «εξαφάνισαν» τον αργεντινικό συγγραφέα Αρόλδο Κόντι.

Οι συγγραφείς του μπουμ έκαναν ευρύτερα γνωστή την ιστορία και τα προβλήματα των λαών της Λατινικής Αμερικής, όχι πλέον μέσω των στίχων –στάθηκε αδύνατο να επαναληφθεί η προσπάθεια του Νερούδα, ο οποίος απήγγειλε το «Γενικό Τραγούδι» του σε πλατείες και στάδια, μπροστά σε αγρότες, εργάτες και φοιτητές–, αλλά με την αφήγηση που πήρε τη μορφή παραμυθιού. Τη θέση της ποίησης, λοιπόν, πήρε το μυθιστόρημα με κυριότερο εκπρόσωπο της νέας γενιάς την Ισαβέλ Αλιέντε, ανιψιά του δολοφονημένου προέδρου της Χιλής. Με το Σλίτι των πνευμάτων που εκδόθηκε στην εξορία το 1982, η συγγραφέας εκφράζει τον πόθο του χιλιανού λαού για ελευθερία, ωστόσο η Χιλή δεν κατονομάζεται σε αυτό, αφού χώρος δράσης θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε λατινοαμερικάνικη χώρα. Όπως κάθε πολίτης της

ηπείρου αισθάνεται ότι ανήκει σε μία και μοναδική χώρα με κοινή μοίρα –ο Ερνέστο Γκεβέρα το διατυπώνει αυτό, θυσιάζοντας τη ζωή του– έτσι και οι συγγραφείς αγωνίζονται για να κάνουν αυτή την αλήθεια γνωστή σε όλον τον κόσμο. Η δήλωση της Αλιέντε είναι χαρακτηριστική:

«Η Λατινική Αμερική είναι η χώρα μου, ο λαός μου και παρά τις διαφορές που υπάρχουν σε αυτήν την ήπειρο, όσο δεν καταφέρνουμε να διαφεντεύουμε την τύχη μας εμείς οι ίδιοι και δεν καταφέρνουμε να ενώσουμε τις απελευθερωτικές μας δυνά-

Η κουβανική επανάσταση έδωσε στους λαούς της ηπείρου μια καινούργια ευκαιρία για να δοκιμάσουν τις ικανότητές τους στον λογοτεχνικό στίβο με αρτιότερα πνευματικά εφόδια.

μεις, θα εξακολουθούμε να είμαστε η αποθήκη των σκουπιδιών των ΗΠΑ».⁵

Η φτώχεια και βαμμένη στο αίμα ήπειρος, λίαν εξωτική στα μάτια των Βορειοαμερικανών και των Ευρωπαίων, με κατοίκους που αποτελούν επιμειξίες Ισπανών, Ινδιάνων, Αφρικανών και ποικίλων φυλών του πλανήτη, είναι επίσης και ένα χάλι που καμιά φορά λάμπει «από έναν ζωντανό και περιεργό φωτισμό», σύμφωνα με τον Πας, επιπλέον σε αυτήν συνυπάρχουν «φτώχεια, βία, μισαλλοδοξία, άναρχοι λαοί, τύραννοι κάθε λογής», αλλά και «φαντασία, ευαισθησία, λεπτότητα, αισθησιασμός, χαρά, ένας κάποιος στωικισμός μπροστά στο θάνατο και τη ζωή».⁶ Ακριβώς εξαιτίας αυτών των ιδιομορφών χαρακτηριστικών, οι συγγραφείς της Λατινικής Αμερικής, παρά τις παντοειδείς αλλαγές που σημειώνονται στον κόσμο, θα έχουν πάντα πλούσιο

υλικό προς λογοτεχνική εκμετάλλευση, μια αστείρευτη φλέβα προς εξόρυξη αριστουργημάτων.

Η ΝΕΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Οι διαφοροποιήσεις στη λογοτεχνία της ηπείρου είναι ορατές από τον προσεκτικό αναγνώστη, ο οποίος ίσως να αναρωτιέται για τις αιτίες του φαινομένου. Αυτές, κατά κύριο λόγο, οφείλονται στον «εξατισμό» των λαών της Λατινικής Αμερικής⁷ και στην εισβολή του αμερικανικού τρόπου ζωής στις μεγαλουπόλεις. Οι ίδιοι οι συγγραφείς τα τελευταία δύσκολα, πριν από την πτώση των δικτατοριών, χρόνια, τα πέρασαν στην εξορία και κατά συνέπεια έχουν αφομοιώσει καινούργιους τρόπους αφήγησης με τους οποίους παρουσιάζουν τη νέα λατινοαμερικάνικη πραγματικότητα. Ωστόσο, αυτή η πραγματικότητα δεν είναι ικανή να ανατρέψει τις παλιές αξίες, ούτε να δημιουργήσει –πέρα από τις επίσης νέες ανάγκες και επιθυμίες– κάποιες πρωτογενείς ιδεολογικές τάσεις. Είναι ο Κάρλος Φουέντες που υποστηρίζει ότι «ούτε οι παλιοί ούτε οι νέοι λατινοαμερικάνοι συγγραφείς πιστεύουν ότι βρισκόμαστε σε μια μετα-ιδεολογική εποχή. Πώς μπορεί να συμβαίνει αυτό σε έναν κόσμο αυξανόμενης ξеноφοβίας, ρατσισμού, φυλετισμού, θρησκευτικού φονταμενταλισμού και ακόμα μια ανδυσώπητη ιδεολογία, το φονταμενταλισμό της αγοράς; Αν και λιγότερο ιδεολόγοι, με την έννοια ότι έχουν να διαλέξουν ανάμεσα στο χθεσινό κομμουνισμό χωρίς ελευθερία και τον σημερινό καπιταλισμό χωρίς δικαιοσύνη, ίσως οι λατινοαμερικάνοι συγγραφείς είναι αφοσιωμένοι στα πολιτικά θέματα που επηρεάζουν τον καθημερινό τρόπο ζωής, όπως βιώνεται στις φτωχές, άδικες κοινωνίες μας».

Οι έλληνες αναγνώστες έχουν τη δυνατότητα να διαπιστώσουν ίδιους όμους τις αλλαγές στη σύγχρονη λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία, η οποία έχει αναδυθεί μετά το τέλος των εμφυλίων πολέμων, την ειρήνευση, τις συνθήκες φιλελευθεροποίησης της οικονομίας με τις άκριτες ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων που οδηγούν μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στην ανεργία και την περιθωριοποίηση. Η πρόσφατη περιοδεία του αμερικανού προέδρου Μπιλ Κλίντον (Μάιος 1997) σε μια σειρά χώρες της Λατινικής Αμερικής –και στο Μεξικό– ίσως να σημαίνει πως ο ισχυρός βόρειος γείτονας εγκρίνει τις όποιες αλλαγές στην κοινωνία και την οικονομία εκεί. Στα προσφάτως εκδοθέντα βιβλία διαφαίνεται καθαρά η εγκατάλειψη του

Σχέδιο του Ποσάδα

μαγικού ρεαλισμού από τους νέους και τους παλαιότερους συγγραφείς. Τα νέα δεδομένα τα καθόρισε εναγγέστατα ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες σε μιαν εφ' όλης της ύλης συνέντευξή του στο *Νιού-σγουικ* με την ευκαιρία της έκδοσης του βιβλίου του *Η είδηση μιας απαγωγής* (Νέα Σύνορα, 1996). «*Η φαντασία του Γκάμπο τώρα έχει κατεβεί στη γη*», σχολιάζει το περιοδικό. «*Η τρέχουσα έκρηξη της δημιουργικότητάς του διαθέτει μια βαθύτερη αίσθηση ρεαλισμού και μια μικρότερη δόση μαγείας*». Ο Μάρκες επιμένοντας ότι δεν έχει μετακινηθεί φιλοσοφικά, αλλά απλώς έχει αποδεχθεί τις νέες πραγματικότητες, δηλώνει: «*Για μένα είναι θεμελιώδης η ιδεολογία του Μπολιβάρ: η ενότητα της Λατινικής Αμερικής. Γι' αυτό το μοναδικό λόγο θα μπορούσα να πεθάνω*».

Στη χώρα μας εκδίδονται κάθε χρόνο δεκάδες βιβλία παλιών και νέων λατινοαμερικανικών συγγραφέων, ανάμεσα στα οποία όμως δεν περιλαμβάνονται όλα τα ενδιαφέροντα, όπως το *Paradiso* του Κουβανού Χοσέ Λεσάμα Λίμα, τον οποίο οι Γάλλοι ονόμασαν «*Προуст της Καρλίβικης*». Αγνοούμε με ποια κριτήρια επιλέγονται αυτά τα βιβλία που δεν είναι τα αντιπροσωπευτικότερα των δημιουργιών τους. Για παράδειγμα, εκδόθηκε το μυθιστόρημα του Χιλιανού Χοσέ Δενόσο (γεν. το 1924) *Η σέψη* (Καστανιώτης, 1996), έργο που γράφτηκε το 1958 και σήμερα είναι μάλλον αδιάφορο ή το μυθιστόρημα του Αργεντινέου Μανουέλ Πουίγκ (γεν. το 1932) *Στους τροπικούς νυχτώνει νωρίς* (Καστανιώτης, 1996) που δεν θυμίζει το *Φιλί της γυναίκας-*

αράχνη του ίδιου. Αντιθέτως, δεν έχουν εκδοθεί τα βιβλία του Νικαραγουανού **Σέρχιο Ραμίρες Μερκάδο** (γεν. το 1942) –το *Tiempo de fulgor* για παράδειγμα– αγωνιστή κατά της δικτατορίας του Σομόσα και αντιπροέδρου της τελευταίας κυβέρνησης των Σαντινίστας. Δύο διηγήματά του υπάρχουν στο βιβλίο *Νέοι πεζογράφοι της Λατινικής Αμερικής* (Παρατηρητής, 1994).

ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Παρακάτω αναφέρονται μερικά χαρακτηριστικά βιβλία της λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας που κυκλοφόρησαν πρόσφατα στα ελληνικά και προσφέρονται για σύγκριση και εξαγωγή συμπερασμάτων. Κάποιοι από τους συγγραφείς τους έχουν γίνει αρκετά δημοφιλείς στο ελληνικό κοινό, μένει μόνο να δούμε αν ο χρόνος συμβάλει στη θετική αξιολόγησή τους και αν στο μέλλον τοποθετηθούν δίπλα στους πρώτους διδάξαντες, εκείνους του μπουμι.

- **Χόρχε Ιμπαργκουενγκότια** (1928-1984): *Δύο εγκλήματα* (Καστανιώτης, 1996). Ο μεξικανός μυθιστοριογράφος και δραματουργός –σκοτώθηκε σε αεροπορικό δυστύχημα στην Ισπανία– γνωστός και από το βιβλίο του *Αιγουσιάτινες καταγίδες* (Παρατηρητής, 1988), χρησιμοποιώντας πολλά φαρσικά στοιχεία, αφηγείται με σαρκασμό και χιούμορ την ιστορία ενός πολίτη που, κατηγορούμενος για τρομοκρατικές ενέργειες, γίνεται στόχος των δικαστικών αρχών. Ύστερα από ένα ανηλεές κυνηγητό, όπου πρωταγωνιστούν διεφθαρμένοι αστυνομικοί, ο μπλεγμένος επίσης και σε μια δολοφονία ήρωας απο-

καθίσταται, ενώ έχει αποδοθεί η θεία Δικαιοσύνη. Η δράση τοποθετείται στην πόλη του Μεξικού τη δεκαετία του '70, εποχή που τα αντάρτικα κινήματα, τα εμπνευσμένα από τα οράματα του Ερνέστο Γκεβάρα, αρχίζουν να φθίνουν.

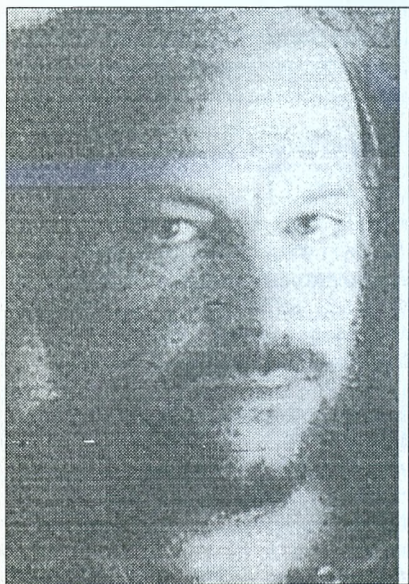
- **Λουίς Σεπούλβεδα** (γεν. 1949): *Όνομα ταυρομάχου* (Opera, 1995). Ο χιλιανός συγγραφέας υπήρξε κομμουνιστής νεολαίος, μέλος της φρουράς του Σαλβαδόρ Αλιέντε και εθελοντής στη Νικαράγουα, στο πλευρό των Σαντινίστας. Είναι γνωστός και από τα βιβλία του *Ένας γέρος που διάβαζε ιστορίες αγάπης*, *Ο κόσμος του τέλους του κόσμου*, *Παταγωνία Εξπρές* (όλα στην Opera). Θεωρείται ανερχόμενος λογοτεχνικός αστέρας και έχει άριστες δημιουργικές σχέσεις. Εδώ, χρησιμοποιώντας στοιχεία θρόλερ, αφηγείται την περιπέτεια ενός παλιού αντάρτη στη Νικαράγουα που βρίσκεται αντιμέτωπος με στελέχη των μυστικών υπηρεσιών, τα οποία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ ασχολούνται με ύποπτες επιχειρήσεις. Οι αναφορές του στην πολιτική και τα πρώην καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού είναι συχνές.

- **Πάκο Ιγνάσιο Τάμπο II** (γεν. 1949): *Η σκιά της σκιάς* (Άγρα, 1996). Ο ισπανικής καταγωγής μεξικανός συγγραφέας, μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Συγγραφέων Αστυνομικών Μυθιστορημάτων, χαρακτηρίζει το μυθιστόρημά του «εγκληματολογικό». Πρόκειται για μια ιστορία, η οποία διαδραματίζεται το 1922 στην πόλη του Μεξικού, όταν η Επανάσταση έχει τελειώσει και ο υπόκοσμος βγαίνει από το περιθώριο και συνεργάζεται με το νόμο ως

τιμήμα της ίδιας της αστυνομίας. Τέσσερις τυχοδιώκτες – δημοσιογράφος, δικηγόρος, ποιητής, συνδικαλιστής – επιχειρούν να εξιχνιάσουν φόνους, μπλέκοντας σε περιπέτειες, τις οποίες αφηγείται με χιούμορ ο συγγραφέας. Οι ήρωές του είναι δημιουργήματα φαντασίας, αλλά πολλά πρόσωπα και γεγονότα του βιβλίου έχουν βγει από την ιστορία του Μεξικού.

• **Τόμας Ελόν Μαρτίνες** (γεν. 1934): *Σάντα Εβίτα* (Ωγκεανίδα, 1996). Ο Αργεντινός συγγραφέας που άρχισε την καριέρα του ως δημοσιογράφος, αυτοεξόριστος από την εποχή της κυβέρνησης της **Ισαβέλ Περόν**, σήμερα διδάσκει σε πανεπιστήμιο των ΗΠΑ. Το μυθιστόρημά του γράφτηκε το 1995 και σε αυτό δρουν πραγματικά και φανταστικά πρόσωπα, τα οποία υποτίθεται πως αναμείχθηκαν στην εξαφάνιση του σώματος της **Εβίτας Περόν**, νεκρής ήδη από το 1952. Ο Μαρτίνες, που συμμετέχει στα πολιτικά πράγματα της Αργεντινής με άρθρα σε αμερικανικά έντυπα, έγραψε ένα βιβλίο το οποίο κινείται σε τρία επίπεδα: Εκτός από τις περιπέτειες του νεκρού σώματος, κάνει αναδρομές στη ζωή της νεαρής και φιλόδοξης ηθοποιού που λατρεύτηκε ως αγία, και ταυτόχρονα διηγείται την ιστορία της γραφής του μυθιστορηματός του. Η διήγησή του, εμπλουτισμένη με θαυμαστά υπερεαλιστικά στοιχεία, θυμίζει τις καλύτερες στιγμές του Καρπεντιέρ και του Μάρκες.

• **Αριέλ Ντόρφιμαν** (γεν. 1942): *Η εξομολόγηση* (Ωγκεανίδα, 1996). Γεννημένος στην Αργεντινή, αλλά χιλιανός υπήκοος, ο

Εδουάρδο Γκαλεάνο

Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες

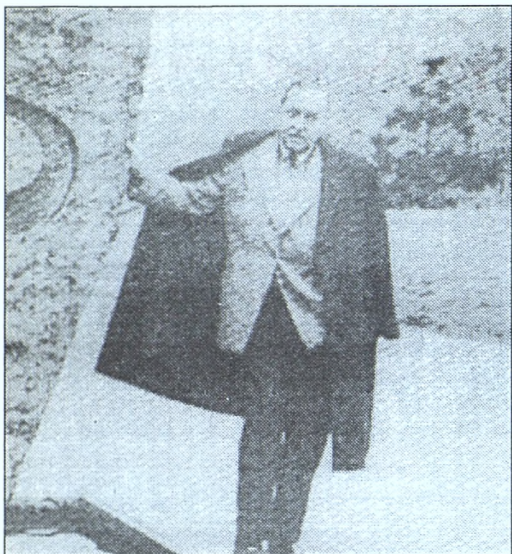
συγγραφέας αυτοεξορίστηκε μετά το πραξικόπημα του Πινοσέτ και σήμερα ζει στις ΗΠΑ. Μυθιστοριογράφος, ποιητής και δοκιμογράφος, στη χώρα μας έγινε γνωστός από την παρουσίαση του θεατρικού του έργου *Ο θάνατος και η κόρη*, που έγινε ταινία από τον **Ρομάν Πολάνσκι**. Σε αυτό το βιβλίο ένας γερμανός αντιναζιστής συνδιαλέγεται τηλεφωνικά με μια αντιναζιστρία που αναζητεί τον εξαφανισμένο σύντροφό της. Ανάμεσά τους αναπτύσσεται μια αμοιβαία έλξη, αλλά η σχέση τους διακόπτεται από την επέμβαση της γαλλικής ασφάλειας. Η αφήγηση κινείται σε ένα καφριλικό κλίμα, ωστόσο είναι ένα σχόλιο για τους πολιτικούς κρατούμενους κάθε εποχής, για τον πόλεμο, την Αριστερά, το σταλινισμό και τον αγώνα κατά του ολοκληρωτισμού.

• **Χεσούς Λίας** (γεν. 1941): *Τα αρχικά της γης* (Καστανιώτης, 1996). Ο κουβανός συγγραφέας, τιμημένος το 1966 με το βραβείο «Κάσας δε λας Αμερίκας» για τη συλλογή διηγημάτων του *Τα σκληρά χρόνια* (Εξάντας, 1983), σήμερα ζει στο Βερολίνο όπου διδάσκει στην εκεί Ακαδημία Κινηματογράφου. Στο μυθιστόρημά του αυτό

προσεγγίζει με θαυμαστό και ταυτόχρονα θαρραλέο τρόπο την κουβανική πραγματικότητα, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στον τονισμό της ανθρώπινης πλευράς της. Για να το επιτύχει χρησιμοποιεί ένα εύρημα: ο κομμουνιστής ήρωάς του αναγκάζεται να κάνει τον απολογισμό της ζωής του κατ' απαίτηση του κόμματος, ώστε ν' αποφασιστεί αν θα ανακηρυχθεί «υποδειγματικός εργαζόμενος». Έτσι, μέσω της καταγραφής των βιωμάτων του, παρακολουθούμε την πορεία της κουβανικής επανάστασης με όλες τις αρετές, τις αδυναμίες και τις αντιφάσεις της.

• **Σοέ Βαλντές** (γεν. 1959): *Το καθημερινό τίποτα* (Opera, 1996). Η κουβανή ποιήτρια και σεναριογράφος, πρώην υπάλληλος στην κουβανική αποστολή της Ουνέσκο στο Παρίσι, σήμερα ζει αυτοεξόριστη στη Γαλλία. Στο σχεδόν αυτοβιογραφικό μυθιστόρημά της επιχειρεί μιαν αναδρομή στη μετεπαναστατική ιστορία της Κούβας, καταγράφοντας τα καθημερινά συμβάντα στη σύγχρονη Αβάνα και περιγράφοντας την «ειδική περίοδο» στην οικονομία μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και το σταμάτημα της σοβιετικής βοήθειας. Η ηρωίδα της, διευθύντρια περιοδικών, αφηγείται την προσωπική της ζωή – οι εκφράσεις που χρησιμοποιεί είναι αρκεύτως τολμηρές για τη συντηρητική κουβανική λογοτεχνία – προσφέροντας άφθονες πληροφορίες για τη σημερινή πραγματικότητα. Ωστόσο, οι συχνές αναφορές στο Παρίσι και στη Μαδρίτη δείχνουν πως η συγγραφέας απευθύνεται στους γάλλους και ισπανούς αναγνώστες και όχι στους συμπατριώτες της, για τους οποίους το βιβλίο μάλλον είναι απρόσιτο.

• **Κάρλος Φουέντες** (γεν. 1928): *Ντιάνα, η μοναχική κυνηγός* (Ωγκεανίδα, 1997). Ο συγγραφέας, ο οποίος με το μυθιστόρημά του *Ο θάνατος του Αρτέμιο Κρους* έδωσε με γοητευτικό τρόπο την ιστορία του Μεξικού από τα πρώτα χρόνια της επανάστασης μέχρι τη δεκαετία του '60, εδώ αυτοβιογραφείται, αφηγούμενος τη σύντομη ερωτική του περιπέτεια με μια σταρ του κινηματογράφου ονόματι Ντιάνα Σόρεν (πρόκειται για την **Τζιν Σίμπεργκ**, σύζυγο του γάλλου συγγραφέα **Ρομάν Γκαρί** και πρωταγωνίστρια της ταινίας του **Γκοντάρ**, *Με κομμένη την ανάσα*). Ο Φουέντες προς τη δύση της ζωής του ξεφεύγει από τους κανόνες του μαγικού ρεαλισμού για να περιγράψει τα αδιέξοδα μιας σταρ που αγωνίστηκε πολύ

Αλέχο Καρπεντιέρ

για την κατάκτηση της δόξας. Παράλληλα, σχολιάζει τις σχέσεις ιστορίας-λογοτεχνίας και πολιτικής-λογοτεχνίας, με αναφορές στη δεκαετία του '60 και του '70, όπως βιώθηκαν στο Μεξικό, μια χώρα που είχε το δικό της Μάη του '68.

Με μεγάλη καθυστέρηση εκδόθηκαν στη χώρα μας μερικά σημαντικά έργα της λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας που πιθανότατα διέλαθαν της προσοχής του αναγνωστικού κοινού. Είναι ίσως προτιμότερο να εκδίδονται παρόμοια βιβλία που βοηθούν τον έλληνα λάτρη του είδους να ολοκληρώσει τη λειψή εικόνα που έχει σχηματίσει γι' αυτή τη λογοτεχνία, παρά να μεταφράζονται στα ελληνικά ήσσονος σημασίας μυθιστορήματα που κάποτε θα ξεχαστούν.

• **Χουάν Κάρλος Ονέτι** (γεν. 1909): *Το ναυπηγείο* (Καστανιώτης, 1993). Πρόκειται για την ιστορία ενός αποτυχημένου άντρα που δέχεται να αναλάβει τη διεύθυνση ενός χρεοκοπημένου ναυπηγείου. Από πολλούς θεωρείται ως το πιο ολοκληρωμένο έργο του ουρουγουανού συγγραφέα -γράφτηκε το 1961-, ο οποίος με αυτό θέλησε να εκφράσει την περιπέτεια του ανθρώπου και γενικότερα την αποτυχία κάθε ανθρώπινου εγχειρήματος.

• **Φρανσίσκο Κολοάνε** (γεν. 1910): *Γη του πυρός* (Opera, 1995). Βιβλίο του 1956 ενός συγγραφέα τιμημένου με το Εθνικό Βραβείο της Χιλής. Πρόκειται για ιστορίες με χρυσοθήρες, κυνηγούς, ναυτικούς και τυχοδιώκτες που περιπλανώνται στις αφιλόξενες περιοχές της Γης του Πυρός,

αναζητώντας τρόπους για να ξεφύγουν από την καθημερινή μιζέρια. Η μοναξιά, η απληστία, η ματαιότητα, η τιμωρία είναι τα θέματα που θίγει ο συγγραφέας, αφηγούμενος τις περιπέτειες των ηρώων του.

• **Μάριο Μπενεδέτι** (γεν. 1920): *Ευχαριστώ για τη φωτιά* (Καστανιώτης, 1996). Γραμμένο το 1965, το μυθιστόρημα αποτελεί το χρονικό μιας κοινωνίας σε χρόνια ηθικής κρίσης. Σε αυτό ο ουρουγουανός συγγραφέας αφηγείται την ιστορία μιας αστικής οικογένειας, θέλοντας να σχολιάσει τον κομπορμιισμό και τη διαφθορά της μεσοαστικής τάξης.

Εδώ θα πρέπει να γίνει μνεία της πορτογαλόφωνης-βραζιλιάνικης λογοτεχνίας, η οποία μαζί με την ισπανόφωνη αποτελεί τη λατινοαμερικάνικη. Για άγνωστους λόγους, οι βραζιλιάνοι συγγραφείς δεν μεταφράζονται στη γλώσσα μας, εκτός από τον Πά-

Χούλιο Κορτάσαρ

ουλο **Κοέλιο** (γεν. 1947) που είναι αρκετά δημοφιλής στην Ελλάδα. Ούτε το μυθιστόρημα *Στην άκρη του ποταμού Πιέδρα κάθισα και έκλαψα* (Νέα Σύνορα, 1995) ούτε το μπεστ σέλερ *Ο αλχημιστής* (Νέα Σύνορα, 1996) -ένα απλοϊκό παραμύθι που πουλάει- έχουν οποιαδήποτε σχέση με τον μαγικό ρεαλισμό. Το περίεργο είναι που δεν έχουν σχέση ούτε με τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό του συμπατριώτη του **Ζόρζε Αμάντο**, συγγραφέα επηρεασμένου από το μαρξισμό, δημιουργό μυθιστορημάτων όπως *Οι δρόμοι της πείνας*.

Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ ΜΠΟΥΜΕΡΑΝΓΚ

Ασφαλώς, δεν είναι δυνατόν ο έλληνας αναγνώστης να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της σύγχρονης λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας, η οποία συνεχώς ανανεώνεται και διευρύνεται με νέους συγγραφείς και νέα έργα. Μέχρι στιγμής, πάντως, δεν έχει εμφανιστεί, δεν έχει επισημανθεί, ένα επικό μυθιστόρημα, ισάξιο με το *Εκατό χρόνια μοναξιά* του Μάρκες ή το *Paradiso* του Λεσάμα Λίμα (ο Φουνέντες το θεωρεί το πιο μεγάλο μυθιστόρημα που γράφτηκε στην ισπανόφωνη Αμερική). Είναι ο Φουνέντες που πριν από χρόνια εκτιμούσε ότι οι λατινοαμερικάνοι συγγραφείς δεν έχουν στερέψει από έμπνευση. «Έχουμε», είχε τονίσει, «πολλές φωνές για να μιλήσουμε και να ανακαλύψουμε καινούργιους κόσμους, να αφυπνίσουμε περιοχές, να τάξουμε στόχους, να κλάψουμε για νίκες και να γιορτάσουμε πανωλεθρίες». Σήμερα ο ίδιος υποστηρίζει ότι οι νέοι λατινοαμερικάνοι αφηγητές -τους αποκαλεί γενιά του μπούμερανγκ- αποτελούν την πιο ποικίλη, πολυάριθμη και πλούσια γενιά συγγραφέων που γνώρισε ποτέ. Αφού υπογραμμίσει ότι μπορούν να συγκεντρωθούν σε πιο προσωπικές και υπαινικτικές ιστορίες, τονίζει ότι δεν οφείλουν να αφηγήσουν την ακαδημαϊκή γλώσσα, την «τυραννία της απεικόνισης της πραγματικότητας ή τον τεχνητό διαχωρισμό ανάμεσα στον εθνικισμό και τον κοσμοπολιτισμό» επειδή οι συνάδελφοί τους του μπουμι το έκαναν γι' αυτούς.¹⁰

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Οκτάβιο Πας *Η αναζήτηση του παρόντος*, έκδοση που συνοδεύει το 17ο τεύχος του περιοδικού *Παρατηρητής*, Θεσσαλονίκη 1990.
2. Περιοδικό *Λατινική Αμερική*, τχ. 5, Ιανουάριος 1984.
3. Περιοδικό *Λατινική Αμερική*, τχ. 1, Δεκέμβριος 1982.
4. Άρθρο του με τίτλο Από τις μέρες του μπουμι στο μπούμερανγκ, *Νίουσγουικ*, 6 Μαΐου 1996.
5. Συνέντευξη της στην *Ουντά*, αναδημοσιευμένη στην *Αυγή*, 29 Ιουνίου 1986.
6. Στο περιοδικό *Διαβάσω*, τχ. 59, 29 Δεκεμβρίου 1982.
7. Εισαγωγή του *Γιώργου Ρούβαλη* στο *Νέοι πεζογράφοι της Λατινικής Αμερικής* (Παρατηρητής, 1994).
8. *Νίουσγουικ*, 6.π.
9. Στο *Διαβάσω*, 6.π.
10. *Νίουσγουικ*, 6.π.

Φιλανθρωπία, Δημοσιογράφοι, κ.λπ.

1. Η ΑΠΟΨΗ ΕΝΟΣ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

Οι νεότερες γενιές μάλλον αγνοούν ότι τα πιο καλλίμορφα κτίρια της Αθήνας (Ακαδημία, Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο, Οφθαλμιατρείο, Εθνική Βιβλιοθήκη, Ζάππειο, τα σημαντικότερα νοσοκομεία, ως και του Ωνασείου, όλα τα φιλανθρωπικά και κοινωνικά ιδρύματα, με πιο πρόσφατο το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, κ.ο.κ.) είναι προσφορά της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, από την οποία παρασύρθηκε και το κράτος να συμπράξει. Και η αντικαπιταλιστική και αντιπλουτοκρατική νοοτροπία, με την οποία έχουν γαλουχηθεί οι τελευταίες γενιές, δεν ανέχεται τη διαπίστωση, ότι μπορεί και οι ψυχές πλουσίων και επιτυχημένων να διακατέχονται από το πνεύμα της προσφοράς και της θυσίας, και συνεπώς η αγαθή πρόθεσή τους να αποβαίνει επ' ωφελεία όλων, και ιδιαιτέρως των μη έχοντων και μη κατεχόντων. (...)

Αναφερόμαστε στο άγνωστο, και μάλλον αποσιωπώμενο στη Νότια Ελλάδα (ίσως θεωρείται και αυτός Βούλγαρος), πολυσχιδές έργο του προέδρου της τεχνικής εταιρείας «Μηχανική» κ. Πρόδρομου Εμφιετζόγλου, που έχει στόχο την επιβίωση του Ελληνισμού με τη διατήρηση της εθνικής και θρησκευτικής πολιτισμικής παρακαταθήκης μας. (...)

Δεν νομίζετε ότι άξιζε το γεγονός να πληροφορηθείτε αυτή την ελπιδοφόρο προσπάθεια, έστω και αν δεν έχει την αίγλη ενός Μουντιάλ, ή μιας συναυλίας ροκ;

Γιάννης Μαρίνος

Στο Βήμα της 2.8.98, διά χειρός

του κορυφαίου Έλληνα δημοσιογράφου.
Σημείωση: Ο Γιάννης Μαρίνος υπογράφει τα άρθρα του και ως «Ένας εργαζόμενος νέος».

2. Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΝΟΑΜ ΤΣΟΜΣΚΥ

Ένα πολύ μεγάλο χτύπημα εναντίον των εργαζομένων (της Αμερικής) δόθηκε το 1892, όταν ο Άντριου Κάρνεγκι κατέστρεψε τον Ενοποιημένο Σύλλογο Εργατών Σιδήρου και Χάλυβος (AAISW) που είχε 60.000 μέλη με το να προσλάβει απεργό-σπάστες. (...) Η σύγκρουση του 1892 στο Homestead, που συνήθως αποκαλείται «η απεργία του Homestead», στην πραγματικότητα ήταν ένα λοκ-άουτ από τον Κάρνεγκι και τον επιτόπου διευθυντή του, τον κτηνώδη κακοποιό Χένρυ Κλάιν Φρικ. (...)

Ο Κάρνεγκι και ο Φρικ κατέβαλαν τους εργάτες του Homestead με τη βία, στην αρχή στέλνοντας τους αστυνομικούς Pinkerton και μετά την εθνοφρουρά της Πενσυλβανίας (...). «Το λοκ-άουτ συνέτριψε τη μεγαλύτερη εργατική ένωση της Αμερικής τον AAISW, και κατέστρεψε τη ζωή των πιο αφοσιωμένων μελών του», γράφει ο Πολ Κράουσε στο εκτεταμένο ιστορικό του. Ο συνδικαλισμός δεν αναβίωσε στο Homestead για 45 χρόνια. Οι επιπτώσεις ήταν πολύ πιο πλατιές. (...) Ως συνήθως ο Τύπος πρόσφερε εντυπωσιακή υποστήριξη στην Εταιρεία. (...) Οι απεργοί είναι «απαίδευτοι άνθρωποι» της «κατώτατης τάξης», έγραφε το Nation: πρέπει να καταλάβουν ότι η κοινωνία είναι «απόρθητη» και δεν μπορεί να τους επιτρέψει «να διακόψουν, έστω και για μια ημέρα, την κυκλοφορία και τη βιομηχανία ενός μεγάλου έθνους, απλώς για να αποσπάσουν διά της βίας από τους εργοδότες τους 10 ή 20 σεντς την ημέρα μεγαλύτερο μεροκάματο».

Δεν ήταν μόνος ο Τύπος που πήρε το στείλιاري υπέρ των μαρτυρικών επιχειρηματιών. Ο χαιρών μεγάλης εκτίμησης Αιδεσιμότατος Χένρυ Γουόρντ Μπήτσερ καταδίκαζε «την εισαγωγή των κομμουνιστικών και παρόμοιων ευρωπαϊκών αντιλήψεων ως απεχθή πράξη. Οι ιδέες των και οι θεωρίες των ότι η Κυβέρνηση πρέπει να είναι πατρική και να φροντίζει για την ευημερία των υπηκόων της [sic] και να τους προσφέρει εργασία, είναι αντιαμερικανικές. Το θέλημα του Θεού είναι οι μεγάλοι να είναι μεγάλοι και οι μικροί να είναι μικροί».

(Πηγή: Ν. Τσόμσκυ, Έτος 501, σ. 70, 327-31).
Σημείωση: Ο Κάρνεγκι δώρισε στους Αμερικανούς ένα «Μέγαρο Μουσικής», το γνωστό «Κάρνεγκι Χωλ».

3. Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ JOHN SWINTON,

δημοσιογράφου, προσωπάρχη της σημαντικότερης εφημερίδας του κόσμου, των Τάιμς της Νέας Υόρκης.

Το έργο των δημοσιογράφων είναι να δολοφονούν την αλήθεια, να λένε ψέματα στα ίσια, να διαστρεβλώνουν, να κατασιλώνουν, να ξεσκονίζουν τα πόδια του Μαμμονά και να πουλάνε την πατρίδα τους και τη ράτσα τους για να βγάλουν τον επιούσιο. Το ξέρετε και το ξέρω, και τι είδους ανοησία είναι αυτή η απόδοση τιμών σε ένα ανεξάρτητο Τύπο; Είμαστε τα όργανα και οι υποτελείς των πλουσίων που βρίσκονται στα παρασκήνια. Είμαστε οι καραγκιόζηδες, αυτοί τραβάνε τα νήματα και εμείς χορεύουμε. Τα ταλέντα μας, οι δυνατότητές μας και η ζωή μας όλα αυτά είναι περιουσία άλλων ανθρώπων. Είμαστε πνευματικές πόρνες.

John Swinton,
the Chief of Staff

New York Times, 1953.

Πηγή: ZNet, Ιούλιος 1998.

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜ- ΒΑΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΖΑΪΡ

Πριν από 15 μήνες ήταν οι άνδρες του **Λοράν Καμπίλα** που προήλυναν προς την πρωτεύουσα του Ζαΐρ τότε -Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό σήμερα- με την υποστήριξη των στρατευμάτων της Αγκόλα και με σκοπό την ανατροπή του δικτάτορα **Μομπούτου Σέσε Σέκο**. Σήμερα είναι οι αντάρτες Τούτσι που επιζητούν την ανατροπή του προέδρου Καμπίλα. Έχουν καταλάβει την πόλη Κινσάσχανι, απορρίπτουν το ενδεχόμενο της ανακωχής και διακηρύττουν ότι θα φτάσουν μέχρι την Κινσάσα. Στο πλευρό του προέδρου Καμπίλα έχουν προστρέξει για μια ακόμη φορά τα στρατεύματα της Ζιμπάμπουε και της Αγκόλα που κινούνται εναντίον των ανταρτών από τα δυτικά. Έχουν καταλάβει στρατιωτική βάση ανεφοδιασμού των ανταρτών και εξαπολύουν εναντίον τους αεροπορικές επιδρομές.

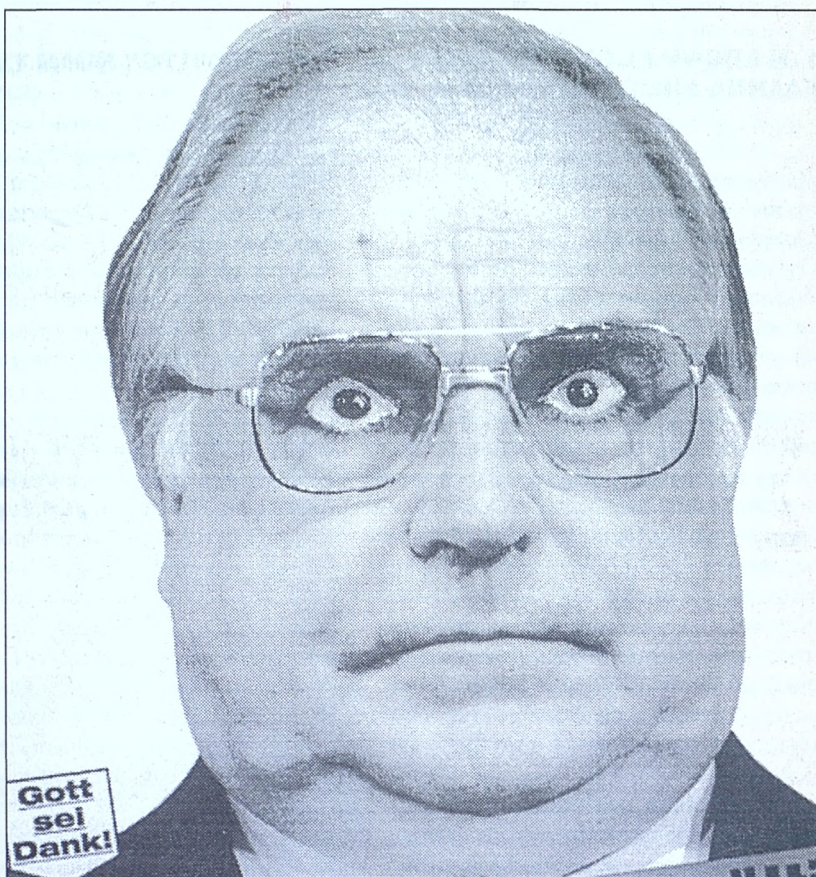
Οι δύο πλευρές εμφανίζονται ανυποχώρητες και η ειρηνευτική πρωτοβουλία του προέδρου **Μαντέλα** δεν φαίνεται να έχει ελπίδες.

Στη δηήμερη διάσκεψη που συγκλήθηκε στη Νότια Αφρική ο πρόεδρος Καμπίλα και οι πρόεδροι της Αγκόλα -που προσδοκά με την υποστήριξη του Καμπίλα να καταφέρει πλήγμα στους αντάρτες της UNITA- και της Ζιμπάμπουε δεν παραβρέθηκαν. Ο τελευταίος βρίσκεται από καιρό σε διαμάχη με τον νοτιοαφρικανό πρόεδρο Μαντέλα για τον έλεγχο του οργανισμού Οικονομική Κοινό-

τητα της Νότιας Αφρικής. Όλα αυτά τα δεδομένα καθιστούν εξαιρετικά περίπλοκη την επίλυση της κρίσης που έχει ξεσπάσει στη Λ.Δ. του Κονγκό.

ΛΑΒΩΜΕΝΗ Η ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Το τυφλό χτύπημα με τους 28 νεκρούς στην πόλη Ομα της Βόρειας Ιρλανδίας -όπου μέχρι πρότινος η ειρηνική συνύπαρξη Καθολικών και Προτεσταντών ήταν υποδειγματική- καθιστά εξαιρετικά δυσχερή τη θέση του Σιν Φέιν (πολιτικής πτέρυγας του IRA) που εκπροσωπεί αυτή τη στιγμή τη μεγάλη πλειοψηφία των Καθολικών. Η πολυδιάσπαση του IRA και το γεγονός ότι την ευθύνη για την επίθεση ανέλαβε «Ο Αληθινός IRA» -οργάνωση-παρακλάδι που συνεχίζει τον αγώνα κατά των Βρετανών- αφαιρεί από τον **Τζέρεμ Ανταμς** το οποιοδήποτε διαπραγματευτικό χαρτί. Οι προτεστάντες συνομιλητές του έσπευσαν να του επιρρίψουν ευθύνες γιατί δεν ασκεί πιέσεις στον IRA να παραδώσει τα όπλα. Το αιματηρότατο χτύπημα άφησε, βέβαια, πολλά αναπάντητα ερωτήματα. Η αστυνομία υποστηρίζει ότι δέχτηκε παραπλανητικό τηλεφώνημα, που δικαιολογεί και τον μεγάλο αριθμό των θυμάτων, ενώ ο «Αληθινός IRA» υποστηρίζει στην ανακοίνωσή του ότι έκανε τρία προειδοποιητικά τηλεφωνήματα για το παγιδευμένο αυτοκίνητο και σε καμία περίπτωση δεν παραπλάνησε την αστυνομία. Η οργάνωση, υπό το βάρος της λαϊκής ορ-

γής, κήρυξε αμέσως μετά εκκευρία.

ΚΑΝΟΥΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΤΑΛΕΜΠΑΝ

Τα αμερικανικά χτυπήματα στο Σουδάν και το Αφγανιστάν έφεραν στο προσκήνιο όχι μόνο το βίο και την πολιτεία του Σαουδάρβα **Μπιν Λάντεν**, που θεωρείται από τις ΗΠΑ ο ηθικός αυτουργός σειράς τρομοκρατικών επιθέσεων κατά αμερικανικών στόχων, αλλά και τους υπό διαμόρφωση συσχετισμούς δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Είναι χαρακτηριστικό ότι τις τελευταίες εξελίξεις εκμεταλλεύονται με τον καλύτερο τρόπο οι αντάρτες Ταλεμπάν του Αφγανιστάν για να ενισχύσουν τη θέση τους στη διε-

θνή σκηνή.

Οι Ταλεμπάν ελέγχουν ήδη το 90% του εδάφους του Αφγανιστάν και το μόνο που μένει για να εδραιώσουν τη θέση τους στην εξουσία είναι οι ευλογίες της Δύσης. Διεθνείς αναλυτές επισημαίνουν από καιρό ότι ο διάλογος με τους ισλαμιστές Ταλεμπάν είναι μονόδρομος. Εκμεταλλευόμενος την ευνοϊκή συγκυρία, ο ηγέτης του κινήματος κάλεσε αφενός τον Μπιν Λάντεν να μην εκτοξεύει απειλές κατά των ΗΠΑ από το αφγανικό έδαφος, ενώ από την άλλη απέρριψε πρόταση των ΗΠΑ για διαβουλεύσεις. Είναι σαφές ότι επιδιώκει να διαπραγματευθεί με τους δικούς του όρους την προσέγγιση με τη Δύση.

Ετσι θα μπορούσε να είναι ο γερμανός καγκελλάριος αν έπαιρνε στα σοβαρά τις δημοσκοπήσεις που δείχνουν το κόμμα του 3 ως 4 ποσοστιαίες μονάδες πίσω από τους Σοσιαλδημοκράτες. Ο Χ. Κολ, όμως, δεν ταραζέται και δηλώνει βέβαιος ότι στην προσεχή αναμέτρηση θα οδηγήσει τους Χριστιανοδημοκράτες σε νέα νίκη. Ίσως με ένα «μικρό σπρώξιμο» από τη βελτίωση των οικονομικών δεικτών η έκκληση να γίνει (από το γνωστό σατιρικό περιοδικό *Titanic*).

Η ταυτότητα των αποδήμων

του Κώστα Καραμάρκου

«Των Ελλήνων οι κοινότητες φτιάχνουν άλλο γαλαξία»; Σ' αυτό το άρθρο επιχειρούμε να παρουσιάσουμε ένα μικρό δείγμα του απόδημου Ελληνισμού, μέσα από τα βιώματα και τις απόψεις τεσσάρων νέων Ελληνοαυστραλών της δεύτερης γενιάς. Ως αποτέλεσμα του μεταναστευτικού κύματος των δεκαετιών του '50 και του '60, κατοικούν σήμερα στην Αυστραλία περίπου 400.000 άτομα ελληνικής καταγωγής.

Στις σύντομες, εθιμοτυπικές και συνήθως πρόχειρες επισκέψεις ελλαδικών πολιτικών, δημοσιογράφων και καλλιτεχνών στις ομογένειες του εξωτερικού υπερτονίζεται η σπουδαιότητα της ύπαρξης ουσιαστικής σχέσης ανάμεσα στο εθνικό κέντρο και στους απόδημους. Και όμως... Ποιοι μιλούν; Πώς μιλούν και για λογαριασμό ποιων μιλούν; Σπάνια παρουσιάζονται οι απόψεις των ίδιων των αποδήμων και κυρίως της δεύτερης και τρίτης γενιάς που αποτελούν και τη συντριπτική πλειοψηφία τους.

Ο μισός ελληνισμός της Αυστραλίας ζει στη Μελβούρνη, τη βιομηχανική καρδιά της χώρας κατά την εποχή της μαζικής μετανάστευσης. Η Μελβούρνη είναι μια επίπεδη και πράσινη μεγαλούπολη με ποικιλόμορφη ανθρωπογεωγραφία και ανθρώπινους ρυθμούς ζωής. Με βουλεβάρτα και τραμ, με δείγματα βικτωριανής αρχιτεκτονικής, με πολλούς κινηματογράφους τέχνης, με αρκετά βιβλιοπωλεία και καφέ-μπιστρό.

Το Blue Train Café βρίσκεται στην καρδιά της πόλης και στις όχθες του ποταμού Yarra που «βαρετά κυλάει» σύμφωνα με τον Νίκο Καββαδία. Οι καθαραισμένες διαφημίσεις και οι πίνακες ζωγραφικής στους τοίχους δίνουν έναν έντονο χαρακτήρα σ' ένα χώρο όπου συχνάζουν καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι και μεσοεισοδηματίες. Σ' αυτόν το χώρο συναντήσαμε τον 28χρονο **Δημήτρη Γεροσταμούλο**, υποψήφιο διδάκτορα τοξικολογίας και τη συνομιλήτρια του **Μαρία Ντάνου**, χημικό και αρχιτεκτόνισσα.

Πίνοντας καφέ, τρώγοντας γλυκά και βλέποντας τους ουρανοξύστες του εμπορικού κέντρου της πόλης και τον σιδηροδρομικό σταθμό του Flinders Street, απ' όπου

Μελβούρνη 1970. Στιγμιότυπο από βάπτιση. Τα μέλη της ελληνικής παροικίας διατηρούσαν και διατηρούν στενούς δεσμούς μεταξύ τους, αφού τους ενώνουν ίδιες εμπειρίες.

ξεκινούν και όπου καταλήγουν όλα τα δρομολόγια των τρενών της μητροπολιτικής Μελβούρνης, μιλήσαμε για τις ζωές τους και τη σχέση τους με την ελληνική τους ταυτότητα.

Ο Δημήτρης και η Μαρία –που είναι παντρεμένοι εδώ και δύο χρόνια– είναι και οι δύο παιδιά μεταναστών/τριών από την ελληνική επαρχία. Από τα μέρη της Εύβοιας οι γονείς του Δημήτρη, από χωριά του Ν. Κοζάνης και του Ν. Αρκαδίας οι γονείς της Μαρίας, μετανάστευσαν στην Αυστραλία στα μέσα της δεκαετίας του '60 με πολλή όρεξη για δουλειά και αρκετές ελπίδες για παλιννόστηση μια μέρα. Εργάτες και εργάτριες οι γονείς τους στην αρχή, αυτοαπασχολούμενα άτομα αργότερα, δημιούργησαν σιγά σιγά περιουσίες αλλά και οικογένειες που προσπάθησαν να τις κρατήσουν όσο πιο κοντά μπορούσαν σ' οτιδήποτε θεωρούσαν ελληνικό.

Η συζήτησή μας άρχισε με τη Μαρία ν'

αναπολεί την παιδική της ηλικία: «Ήμουν το μόνο ελληνόπουλο σε μια τάξη 27 συνολικά παιδιών, στο κρατικό δημοτικό σχολείο του προαστίου της Μελβούρνης Μί Waverley, στα τέλη της δεκαετίας του '70. Έπρεπε συνέχεια να αιτιολογώ το χρώμα των μαλλιών μου, να εξηγώ γιατί το φαγητό που έτρωγα ήταν διαφορετικό από αυτό των άλλων παιδιών, γιατί τηρούσα ήθη και έθιμα που δεν τηρούσαν άλλα παιδιά του σχολείου».

Οι γονείς της, αντιπροσωπευτικό δείγμα μια μεγάλης μερίδας ελλήνων/ίδων μεταναστών/τριών, που πίστευαν στην αξία της μόρφωσης ως μέσο κοινωνικής ανόδου, την έκαναν να πιστέψει από μικρή πως ο σχολικός δρόμος οδηγεί στο πανεπιστήμιο και πως η επιτυχία της ως γιατρός ή δικηγόρος ήταν εξασφαλισμένη.

Στο πανεπιστήμιο ασχολήθηκε, ανάμεσα στ' άλλα, με την ελεύθερη ραδιοφωνία και το ελληνοαυστραλιανό φοιτητικό περιοδι-

κό Mozaic. «Μ' άρεσε η ζωή του πανεπιστημίου. Ήμουν ελεύθερη να εκφραστώ όπως ήθελα και να συναντήσω ανθρώπους που είχαν κοινά με μένα ενδιαφέροντα. Θέματα ταυτότητας με απασχόλησαν ιδιαίτερα στα φοιτητικά μου χρόνια και έπαιρνα δύναμη από την ελληνική μου καταγωγή. Εκεί γνώρισα και τον σύζυγό μου. Ήμουν λίγο ντροπαλιά. Ποτέ δεν έφραξα να βρω συνειδητά έναν σύντροφο ελληνικής ή μη καταγωγής. Πάντως, μάλλον δεν είναι τυχαίο που συνάντησα τον Δημήτρη. Με το να μην είσαι 100% αυστραλιανής ή ελληνικής καταγωγής βρίσκεις πως άτομα που έχουν κοινές εμπειρίες με σένα εξαιτίας της καταγωγής τους, μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τις δικές σου ανάγκες και αυτό διευκολύνει περισσότερο τα πράγματα».

Ο Δημήτρης, μιλώντας για τη δική του παιδική ηλικία, είπε πως έζησε σε 8 συνολικά προάστια της Μελβούρνης αρχίζοντας από το Collingwood, προάστιο πολύ κοντά στο κέντρο της πόλης με πολλά εργοστάσια και πολλούς Έλληνες. Ιταλούς και άλλους ευρωπαίους κατοίκους εκείνον τον καιρό. Τη ζωντάνια αυτών των ανθρώπων και το χρώμα των λαϊκών αγορών θυμάται ο Δημήτρης από εκείνη την εποχή.

Στις πρώτες γυμνασιακές τάξεις σε κρατικό σχολείο, θυμάται πάρα πολλούς «Αυστραλούς», όπως χαρακτηριστικά λέει, ενώ στη Γ' Λυκείου σ' ένα «πολύ καλό» ιδιωτικό σχολείο τα 40 από τα 160 παιδιά που αποφοιτούσαν ήταν «Έλληνες» και «ήμιασαν γκρουπ». «Υπήρχε ρατσισμός στο σχολείο στα μέσα του 1980 αλλά όταν ένας Αυστραλός μάς έβριζε είχε να αντιμετωπίσει 40 άτομα. Έχω πολύ καλές σχέσεις με τους ανθρώπους άσχετα με την καταγωγή τους, αλλά για συνειδητούς και ασυνειδητούς λόγους ο πιο στενός μου κύκλος είναι με άτομα ελληνικής καταγωγής, με άτομα που έχουν τις ίδιες εμπειρίες με μένα. Δεν νομίζω ότι θα μπορούσα να δημιουργήσω σχέση με μη Ελληνίδα».

Στην Ελλάδα βρέθηκε συνολικά εννιά φορές. Τις τρεις πρώτες με τους γονείς του, που προσπαθούσαν να επιστρέψουν μόνη πίσω και που στην τελευταία τους απόπειρα, μη μπορώντας να αγοράσουν ένα ακριβό παντοπωλείο στο Κολωνάκι, αγόρασαν ένα ευρύχωρο διαμέρισμα στην Αγία Παρασκευή. «Κάτι με τραβάει. Κυρίως οι συγγενείς μου, αλλά και ο διαφορετικός τρόπος ζωής. Ο κόσμος στην Ελλάδα βγαίνει έξω το βράδυ, γλεντάει, ενώ η κοινωνία στην οποία ζούμε δίνει έμ-

Ο Δημήτρης Γεροσταμούλος και η Μαρία Ντάνου, Ελληνοαυστραλοί δεύτερης γενιάς, στο Blue Train Café, στο κέντρο της Μελβούρνης.

φαιση και περιστρέφει τα πάντα γύρω από την εργασία. Στην Ελλάδα πάω διακοπές για να ξεφύγω από τη Μελβούρνη. Επίσης αισθάνομαι άνετα με την ιστορία μου, με αυτό που είμαι. Σκεφτήκαμε αρκετές φορές παλιότερα να προσπαθήσουμε να ζήσουμε και να εργαστούμε για ένα διάστημα στην Ελλάδα».

Στην Αυστραλία ο Δημήτρης μεγάλωσε με τη φωνή του Στέλιου Καζαντζίδη, αγαπημένου τραγουδιστή του πατέρα του, ενώ ο ίδιος αγάπησε περισσότερο από όλους τον Κώστα Χατζή και μόνος του ανακάλυψε και εκτίμησε τις δουλειές και τις φωνές των Νταλάρα, Αλεξίου, Παπακωνσταντίνου, Παπάρογλου και Ξυδάκη. Στο ελληνικό σχολείο πήγε μέχρι και την Α' Λυκείου, σταμάτησε για να έχει περισσότερο χρόνο για τα άλλα του μαθήματα, αλλά τα παιδιά του θα ήθελε να μάθουν «σωστή ελληνική γραμματική».

Η Μαρία πρωτοπήγε οικογενειακώς στην Ελλάδα «όταν το δολλάριο Αυστραλίας άξιζε 40 δραχμές», το 1979. «Οι μήνες μου είναι ακόμα πολύ ζωντανές από αυτό το τρίμηνο ταξίδι, κράτησα δύο ημερολόγια στα ελληνικά και στα αγγλικά. Ταξιδέψαμε σ' όλη την Ελλάδα και οι συγγενείς μου για να με ξεχωρίζουν από τις άλλες ξαδέλφες μου με φώναζαν η Μαρία η Αυστραλέζα».

Στην Αυστραλία έμαθε ελληνικά, θρησκευτικά, ιστορία και γεωγραφία της Ελλάδας στα τετράωρα εβδομαδιαία προγράμματα παροικιακών Σαββατιανών σχολείων. Σ' ένα από αυτά τα σχολεία πρωτοείδε τις ελληνίδες δασκάλες της να καπνίζουν, να έχουν άποψη και δυναμισμό να μιλούν σωστά ελληνικά, πράγμα που δεν συνέβαινε με τις περισσότερες μετανάστες. «Η ελληνική μου παιδεία άρχισε από νωρίς όταν οι γονείς μου με πήγαιναν να δω εμπορικό ελληνικό κινηματογράφο, ελληνικές θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες».

«Στην Ελλάδα και σ' άλλες χώρες της Ευρώπης ξαναπήγα το 1989». Το ταξίδι της στην Ελλάδα επιχορηγήθηκε και από τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού. «Γοητεύτηκα από τον ελληνικό τρόπο ζωής, ξέφυγα από την πραγματικότητα της Μελβούρνης αλλά ήξερα τι ήθελα να κάνω στη ζωή μου και πού ήθελα να το κάνω. Δεν ήθελα να πηγαиноέρχομαι. Εκτιμώ τον πολιτισμικό πλούτο και την ιστορία της Ελλάδας, κυρίως την προσφορά της στην αρχιτεκτονική και τις εικαστικές τέχνες και αν μου δινόταν η ευκαιρία να ικανοποιήσω τις επαγγελματικές μου ανάγκες στην Ελλάδα θα το έκανα».

Ζώντας στην Αυστραλία των 140 εθνότητων, νοιάζονται και οι δυο τους για τις τύχες της ελληνοαυστραλιανής κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας. «Θα έπρεπε να έχουμε ένα ελληνικό μουσείο στη Μελβούρνη εδώ και 15 χρόνια», λέει η Μαρία και, συνεχίζοντας στα αγγλικά, ρωτάει: «Γιατί δεν έχουμε μια ελληνική βιβλιοθήκη όπως οι Ιταλοί; Γιατί δεν είμαστε ενωμένοι και ισχυροί όπως η εβραϊκή κοινότητα; Γιατί μας χωρίζουν μικροδιαφορές και δεν έχουμε αποκτήσει αποτελεσματικές οργανωτικές δομές; Γιατί εξακολουθούμε να διαιωνίζουμε συντηρητικά πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς που ανήκουν στο παρελθόν;».

Και οι δυο τους εκτιμούν τον πολιτισμικό πλούτο των αστικών κέντρων της Αυστραλίας και ιδιαίτερα της Μελβούρνης, ενώ η Μαρία πιστεύει πως «Για την επαρχιακή Αυστραλία ούτε καν πρέπει να μιλάμε, εξακολουθούν να υπάρχουν και να διαιωνίζονται αρνητικά στερεότυπα για άτομα μη αγγλοσαξωνικής καταγωγής. Ακόμα και στα αστικά κέντρα, άτομα σαν τους γονείς μου ποτέ δεν θα αισθανθούν τελείως άνετα γιατί πάντα υπάρχει η πιθανότητα να βρεθούν οπαδοί της αφομοίωσης που θα προσπαθήσουν να τους βάλουν στη θέση τους».

Με τον **Στάθη Κουρκουτζέλο**, τον 23χρονο αρχιεργάτη εργοστασίου ζυμαρικών, συναντηθήκαμε στο ελληνικό καφεζαχαροπλαστείο Medallion, Σάββατο μεσημέρι, για να μπορούμε να κουβεντιάσουμε άνετα, μια και τα βράδια, και κυρίως τα σαββατόβραδα, το Medallion γεμίζει ασφυκτικά. Το Medallion, καφεζαχαροπλαστείο-θεσμός για τον ελληνισμό της Μεلبούρνης βρίσκεται στον ελληνικό δρόμο της πόλης Lonsdale Street, είναι τόπος συνάντησης αρκετών νέων ελληνοαυστραλών και στις πολλές βιντεοθόκες του μπορείς να δεις βιντεοκλίπ του Πανταζή, της Αντζελας Δημητρίου αλλά και της Αλεξίου, του Νταλάρα ή της Αρλέτας!

Οι γονείς του Στάθη κατάγονται και αυτοί από την ελληνική επαρχία και έφτασαν στην Αυστραλία με το υπερωκεάνιο ΠΑΤΡΙΣ στις αρχές της δεκατίας του '70 για να ασχοληθούν με χειρωνακτικές εργασίες. «Πιστεύουν στη μόρφωση και στην Ελλάδα οι γονείς μου. Για να μάθω καλύτερα γράμματα, μ' έστειλαν σε ιδιωτικό σχολείο στα γυμνασιακά μου χρόνια και σ' όλες τις τάξεις του Ελληνικού σχολείου. Στο Ελληνικό Σαββατιανό σχολείο κάναμε ιστορία, θρησκευτικά, γραμματική και μαθαίναμε πώς ήταν τα πράγματα στο παρελθόν όχι όπως είναι σήμερα».

Η άφιξη του καφέ (ελληνικός μέτριος για τον Στάθη) και ένα τηλεφώνημα από φίλο του στο κινητό του διακόπτουν για λίγο τη συζήτησή μας. «Φίλος μου ήταν», λέει. «Οι περισσότεροι φίλοι μου είναι ελληνικής καταγωγής. Αισθάνομαι πιο άνετα μ' αυτά τα παιδιά. Λέω πράγματα χωρίς να χρειάζεται να εξηγώ τι εννοώ. Έχω όμως και φίλους από άλλες εθνότητες. Από το δημοτικό και το γυμνάσιο ακόμα, όταν όλα τα μεταναστώποια αντιμετωπίζαμε μαζί τα πειράγματα των Αυστραλών».

Στο ερώτημα τι αισθάνεται πως είναι, απαντάει στα αγγλικά μ' έναν μακροσκελή μονόλογο: «Αισθάνομαι Έλληνας που γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αυστραλία. Υπήρχε μια περίοδος στη ζωή μου που δεν αισθανόμουν άνετα με την καταγωγή μου. Από τη μια μεριά είχα περιορισμούς που απέρρεαν από την αυστηρή ηθική κυρίως του πατέρα μου και από την άλλη έβλεπα τις ελευθερίες που είχαν στην προσωπική τους ζωή οι αυστραλοί συνομήλικοί μου. Πιστεύω, όμως, στην ελληνική γλώσσα, στις ελληνικές αξίες, ο πατέρας μου εκκλησιάζεται κάθε Κυριακή, πηγαίνω σε ελληνικά κλαμπ, ακούω ελληνική μουσική, παίζω μπουζούκι. Μ' αρέσουν οι δρόμοι του

μπουζουκιού και τα παλιά ζεϊμπέκικα. Όπου και αν πηγαίναμε, όταν μεγάλωνα ακούγαμε Καζαντζίδη και Στράτο Διονυσίου. Μ' αρέσει όμως και η κουλτούρα των Αυστραλών. Δεν είναι κακός ο τρόπος ζωής των Αυστραλών, απλώς δεν νοιάζονται για τη ζωή, τη δέχονται όπως έρχεται».

Την Ελλάδα του σήμερα τη βίωσε δυο φορές μέχρι τώρα στη ζωή του ο Στάθης. Την πρώτη για λίγους μήνες ως μαθητής σε δημοτικό σχολείο του Κορυδαλλού και τη δεύτερη στα 19 του χρόνια, όταν ανακάλυπτε μόνος του την ομορφιά της νυχτερινής της ζωής μέσα από τα μπαράκια της Καλαμίας και της Αθήνας. Ο μεσημεριανός ύπνος, οι γρήγοροι ρυθμοί της ζωής, τα μικρά διαμερίσματα, τα μικρά αυτοκίνητα, οι μικροί δρόμοι, η ανεμελιά των Ελλήνων/ίδων είναι πράγματα που θυμάται ακόμα και αναφέρονται στη συζήτησή μας.

«Θα προσπαθούσα να ζήσω στην Ελλάδα για ένα διάστημα αν είχα ήδη βρει δουλειά πριν πάω εκεί, αλλά έχω συνηθίσει τα χούγια της Μεلبούρνης. Έχω συνηθίσει, όπως οι περισσότεροι κάτοικοι της Αυστραλίας, πρώτα να έχω στόχους στη ζωή μου και μετά να διασκεδάω», συμπληρώσε ο Στάθης, δίνοντάς μου την ευχή να συνεχίσω να γράφω γιατί φαίνεται να με ευχαριστεί η δημοσιογραφία.

Για να κουβεντιάσουμε με την 20χρονη **Τζιορτζίνα Βακουφτσή** που ψάχνει να βρει δουλειά και κανένas ποτέ δεν τη φωνάζει Γεωργία, πήγαμε στο σπίτι της στο μεταναστευτικό προάστιο του Sunshine. Το Sunshine βρίσκεται 15 χλμ. δυτικά από το κέντρο της πόλης και όπως όλα σχεδόν τα προάστια του πολεοδομικού συγκροτήματος της Μεلبούρνης αποτελείται από τούβλινες και ξύλινες μονοκατοικίες με κήπους.

Είναι σχετικά εύκολο να ξεχωρίσεις απ' έξω τα σπίτια των ελλήνων, των ιταλών ή των μαλτέζων μεταναστών της Αυστραλίας. Σχεδόν όλα έχουν λεμονιές, τριανταφυλλίες και μπαχτσέδες στις αυλές τους και πολλά από αυτά είναι πιο μεγάλα και πιο καινούργια από τα σπίτια των Αγγλοαυστραλών. Η εξοικονόμηση χρημάτων από τις υπερωρίες στα εργοστάσια και στις μικροεπιχειρήσεις της Αυστραλίας επέτρεψε σε πολλούς μετανάστες και πολλές μετανάστριες να κτίσουν ή να αγοράσουν μεγαλύτερα και καλύτερα σπίτια.

Η συζήτηση με την Τζιορτζίνα έγινε στο σαλόνι του σπιτιού της κάτω από ζενημένη απεικόνιση μάχης του Τρωικού Πολέμου και δίπλα από ζενημένες μαξιλαροθήκες της μητέρας της και απομιμήσεις αρ-

χαιοελληνικών αγγείων.

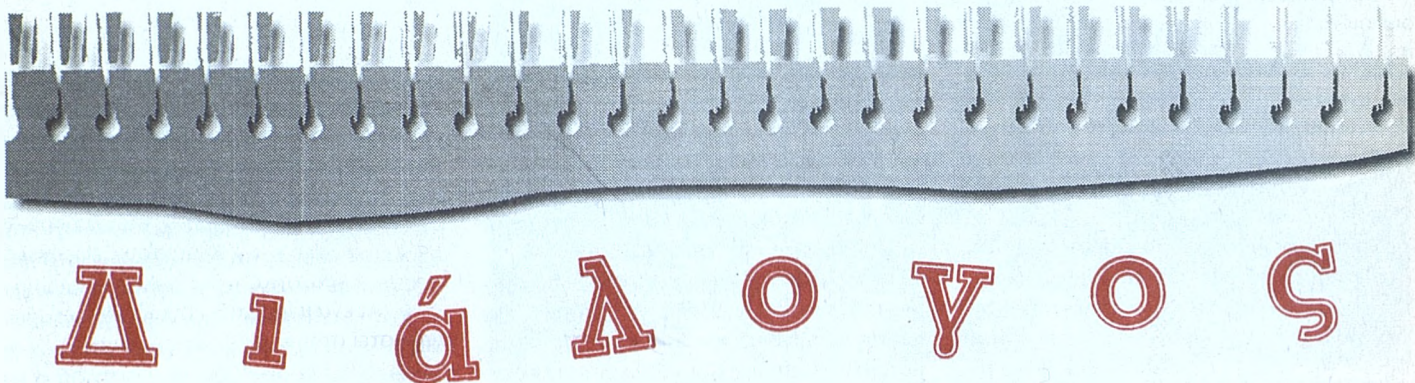
Η κουβέντα μας ήταν εξ ολοκλήρου στα αγγλικά που μιλιούνται από την Τζιορτζίνα με τον τρόπο που τα προσφέρουν τα παιδιά της εργατικής τάξης της Αυστραλίας. «Σταμάτησα τα μαθήματα του ελληνικού σχολείου στην τρίτη δημοτικού. Τα άτομα που μας δίδασκαν το θεωρούσαν δεδομένο πως επειδή ήμασταν ελληνικής καταγωγής έπρεπε αυτόματα να ξέρουμε να γράφουμε και να διαβάζουμε Ελληνικά ή να γνωρίζουμε την ελληνική ιστορία. Με τους γονείς μου μιλάω μισά Ελληνικά και μισά Αγγλικά. Με τους ηλικιωμένους συγγενείς μου αισθάνομαι σαν ξένη γιατί δεν μιλώ τη γλώσσα τους και αποφεύγω να μιλήσω στους συγγενείς μου από την Ελλάδα στο τηλέφωνο».

Στην κουβέντα μας αυτοπροσδιορίζεται ως Ελληνοαυστραλέζα, ενώ στα άλλα άτομα της πολυεθνικής της παρέας, όπου υπερτερούν τα παιδιά ελληνικής καταγωγής, αυτοπροσδιορίζεται ως Ελληνίδα. «Πηγαίνω σε ελληνικά κλαμπ και χορεύω πολύ καλά τους ελληνικούς χορούς. Ο χορός με κάνει να αισθάνομαι περισσότερο Ελληνίδα».

Η Τζιορτζίνα δεν ξέρει πότε ήρθαν οι γονείς της στην Αυστραλία, ούτε θυμάται το όνομα της ιδιαίτερης πατρίδας τους στην οποία έζησε για λίγους μήνες με τους παππούδες και τις γιαγιάδες της όταν ήταν μαθήτρια της Δ' Δημοτικού. Θυμάται, όμως, τους χωματόδρομους και τα μικρά, σε σχέση με την Αυστραλία, σπίτια των χωριών της Θεσσαλίας και αισθάνεται υπερήφανη όταν ο πατέρας της λέει ιστορίες για την Ελλάδα, έστω και αν αμέσως μετά δηλώνει πως θέλει να ζήσει στην Αυστραλία.

Η Τζιορτζίνα θέλει να καλλιεργήσει τη σχέση της με την Ελλάδα και τελειώνει τη συζήτησή μας δηλώνοντας πως σκοπεύει να κάνει αρκετά πράγματα προς αυτήν την κατεύθυνση. «Θέλω να επισκεφτώ τα ελληνικά νησιά. Τα έχω δει στην τηλεόραση και έχω ακούσει γι' αυτά. Θέλω να χαρώ τη νυχτερινή ζωή της Ελλάδας. Θέλω να πάω στην Ελλάδα για ένα χρόνο. Θέλω να καλύτερεύσω τα ελληνικά μου».

Τα παιδιά των ελλήνων/ίδων μεταναστών/τριών, βιώνοντας την κουλτούρα των γονιών τους από τη μια μεριά και της ευρύτερης κοινωνίας από την άλλη, υιοθετούν και τις δύο πραγματικότητες. Είναι μια στάση που μας παραπέμπει στους σίχους του Καβάφη «Είμεθα Έλληνες και εμείς –τι άλλο είμεθα;– αλλά με αγάπες και με συγκινήσεις της Ασίας».

ΟΙ ΔΥΟ ΨΥΧΕΣ ΚΑΙ Η... ΟΥΝΙΑ

Από τον δημοσιογράφο κ. Βασ. Πάικο
πέρασε την επιστολή που ακολουθεί
σχετικά με το άρθρο «Οι δύο ψυχές
του ΣΥΝ», που είχε δημοσιευθεί στο
τεύχος 665 του Αντί:

Κύριε Διευθυντά,

Είμαι δυστυχώς υποχρεωμένος να «απα-
ντήσω» σε ανάλυση με τίτλο «Οι δύο ψυχές
του ΣΥΝ» που περιλαμβάνεται στο υπ. αρ.
665 τεύχος του Αντί και υπογράφεται από
τον «Ρεπόρτερ».

Δεν πρόκειται φυσικά να ασχοληθώ με
τις απόψεις και τις εκτιμήσεις που διατυ-
πώνονται στο άρθρο. Δεν με αφορούν.
Όμως με αφορά η αναφορά στ' όνομά
μου. Κατά τρόπο κακοήθη και όλως ανα-
κριβή.

Γράφει ο Ρεπόρτερ στο Αντί:

«...Το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα στο
Συνασπισμό δημιουργούν ορισμένοι δη-
μοσιογράφοι. Διορισμένοι στα κρατικά
ΜΜΕ ή σε γραφεία τύπου υπουργών, ανα-
πνέουν τον "πασοκικό αέρα". Δύο απ' αυ-
τούς, ο Βασίλης Πάικος και ο Γιάννης
Τζαννετάκος...».

Θα πήγαινε πολύ άραγε κύριε Διευθυντά
να ζητήσω από τον συντάκτη σας να πει σε
μένα και στους αναγνώστες σας σε ποια
ακριβώς «κρατικά ΜΜΕ ή γραφεία
υπουργών» είμαι διορισμένος ή, έστω, έχω
ποτέ διοριστεί;

Φυσικά δεν θα σήμαινε τίποτα απολύτως
κι αν, ως επαγγελματίας δημοσιογράφος,
είχα εργαστεί ή εργαζόμουν σε κρατικό
ΜΜΕ, όμως δεν συνέβη ποτέ, τι να κάνου-
με: Ποτέ, ουδέποτε, με καμία κυβέρνηση.
Οπότε, έτσι τουλάχιστον, δεν έχω τρόπο
«να αναπνέω τον πασοκικό αέρα»...

Παρακάτω και στο πλαίσιο της ίδιας
ανάλυσης ο Ρεπόρτερ μεταφέρει σχόλιο
μεσαίου στελέχους του ΣΥΝ (όπως λέγει),

σύμφωνα με το οποίο: «Αυτοί οι δύο -δη-
λαδή ο Τζαννετάκος κι εγώ- δεν ψήφισαν
ποτέ Αριστερά»...

Δεν ξέρω βεβαίως ποιο μπορεί να 'ναι
αυτό το «μεσαίο στέλεχος», αν υπήρξε πο-
τέ, ούτε πώς ο συντάκτης του Αντί υιοθετεί
και μεταφέρει με τόση ευκολία τέτοιες
ανοησίες. Το «μεσαίο στέλεχος» κι ο συ-
ντάκτης σας ξέρουν φαίνεται τι γίνεται πί-
σω από τα εκλογικά παραβάν και θεω-
ρούν ότι μπορούν να αποφαινούνται για το
τι ψηφίζει ο ένας κι ο άλλος. Θα 'πρεπε
ωστόσο να ρωτήσουν και να μάθουν, πριν
αποφασίσουν να πουν και να γράφουν τα
σχετικά, ότι ο υπογράφων μετείχε τρεις
φορές (το 1977, το 1981 και το 1985) στα
ψηφοδέλτια της «Ανανεωτικής Αριστε-
ράς»...

Κύριε Διευθυντά,

Δεν με ενδιαφέρει πώς κρίνει τις από-
ψεις μου, τη στάση μου ή τα γραπτά μου ο
Ρεπόρτερ σας. Στο κάτω-κάτω κάνοντας
αυτή τη δουλειά επιθέμεθα όλοι δημο-
σίως, κι είμαστε έτοιμοι ως εκ τούτου να
δεχτούμε την όποια κριτική.

Δεν νομίζετε ωστόσο ότι παραείναι πα-
λιά και ξεπερασμένη τακτική πολιτικής
αντιπαράθεσης ή -με τέτοιες μεθόδους-
προσπάθεια ενοχοποίησης των απόψεων;

Και, επιτέλους, όταν ένας «Ρεπόρτερ»
δεν περιορίζεται στο να διατυπώνει από-
ψεις αλλά και καθυβρίζει συναδέλφους
του, δεν θα 'ταν καλύτερα (και γενναιότε-
ρο) να μας λέει και το ονοματάκι του;...

Με τιμή,
Βασίλης Πάικος
Δημοσιογράφος

Ο εκδότης του περιοδικού απαντά:

Πρέπει κατ' αρχάς να δηλώσουμε ότι το
άρθρο ατύχησε γιατί δημοσιεύθηκε στο τχ.
665 στην πρώτη, αρχική μορφή του: Πολλά

σημεία του δεν διορθώθηκαν και δεν ενη-
μερώθηκαν, όπως είχαν τελικά διατυπω-
θεί. Και η επανόρθωση, στη φούρια του
Αυγούστου, παράπεσε και αυτή. Ας είναι.
Γι' αυτά δεν φταίνει καθόλου οι αναγνώ-
στες μας.

Σημειώνουμε, επίσης, με την ευκαιρία,
ότι όσα άρθρα φέρουν την υπογραφή «Ρε-
πόρτερ» είτε έχουν συνταχθεί από τον εκ-
δότη ή ο εκδότης φέρει την πλήρη ευθύνη
γι' αυτά. Έτσι λοιπόν όσα καταμαρτυρεί ο
κ. Πάικος στον «Ρεπόρτερ» αφορούν τον
εκδότη και μόνον.

Και τώρα επί της ουσίας:

Δεχόμαστε τη δήλωση του κ. Πάικου ότι
δεν υπηρέτησε ποτέ σε κρατικό πόστο.

Το Αντί άραγε αδίκησε περισσότερο τον
Β.Π. ή ο ίδιος τον εαυτό του καθώς συντο-
νίζεται πλήρως μέσα από τα κείμενά του
με τον έτερο «Καππαδόκη» κ. Γιάννη
Τζαννετάκο, ο οποίος και δημόσια θέση
κατέχει και νεροκουβαλεί σε κάθε ευκαι-
ρία στο μύλο μιας κεντροδεξιάς που δεν
του αξίζει.

Πρέπει άλλη μια φορά να θυμίσουμε ότι
βήματα ειλικρινή προς τον εκσυγχροني-
σμό πρέπει να κάμει πρώτα πρώτα το κυ-
βερνών κόμμα παίρνοντας κάποτε θέση
και για τον παπανδρεϊσμό: Οι διάφοροι
«εκσυγχρονιστές» του ΣΥΝ ξεχνούν τη
διγλωσσία του ΠΑΣΟΚ και του σημερι-
νού προέδρου του, ο οποίος σε κάθε κρί-
σιμη γι' αυτόν ευκαιρία δεν παραλείπει
να αναφερθεί στον Ανδρέα Παπανδρέου
ως να επρόκειτο για τον μεγάλο εμπνευ-
στή της δημοκρατικής παράταξης. Παρα-
γράφουν σιωπηλά οι «εκσυγχρονιστές»
ένθεν κακειθεν, όλες τις αμαρτίες του πα-
πανδρεϊσμού. Τους θυμίζουμε απλώς ότι
ακόμα και το αλήστου μνήμης ΚΚΣΕ, κά-
ποτε, επί Χρουστσόφ αν θυμούνται καλά,
αποκαθίλωσε τον «μεγάλο ηγέτη» Στά-
λιν. Εκείνοι, τουλάχιστον, είχαν το θάρ-

ρος και μίλησαν για τα λάθη τους. Ετούτοι, οι «εκσυγχρονιστές» του ΠΑΣΟΚ (και όχι μόνον) ομιλούν και για «Κέντρο-αριστερά» και καίνε συγχρόνως τους λιβανωτούς τους για τον ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ, εννοώντας εμείς οι «λοιποί οπλίτες» να τα αγνοούμε. Βεβαίως, πολιτική δεν γίνεται με εγχειρίδια ιστορίας ανά χείρας, αλλά η ιστορική μνήμη είναι συνοδός της πολιτικής ηθικής· αν κάποιοι έχουν ακουστά γι' αυτήν.

Όσοι από τον ΣΥΝ ομιλούν λοιπόν περί «Κέντροαριστεράς», παραλείποντας μερικά αυτονόητα, δικαίως μπορούν να χαρακτηριστούν ως «ουνίτες», όπως προσφυώς κατά τη γνώμη μας, τους χαρακτηρίσει «ένα μεσαίο στέλεχος του ΣΥΝ». Γιατί όσοι υπηρετούν την Ουνία είναι γνωστό ότι κρατούν μεν το τυπικό της ορθοδοξίας (καλυμμαύκια, τυπικό της λειτουργίας κ.λπ.) αλλά δηλώνουν υποταγή στον Πάπα της Ρώμης. Έτσι λοιπόν, οι «ουνίτες» του ΣΥΝ φορούν μεν το καλυμμαύκι αλλά προσκυνούν — κυριολεκτικά — την παπική τιάρα του ΠΑΣΟΚ. Ανήκουν, δηλαδή, κάπου αλλού. Δεν είναι, όμως, υποχρεωτικό για όλους και να προσχωρήσουν στην Ουνία...

Τώρα για το τι ψήφισε ο Β.Π., ούτε ξέρουμε ούτε θέλουμε να μάθουμε ούτε και ήταν αυτός ο στόχος του άρθρου μας — στη μορφή που τουλάχιστον δημοσιεύθηκε.

Αυτό που σίγουρα ξέρουμε και με το οποίο ριζικά διαφωνούμε είναι ο τρόπος με τον οποίο πολιτεύεται ο κ. Β.Π. και οι θέσεις τις οποίες υποστηρίζει. Στόχος του άρθρου ήταν να εκφράσει την πικρία για τον τρόπο που πολιτεύονται οι «ουνίτες», οδηγώντας τον ΣΥΝ σε ατραπούς χαλεπούς.

Κατά τα άλλα, υμέτερος.
Ο «ρεπόρτερ» Χ.Γ.Π.

ΜΟΝΟ ΧΑΙΡΕΤΙΣΕ

Το γράμμα που ακολουθεί επαναρθώνει ένα λάθος το οποίο δεν εμφανιζόταν πάντως στην τελική, ατυχήσασα μορφή του άρθρου «Οι δύο ψυχές του ΣΥΝ». Το δημοσιεύουμε με ανακούφιση και χαρά:

Κύριε Διευθυντά,

Σας παρακαλώ να διορθώσετε σοβαρές ανακρίβειες που περιλαμβάνονται στο κεντρικό άρθρο του περιοδικού σας της 17ης Ιουλίου 1998 και έχουν σχέση με την παρουσία του ΣΥΝ στην Ευρωβουλή.

Συγκεκριμένα, αναφέρετε ότι «στην Ευ-

ρωβουλή ο Μιχ. Παπαγιαννάκης και ο Αλ. Αλαβάνος υπάγονται σε διαφορετική πολιτική ομάδα». Το σωστό είναι ότι και οι δύο ευρωβουλευτές του ΣΥΝ ανήκουν στην ίδια πολιτική ομάδα, την Ενωτική Ευρωπαϊκή Αριστερά - Βόρεια Πράσινη Αριστερά, από την πρώτη ημέρα που συγκροτήθηκε αμέσως μετά τις Ευρωεκλογές του 1994.

Με την ευκαιρία αυτή θα ήθελα να επισημάνω ότι είναι επίσης ανακρίβεια η αναφορά σας για «ένταξη του Αλ. Αλαβάνου στο εθνικιστικό Δίκτυο 21». Ο Ευρωβουλευτής του ΣΥΝ δεν έχει ενταχθεί σε κανένα δίκτυο. Παραβρέθηκε και μίλησε σε εκδήλωση του Δικτύου 21 για την εξωτερική πολιτική μαζί με τους Γ. Χαραλαμπίδου από το ΠΑΣΟΚ, Μ. Έβερτ από τη Ν.Δ., Δ. Τσοβόλα από το ΔΗΚΚΙ και Α. Σαμαρά από την Πολιτική Ανοιξη.

Με εκτίμηση,

Κώστας Παπαδιγενόπουλος
Από την Ομάδα της Ενωτικής
Ευρωπαϊκής Αριστεράς -
Βόρειας Πράσινης Αριστεράς

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΟΝΔΥΛΗ

Με αφορμή τα όσα γράφτηκαν στον Τύπο (και στο Αντί) έπειτα από τον αδόκητο θάνατο του στοχαστή Παναγιώτη Κονδύλη, η εμποσολή που ακολουθεί εμπεριμαίνει το χρέος της σύγχρονης Ελλάδας απέναντι στη σκέψη ενός από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της ελληνικής και της ευρωπαϊκής διανόησης.

Αγαπητό Αντί,

Ο πρόσφατος θάνατος του Παναγιώτη Κονδύλη υπήρξε μια οδυνηρή έκπληξη για όλους όσους τον γνώρισαν από το έργο του ή είχαν μία έστω σύντομη προσωπική γνωριμία μαζί του.

Τα συνήθως λαλίστατα σε κάθε τι ασήμαντο τηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης αγνόησαν εντελώς το γεγονός τούτο, το ίδιο και η πολιτεία. Βεβαίως, ο ίδιος ακολουθήσε συστηματικά μία πορεία αποφυγής της απατηλής δημοσιότητας. Με τρόπο ασκητικό αφοσιώθηκε στο πνευματικό έργο του και στην αναζήτηση του ουσιώδους. Αν μελετήσουμε τα κείμενά του θα δούμε ότι η κάθε πρόταση είναι τόσο καλά δουλεμένη ώστε να μην περιέχει κάτι περιττό. Γνώριζε από πρώτο χέρι το σύνο-

λο του ευρωπαϊκού στοχασμού. Όμως δεν αναπαράγει ή αντιγράφει αλλά δημιουργεί πρωτότυπο έργο, που φανερώνει σκληρή και πολύμοχθη προσπάθεια. Ευτυχώς πρόλαβε να αναγνωριστεί στην Ευρώπη ως ένας από τους σημαντικότερους στοχαστές του καιρού μας διότι η επαρχιώτικη ελλαδική νοοτροπία δεν επιτρέπει την ανάδειξη κάποιου που ξεφεύγει από την μετριότητα.

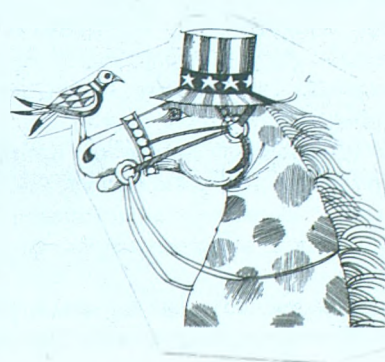
Παρ' ότι ένα μέρος του έργου του έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα και προκάλεσε το οξύμενο ενδιαφέρον του κοινού, μια ουσιαστική συζήτηση γι' αυτό δεν έχει πραγματωθεί. Είναι απαραίτητο να μεταφραστεί η «Γένεση της Διαλεκτικής», ο «Συντηρητισμός» και βεβαίως η ανολοκλήρωτη δυστυχώς «Κοινωνική Οντολογία».

Σε όποιον γνώρισε από κοντά τον Παναγιώτη Κονδύλη θα μείνει η ανάμνηση ενός ζεστού ανθρώπου, με λεπτή αίσθηση σαρκασμού, ακούραστου συζητητή, που σεβόταν τον συνομιλητή του. Απολάμβανε την ανάγνωση και την γραφή μα διόλου δεν αγνοούσε κάποιες πλευρές της σύγχρονης πραγματικότητας όπως το φιλμ νουάρ ή το ποδόσφαιρο. Θα προτιμούσε να λήξει η ζωή του ανάμεσα σε μια παρέα φίλων.

Τελειώνοντας, επισημαίνω ότι ο Παναγιώτης Κονδύλης υπήρξε ένα σπάνιο παράδειγμα πνευματικού ήθους, γενναίου στοχαστή, που ανάμεσα στα άλλα ξεθεμελίωσε πολλά από τα ιδεολογήματα του αμερικανισμού. Ας ελπίσουμε ότι κάποιοι πνευματικοί άνθρωποι θα τον τιμήσουν, αφού το κράτος ή κάποιος άλλος φορέας μέχρι τώρα δεν έχουν δείξει τέτοια διάθεση.

Φιλικά,

Σπύρος Κουτρούλης
Αναμορφώσεως 12
Νέο Ηράκλειο Αττικής

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΔΕΝ ΒΓΗΚΑΝ...

Οι φωτογραφίες δεν βγήκαν. Η κοπελιά με το σκυλί προχωρά στον ίδιο δρόμο μα σκέφτεται διαφορετικά πράγματα. Χθες ανεβήκαμε μαζί στο ασανσέρ. Σιωπή. Με τις ανάσες να αναβοσβήνουν σε διαφορετικούς ρυθμούς και τα δάχτυλα να ψάχνουν νευρικά διέξοδο κίνησης. Αν θα κοβόταν το ρεύμα θα 'χαμε κάτι να πούμε. Να σπάσαμε τη μοναξιά του ασανσέρ. Ας γινόταν ένα μπλακ-άουτ απ' τα κλιματιστικά μας. Αλλά πού; καταντήσαμε να ακουμπάμε την ανθρωπιά μας στα χέρια της Δ.Ε.Η. Φέτος μετακόμισα στον πέμπτο μα κάθε όροφο που ανεβαίνω, σαν ταβάνι ο ουρανός πλησιάζει όλο και περισσότερο το κεφάλι μου και με πνίγει. Ασυναίσθητα πέφτω χαμηλά. Σαν παράθυρο υπογείου ανασαίνω λαίμαργα τον αέρα γύρω μου. Χαϊδεύω τις αναπνοές των άλλων και ζαλιζομαι. Κι ένα κομμάτι θάλασσα στον ουρανό με περιμένει να βουτήξω μέσα. Φυλακίζομαι. Κι ύστερα πάλι παραδίδομαι στις φλόγες της φαντασίας για να ξεφύγω. Καίγομαι. Να 'χα μια πλατεία ν' απλώσω τις σκέψεις μου. Τις χτίσαμε όλες με ασχήμιες και χτυπάει ο νους μου πέρα δώθε στις πολυκατοικίες. Να 'χα τουλάχιστον ένα δασάκι να φύγω το Σαββατοκύριακο έστω και με κίνδυνο της ζωής μου. Υπάρχει μια πιθανότητα να μην τρακάρω. Μα τα κάψαμε κι αυτά ένα καλοκαιρινό μεσημέρι με δυνατό αέρα κι ασταμάτητο, σαν τα οχήματα της πυροσβεστικής που ουρλιάζουν κάθε τόσο στους δρόμους μας. Απορώ, δε σιχαθήκαμε να τ' ακούμε τόσα χρόνια; Οι σειρήνες μόνο θλίψη μου φέρνουν στο μυαλό κι ανατριχίλα. Ασθενοφόρα και μπατσικά εν δράσει. Η Ανθή πέρασε στην πυροσβεστική και η Χάρης στην αστυφυλάκων. Ο Γιώργος σπουδάζει γιατρός στη Βουλγαρία. Τους στέλνω χαιρετίσματα. Να 'στε καλά,

ν.λ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ των δραστηριοτήτων του κύκλου «Αρχιτεκτονική και Παιδεία» του Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου εγκαινιάζει, την Πέμπτη 3 Σεπτεμβρίου, μεγάλη αρχιτεκτονική έκθεση στο χώρο των Νεωρίων των Χανίων της Κρήτης με θέμα «Η πόλη ως πεδίο έρευνας και δημιουργίας: Προτάσεις αποκατάστασης και επανάχρησης ιστορικών κτιρίων στα Χανιά».

Επίσης, την ίδια μέρα, θα γίνει η τελετή έναρξης της πρώτης συνόδου των προέ-

δρων των αρχιτεκτονικών σχολών της Ευρώπης, με θέμα: «Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη». Εξάλλου, ο καθηγητής της αρχιτεκτονικής σχολής στο Τορίνο και στις Συρακούσες, **Τζ. Σαλβεστρίνι**, θα δώσει διάλεξη με θέμα «Πόλη και Αρχιτεκτονική Σχολή: Συνεργασία και Αλληλεπιδράσεις».

Η έκθεση περιλαμβάνει τις προτάσεις του ερευνητικού προγράμματος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου για το Μεγάλο

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Διαβάστε:** Τις συμπυκνωμένες απόψεις του Παναγιώτη Κονδύλη για προβλήματα της φιλοσοφίας, για ζητήματα περί της μεθόδου αλλά και για τα συνολικότερα προβλήματα της εποχής μας, όπως απαντήθηκαν από τον ίδιο σε τρεις συνεντεύξεις που είχε δώσει στους Marin Tepstra, Σπύρο Τσακνιά και Σπύρο Κουτρούλη, δημοσιευμένες αντιστοίχως στα περιοδικά *Λεβιάθαν*, *Διαβάζω* και *Νέα Κοινωνιολογία*. Το βιβλίο, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Νεφέλη, έχει τίτλο *Το άορατο χρονολόγιο της σκέψης*.

• **Δείτε:** Τις *Νεφέλες* του Αριστοφάνη από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος σε σκηνοθεσία Ανδρέα Βουτσινά, σήμερα και αύριο στην Επίδαυρο. Αν και δεν μπορούμε να εγγυηθούμε ότι η παράσταση θα σας ικανοποιήσει, οπωσδήποτε έρχεται σε μια επίκαιρη στιγμή, αμέσως μετά την πρώτη εμφάνιση του καθηγητή Δημήτρη Μαρωνίτη στην Επίδαυρο, στο ρόλο του Παιδαγωγού στην *Ηλέκτρα* του Εθνικού. Μάθαμε ότι ο Βουτσινάς σατιρίζει τη θεατρική πρώτη του Μαρωνίτη...

• **Ακούστε:** Τον μουσικό από την Ιταλία Πάολο Κόντε ο οποίος, με συνοδεία 12μελούς ορχήστρας, θα ερμηνεύσει τα τραγούδια του στο Ηρώδειο, στις 3 Σεπτεμβρίου, ώρα 21.00. Ρυθμοί τζαζ και λεπτή ειρωνεία εναλλάσσουν τη νοσταλγία του παλιού με τη γοητεία του καινούργιου.

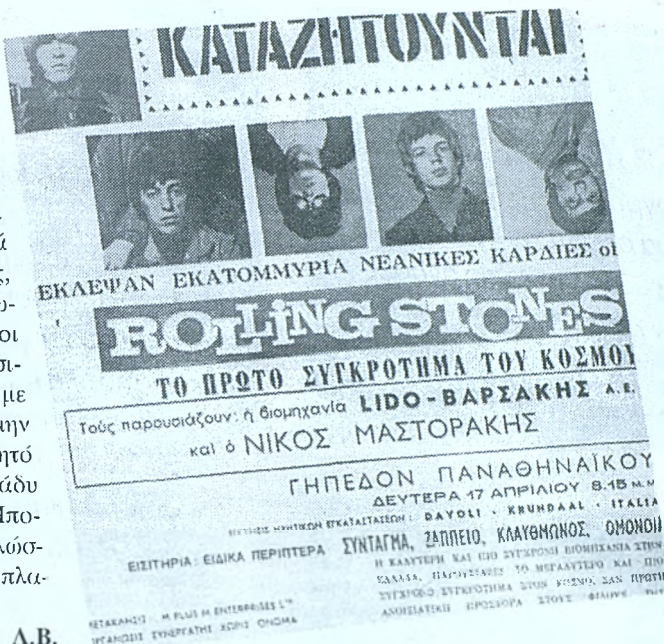
ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΝΑΝΕ, ΟΙ ROLLING STONES ΕΡΧΟΝΤΑΙ

ΠΡΙΝ ΤΡΙΑΝΤΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ, 17 Απριλίου 1967, οι **Rolling Stones** έρχονταν, λίγο πριν την έλευση της χούντας, στην Ελλάδα, για την πιο ροκ συναυλία που γνώρισε ποτέ αυτή η πόλη. Στις 16 Σεπτεμβρίου, ο **Μικ Τζάγκερ** και η παρέα του θα είναι πάλι στην Αθήνα. Αλλά αυτή τη φορά όλα αναμένεται να είναι πιο κό-σµια...

Μαζί με τους **Stones** γέρασε και το κοινό τους. Στο Ολυμπιακό Στάδιο, οι φαλακροί αναμένεται να είναι πιο πολλοί από τους μαλλιάδες. Περνάνε τα χρόνια, αλλά οι **Stones** ανήκουν σ' εκείνη την κατηγορία συγκροτημάτων που επηρέασαν με τη στάση τους, τον ήχο τους, την πορεία τους τόσο ανεξίτηλα τη ροκ που η διαχρονικότητά τους είναι αδιαμφισβήτητη. Γενιές και γενιές μουσικών –ερασιτεχνών και επαγγελματιών– μεγάλωσαν µ' όνειρο να τους δουν από κοντά. Όλοι αυτοί δεν θα στενοχωρηθούν καθόλου για τα γηρατειά του Τζάγκερ. Η συνάντηση μετράει και η ένταση – και τίποτα απ' τα δύο συστατικά δεν μπο-

ρεί να λείπει από μια εμφάνιση των **Rolling Stones**. Satisfaction!

Οι καιροί αλλάζουν. Τα χρόνια περνάνε. Μερικά πράγματα, όμως, μένουν αναλλοίωτα. Γι' αυτό, όσοι κερδίσουν τα εισιτήρια δώρο μαζί με το **B-Free**, ας μην πάρουν το κινητό μαζί τους το βράδυ της συναυλίας. Μπορεί να πέσει η «γλώσσα» και να τους πια-κώσει...

A.B.

Τότε τον **Μικ Τζάγκερ** τον «σπονσοράριζε» η βιομηχανία **Lido-Βαρσάκης** (και τον παρουσίαζε ο **Μαστοράκης**). Φέτος, ο Μάρτης θα λείπει από τη Σαρακοστή – αλλά πάντως για τη χορηγία έχει φροντίσει η κινητή τηλεφωνία.

ΒΟΜΒΙΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

τη **Σάνια Παπά** υπεύθυνο Θεσσαλονίκης.

• Άλλο **Λενιές** κι άλλο **Λακέδες** (ιδιαίτερα όταν μιλάμε για εξωτερική πολιτική).

• Η φρεμινίστρια **Σούζαν Μουρ**, διαβάσαμε στα **Νέα** της 18.8, κατηγορεί τον **Τόνυ Μπλαιρ** πως, ενώ προσπαθεί να δείχνει cool, στην πραγματικότητα είναι γλυκερός, συμβατικός και αυτάρεσκος. Και γιατί δεν τον λέει απλά «**Αβραμόπουλο**»;

• **Κουίζ**: Πόσα νέα σιντριβάνια θα «ιδρύσει» ο φιλομειδής Δήμαρχός μας ως τις εκλογές;

• Η κριτική του **Χάρη Σαβδόπουλου** που δημοσιεύτηκε στον **Αγγελιοφόρο** της 2.8 και αφορούσε στην έκθεση **Global Vision** συμφωνούσε με τις απόψεις του **Αντί**. Αντιγράφουμε ενδεικτικά: «Οι καλλιτέχνες χρησιμοποιώντας τις πολιτισμικές τους καταβολές... κατασκευάζουν έργα μέσα από την αισθητική που επέβαλε ο δυτικός

πολιτισμός...». Πολύ σωστά.

• Συγχαρητήρια στο **ΔΗΠΕΘΕ** Ρόδου και το εξαιρετικό «**Φυντανάκι**» που παρουσίασε στο Θέατρο **Λυκαβητού**.

• 4η Αυγούστου και στο κτίριο της **Μπουμπουλίνας** συνεδρίασε το πειθαρχικό του **ΥΠΠΟ** για την υπόθεση **Στεφανίδη**. Παρά τους φοβερούς συνειρμούς χρόνου και τύπου, το συμβούλιο αποφάσισε να παρατείνει την προθεσμία απολογίας ανακρίνοντας και άλλους μάρτυρες.

• Οι εδώ και τώρα «καταδίνες» που θα ήθελαν κάποιοι φαίνεται ότι δεν ευδοκιμούν.

• Από πλευράς πολιτισμού τώρα, διανύσαμε ένα από τα πιο άνυδρα καλοκαίρια.

• Εμείς το ξέραμε βέβαια ότι ο **εκσυγχρονισμός** και **πολιτισμός** δεν έχουν μεγάλη σχέση.

• Από οργάνωση όμως!
Μανωλάκης ο Βομβιστής

• Η τύχη του **Ηρωδείου** φαίνεται προδικασμένη.

• Αυτό που δεν κατανοούν πάντως οι πολιτικοί προϊστάμενοι των ποικίλων **ΚΑΣ** είναι ότι η μη-τέχνη εύκολα εξορκίζεται αλλά δύσκολα ορίζεται.

• Ακρότητες! Σε πίνακα του **Γ. Ψυχοπαίδη** με τίτλο **Τα Κάτω Άκρα** που εκτίθεται στην Εθνική Πινακοθήκη, η αγγλική μετάφραση έχει διατυπωθεί ως **The Lower Extremities!** Με το καλό και **Proficiency** θα το μεταφράζανε:

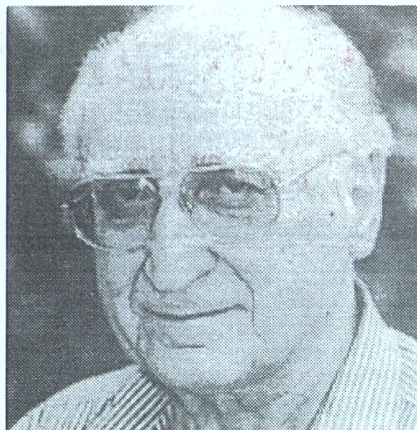
• Δηλαδή το **Blow Job** πώς θα το μεταφράζανε;

• Τα εικαστικά του 2004, όπως μαθαίνουμε, οργανώνονται λαμπρά με γενικό επικεφαλής τον **Χρ. Μπότσογλου**, τη **Μ. Λαμπράκη** υπεύθυνη Αθήνας και

ΒΑΛΚΑΝΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΜΟΤΗΝΗ

Σπύρος Πλασκοβίτης

Σπύρος Πλασκοβίτης

Ισμαήλ Κανταρέ

Ζυράννα Ζατέλη

Ο Ισμαήλ Κανταρέ, η Κική Δημιούλα, ο Μίλομρ Τζουγκάνοβιτς, η Ζυράννα Ζατέλη, ο Ντεμίρ Γκιουρσέλ, ο Βασίλης Βασιλικός, η Μπλάνκα Μτιμίτροβα, ο Σπύρος Πλασκοβίτης, ο Σωτήρης Δημητρίου, η Μιρτσέα Καρταρέσκου και ο Θανάσης Βαλτινός συναντώνται στην Αλεξανδρούπολη και από τις 29 Αυγούστου έως και τις 5 Σεπτεμβρίου μαζί με άλλους συγγραφείς παίρνουν μέρος στο Εργαστήριο Βαλκάνιων Συγγραφέων και Μεταφραστών, που διοργανώνει το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου στην Αλεξανδρούπολη, για πρώτη φορά.

Πρόκειται για μια φιλόδοξη προσπάθεια που στηρίζουν το ΥΠΠΟ, η Νομαρχία Έβρου και το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου και που έχει στόχο την επικοινωνία λογοτεχνών που, μολονότι ζουν πολύ κοντά, δεν βρίσκονται σε συστηματική επαφή. Στα πλαίσια της διοργάνωσης θα εξεταστεί ο ρόλος και η συμβολή των μεταφραστών στην επαφή των λογοτεχνιών μεταξύ τους αλλά και θα διερευνηθεί η ταυτότητα και η ετερότητα της λογοτεχνικής πραγματικότητας. Αυτή η πρώτη συνάντηση Βαλκάνιων συγγραφέων και μεταφραστών θα καθορίσει τις πιθανές όμοιες συναντήσεις που θα ακο-

λουθήσουν στο μέλλον.

Τρεις είναι οι άξονες γύρω από τους οποίους θα κινηθούν με ομιλίες τους συγγραφείς και μεταφραστές. «Η λογοτεχνική πραγματικότητα στις βαλκανικές χώρες - Συνθήκες και παράγοντες που την επηρεάζουν», «Βαλκάνια: οι δρόμοι της λογοτεχνίας - συναντήσεις και παράλληλες πορείες» και «Βαλκανική λογοτεχνία: ανοιχτή στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα» είναι τα θέματα τα οποία θα απασχολήσουν την ευρεία αυτή συζήτηση.

Θεωρώντας δεδομένο το γεγονός ότι χώρες όπως οι βαλκανικές έχουν κοινό ιστορικό παρελθόν που τροφοδότησε τη θεματολογία έργων γραμμένων σε διαφορετικές γλώσσες, οι συγγραφείς της συνάντησης θα επιχειρήσουν να υπερβούν τη συνήθη διάκριση μεταξύ ισχυρών και ασθενών γλωσσών στη λογοτεχνία, για να διανοίξουν και να αποδώσουν σημασία στους δρόμους επικοινωνίας μεταξύ των λογοτεχνιών των βαλκανικών χωρών. Σ' αυτήν την προσπάθεια σημαντικό θεωρείται το έργο των μεταφραστών όπως και ο ρόλος τους στην επικοινωνία μεταξύ των εθνικών λογοτεχνιών.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΕΣ απώλειες είχε ο δημοσιογραφικός κόσμος την εβδομάδα που πέρασε. Δυο δημοσιογράφοι που, από διαφορετικό μετερίζι, υπηρέτησαν με εγκυρότητα, εργατικότητα και ήθος το παρεξηγημένο δημοσιογραφικό επάγγελμα έγγυαν ξαφνικά, εν μέσω καλοκαιριού.

Ο ένας ήταν ο γελοιογράφος της *Καθημερινής*, **Αντώνης Καλαμάρας**, που πέθανε από ανακοπή σε ηλικία 64 χρόνων. Δεισδυτικό χιούμορ χωρίς προσβλητικούς τρόπους, λεπτή αδρή γραμμή και ένας πικρός τόνος για την πραγματικότητα ήταν τα χαρακτηριστικά των σκίτσων του. Είχε ξεκινήσει από τις *Εικόνες* της Βλάχου, αλλά καθιερώθηκε από τη δουλειά του στην *Ελευθεροτυπία*, στη *Μεσημβρινή* και, τελευταία, στην *Καθημερινή*.

Ο άλλος ήταν ο **Άρης Κούνας**, που έφυγε σε ηλικία 43 χρόνων. Ο Άρης δεν υπέγραφε στις εφημερίδες -ήταν διορθωτής- αλλά έκανε τη δουλειά του με εξαιρετικό ζήλο επειδή γνώριζε ότι «πάρει ελευθερία και γλώσσα». Ο Άρης είχε πολλούς και καλούς φίλους που θα θυμούνται το ουσιαστικό πέρασμά του από τον Τύπο κι από τη ζωή.

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ επιστημονικό συνέδριο με θέμα «Η τελευταία φάση του Κρητικού Ζητήματος» διοργανώνεται από την Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, σήμερα, αύριο και μεθαύριο, στο συνεδριακό κέντρο ξενοδοχείου Ατλαντίς, στο Ηράκλειο.

Το συνέδριο θα ξεκινήσει σήμερα στις 10 το πρωί. Στη διάρκεια του τριημέρου που θα διαρκέσει, θα μιλήσουν μεταξύ άλλων και οι Θεοχάρης Δετοράκης, Ζ. Σημανδηράκη, Σπ.Δ. Λουκάτος, Δημ. Γ. Στεφανίδης, Μ. Καρέλλης, Ron Philips, Β. Τσουδερού, Olga Sokolovskaia, Robert Holland, Γ.Κ. Λουκάς, Κ. Σβολόπουλος, Ελ. Γαρδίκ-Κατσιαδάκη, Μ. Τρούλης, Κ.Γ. Τσιγκάνης, Εμμ. Δρακάκης, Μ.Ε. Δετοράκης, Γ. Μαργαρίτης, Μ. Πεπονάκης, Αντώνης Σανουδάκης, Γιάννης Ζαϊμάκης, Στρατής Παπαμανουσάκης, Ανδρέας Νανάκης, Νικόλαος Παπαδογιαννάκης, Αντώνιος Χουρδάκης, Ηρακλής Περάκης, Κλεάνθης Σιδηρόπουλος, Μάνος Περάκης, Αγγέλα Καστρινάκη, Νίκος Ανδριώτης, Πέτρος Παπαπολυβίου, Γιώργος Γεωργής, Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Λίτσα Χατζοπούλου, Γιώργος Εκκεκάκης, Αντα Διάλλα, Νίκη Μαρωνίτη, κ.ά.

Η Ελληνίδα που έκανε τη φωτογραφία τέχνη

του Ηλία Κανέλλη

Nelly's: Η ουγγαρέζα χορεύτρια Nikolska στην Ακρόπολη.

Εσβησε πλήρης ημερών, σε ηλικία 99 ετών, στο σπίτι της στη Νέα Σμύρνη, η πρωτοπόρα φωτογράφος **Nelly's**. Από νωρίς κατανόησε ότι «η φωτογραφία είναι μια φωτεινή εικόνα που πρέπει να ανταποκριθεί στο βαθύ αίσθημα της εσωτερικής ζωής» – όπως έλεγε ο Moholy-Nagy.

Η Nelly's (Έλλη Σουγιουλτζόγλου-Σεραϊδάρη) είχε γεννηθεί στο Αϊδίι της Μικράς Ασίας. Το 1919 έζησε την καταστροφή της γενέθλιας πόλης της από τους Τούρκους. Η οικογένειά της κατέφυγε στη Σμύρνη και η Nelly's έφυγε για τη Δρέσδη προκειμένου να σπουδάσει μουσική και ζωγραφική. Στη γερμανική πόλη πληροφορήθηκε την καταστροφή της Σμύρνης και το ότι οι γονείς της μετοίκησαν στην Ελλάδα. Η σττροφή της από τη ζωγραφική στη

φωτογραφία μάλλον έγινε εν όψει των νέων οικονομικών συνθηκών που διαμορφώθηκαν – με στόχο την ταχύτερη οικονομική αποκατάσταση και τις οικονομικές απολαβές. Ωστόσο, οι αισθητικές της ανησυχίες την ώθησαν να μην αρκестεί στη φωτογραφική απεικόνιση της πραγματικότητας αλλά να αναζητήσει τη σχέση της με τον κόσμο που την περιβάλλει. Έτσι γεννήθηκε η καλλιτέχνης.

Σκόπευσε πολλά διαφορετικά μεταξύ τους θέματα με διαφορετικές τεχνοτροπίες. Η πρώτη της φωτογραφική ενότητα αφορούσε τους προσφυγικούς συννοικισμούς γύρω από την Ακρόπολη, με νεορεαλιστική διάθεση. Ακολούθησαν τα πολυσυζητημένα γυμνά (1929) ενώ, παράλληλα, η Nelly's, φίλη της Εύας Σικελιανού, πα-

Nelly's: Πλάκα. Το δυτικό τμήμα της οδού Θόλου.

ρακολούθησε και φωτογράφησε στιγμιότυπα από τις Δελφικές Εορτές.

Μεταξύ των υπόλοιπων θεμάτων που συστηματικά φωτογράφησε ήταν τα αρχαία μνημεία, ιδίως της Ακρόπολης, ιδωμένα με εντελώς πρωτόφαντη ματιά, διάφορα αιμορφαιρικά πορτραίτα από τα οποία πάντα προσπαθούσε να πάρει μια αίσθηση διαφορετική από αυτή της φωτογραφικής απεικόνισης, θέματα από την ελληνική φύση κι από τη μοναστική ζωή, καθώς και μια σειρά φωτογραφίες για μια σειρά από χειρωνακτικά επαγγέλματα. Μια μοναδική σειρά φωτογραφιών, εξάλλου, αφορά τη Νέα Υόρκη (στην οποία βρέθηκε λίγο πριν από το 1940 και όπου έζησε για αρκετά χρόνια κοντά στους υψηλούς νεοϋορκεζίκους κύκλους), με έμφαση στην αρχιτεκτονική της αλλά και σε στιγμιότυπα από τους δρόμους και τις πλατείες.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος την απέκλεισε στην Αμερική μαζί με τον σύζυγό της Άγγελο για 27 ολόκληρα χρόνια. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου, αναλαμβάνει διεθνή δράση διοργανώνοντας εκθέσεις για την Ελλάδα, και ζερδίζει αναγνώριση με τις φωτογραφικές σειρές που τιτλοφορούνται «New York Easter Parade» και «New York City Streets». Το 1947 δημοσιεύει φωτογραφίες στο περιοδικό *Life* με πρόσωπα από την αρχαία και νεότερη Ελλάδα.

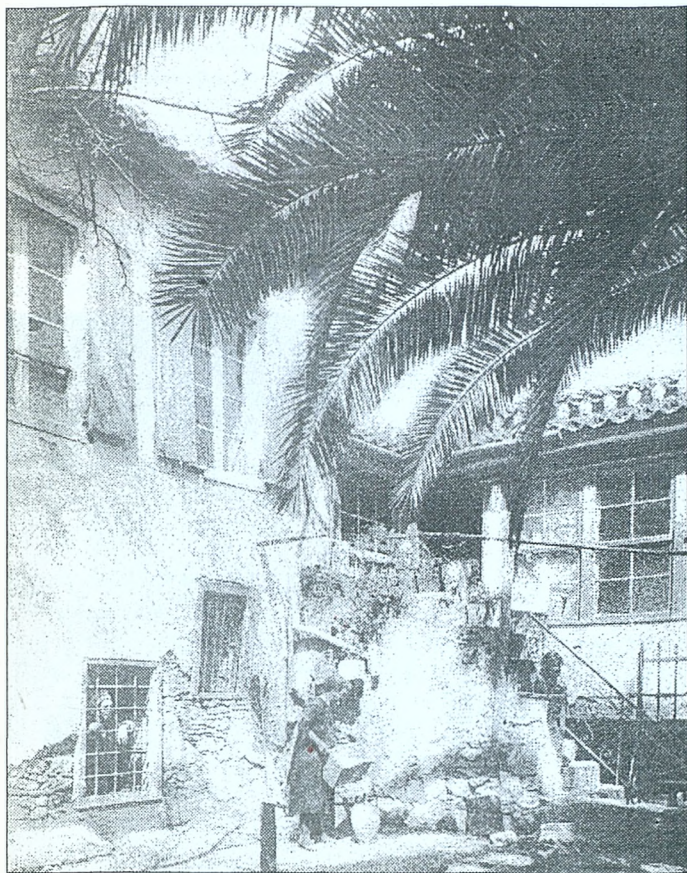
Το 1996 επιστρέφει μόνιμα στην Ελλάδα. Το 1985 αποχωρεί

την επαγγελματική φωτογραφική δράση και καταθέτει το πλούσιο φωτογραφικό της αρχείο και τις ιστορικές φωτογραφικές μηχανές της στο Μουσείο Μπενάκη. Έργα της Nelly's που κυκλοφόρησαν είναι: «Nelly's: Αυτοπροσωπογραφία», επιμέλεια Ε.Χ.

«Διαμαρτύρομαι εν ονόματι των Ολυμπίων Θεών, οι οποίοι, ως γνωστόν, όχι μόνο επερχατοῦσαν γυμνοί, αρσενικοί και θηλυκοί, αλλά και θεόγυμνοι ελατρεύοντο στους ναούς των».

Μ' αυτές τις φράσεις, σε ένα άρθρο του που δημοσιεύθηκε στις 4 Μαΐου 1929, ο χρονογράφος του *Ελευθέρου Βήματος* Παύλος Νιρβάνας πήρε θέση σε ένα μεγάλο «σκάνδαλο» της εποχής. Λίγο καιρό πριν, η νέα τότε φωτογράφος Nelly's είχε τραβήξει μια σειρά γυμνές καλλιτεχνικές φωτογραφίες της Μόνα Παέβα, πρώτης μπαλαρίνας στην Opera Comique. Κατά πάγια τακτική στην Ελλάδα, ξεσηκώθηκαν και οι πέτρες μιλώντας για «βεβήλωση» του Ιερού Βράχου.

Η Nelly's, έπειτα από εκείνο το θερμό επεισόδιο, συνέχισε να φωτογραφίζει, αφήνοντας πλήθος καλλιτεχνικών φωτογραφιών, μοναδικές μαρτυρίες για τις αισθητικές τάσεις του αιώνα μας. Η μεγάλη καλλιτέχνης με τη φήμη της και τις εικόνες της να έχουν προ πολλού σπάσει τα σύνορα της εντοπιότητας πέθανε λίγο πριν συμπληρώσει έναν αιώνα ζωής.

Nelly's: Πλάκα. Η εσωτερική αυλή οικίας στη συμβολή των οδών Πανός και Αρετούσας.

Κάσδαγλη, «Η Nelly's από τον Διονύση Φωτόπουλο», έκδοση της Αγροτικής Τράπεζας, «Πρόσωπα της Κρήτης» κ.ά. Εκθέσεις της έχουν διοργανωθεί στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Τα πορträιτα αποτελούν τον τομέα που εδραίωσαν τη φήμη της ως φωτογράφου. Δύο από τα πιο χαρακτηριστικά είναι αυτά των ινδαλμάτων της από τα παιδικά χρόνια – του ποιητή Κωστή Παλαμά και του Ελευθερίου Βενιζέλου.

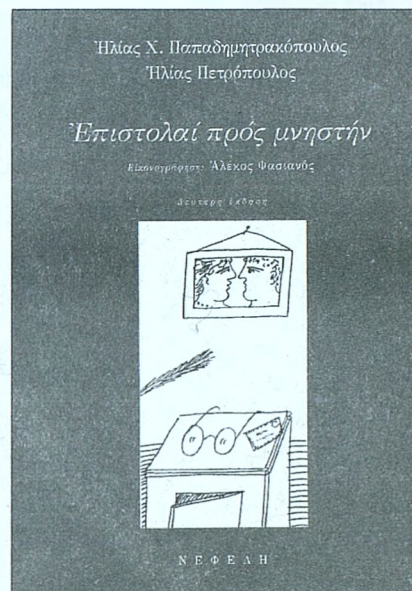
Τα τελευταία χρόνια, έγιναν πολλές εκθέσεις αφιερωμένες στο έργο της φωτογράφου. Στην Ελλάδα, η τελευταία μεγάλη αναδρομική έκθεσή της έγινε το τρίμηνο Δεκέμβριος 1997-Φεβρουάριος 1998, στο Μουσείο Μπενάκη, με συνδιοργάνωσή το Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου. Ανήσυχη καλλιτέχνης η Nelly's, μολονότι ήταν μέσα στο κλίμα των καλλιτεχνικών τάσεων των πρώτων δεκαετιών του αιώνα. Αν και γαλουχημένη με τις αντιλήψεις του νεοκλασικισμού, τόλμησε και με το υλικό της να πειραματισθεί (τα τρία έργα χρωμα γυμνά του 1929, με τις τεχνικές της εποχής, έκαναν τον δάσκαλό της Φραντς Φίντλερ να μην πιστεύει στα μάτια του), και με τη σχέση φωτός-σκιάς να «παίξει» αλλά και να προσπαθήσει να μην μείνει στα στερεότυπα, στο εντυπωσιακό πρώτο επίπεδο (η χρήση προσώπων, η ανοιχτή στην ερμηνεία φωτογραφία και η αναζήτηση πρωτότυπων γωνιών λήψης χαρακτηρίζουν τις ανησυχίες της). Οι θεωρητικοί και οι ιστορικοί της τέχνης ερίζουν: ήταν κλασική ή μοντέρνα; Η απάντησή ότι ήταν μια ανήσυχη καλλιτέχνης, κλασική ευρωπαϊκή φωτογράφος του 20ού αιώνα, ελληνίδα, ευρωπαϊκή και παγκόσμια καλλιτέχνης ίσως επιγραμματικά να δίνει με ακρίβεια το χαρακτήρα της πρωτοπόρας παρουσίας της.

Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος
Ηλίας Πετρόπουλος

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΜΝΗΣΤΗΝ

Εικονογράφηση: Αλέκος Φασιανός

Δύο σύγχρονοι συγγραφείς, ο **Ηλίας Χ. Παπαδημητρακόπουλος** και ο **Ηλίας Πετρόπουλος** με το βιβλίο τους «**ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΜΝΗΣΤΗΝ**» επιχειρούν, ως εραμιστοί ερωτικών επιστολών, να επαναφέρουν στο προσκήνιο το αποξεχασμένο σήμερα επιστολιμαίο λογοτεχνικό είδος.

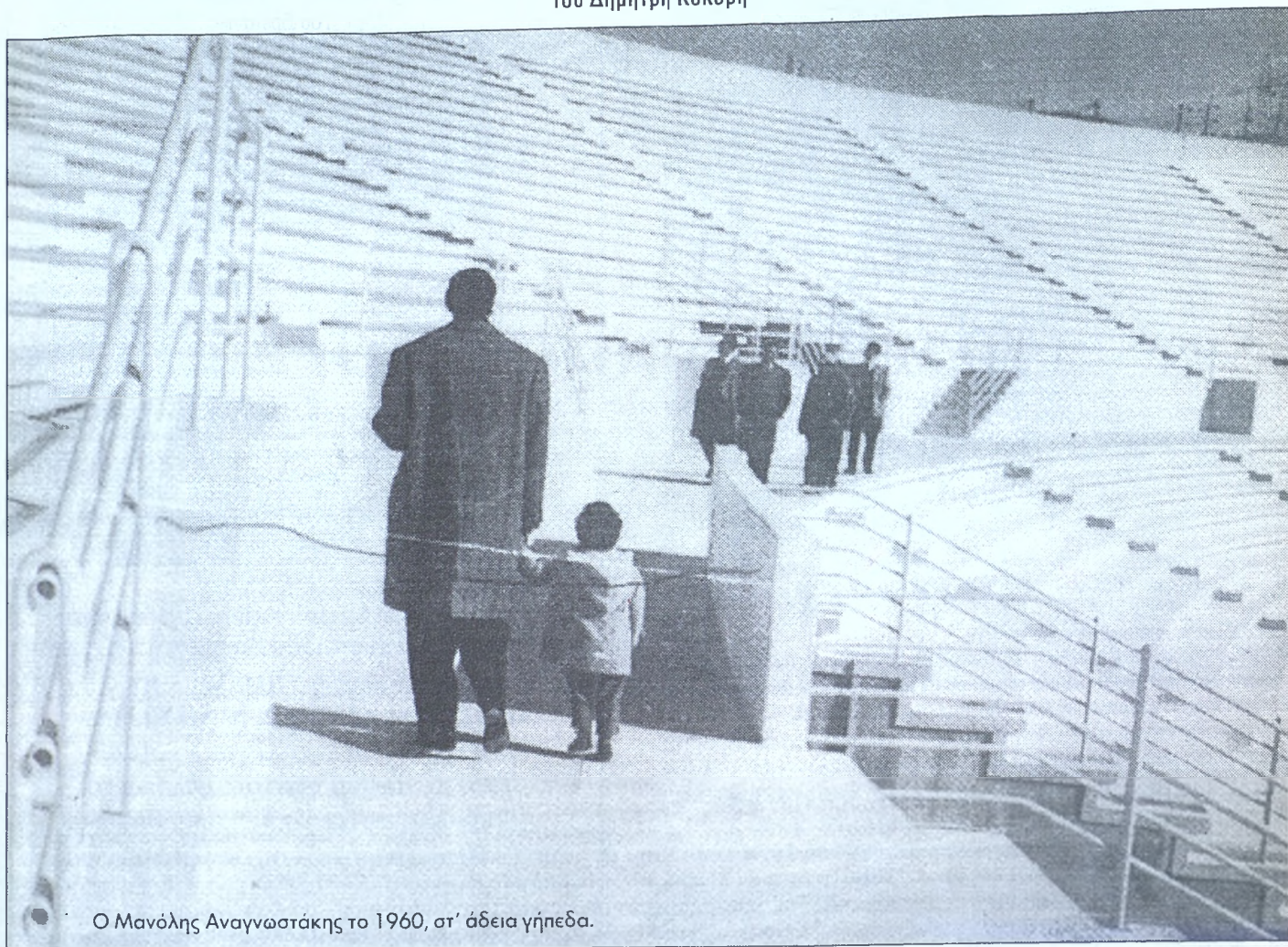
Μια οξύτατη καταγραφή των επαρχιακών μας ηθών κατά τις αρχές του αιώνα, άγρια σάτιρα των ερωτικών προκαταλήψεων, το βιβλίο κοσμείται με 52 πρωτότυπα σχέδια του **Αλέκου Φασιανού**.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Το «παράδοξο» της ποδοσφαιρικής λογοτεχνίας

του Δημήτρη Κόκορη

Ο Μανώλης Αναγνωστάκης το 1960, στ' άδεια γήπεδα.

Η ποδοσφαιρική πτυχή της ελληνικής λογοτεχνίας δεν διαθέτει την έκταση της βρετανικής ή της ισπανόφωνης ποδοσφαιρικής λογοτεχνικής παραγωγής, αλλά το υλικό που μας παρέχει –αν και μικρής ποσότητας– σε γενικές γραμμές εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις που ανιχνεύονται στις ποδοσφαιρικές σελίδες άλλων λογοτεχνιών, οι οποίες διαθέτουν μεγαλύτερη παράδοση ως προς την ποδοσφαιρική λογοτεχνική γραφή.

Στην περιοχή του μυθιστορήματος, εντοπίζονται έργα με το ποδόσφαιρο άξονα ή παράμετρο της πλοκής, χωρίς αυτό ωστόσο να επιτελεί το ρόλο του «κυρίως θέματος» του έργου. Στο καλύτερο ελληνικό ποδοσφαιρικό μυθιστόρημα (**Μένης Κουμανταρέας**:

Η φανέλα με το εννιά) αξιοποιείται το ποδόσφαιρο, για να σμιλευθεί ο περίπλοκος χαρακτήρας του βασικού πρωταγωνιστή (Μπιλ Σερέτης), αλλά στο *Δρόμο προς τη δόξα* του **Κώστα Χατζηαργύρη** –κεντρικό θέμα του μυθιστορήματος είναι η κοινωνική ανέλιξη ενός ιδιοτελούς ατόμου– υιοθε-

τείται το γνωστό στερεότυπο, στα όρια του οποίου το ποδόσφαιρο εκλαμβάνεται απλώς ως «φτηνή» ενασχόληση αντιπνευματικών ανθρώπων, και έτσι «αδυνατίζει» το έργο και αδικείται η λογοτεχνική υπόσταση του συγγραφέα.

Εκφεύγοντας από τα όρια της ελληνικής

ποδοσφαιρικής λογοτεχνίας, θα διαπιστώναμε ότι ελάχιστο ποδόσφαιρο περικλείεται, για παράδειγμα, στη νουβέλα του **Πέτερ Χάντκε** *Ο φόβος του τερματοφύλακα τη στιγμή του πέναλτι*. Σχολιάζοντας ποδοσφαιρικά μυθιστορήματα της σύγχρονης μιας βρετανικής λογοτεχνικής παραγωγής, θα επισημαίναμε πως στο *The Football Factory* ο **Τζων Κινγκ** αντλεί το θεματικό υλικό από τη στάση ζωής των χούλιγκαν και όχι από το ποδόσφαιρο ως άθλημα, ενώ στο *Fever Pitch* του **Νικ Χόρνμπι** αναδεικνύονται κατά βάση οι ψυχολογικές διακυμάνσεις των ηρώων και η κοινωνική κατάσταση στη Βρετανία: το ποδόσφαιρο χρησιμοποιείται κυρίως ως αφηγηματικός σκελετός και δεν αποτελεί το βασικότερο θέμα του μυθιστορήματος.

Ο ΥΦΑΝΤΗΣ ΚΙ Ο ΑΡΔΙΖΟΓΛΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Από την περιοχή του ελληνικού ποδοσφαιρικού διηγήματος, παρόλο που και πάλι το ποδόσφαιρο είναι το μέσο και η ψυχολογική σκιαγράφηση καθώς και η αποτύπωση της κοινωνικής κατάστασης αποτελούν το σκοπό, δεν λείπουν τα αξιόλογα δείγματα: «Ο δεύτερος γύρος» - «Ο διεθνής» (Τόλης Καζαντζής, *Ενθελίκωση*), «Πανχαυπιακός Α.Ο.» (Δημήτρης Πετσετίδης, *Επίλογος στα χιόνια*), «Η-Η-ΗΡΑΚΛΗΘ!» (Γιώργος Σκαμπαρδώνης, *Πάλι κεντάει ο στρατηγός*) κ.ά.

Πολλές ποιητικές καταθέσεις που ενσωματώνουν ποδοσφαιρικές εικόνες ή και λέξεις, τις εντάσσουν οργανικά στο υπαρκτικό υπόστρωμα των στίχων, πράγμα αναμενόμενο, εφόσον κεντρικά θέματα της ποίησης ήταν και παραμένουν ο χρόνος, ο έρωτας, ο θάνατος. Άλλα ποιήματα, των οποίων το βασικό θέμα είναι ποδοσφαιρικό (Άρης Δικταίος: «Επίνικος Ηλία Υφαντή», Γιώργος Μαρκόπουλος: «Ωδή στον παίκτη της ΑΕΚ και της Εθνικής Χρήστο Αρδίζογλου» κ.ά.) λειτουργούν σε ένα κλίμα μνημιαίο, οπότε η διόγκωση του λυρικού στοιχείου οδηγεί σε μία μονοσήμαντη συναισθηματική ανύψωση, ουσιαστικά απόμακρη προς την πολυπλοκότητα του ποδοσφαίρου ειδικά, αλλά και της ζωής γενικότερα.

Είναι κοινότοπο αλλά αληθές ότι τον ειδολογικό πυρήνα της λογοτεχνικής γραφής συγκροτούν το ποίημα, το διήγημα και το μυθιστόρημα, αλλά το εκ πρώτης όψεως «παράδοξο» ως προς την ποδοσφαιρική λογοτεχνία εκπηγάει από το ότι τον μεγαλύτερο βαθμό απόλαυσης στον αναγνώστη παρέχουν κείμενα ενός

είδους που βρίσκεται στις παρυφές του λογοτεχνικού φαινομένου, και εννοώ το δοκίμιο. Το «παράδοξο» είναι βέβαια εξηγήσιμο, αφού πρόκειται για δοκιμακές καταθέσεις συγγραφέων, οι οποίοι ξέρουν από ποδόσφαιρο και το περιβάλλουν με αγάπη και ειλικρινή συγκίνηση. Η «τεχνική» επάρκεια των δημιουργών, η συναισθηματική τους μέθεξη και το ότι τα κείμενα ως εκ της δοκιμακής φύσεώς τους έχουν το ποδόσφαιρο κεντρικό θέμα συντελούν ώστε η ανάγνωση να ανεβάσει τη συγκινησιακή θερμοκρασία, τουλάχιστον του ποδοσφαιρόφιλου αναγνώστη.

Από την άλλη, ο αδαής περί τα ποδοσφαιρικά αναγνώστης ελάχιστα θα καταλάβει το άθλημα και τη δυναμική του, διαβάζοντας τα πάμπολλα κείμενα που καταδικάζουν αβασάνιστα το ποδόσφαιρο εδραζόμενα στην επανάληψη κοινότοπων «διανοουμενίστικων» αντιλήψεων, ενώ μάλλον θα συλλάβει ουσιαστικά περί ποδοσφαίρου μηνύματα, διαβάζοντας το «Εγώμιον ποδοσφαίρου» του **Αλμπέρ Καμύ**, το «Άγιαξ για πάντα» του **Μανόλη Αναγνωστάκη** (ο ποιητής υπογράφει το κείμενο -*Αυγή*, 28.10.1984- με το ψευδώνυμο: Αλ. Καμής), το «Ο tempora! O mores!» του **Κωστή Παπαγιώργη** (*Σιαμαία και ετεροθαλή*), το *L'ottimismo* του Φραντσέσκο Αλμπερόνι (βλ. απόσπασμα στην *Ελευθεροτυπία* 26.6.1998) ή *Το ποδόσφαιρο στο φως και στη σκιά του Εντουάρντο Γκαλεάνο*.

Η ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΠΑΡΑΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η ελληνική ποδοσφαιρική λογοτεχνία, της οποίας η χαρτογράφηση βαθμιαία επιτελείται, δεν θα μπορούσε βέβαια να ξεφύγει από την πίεση του λογοτεχνικού κανόνα. Η άλλως της ποδοσφαιρικής «παράλογοτεχνίας» -ο όρος δεν χρησιμοποιείται υποτιμητικά, αλλά για να σημαδέψει κείμενα που «επισημώς» εξοβελίζονται από το σώμα της «καλής» λογοτεχνίας- δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο αναμνήσεις, απόψεις και «αποκαλύψεις» προπονητών (Γιάτσικ Γκιμοχ: *Έξι χρόνια στο Ελλάντα*, Νίκος Αλέφαντος: *Από τη φτώχεια στην αναγνώριση*), αλλά ίσως χρειάζεται να διαπλατυνθεί, ώστε να χωρέσει και τις ποδοσφαιρικές «περιπέτειες», συνήθως αστυνομικής πλοκής, που ανιχνεύονται και στον ελληνικό αθλητικό Τύπο της δεκαετίας του '60, ή και κόμικ με ποδοσφαιρική υπόθεση (βλ. δείγματος χάριν στο περιοδικό *Το γκολ*) που ήχμασαν κατά τη δεκαετία του '70.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά:

“Μύθοι και Ιστορία των Λαών”

Για μικρούς και μεγάλους

Του Βρετανικού Μουσείου και του Πανεπιστημίου του Τέξας

Karl Taube

Υφηγιτής του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας

ΜΥΘΟΙ ΤΩΝ ΑΖΤΕΚΩΝ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

KARL TAUBE
Μύθοι
ΤΩΝ
ΑΖΤΕΚΩΝ & ΜΑΓΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Με 96 σελίδες
37 εικόνες και 1 χάρτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

σΚΑΣε Αντόρνο!

του Στέφανου Προτεστάκι

Η εξαφάνιση του τραγικού επιβεβαιώνει την εξαφάνιση του ατόμου.

T. Adorno

Μπορεί, βέβαια, προς ώρας ν' αποφύγαμε την «αξιοποίηση» του Ηρώδειου από τις σωβρακοφανέλες του κ. Calvin, αλλά η κουρελοποίηση του ρωμαϊκού αυτού θεάτρου που έχει την μεγίστη τιμή να γειτνιάζει με τον ιερό βράχο δεν φαίνεται ν' αντιμετωπίζεται ριζικά. Το Ηρώδειο εδώ και χρόνια ακολουθεί μια σταθερή καινούρια, δέσμιο της άποψης περί πολιτισμού που έχουν οι εκάστοτε πολιτικοί του ιθύνοντες αλλά και όμηρος της φεστιβαλικής αγωνίας που καταλαμβάνει περί το θέρος τους πανέλληνες· πρόκειται γι' αυτό που ο Adorno συνοπτικά ονόμαζε «εκδηλώσεις της βιομηχανίας της κουλτούρας». Εξάλλου και ο υπουργός Πολιτισμού, επιχειρηματολογώντας, μίλησε για «την μόδα και την βιομηχανική αισθητική ως στοιχεία που προσδιορίζουν τον πολιτισμό του καθημερινού βίου».

Το Ηρώδειο, όμως, άρρηκτα συνδεδεμένο με τον Παρθενώνα –για τα γλυπτά του οποίου χύνουμε πύρινα δάκρυα– δεν είναι ούτε μόδα, ούτε εκφράζει βιομηχανική αισθητική, ούτε προσδιορίζει τον πολιτισμό του καθημερινού βίου. Είναι πρωτίτως σύμβολο διαχρονικό και μάλλον προσδίδει κύρος παρά αντλεί προβολή από όσους

είχε την τύχη ή την ατυχία να φιλοξενήσει κατά καιρούς στο κοίλον του. Η δεοντολογία μάλιστα επιβάλλει να παραχωρείται, αρχαίο θέατρο γαρ που συνορεύει με το διονυσιακό, για εκδηλώσεις ανάλογες τόσο προς την αρχική του χρήση όσο και προς τα σημεία ή την υπεραξία που του προσέδωσαν στους αιώνες.

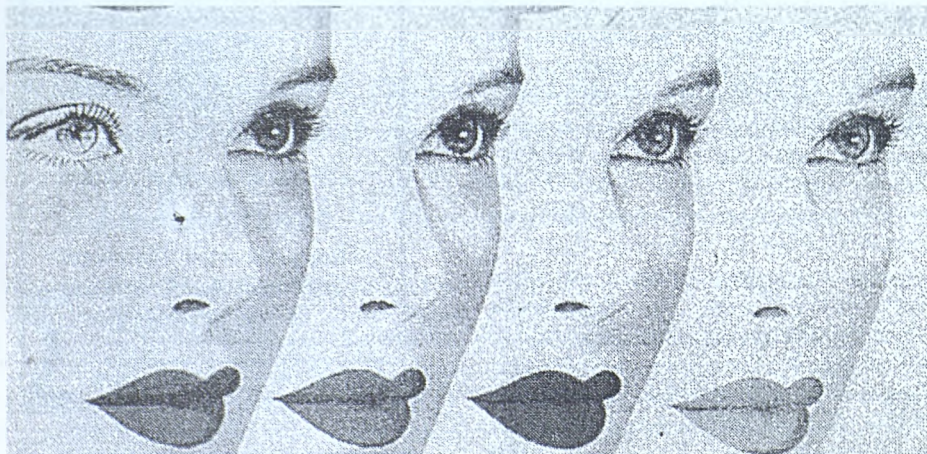
Τώρα αν ο υπουργός πολιτισμού εκλαμβάνει το ρόλο του ως τοπικού manager, των αρχαίων μνημείων ή ως ψυχρούς dealers των πολιτιστικών προϊόντων, βλέπει ομοίως και τον εαυτό του και το χώρο που υποτίθεται ότι προασπίζει. Κι ούτε είναι «δημαγωγοί λαϊκιστές» ή «επιλεκτικά συντηρητικοί» όσοι αντιστρατεύονται τον δογματικό βερμπαλισμό του και όσοι ονειρεύονται την αποκατάσταση κάποιων αξιών μέσα στη μεταμοντέρνα λαίλαπα του «όλα πάνε με όλα». Μπορεί ν' ακούγεται λίγο παρωχημένη, αλλά είναι άκρως αισιόδοξη λοιπόν η στάση του ΕΕΤΕ (του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών), σύμφωνα με την οποία οι καλλιτέχνες θ' απέκλειαν συμβολικά την είσοδο του Ηρώδειου ώστε να μην παρελάσουν τα μοντέλα του αμερικανού μόδιστρου. Και είναι αυτό αισιόδοξο γιατί στη χώρα μας κινητοποιόμαστε μόνο για τις «αδικίες» που υφίσταται το ποδόσφαιρο ή το μπάσκετ και καίμε κυριολεκτικά την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη όταν «νικάνε» οι μισθοφόροι λεγεωνάριοι του «θρύλου» ή των «Δικεφάλων».

Καιρός λοιπόν να πάψει η δραχμοποίηση του Ηρώδειου –οι ατζέντηδες λένε ότι η βραδιά κοστίζει γύρω στο δισεκατομμύριο– και το μνημείο ν' αποκατασταθεί ηθικά γιατί μόνο έτσι θα διατηρήσει και θα επαναζήσει την παγκόσμια αίγλη του ώστε ν' αξιοποιηθεί στη συνέχεια κατά τον πλέον πρόσφορο τρόπο. Για το λόγο αυτό οι γνωμοδοτήσεις του ΚΑΣ (του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου) πρέπει ν' αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερο σεβασμό και με τη δέουσα σοβαρότητα. Έστω κι αν βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια του υπουργού η μη τήρησή τους. Αλλά έτσι –φιμώνοντας, δηλαδή, ή ακυρώνοντας όσους έχουν εξειδικευμένη γνώμη– δεν προάγονται θεσμοί, ούτε θεωρούνται όργανα εγνωσμένης εμπειρίας όπως εν προκειμένω το ΚΑΣ. Αντίθετα, νομιμοποιείται η εκάστοτε πολιτική αυθαιρεσία και ο κατά περίπτωση εκσυγχρονιστικός τσαμπουκάς. Ο πολιτισμός της εξουσίας, δηλαδή. Θα περίμενε πάντως κανείς μεγαλύτερη αντίδραση από τους διακεκριμένους αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες και νομικούς που στελεχώνουν το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Έστω κι αν ο ρόλος τους είναι συμβουλευτικός, η ατομική διαμαρτυρία ή και παραίτηση είναι το έσχατο όπλο του ελεύθερου πολίτη.

Τέλος, αναζητώντας τα αντικειμενικά κριτήρια, θα συμφωνήσω με τον Η. Κανέλλη όταν έγραφε πρόσφατα πως η «ποιότητα», ούσα υποκειμενική, κρίνεται πάντα εκ των υστέρων. Είναι αυτό που ο Καντ ονομάζει *sensus communis aestheticus*. Να γιατί χρειαζόμαστε την **αντικειμενικότητα** των θεσμών και την **εγκυρότητα** των συλλογικών κρίσεων.

Το πιο φαιδρό μάλιστα είναι ότι το ΠΑΣΟΚ όταν ήταν αντιπολίτευση διεργήγνε τα ιμάτιά του γιατί οι Τούρκοι οργάνωσαν επίδειξη μόδας στο Ασκληπιείο της Περγάμου. (Αύγουστος '93), τώρα οι σωβρακοφανέλες του κ. Klein εκφράζουν το «σύγχρονο πνεύμα».

Είπαμε: Από τους πολιτικούς δεν αναμένουμε παιδεία ή ευαισθησία. Αλλά ούτε κοινό νου;

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Όπως και πέρσι το καλοκαίρι το «Εργαστήριο της Ύδρας» του ζεύγους Pauline και Κωνσταντίνου Καρπίδα επιτρέπει στους Έλληνες και

ται ως μοναδικό κείμενο ένα πρόσφατο ποίημα από τη συλλογή *Weather* του νεοϋρκέζου ποιητή και πρώην σημαίνουσας μορφής της punk έκρηξης της πόλης, **Richard Hell** που μοιάζει να έχει ιδιαίτερη σημασία για τον ζωγράφο. Το παραθέτουμε αμετάφραστο: "*The Weather was still exciting. The whole city seemed to optically snap with the cool brightness of the just-moist light and air ricocheting in pings and flapping planes from surface of stone to surface of stone around and through the teeming traffic flesh and pumped out metal fumes and fresh water widely below*

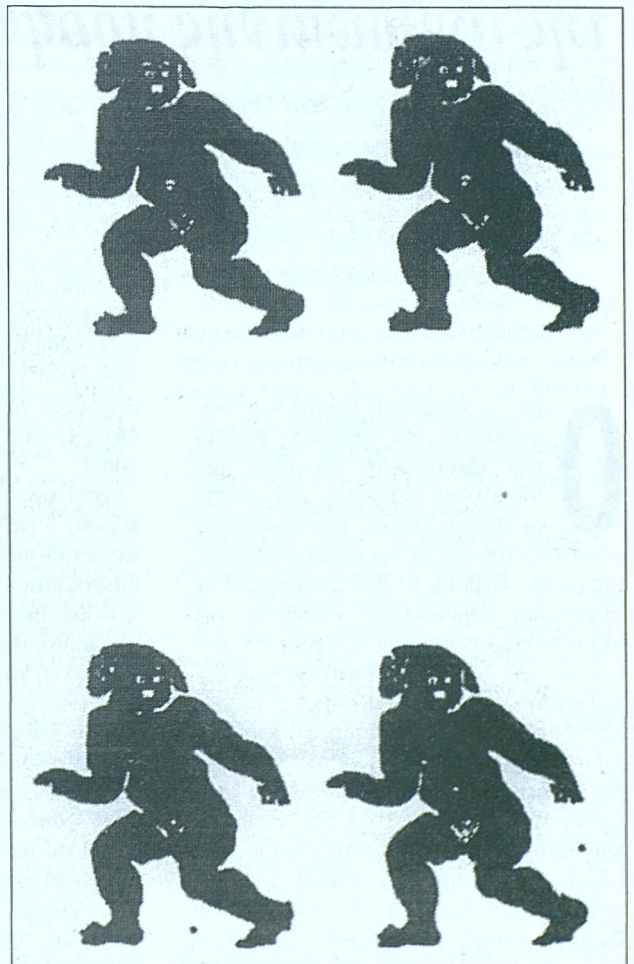
Διακόσμηση ή φιλολογία;

τους ξένους που επισκέπτονται την Ύδρα να έχουν μια επαφή με τη διεθνή τέχνη. Φέτος, αυτό γίνεται με την έκθεση του Αμερικανού Christopher Wool.

Το «Εργαστήριο της Ύδρας» στεγάζεται σε ένα κτίριο του 18ου αιώνα όπου κάποτε έμενε ο υδραίος πολιτικός Δημήτριος Βούλγαρης. Τα τρία τελευταία χρόνια το ζεύγος **Καρπίδα** οργανώνει μια έκθεση κάθε καλοκαίρι στο κτίριο αυτό – πάντα με καλλιτέχνες του εξωτερικού. Βέβαια, αν το 1997 το εγχείρημα ήταν ιδιαίτερα φιλόδοξο, αφού έφερε σε επαφή το κοινό με μια πραγματικά ιδιαίτερη αντιπροσωπευτική μερίδα της λεγόμενης *Νέας Βρετανικής Τέχνης*, φέτος η προσπάθεια αφορούσε αποκλειστικά έναν καλλιτέχνη, τον **Christopher Wool**. Και η αλήθεια είναι ότι οι έλληνες φιλότεχνοι δεν είναι εντελώς αμύητοι στη δουλειά του αμερικανού ζωγράφου, αφού αυτός έχει δείξει δουλειά του στην γκαλερί της Ελένης Κορωναίου στην Αθήνα αλλά και στην έκθεση «Νέο είναι κάθετι ενδιαφέρον» της συλλογής Ιωάννου στην Α.Σ.Κ.Τ. Στον ιδιόμορφο και πολύ κομψό κατάλογο (ο οποίος σημειωτέον, παρ' ότι περιέχει ακριβώς τα έργα της έκθεσης αποδεικνύεται πολύ πιο ενδιαφέρον γεγονός από την ίδια την έκθεση) περιέχε-

out metal fumes and fresh water widely below and entering te underlooked and overseeing sky." Επτά έργα αποτελούν την έκθεση. Ως το 1997 η ζωγραφική του Wool περιοριζόταν σε έργα αποκλειστικά με λέξεις/έννοιες, μια δουλειά σε έντονη σχέση με άλλους καλλιτέχνες που δούλευαν με τις ίδιες προθέσεις, όπως η **Barbara Kruger** ή η **Jenny Holzer**. Από αυτή την περίοδο του καλλιτέχνη η έκθεση περιλαμβάνει το έργο «Το όνομά μου» (1988) πάνω σε αλουμίνιο και ατσάλι, φτιαγμένο μαζί με τον **Richard Prince**. Το έργο αποτελείται αποκλειστικά από μια κακοτυπωμένη/κακοζωγραφισμένη επιγραφή που γράφει περίπου τα εξής χωρίς κενά μεταξύ των λέξεων: «ποτέδενείχαμα δεκάραστ'ονομά μουώστεν'αλλάζωτ'ονομά μου». Η πιο σύγχρονη κατεύθυνση της δουλειάς του Wool είναι και η πιο αδιευκρίνιστη. Σχέδια λουλουδιών σε μηχανιστική απόδοση, μοτίβα που θυμίζουν κεντήματα, περσικά χαλιά ή διακοσμήσεις από ταβάνια σπιτιών αποτυπωμένα σε μια λίγο-πολύ μαυρόασπρη λογική με έντονα στοι-

χεία «κακής ζωγραφικής», μοντζουρωμένα, επαναλαμβανόμενα πολλές φορές, στα όρια της αφαίρεσης χωρίς και πάλι κάτι τέτοιο να είναι σαφές. Όλα αυτά τυπωμένα/ζωγραφισμένα σε υλικά όπως αλουμίνιο, ατσάλι ή ριζόχαρτο. Η δουλειά του Christopher Wool φέρνει τον θεατή σε αμηχανία. Δεν ξέρει πώς να την ερμηνεύσει, δεν μπορεί να είναι σίγουρος για τις προθέσεις του ζωγράφου. Είναι δύσκολο να καταλάβει αν είναι στις προθέσεις του να σαρκάσει, να κάνει ποπ αναφορές, να κρύψει νοήματα και έννοιες πίσω από τη χρωματική επιφάνεια, απλά να ζωγραφίσει φόρμες ή τέλος να είναι μόνον διακοσμητικός χωρίς άλλες φιλοδοξίες. Πραγματικά είναι δύσκολο. Και τελικά δεν είμαστε βέβαιοι ότι ο Wool ξέρει τι κάνει και γιατί το κάνει. Αφού προσπέρασε την εννοιολογική δεκαετία του '80 και την ίδια του τη δουλειά, ο καλλιτέχνης φαίνεται να προσπαθεί να βρει μια θέση στα πιο ποπ εικαστικά της δεκαετίας μας. Μάλλον θα συνεχίσει αυτή την προσπάθεια.

Ατίτλο (1990),
188x95 εκ.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Μετά την ογκώδη αναδρομική έκθεση και πριν από την πολυαναμενόμενη –ακόμη πιο εκτενή– της Αθήνας τον προσεχή Μάρτιο, μία ακόμη

Πρόσωπα: εκδοχές της ανθρώπινης μορφής

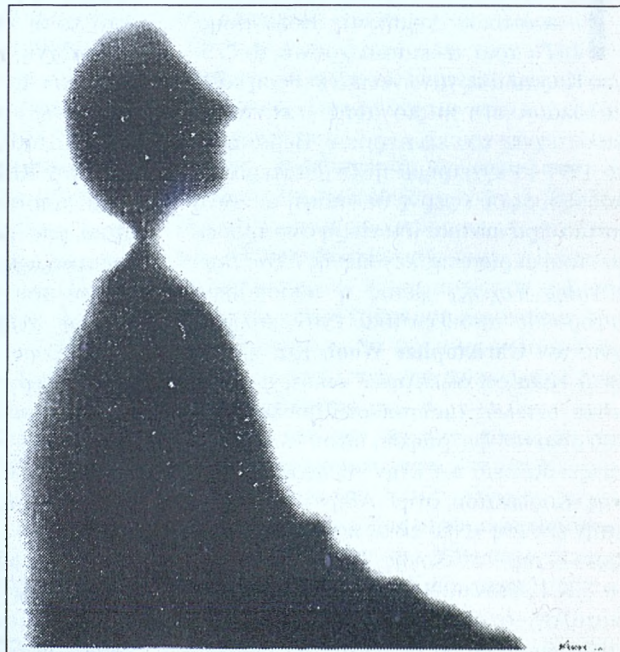
εκθεσιακή εμφάνιση του Νίκου Κεσσανλή προστέθηκε στις δραστηριότητες του τολμηρού Κέντρου Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνης.

Όταν η εκθεσιακή Αθήνα των διακοπών, με την εξαίρεση βέβαια των εξαιρετικών Φαγιούμι του Μουσείου Μπενάκη, έχει πέσει σε θερινή νάρκη, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στις γεωγραφικές παρυφές της χώρας. Βέβαια, το Κέντρο Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνης της Μαρίας Μαραγκού που ήδη έχει στο δυναμικό του ένα πλουσιότερο εκθεσιακό πρόγραμμα, δεν αποσκοπεί στους εποχιακούς τουρίστες του νησιού αλλά λειτουργεί αδιάκοπα δώδεκα μήνες το χρόνο. Με την έκθεση «Πρόσωπα: Εκδοχές της Ανθρώπινης Μορφής 1953-1997» του Νίκου Κεσσανλή πραγματοποιεί την πιο φιλόδοξη μέχρι στιγμής έκθεσή του και –ανεξάρτητα από τις προτεραιότητες του ίδιου του φορέα– δίνει την ευκαιρία στον ξένο επισκέπτη να έρθει σε επαφή με έναν γνήσιο ελληνικό μοντερνισμό πολύ διαφορετικό από τις γραφικότητες που συνήθως

πρεσβεύουν τη χώρα μας στον –αμύητο– αλλοδαπό φιλότεχνο. Εδώ ο Κεσσανλής στήνει τα έργα του σε ένα περιβάλλον οικείο και πολύ πιο κοντά στην ανθρωπομετρία απ' ό,τι μια μνημειώδη Kunsthalle όπως το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Ο θεατής στο Ρέθυμνο μπορεί να πλησιάσει, να αφουγκραστεί την αλήθεια αυτών των έργων. Πρόσωπα. Εδώ ο Κεσσανλής έχει την ευκαιρία να εστιάσει ακόμη πιο πολύ την προσοχή του θεατή στην ανθρώπινη μορφή που ούτως ή άλλως καταλαμβάνει τον κυριότερο όγκο του έργου του για πάνω από σαράντα χρόνια. Βυθίζεται στη χρήση σκοτεινών simulacra, ανασυνθέτοντας μια περίεργα πολύβουη κατάσταση που θυμίζει το θέατρο του Tadeusz Kantor. Σκιώδεις δυοδιάστατες μορφές μοιάζουν εξίσου να είναι πρωτόγονες φωτομηχανικές αποτυπώσεις από κάποια βραδινή συγκέντρωση –«Το πάρτι» ονομάζει ένα από τα έργα του αυτής της φάσης– όσο και ολογράμματα από το βασίλειο των νεκρών. Των σκιών, δηλαδή. Η ημι-διονυσιακή, ημι-μυστηριώδης ατμόσφαιρα προαναγγέλλει τις σκιές των νεο-υπορκέζων yuppies στην ταινία *Μαχάταν* (1979) του Woody Allen.

Μετά την αφαίρεση του τετάρτου, (ανθρωποκεντρική) αναπαράσταση ξανά. Αλλά διαφορετικά. Η σκοτεινή μαγεία του θεάτρου σκιών μοιάζει καμιά φορά πιο γοητευτική από τη χρωματοποιεία της ζωγραφικής. Πίσω από ένα λευκό πανί/οθόνη φιγούρες σε *contre lumière* με τους προβολείς από πίσω. Ο καλλιτέχνης φωτογραφίζει, τυπώνει πάνω σε μεγάλα ευαίσθητοποιημένα πανιά με τις ανθρώπινες μορφές στη φυσική τους διάσταση. Ελέγχει το φως, τροποποιεί τις γωνίες, τις αντιθέσεις, το κοντράστ, τις φωτοσκιάσεις, τις σκιές. Οι

σιωπηλές σκιώδεις φιγούρες στις «Φαντασμαγορίες της Ταυτότητας» μοιάζουν να βγάζουν ένα βουητό, ένα μουρμούρισμα, θραύσματα συζητήσεων, σκόρπιες λέξεις. Μπανιστήρι από το φωταγωγό της πολυκατοικίας, κρυφάκουσμα των γειτόνων, καφκικές παρακολουθήσεις. Μεταξύ banalité και μυστηρίου η απόσταση εδώ φαίνεται απειροελάχιστη. Θέατρο σκιών. Για να μπορέσει η τέχνη να επιβάλει την εξουσία της πάνω στα μέσα πρέπει να ανακτήσει αυτό που ο Walter Benjamin σε ένα άρθρο του 1936, ονομάζει *αύρα* (aura). Σύμφωνα με τον Benjamin, οι αναπαραγωγικές τεχνολογίες της φωτογραφίας και του φιλμ καταστρέφουν αυτή την αύρα, η οποία κατά το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας υπήρξε το έδαφος που υποδέχθηκε τα έργα τέχνης. Πάνω από εξήντα χρόνια μετά, η αύρα μοιάζει να ξαναβρίσκεται μέσα από τα ίδια αυτά μέσα. Όχι, ο Κεσσανλής δεν κατασκευάζει στατικές φριζες περιγραμμάτων. Οι σκιές του δεν έρχονται από το βασίλειο των νεκρών ούτε είναι εμφυσιμάτα ζωής πάνω σε άψυχα υλικά σαν το Golem. Σπαράγματα ζωής και καθημερινότητας είναι. Αυτές οι ελλειπτικές εικόνες του ίδιου του καλλιτέχνη και του κύκλου του μοιάζουν με αυτο-παρακολουθήσεις γεμάτες δυσκολία. Κάτι σαν προσομοίωση των παραστάσεων που θα πάρει ένας ιδεατός ηδονοβλεψίας της ιδιωτικής ζωής όλων μας. Η ούτως ή άλλως μεταλλαγμένη φωτογραφική κάμερα του Κεσσανλή της δεκαετίας

Ο ζωγράφος Καλιγιάννης, 1965 φωτογραφία σε ευαίσθητοποιημένο πανί, 60x75 εκ.

του '60 προαναγγέλλει τις πανταχού παρούσες κάμερες ενός παρόντος που μοιάζει ύλο και περισσότερο (απρόσμενα) με την ταινία *Brazil* του Terry Giliam.

Προχωράει στην κατασκευή ενοτήτων με διαδοχικές εικόνες *mecc art*. Συνομιλητής του Κεσσανλή σε αυτή τη φάση, μια από τις χαρακτηριστικές, στα όρια του μαγικού, τέχνης του αιώνα μας το κινηματογραφικό animation. Η σκληρότητα της γραφής του έλληνα καλλιτέχνη παραπέμπει περισσότερο στα «προϊστορικά» χρόνια του είδους παρά στις οικογενειακές ελαφρότητες του Disney. Δείγματα της πρώτης διερευνητικής περίπτωσης βρίσκουμε στα φιλμ της Lotte Reininger, μιας δημιουργού που επιρρεάστηκε έντονα από το θέατρο σκιών της Ιάβας, αλλά και του Walter Ruttmann και του Berthold Bartosch. Ένα θέατρο σκιών όμως σφαγμένο, ελλειπτικό, ημιτελές – ο εγκέφαλος του θεατή συμπληρώνει αυτά που λείπουν. Η μυωπική εντύπωση της εικόνας ανακαλεί την περίφημη φρυγή της ηρωίδας του *Psycho* (1960). Μέσα στο αυτοκίνητο της στη λεωφόρο, η βροχή ποτίζει τα πάντα, οι υαλοκαθαριστήρες αποκαλύπτουν μια εικόνα της νύχτας με φώτα του δρόμου, θολή, γεμάτη κοντράστ. Οι φωτοσειρές, τα κόμικ, οι ταινίες animation στο έργο του Κεσσανλή δίνουν τη θέση τους σε κάτι πρωτόγνωρα σκληρό και αστικό. Κόμικ – «φαντασμαγορίες της ταυτότητας» – χωρίς συννεφάκια. Η αν προτιμάτε βουβές φωτο-εικονογραφηήσεις. Σημασία εδώ δεν έχει η γραμμική αφήγηση, όπως στον συμβατικό κινηματογράφο, ή το αντίστοιχο κόμικ, αλλά η εκφραστικότητα των δρωμένων. Σε έργα όπως το «P. Restany-O. Hahn, αφηγηματική τέχνη» (1966) ή το «O P. Restany και ο G. Marchiori» (1965) μας φέρνει πιο κοντά στην εξπρεσιονιστική ερμηνευτική υπερβολή του γερμανικού κινηματογράφου της δεκαετίας του '20. Στο έργο «O P. Restany και ο G. Marchiori» ένας άντρας-σκιά μοιάζει να στοχάζεται όρθιος στα τρία πρώτα καρέ. Στο τέταρτο, εξακολουθεί να εμφανίζεται σκεπτικός, καθήμενος σε μια καρέκλα. Ως από μηχανής δαίμονας εμφανίζεται ένας δεύτερος άντρας-σκιά, ο οποίος περιέργως είναι πιο θολός, αχνός από τον πρώτο, τον οποίο αρχίζει στα χασιούκια. Μέχρι το όγδοο τετράγωνο η «πλοκή» βρίσκεται ακόμη σε μια δυναμική κατάσταση βίας. Ο αναίτιος (;) ξυλοδαρμός του θύματος εντείνεται στην αίσθηση του αλλόκοτου που ούτως ή άλλως υποβάλλει το θέατρο του Κεσσανλή. Στο «P. Restany-O. Hahn, αφηγηματική τέχνη» τα καρέ πολλαπλασιάζονται. Όπως

και η ασάφεια της «αφήγησης». 24 καρέ: Ένας άντρας και μια γυναίκα, όχι σκιές αλλά κανινικές φωτογραφικά αποτυπωμένες ολόσωμες μορφές. Ο άντρας με άσπρο πουκάμισο, ζωγραφίζει/χαράζει ένα graffito στον τοίχο (ή μήπως πανί;). Στο τρίτο τετράγωνο ο άντρας (είναι ο ίδιος;) εμφανίζεται να ολοκληρώνει την επιγραφή φορώντας σκούρο κοστούμι – η γυναίκα έχει εξαφανιστεί. Η επιγραφή γράφει με ορνιθοσκαλισμάτα: «NARRATIVE ART». Πέμπτο καρέ και αλλαγή σειράς. Οι μορφές έχουν γίνει σκιές πίσω από μια επιφάνεια. Όπως συμβαίνει στις συμβάσεις του αρχιτεκτονικού σχεδίου όψεων ή των βυζαντινών τοιχογραφιών οι φιγούρες «πατάνε» σε ένα έδαφος που εμφανίζεται με αξιοσημείωτο πάχος. Δύο σκιάδες μορφές μοιάζουν να παλεύουν. Ίσως όμως απλώς προσπαθούν να εκτελέσουν κάποια εργασία. Στην τρίτη σειρά και το ένατο καρέ κάθε διαμάχη ή έντονη δραστηριότητα έχει σταματήσει. Οι δύο σκιές ακουμπούν στα όρια του κάδρου σε μια φαινομενική ακινησία. Σιγά-σιγά εξασθενούν, εξαφανίζονται. Πέμπτη σειρά. Ένας άνδρας ξαπλωμένος στο πάτωμα απλώνει τα χέρια του ζητώντας βοήθεια (;), ένας άλλος είναι σκυμμένος από πάνω του. Μυστήριο. Ύστερα από λίγο, ο τελευταίος εξαφανίζεται ενώ ο ξαπλωμένος εξακολουθεί να απλώνει τα χέρια του. Η τελευταία σειρά είναι εντελώς ανεξιχνίαστη κρατώντας ερμητικά τα δρώμενα κάτω από την επιφάνειά της. Τελευταίο καρέ και είναι ίσως το πιο ελλειπτικό, μυστηριώδες αλλά και έμπλεο υπονοουμένων. Αλλά έχουμε πια μπει στον κόσμο των σκιών. Κινούμενων ή μη. Αυτές οι σιγνές δωματιού, ενώ αρχιτεκτονικά δεν ορίζουν τίποτα περισσότερο από ένα εσωτερικό σπιτιού ή εργαστηρίου, γίνονται ταυτόχρονα μιας *urbanité* σε έκρηξη. Μια σειρά από φωτομηχανικά πορτραίτα γνωστών προσώπων που καλύπτονται από την ανωνυμία της κουρτίνας αλλά και την ασάφεια του τίτλου: «Κυρία Β.». «Κυρία Ε.», «Ο Κύριος και η Κυρία Ε.», «Ο Κύριος de M.», «Προσωπογραφία της κας R.». Ο συνειρμός με τον Κύριο Κ. του Κάφκα φαντάζει αναπόφευκτος. Στη σειρά πορτραίτων γλύπη Αλέξη, ο Κεσσανλής αγγίζει ίσως τη μεγαλύτερη ελλειπτικότητα σε όλη τη σειρά των *Mec Art*. Φλοῦδες σκιές δεν ορίζουν καν το περίγραμμα ή τμήμα του

Προσωπογραφία της κ. R., 1965, φωτογραφία σε ευαίσθητοποιημένο πανί, 84x84 εκ.

καμίας μορφής. Με την εξαίρεση ενός εξ αυτών όπου η φιγούρα έχει μετατραπεί σε μια μεφιστοφελική ψηλόλιγνη σκιά ενώ μια κάπως πιο ορισμένη ζωγραφικά/φωτογραφικά γυναικεία(;) φιγούρα τον παρατηρεί. Στο έργο (ένα από τα ομότιτλα έργα) «Ο Απέρηγος με τον Δανιήλ», οι δύο (όπως αφήνει να υποθέσουμε ο τίτλος) φιγούρες απαρτίζουν ένα τμήμα μόνον του χώρου που επικρατεί στην εικόνα: Σκιές αντικειμένων (διακρίνεται μια ομπρέλα), ευθείες, καμπύλες χαράζουν τη φωτομηχανική εικόνα σε διάφορα πάχη και εντάσεις. Ένα αλλόκοτο φωτογραφικό παλίμψηστο όπου μορφές σβήνονται, άλλες μισοκαλύπτονται, καινούργιες εμφανίζονται.

Ίσως το πιο δαιμονικό από όλα τα έργα της ενότητας. Ένα από τα πολλά και ομότιτλα (αυτο)πορτραίτα του ζεύγους «Χρύσα και Νίκος» που γίνονται το 1963 παρουσιάζει τα σώματα τεμαχισμένα, αποσπασματικά. Φευγαλέα καταγραφή ενός (δύο) πλήρους σώματος. Αν χάρη στο DNA από ένα μόριο μπορούμε να ανασυνθέσουμε έναν ολόκληρο οργανισμό, τα σπαράγματα της εικόνας του Κεσσανλή τα λένε όλα μέσα στη ελλειπτικότητά τους. Το στοιχειωμένο και συχνά εκτοπλασματικό έργο του υπονοεί έναν ερμητικό κόσμο, το σκηνικό (αλλά και τους πρωταγωνιστές) ίσως ενός γοτθικού μυθιστορήματος. Όπως στην περίφημη γκαβούρα του Samuel Van Hoogstaten, η προβολή και μόνον σκιών στον τοίχο ανακαλεί τις πιο αλλόκοτες ιστορίες φαντασμάτων ή δαιμόνων. Στην περίπτωση του Κεσσανλή, οι σκιές ανήκουν σε ανθρώπους σαν εμάς. Κι όμως. Ο παρατηρητής αναγκάζεται να νιώσει σαν εισβολέας. Για όνομα του Θεού, βρίσκεται σε έναν Κόσμο Σκιών.

ΜΟΥΣΙΚΗ

του ΒΑΣΙΛΗ ΡΟΥΒΑΛΗ

Η ραθυμία των ημερών δεν άφησε αλώβητη ούτε τη δισκογραφική κίνηση. Σιγά σιγά θα αρχίσει, όμως, ο γνώριμος ρυθμός της, αφού οι πλέον ενδιαφέρουσες παραγωγές της χρονιάς προβλέπεται να κυκλοφορήσουν τις επόμενες εβδομάδες.

ΒΑΣΙΑ ΚΑΛΝΤΑ

Μετρώντας Μέρες

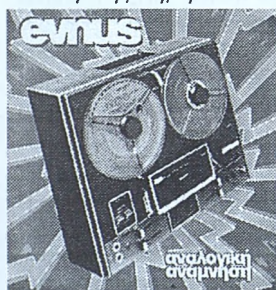
Μεταξύ των δεκάδων ελληνικών - ελληνόφωνων ροκ συγκροτημάτων και οι εν λόγω Βάσια Κάλντα. Η καλλιτεχνική δια-

δρομή τους ακολουθεί -φρεν- τη δισκογραφική πεπατημένη των καιρών: σχηματίστηκαν πριν από δύο χρόνια, έκαναν δοκιμαστικές εγγραφές, έπαιξαν σε διάφορους χώρους ζωντανά ώσπου, αίφνης και παραδόξως, κάποιοι ειδήμονες τούς πρόσεξαν και τους πρότειναν συμβόλαιο σε μεγάλη εταιρεία με σχετική προβολή, βίντεο, συναυλίες κ.λπ. Αλίμονο, αν ενδιαφέρει τους σύγχρονους Έλληνες δημιουργούς και η rock 'n' roll έκφραση, προϋποτίθεται τουλάχιστον η εναργέστερη σπουδή στο αντικείμενο. Και για να μην αρχίζουμε πάλι τις γκρίνιες για τα «δύσκολα χρόνια» του ελληνικού ροκ (που δεν έχουν περάσει και αρκετά...) στα οποία συνέβαινε σπουδαίων προδιαγραφών ελληνικές μπάντες να διαβιούν στην αφάνεια ηχογραφώντας σε μικρές ανεξάρτητες εταιρείες υπό αντίξοες έως ανυπερβλήτες τεχνικές, οικονομικές και άλλες συνθήκες. Τώρα πια, οι επαίοντες των πολυεθνικών εταιρειών «κυνηγούν» -κυριολεκτώντας η φράση- τα πιτσιρίκια ή τους μεστούς αιθεροβάμονες που ανακαλύπτουν τις Τρύπες του Αγγελάκα, τη Λευκή Συμφωνία είτε τους Last Drive και βαυκαλίζονται (εταιρείες, μουσικοί, μέ-

ρος του κοινού) ότι αυτό είναι ελληνική εκδοχή του rock 'n' roll. Στιχάκια-συνθηματολογίες, μουσικές φόρμες ανέμπνευστες και παρωχημένες (ήδη περισσότερο κι από αυτές των Θεσσαλονικέων Τρυπών...), μασημένα φωνητικά, πιθηκισμός κι ανελέητη αντιγραφή. Διακριτό τούτο στον ατέρμονο συρμό του «ελληνικού σύγχρονου τραγουδιού με μπασοκιθάρα, ντραμς και ροκ ψυχή», που έλεγε και κάποιος ευφάνταστος, «ροκ» φορέας-ραδιοφωνικός παραγωγός στο κοινό του! Οι Βάσια Κάλντα ευτυχούν να 'ναι μέλη του club της χαράς και της τύχης... Καλή ακρόαση.

EVNUS

Αναλογική μνήμη

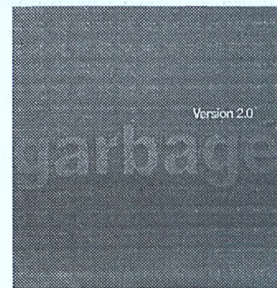

επεξεργασίας. Κατά κόρον αντιγραφείς θεμάτων και φορμών από τις ευρωπαϊκές και αμερικανικές μητροπόλεις των παραπάνω τάσεων, έχουν επίσης βρει το δρόμο της δισκογραφικής κυκλοφορίας και προβολής. Οι Evnus, ευτυχώς, συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων των φορέων του σόουλ/φρανκ/άσιντ τζαζ ιδιώματος που φαίνεται πως, συνεπείς στη φιλοδοξία της προσωπικής αιχμής, έχουν ποσώς σπουδάσει το αντικείμενο, επιφέροντας στις συνθέσεις τους ένα ιδιαίτερο στίγμα. Ο στίχος είναι εξυπνος, ρέει χωρίς κομπιάσματα ή ανού-

σια επαναληπτικότητα, το χιούμορ και η απλότητα συνδυάζονται επιτυχημένα ώστε να «δένουν» με το χορευτικό τέμπο. Είναι η πρώτη εμφάνιση των Evnus στις προθήκες (προηγήθηκαν δύο cd singles) και φαίνεται πως ήδη διαθέτουν τα εξελικτικά φόντα για μια περαιτέρω πορεία στα κανάλια που ενδιαφέρονται να δράσουν.

GARBAGE

Version 2.0

Ο διεθνής μουσικός Τύπος χαιρέτισε πριν από τρία χρόνια την πρώτη δουλειά των Garbage με αρκετά κολακευτικά σχόλια.

Αφιερώθηκαν

μπόλικες σελίδες και εξώφυλλα σε εφημερίδες και έντυπα για τους νέους δανδήδες (έστω και γύρω στα σαράντα) της εναλλακτικής ποπ σκηνης, ενώ ο θόρυβος που προκάλεσαν δεν ήταν βέβαια άδικος: με μπριζική φιγούρα τη βοκαλιίστρια Σίρλεϋ Μάνσον, την άγρια-γατήσια ερμηνεία της σε καλές ποπ συνθέσεις, με μουσικούς γνωστούς από συνεργασίες στο παρελθόν και παραγωγές σε άλλα σχήματα, με ρυθμικό και μελωδικό μέρος που μένουν στ' αυτά και φυσικά μπόλικη προσθήκη έκαναν επιτυχία με τέσσερα τουλάχιστον κομμάτια singles και φήμη που τους ακολούθησε μέχρι και την άφιξη τούτου του δεύτερου πονήματος. Το αποτέλεσμα ικανοποιεί την προσδοκία για ένα ακόμη ποπ κομμοποτέχνημα από τους έμπειρους Garbage. Ακολουθώντας μάλλον τη συνταγή και έχοντας κατά νου να προσεγγίσουν τουλάχιστον τα στάνταρ της επιτυχίας του προηγούμενου, πέτυχαν να συνθέσουν μια δωδεκάδα κομματιών που αν μη τι άλλο θα ικανοποιήσει το ακροατήριό τους. «Δεν πιστεύω ότι έχουμε ανακαλύψει κάτι καινούργιο», λέει ο αρχηγός Butch Vig. «Είναι αδύνατο αυτό στο σύγχρονο ροκ, εκτός αν παρουσιάσεις κάτι πολύ περίεργο ή πειραματικό. Όλα έχουν ξαναγίνει...». Οι Garbage προσπαθούν να μεταφέρουν την ποπ σε υψηλότερα επίπεδα, πατώντας σε γνώριμους, δοκιμασμένους ήχους του παρελθόντος διαμέσου των σύγχρονων σπουδαιών διευκολύνσεων. Λάτρες της ιερής τριάδας (μπάσο, κιθάρα, ντραμς), ανακατεύουν σάμπλερ και συνθετητές μορφοποιώντας την ξεχωριστή μουσική εκφορά τους με τη φωνή της Σίρλεϋ να επιχρωματίζει μοναδικά.

ΘΕΑΤΡΟ

της ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΤΑΘΗ

Μια παλιά πλακιώτικη αυλή, ένα πηγάδι στη μέση, ένα γεράνι ή ένας βασιλικός, ένα δέντρο (πραγματικό ή ψεύτικο) και έχουμε το αγαπημένο σκηνικό μιας σειράς θεατρικών αλλά και κινηματογραφικών έργων. Αυτός ο κλειστός μικρόκοσμος που έκρυψε αλλά δεν απέκρυψε

Μια αυλή, μια σκηνή

τους πόδους μιας ολόκληρης κοινωνίας, ώσπου να μετατραπεί σε ακάλυπτο πολυκατοικίας, κρύβοντας και αποκρύπτοντας διά παντός την ιδιωτική ζωή και οδηγώντας τους ενοίκους σε πλήρη αποξένωση.

Ο Παντελής Χορν, ο ηθογράφος θεατρικός συγγραφέας, μετά τις αντιδράσεις που προκαλούν τα πρωτόλεια έργα του, κυριαρχεί στην ελληνική σκηνή μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από τις κορυφαίες στιγμές του το *Φυντανάκι*, έργο που διαδραματίζεται σε μια πλακιώτικη αυλή και μαζί με πλειάδα ανάλογων έργων της εποχής, εκπροσωπεί το είδος της ηθογραφίας και συνεχίζει να παίζεται μέχρι σήμερα. Έργο βγαλμένο μέσα από την τρέχουσα πραγματικότητα της δεκαετίας του '20, αποτελεί τομή στα κοινωνικά πράγματα των μικροαστών και αστών της εποχής. Ο ηθικός ξεπεσμός, ως απόρροια

των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, είναι το κυρίαρχο δραματικό στοιχείο. Η αντίσταση της ηθικής που κατατροπώνεται μπροστά στην αδυσώπητη ανάγκη επιβίωσης, δεν μπορεί να βρει σήμερα αντιστοιχία με τα τρέχοντα ήθη, όπου η ηθική αντίσταση δεν υφίσταται έστω και με πρόσχημα την αδυναμία.

Έχοντας επίγνωση αυτής της έλλειψης αντιστοιχίας, η **Σοφία Φιλίππιδου**, σκηνοθέτης και ερμηνεύτρια της παράστασης, άντλησε τον ανάλαφρο χαρακτήρα της μη-συμφορημένης συ-

νομοσίας των δυνάμεων της αυλής, να ξεριζώσουν αυτό που θα κρατούσε την πόρτα κλειστή σε εξωτερικά καλέσματα. Δεν καταφέρνει να υπερπηδήσει την αποδυνάμωση που υφίσταται το έργο με τους όρους της σημερινής ανάγνωσης. Έτσι, διατηρεί τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ των ηρώων, απαλύνοντας τα συγκινησιακά στοιχεία που εκπορεύονται κατά κύριο λόγο από τη νεαρή κοπέλα. Σε γενικές γραμμές δικαιώνεται, αφού επικυρώνει την εννοιολογική κορύφωση του ξεπεσμού με το θάνατο του πατέρα από ανακοπή, γεγονός που δεν φαίνεται να έχει πλέον καμία σημασία για κανέναν, παρ' όλο που ουσιαστικά αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο της δραματουργικής ανέλιξης: ο μόνος που πασχίζει για τη διατήρηση της ηθικής τάξης στη μικρή αυλή δεν βρίσκει τρόπο ύπαρξης σ' αυτόν τον κόσμο, που οδηγείται αργά αλλά σταθερά στην κατάρρευση. Οι ενδιάμεσες, όμως, εντάσεις δεν φτάνουν ποτέ στην κορύφωση και παραμένουν χαλαρές. Ο πλατιασμός του λόγου έπληξε, εξίσου με την κακεντρέχεια των γειτόνων, το δράμα της οικογένειας.

Η παράσταση κινήθηκε στο σκηνικό (αναπαράσταση της κλασικής πλακιώτικης αυλής) του **Μιχάλη Σδούγκου**. Ο σκηνογρά-

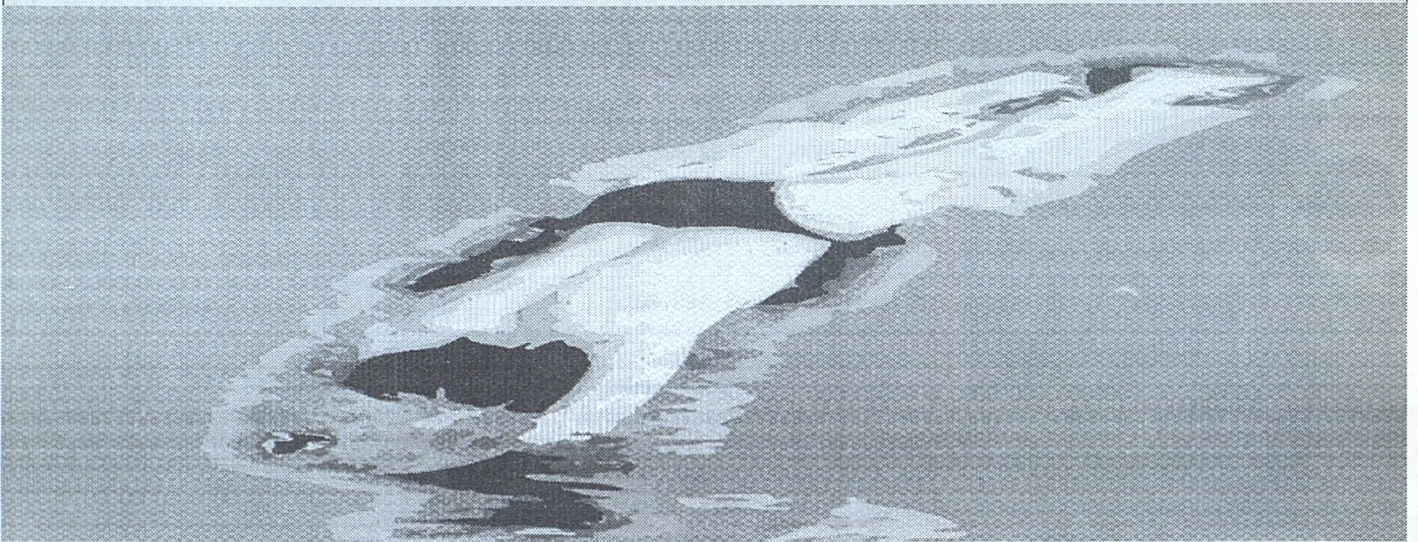

Σκηνή από την παράσταση.

φος κράτησε τα βασικά χαρακτηριστικά μιας αυλής, δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στη λειτουργικότητα παρά στη ρεαλιστική απόδοση, αφήνοντας στο χώρο μια αίσθηση άπνοιας και ξηρασίας. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν να υπάρξει ένας αναπαραστατικός χαρακτήρας σε όλο το έργο με φιγούρες-τύπους που «κατοικούν» σε ένα σκηνικό «τύπου αυλής».

Οι ηθοποιοί αγκιστρωμένοι στο λόγο, μοιάζουν να μην αισθάνονται το βάρος του και παραδίδονται στο έλεος κάποιων έξω από αυτούς παραγόντων, ανίκανοι να τους δουν και να τους αντιμετωπίσουν. Η Σοφία Φιλίππιδου «κόπτεται» για την ηθική, αλλά μπορεί και δίχως. Η **Ρέα Χαλκιαδάκη** διπλοεισπράττει χωρίς δισταγμό από την αδυναμία των άλλων. Η **Ιφιγένεια Αστεριάδη** ονειροπολεί με συγκράτηση και συντριβή την έξοδο της από την αυλή. Ο **Κώστας Φλωκατούλας**, αθώα και ρομαντικά, αντιστέκεται σε κάτι που τον έχει ήδη νικήσει και οδηγείται στην αποξένωση. Η **Μαριάννα Καλμπάρη** πληθωρική και απαιτητική φαίνεται να μη νοιάζεται για όσα συμβαίνουν γύρω της. Στο ίδιο πνεύμα και οι υπόλοιποι ηθοποιοί, με έκδηλη αυτοσυγκράτηση στις συγκρούσεις, υπηρετήσαν την παράσταση.

«Η εικόνα τείνει να αντικαταστήσει το πραγματικό». Τηρουμένων των αναλογιών, αυτή η (μεταμοντέρνα) άποψη είχε επισημανθεί και στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Στο διάλογο *Θεαίτητος* (187-200), ο Πλάτων λέγει ότι συχνά το αντικείμενο της γνώσης παρουσιάζεται στο νου μας ως μια εικόνα, ως ένα απατηλό φαινόμενο και έτσι αντιφάσκει προς (ή αποκλίνει από) αυτό που είναι στην πραγματικότητα.

Το μεταμοντέρνο στην αρχαία ελληνική σκέψη

του Μιχαήλ Μπακαούκα

Η ζ. Αργυρώ Μαντόγλου στο *Αντί* (τχ.666, 1998, σ.54-56) με την άκρως ενδιαφέρουσα εργασία της «Υπερ-πραγματική πραγματικότητα» ανέλυσε την **ευρωπαϊκή (continental) μεταμοντέρνα άποψη περί πραγματικότητας**. Σύμφωνα μ' αυτήν: «η εικόνα τείνει να αντικαταστήσει το πραγματικό. Στα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας η εικόνα έχει αποδεσμευθεί από την αναφορά της και η πραγματικότητα δεν μας παρέχεται χωρίς μεσολάβηση. Έτσι, σήμερα βιώνουμε τη μεταμοντέρνα κρίση της εικόνας, στα πλαίσια της οποίας τα όρια ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό έχουν διαβρωθεί με αποτέλεσμα να επικρατεί μια μορφή αποπλάνησης».

«Επικρατούν κάποια κατασκευασμένα μοντέλα πραγματικότητας, τα οποία μας αποπλανούν με την εικόνα. Σ' αυτήν τη (μεταμοντέρνα) επικοινωνία εικονικών μηνυμάτων και πληροφοριών δεν είμαστε πάντοτε βέβαιοι τι είναι αληθές και τι ψευδές. Υπό αυτούς τους όρους όμως τα πάντα, ακόμη και οι μεταμοντέρνες φιλοσοφικές θεωρίες, αμφισβητούνται και αυτοαναιρούνται, μια και δεν

μπορούν να αξιολογηθούν με τα παραδοσιακά φιλοσοφικά κριτήρια αλήθειας ή ψεύδους».

«Η εικόνα λοιπόν έχει αποδεσμευθεί από την αναφορά της». Αυτή η άποψη έχει επισημανθεί με διαφορετικό τρόπο και στην αγγλοαμερικανική φιλοσοφία από ορισμένους στοχαστές, οι οποίοι θεωρούν ότι έχει επέλθει ο θάνατος της παραδοσιακής επιστημολογίας. Ο **Richard Rorty** π.χ. στο βιβλίο του *Philosophy and the Mirror of Nature* (Princeton University Press, 1979) υπέδειξε το γεγονός ότι «ο νους μας δεν είναι απλώς ένας καθρέφτης της φύσης». Δηλαδή, οι αντιλήψεις μας δεν είναι απλές αναπαραστάσεις μιας εξω-νοητικής πραγματικότητας, όπως πρεσβεύει η παραδοσιακή επιστημολογία και φιλοσοφία. Αυτή η σύγχρονη **άποψη περί πραγματικότητας** είναι περισσότερο **πραγματιστική** και συμπεριφοριστική και ως τέτοια βλέπει τις αντιλήψεις μας ως μέσα αντιμετώπισης συγκεκριμένων προβλημάτων της καθημερινής ζωής.

«Η εικόνα τείνει να αντικαταστήσει το πραγματικό». Τηρουμένων των αναλογιών, αυτή η (μεταμοντέρνα) άποψη είχε επισημαν-

θεί και στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Στο διάλογο *Θεαίτητος* (187-200), ο Πλάτων λέγει ότι συχνά το αντικείμενο της γνώσης παρουσιάζεται στο νου μας ως μια εικόνα, ως ένα απατηλό φαινόμενο και έτσι αντιφάσκει προς (ή αποκλίνει από) αυτό που είναι στην πραγματικότητα (βλ. Dancy, J. & Sosa, Ern., *A Companion to Epistemology*, Blackwell, UK, 1993, 349). Στην ουσία, κατ' αυτόν τον τρόπο, επισημαίνει τον κίνδυνο της επιβολής της εικόνας ως πραγματικότητας, εάν γίνει αποδεκτό το σοφιστικό πρωταγόρειο μοντέλο πραγματικότητας, κατά το οποίο «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος».

Κατά τον Πλάτωνα, το σοφιστικό μοντέλο περιορίζει τη γνώση και την αλήθεια στη φαινομενική πραγματικότητα, την οποία μας παρέχουν οι αναξιόπιστες αισθήσεις μας και μοιραία βάσει αυτού του μοντέλου η αλήθεια δεν μας παρέχεται από μια αντικειμενική πραγματικότητα κοινή για όλους μας ανεξάρτητα από τις αισθήσεις μας, αλλά από την υποκειμενική μας άποψη. Η πρωταγόρεια άποψη, κατά τον Αριστοτέλη, μας οδηγεί μοιραία στο συμπέρασμα ότι «αφού όλοι διαθέτουν τις ίδιες αισθήσεις, οι απόψεις των αδαών και των σοφών για το ίδιο το αντικείμενο είναι αληθείς, έτσι ώστε η ψευδής άποψη να είναι αδύνατη. Με αυτή την έννοια δεν υπάρχει αντικειμενική αλήθεια παρά μόνο διαφορετικές υποκειμενικές απόψεις» (*Αναλυτικά Ύστερα* 89 Α 25-28), όπως επίσης δεν υπάρχουν και όρια μεταξύ ψεύδους και αλήθειας (*Μετά τα Φυσικά* 1009 α 6-16). Με άλλα λόγια, καταλήγουμε σε μια (μετα-μοντέρνα) επικοινωνιακή κατάσταση αποπλάνησης, την οποία ο σοφιστής Γοργίας είχε εντοπίσει ως εξής: «η τραγωδία με τους μύθους και τα πάθη προκαλεί απάτη, στο πλαίσιο της οποίας ο μὲν απατών (sc τραγωδός) είναι δικαίτερος του απατημένου (sc θεατή), ο δε απατημένος είναι σοφώτερος του απατώντος» (*Πλουτάρχου, Πότερον Αθηναίοι κατά πόλειον ή κατά σοφίαν ενδοξότεροι ή De gloria Atheniensis* 5, 348 c). Στη σύγχρονη επικοινωνία έχουμε τις ηλεκτρονικές εικόνες, ενώ στην αρχαία ελληνική κοινωνία *mutuis mutandis* έχουμε τις υποκειμενικές απόψεις (δόξαι), την τέχνη ως μέσο επικοινωνίας και τα απατηλά (αισθητηριακά) φαινόμενα (αισθητά). Στον ελληνικό χώρο πρώτος ο κος Βιρβιδάκης εύστοχα παραλληλίστηκε τη μεταμοντέρνα άποψη με την αρχαία σοφιστική (βλ. Στέλιου Βιρβιδάκη, «Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΓΥΜΝΟΣ. Η απάτη του Σοκάλ και τα κριτήρια ελέγχου στη φιλοσοφία», *Πολίτης* τχ. 34 1997, σ. 22-28).

Βεβαίως, ο Αριστοτέλης ακολουθώντας τον Πλάτωνα δεν θεωρούσε ότι «η εικόνα μπορεί να αντικαταστήσει το πραγματικό». Αντιθέτως, πίστευε ότι η εικόνα περιορίζεται πάντοτε από την υλική αναφορά της, με την έννοια ότι η πραγματικότητα δεν καθορίζεται από την προσωπική, υποκειμενική άποψη. Οι αντιλήψεις μας και οι γνώσεις μας αποτελούν κριτήρια ορθότητας και ελέγχου, αλλά περιορίζονται από μια αντικειμενική πραγματικότητα. Έτσι, στα *Ηθικά Νικομάχεια* (1113 α15-β2) ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι υπάρχει αντικειμενικό καλό και αντικειμενικά ωφέλιμο, το οποίο είναι αντικείμενο της βούλησής μας. Το φαινομενικό καλό, αν και προκύπτει από τις προσωπικές μας πράξεις και αποφάσεις, ωστόσο, δεν είναι αντικειμενικά καλό γι' αυτόν, στον οποίο φαίνεται έτσι (π.χ. λαιμαργία). Η βούληση κάθε ανθρώπου περιορίζεται από το αντικειμενικό καλό και το αντικειμενικά ωφέλιμο. Στην περίπτωση της υγείας, λ.χ., μόνο ο γιατρός, καθορίζει το αντικειμενικά ωφέλιμο, διότι με την αντικειμενικά επιστημονική γνώση του μπορεί να διακρίνει τις πραγματικές επιπτώσεις π.χ. της λαιμαργίας στην υγεία μας (βλ. Cherniss, Harold, *Aristotle's Criticism of Presocratic Philosophy*, Octagon Books, New York, 1983 {3rd edition}, 78).

ΝΕΦΕΛΗ - ΙΣΤΟΡΙΑ

Διεύθυνση: Αντώνης Λιάκος

Επιμέλεια: Έφη Γαζή

ΖΑΚ ΛΕ ΓΚΟΦ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ

Πρόκειται για ένα βιβλίο το οποίο είναι ταυτόχρονα εγκυκλοπαίδεια των ιστορικών σπουδών αλλά και θεωρητικός στοχασμός πάνω στην ιστορία. Ο συγγραφέας παρουσιάζει την ιστορική σκέψη από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή, και παρ' όλο που επικεντρώνεται στη δυτική ιστορική παράδοση, δεν περιορίζεται σ' αυτήν. Το έργο απευθύνεται τόσο στους ιστορικούς, στους κοινωνικούς επιστήμονες και στους εκπαιδευτικούς, όσο και σε όλους εκείνους που θέλουν να καλλιεργήσουν την ιστορική τους συνείδηση και να εκλεπτύνουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την ιστορία.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- ΧΑΡΗΣ ΕΞΕΡΤΖΟΓΛΟΥ: *Εθνική ταυτότητα στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αι.*
- ΜΠΕΝΕΝΤΙΚΤ ΑΝΤΕΡΣΟΝ: *Φαντασιακές Κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*
- ΛΟΥΙΖΑ ΠΑΣΣΕΡΙΝΙ: *Σπαράγματα του 20ού αι. - Η ιστορία ως βιωμένη εμπειρία*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Για τη γλώσσα στη λακανική θεωρία

του Γιάννη Σταυρακάκη

Εκ της φύσεώς της η ψυχαναλυτική διαδικασία είναι στενά συνδεδεμένη με τη γλώσσα. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για τη λακανική ψυχανάλυση και τη λακανική ψυχαναλυτική θεωρία. Ήδη από το 1936, ο Lacan εντοπίζει αυτόν τον καταστατικό χαρακτήρα της γλώσσας. Εξάλλου, το εγχείρημα μιας «επιστροφής στον Freud» είναι ταυτόσημο ίσως με την απόδοση μιας ιδιαίτερης έμφασης στη γλωσσική διάσταση της ψυχανάλυσης, μιας έμφασης που δεν είναι φυσικά άσχετη με μια σειρά από βασικές θέσεις του Lacan όπως, για παράδειγμα, η θέση ότι «το ασυνείδητο είναι δομημένο ως γλώσσα». Πάντως, το ενδιαφέρον του Lacan για τη γλώσσα αποκτά κομβικό χαρακτήρα κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 μέσα από την επαφή του με τη στρουκτουραλιστική ανθρωπολογία και το έργο γλωσσολόγων, όπως ο Ferdinand de Saussure και ο Roman Jakobson. Στο ύστερο έργο του Lacan, καθώς το ενδιαφέρον του στρέφεται από το Συμβολικό στο Πραγματικό, η σχετική σημασία της γλώσσας ίσως να φαίνεται ότι μειώνεται, στην πραγματικότητα όμως διατηρείται μετασχηματισμένη.

Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους η γλώσσα είναι τόσο σημαντική στη λακανική θεωρία και κλινική πρακτική; Γνωρίζουμε ότι αυτό δεν ισχύει για άλλες ψυχαναλυτικές θεωρήσεις (object-relations κ.ά.). Κατ' αρχάς, το ενδιαφέρον για τη γλώσσα νομιμοποιείται από το γεγονός ότι η ψυχανάλυση λαμβάνει χώρα μέσα από τη γλώσσα και μέσα στη γλώσσα. Όμως αυτό είναι σχεδόν αυτονόητο. Θα μπορούσαμε να σκεφθούμε άλλη μια πειστική εξήγηση. Η γλωσσολογική στροφή του Lacan στοχεύει στην αναζωογόνηση της αναλυτικής θεωρίας μέσα από την αναβάπτισή της ή, απλώς, την επαφή της με ένα από τα δυνα-

μικότερα πνευματικά ρεύματα του αιώνα μας (αυτό της δομικής γλωσσολογίας), ένα ρεύμα που ο ίδιος ο Freud δεν ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσει αν και, για τον Lacan, είχε διαισθανθεί αρκετές από τις επαναστατικές του ιδέες. Δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι ο Freud σε μια σειρά από έργα του, και συγκεκριμένα στην *Ερμηνεία των Ονείρων*, στην *Ψυχοπαθολογία της Καθημερινής Ζωής* και στο *Ευφυολόγημα και τη Σχέση του με το Ασυνείδητο*, αναφέρεται σε λειτουργίες ως επί το πλείστον γλωσσικής φύσεως. Εξάλλου, ήδη από το 1895 είχε μιλήσει για συμπτώματα που «παίρνουν μέρος στη συζήτηση».

Ούτως ή άλλως, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου της λακανικής διδασκαλίας εμφανίζονται δυναμικά στο προσκήνιο πολλές γλωσσολογικές κατηγορίες και θεωρήσεις. Ο διαχρονικός και ο συγχρονικός άξονας, το σημαίνον και το σημαινόμενο, η μεταφορά και η μετωνυμία είναι μερικά παραδείγματα. Είναι επίσης γνωστό ότι ο Lacan κατηγορήθηκε επανειλημμένως ότι διαστρέφει το νόημα που η ίδια η γλωσσολογία αποδίδει στους όρους αυτούς. Έχει υποστηριχθεί, για παράδειγμα, ότι ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιεί τις

έννοιες της μεταφοράς και της μετωνυμίας και η σύνδεση που επιχειρεί με τις φροϋδικές έννοιες της συμπύκνωσης και της μετάθεσης, όπως αυτές αναπτύσσονται στην *Ερμηνεία των Ονείρων*, δεν είναι συνεπής προς το αρχικό γλωσσολογικό νόημα των εννοιών αυτών όπως διαμορφώνεται από τον Jakobson. Ένα άλλο παράδειγμα «δημιουργικής οικειοποίησης» γλωσσολογικών εννοιών είναι η ανατροπή της σχέσης ανάμεσα στο σημαίνον και το σημαινόμενο σ' αυτό που ο Lacan δεν σταματά να ονομάζει «σημείο του Saussure». Ακόμη όμως κι αν δεχτούμε ότι ο Lacan μετασχηματίζει τις έννοιες που παραλαμβάνει από τη γλωσσολογία, το καίριο ερώτημα είναι αν νομιμοποιείται να το κάνει ή όχι. Η απάντηση δεν μπορεί παρά να είναι καταφατική. Κι αυτό γιατί ο Lacan δεν είναι γλωσσολόγος. Δεν ενδιαφέρεται για τη γλωσσολογία *per se*, αλλά για την οικειοποίηση στοιχείων της με τρόπο που βοηθά την ανάπτυξη της αναλυτικής θεωρίας, έστω και αν δεν είναι συνεπής προς τη γλωσσολογική καταγωγή των εν λόγω εννοιών. Και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η οικειοποίηση αυτή υπήρξε επωφελής για την αναλυτική θεωρία.

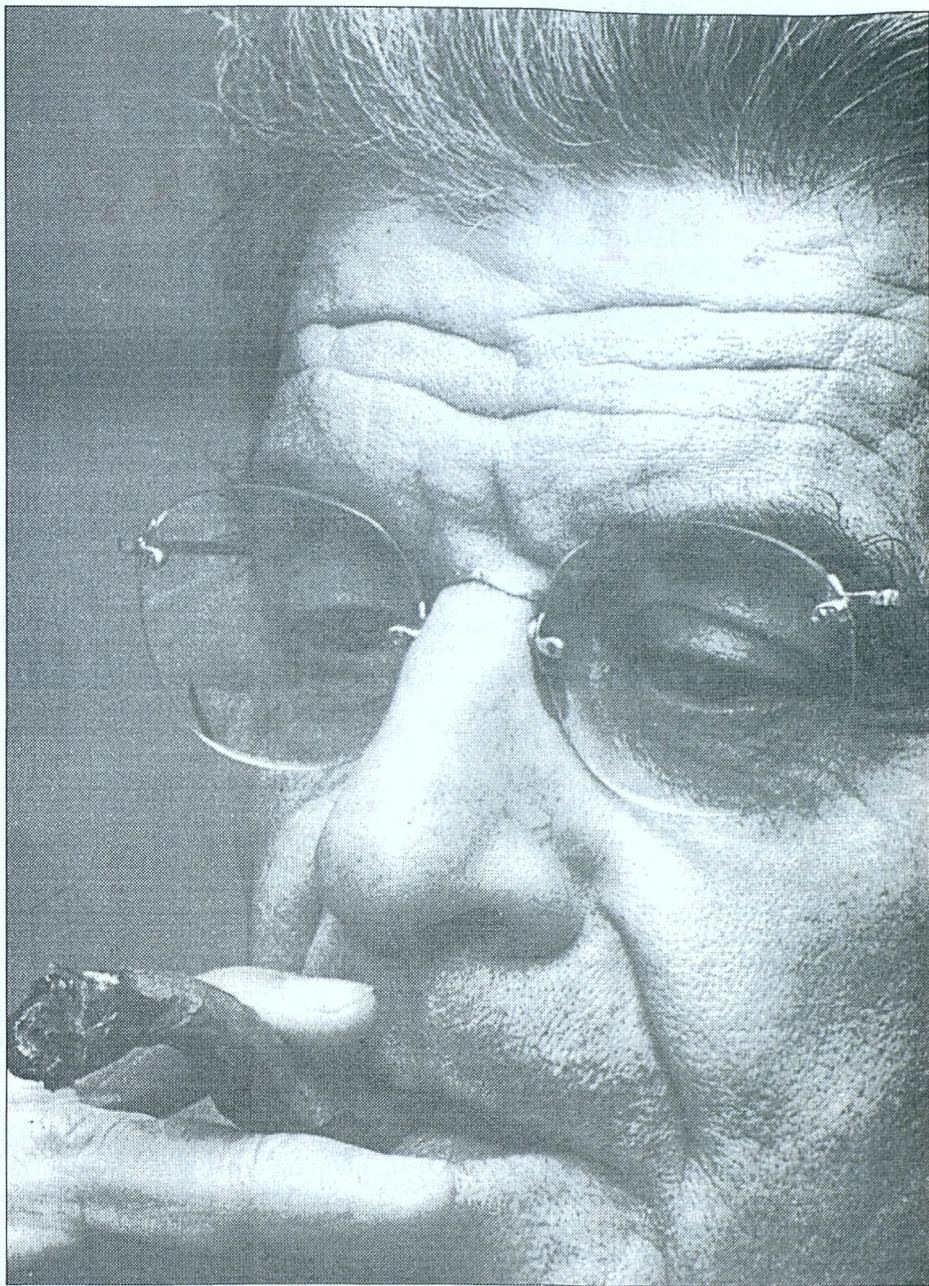
• Το κείμενο αυτό βασίζεται σε μια εισήγηση με τον ίδιο τίτλο που παρουσιάστηκε στο στρογγυλό τραπέζι με θέμα «Η γλώσσα στη Θεωρία», το οποίο διοργανώθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1996 από το Κέντρο Θεωρητικών Σπουδών στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες του Πανεπιστημίου του Essex. Θα ήθελα να αναγνωρίσω προκαταβολικά την οφειλή μου στα πρόσφατα βιβλία των Darian Leader και Dylan Evans, τα οποία μνημονεύονται στη βιβλιογραφία, και όπου οι κόμβοι της λακανικής επιχειρηματολογίας αναπτύσσονται με υποδειγματική λιτότητα και ακριβολογία.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟΝ ΛΑΚΑΝ

Ποια είναι όμως η βασική ιδέα πίσω από την έμφαση που δίνει ο Lacan στη γλωσσική διάσταση; Ο Lacan συλλαμβάνει τη γλώσσα ως το θεμελιακό παράδειγμα των συμβολικών δομών, οι οποίες καθορίζουν, μέσα από διαδικασίες ταύτισης, τη συγκρότηση των ταυτοτήτων μας. Η γλώσσα, στη συμβολική της διάσταση, έρχεται να συμπληρώσει και να «καθοδηγήσει» τη φαντασιακή ταύτιση του σταδίου του καθρέφτη. Έτσι λοιπόν, αν στην πρώτη φάση της διδασκαλίας του, ο Lacan τονίζει τη διάσταση του φαντασιακού, εκείνο που τονίζεται στη δεύτερη φάση είναι η συμβολική διάσταση της γλώσσας, η ανάδυση της ταυτότητας του υποκειμένου στο επίπεδο του σημαίνοντος. Εξάλλου, ο καταστατικός χαρακτήρας της γλώσσας διαφαίνεται και στο γεγονός ότι η γλώσσα πάντα προϋπάρχει της γέννησής μας με τη μορφή του οικογενειακού συμβολικού δικτύου (και μιας οικογενειακής μυθολογίας) μέσα στο οποίο γεννιόμαστε και το οποίο, όσο κι αν το νεογέννητο αδυνατεί να το συλλάβει, επιδρά αποφασιστικά στη μετέπειτα ζωή του. Όμως, η γλώσσα είναι καταστατική και από μια άλλη σκοπιά. Σ' αυτή τη φάση, η πορεία της αναλυτικής διαδικασίας συνδέεται άμεσα με το πέρασμα από το «κακό» φαντασιακό στο «καλό» συμβολικό (και εδώ προβαίνουμε σε μια υπεραπλουστευτική αλλά ίσως χρήσιμη σχηματοποίηση).

Θα πρέπει πάντως να τονισθεί σ' αυτό το σημείο ότι ο Lacan ποτέ δεν υπήρξε ένας «τυπικός» στρουκτουραλιστής. Κι αυτό γιατί, παρά το γεγονός ότι δέχεται πως η γλώσσα συνιστά ένα σχετικά αυτόνομο σύστημα διαφορών, το επίκεντρο του ενδιαφέροντός του παραμένει ο τόπος του υποκειμένου, κάτι που απορρίπτει ο στρουκτουραλισμός. Αυτός ο τόπος του υποκειμένου έχει να κάνει με τον τόπο της έλλειψης, της ασυνέχειας στη γλώσσα. Όπως παρατηρεί ο Lacan στο σεμινάριό του για την *Ηθική της Ψυχανάλυσης*, το υποκείμενο είναι δυνατόν να ορισθεί ως εκείνο που λείπει από τη σημαίνουσα αλυσίδα. Για τον Lacan, η ασυνέχεια αποτελεί ένα μη αναγνώσιμο χαρακτηριστικό του γλωσσικού συστήματος.

Τα χάσματα στη γλώσσα δεν είναι παρὰ τα ίχνη μιας ανεξάλειπτης έλλειψης που προσδίδει στη γλώσσα έναν αλλοτριωτικό χαρακτήρα. Στην τελευταία φάση της διδασκαλίας του ο Lacan τονίζει αυτόν τον αλλοτριωτικό χαρακτήρα, την έλλειψη που σημαδεύει το Συμβολικό. Οι λέξεις δεν είναι ποτέ σε θέση να συλλάβουν την ολότη-

Ζακ Λακάν: «Η γλώσσα δεν μπορεί να πει όλη την αλήθεια».

τα του Πραγματικού, δεν μπορούν να μας αναπαραστήσουν ή να μας αντιπροσωπεύσουν πλήρως. Όπως το θέτει ο ίδιος στην *Television*, η γλώσσα δεν μπορεί να πει όλη την αλήθεια. Οι λέξεις που θα απαιτούνταν για την ευόδοση αυτού του εγχειρήματος δεν είναι διαθέσιμες. Η πραγματοποίησή του είναι *υλικά αδύνατη*. Το γεγονός αυτό συνιστά μια πηγή αλλοτρίωσης στην οποία προβάλλει το υποκείμενο πέρα από τη γλωσσική του αναπαράσταση. Η είσοδος στο γλωσσικό σύστημα εισάγει μια έλλειψη στον κόσμο μας. Αυτή η αλλοτρίωση στη

γλώσσα συμπληρώνει, τρόπον τινά, την αλλοτρίωση που ενέχει το στάδιο του καθρέφτη. Αν, κατά το στάδιο του καθρέφτη, η αλλοτρίωση εντοπίζεται στο γεγονός ότι είμαστε αναγκασμένοι να ταυτιστούμε με κάτι αλλότριο (την εικόνα στον καθρέφτη, που συνιστά, πρωτίστως, μια εξωτερικότητα) για να θέσουμε τα θεμέλια μας, κατά το δυνατόν, ενοποιημένης ταυτότητας, η αλλοτρίωση στη γλώσσα εντοπίζεται στο γεγονός ότι, όπως παρατηρεί ο Lacan στις *Τέσσερις Θεμελιώδεις Έννοιες της Ψυχανάλυσης*, το υποκείμενο εξαρτάται από το

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Evans D., *An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*, Λονδίνο: Routledge, 1996.

Freud S., *The Interpretation of Dreams*, στην *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Λονδίνο: Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, 1953-74 (τομ. IV-V).

Freud S., *The Psychopathology of Everyday Life*, στο ίδιο (τομ. VI).

Freud S., *Jokes and their Relation to the Unconscious*, στο: (ιδίο (τομ. VIII).

Lacan J., *Le Seminaire. Livre VII. L'ethique de la psychanalyse*, 1959-60, Παρίσι: Seuil, 1986 [*The Seminar. Book VII. The Ethics of Psychoanalysis*, 1959-60, Λονδίνο: Routledge, 1992].

Lacan J., *Le Séminaire. Livre XI. Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*, 1964, Παρίσι: Seuil, 1973 [*The Seminar. Book XI. The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*, 1964, Λονδίνο: Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, 1977].

Lacan J., *Television*, Παρίσι: Seuil, 1973 [*Television: A Challenge to the Psychoanalytic Establishment*, Νέα Υόρκη: Norton, 1990].

Leader D., *Lacan for Beginners*, Cambridge: Icon Books, 1995.

σημαίνον, αλλά το σημαίνον βρίσκεται
πρωτ' απ' όλα στον τόπο του Άλλου.

Η γλώσσα επομένως δεν είναι σε θέση να προσφέρει την «τελική λύση» στην έλλειψη του υποκειμένου. Ο μυθικός πλήρης Άλλος δεν υπάρχει. Η είσοδος στο γλωσσικό σύστημα επιτρέπει την ανάπτυξη της επιθυμίας και τη σύσταση της ταυτότητάς μας στο επίπεδο του σημαίνοντος, αλλά αυτή η επιθυμία δεν ικανοποιείται ποτέ πλήρως. Η ταυτότητα αυτή δεν είναι ποτέ πλήρης, γιατί και η γλώσσα δεν είναι ποτέ πλήρης. Η γλώσσα δομείται γύρω από μια θεμελιακή αδυνατότητα, ενέχει την απώλεια της αμεσότητας, την απώλεια της διάστασης μιας αδιαμεσολάβητης πλήρωσης κάθε ανάγκης. Ως ομιλούντα υποκειμένα είμαστε αναγκαζόμενοι να προσεγγίζουμε το Πραγματικό μέσα από τη γλωσσική του αναπαράσταση στο συμβολικό επίπεδο, έτσι όμως το χάνουμε για πάντα.

Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι δεν έχουμε άμεση πρόσβαση στο Πραγματικό επιτρέπει, ή μάλλον «επιβάλλει», την ανάπτυξη ενός θαυμαστού «εποικοδομηματος» στο επίπεδο του πνεύματος και της τέχνης, το οποίο αρθρώνεται γύρω από μια θεμελιακή αδυνατότητα. Αυτή η διαλεκτική δυνατότητας/αδυνατότητας είναι χαρακτηριστική της λακανικής προβληματικής και εξηγεί και τη λογική που διέπει την επικοινωνιακή διάσταση της γλώσσας, προσφέροντας την καλύτερη απάντηση στις φραστικές τους του **Habermas**. Το γεγονός ότι συνεχίζουμε να μιλούμε οφείλεται στην

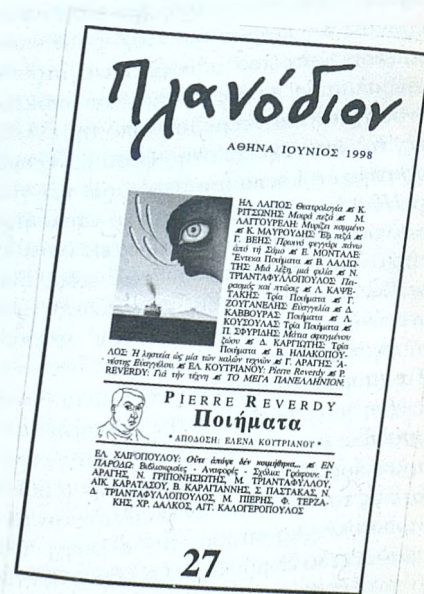
αποτυχία της γλώσσας να επιτρέψει την πλήρη και άμεση επικοινωνία. Αν μια τέλεια επικοινωνία αυτού του τύπου ήταν δυνατή, τότε θα είχαμε σταματήσει προ πολλού να μιλούμε (και να παράγουμε γλωσσικά προϊόντα του πνεύματος). Αν συνεχίζουμε να παίζουμε το παιχνίδι της γλώσσας, αν η γλωσσική άρθρωση είναι δυνατή, είναι γιατί η πλήρης επικοινωνία είναι αδύνατη, γιατί η ίδια η γλώσσα ως ιδεώδης επικοινωνίας συνεχώς αποτυγχάνει, γιατί τη σημαδεύει μια ανεξάλειπτη έλλειψη.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΕΥΝΟΥΧΙΖΕΙ

Αλλά ποια είναι η φύση αυτής της απώλειας, αυτής της έλλειψης; Το ερώτημα αυτό μας φέρνει στον πυρήνα του ύστερου έργου του Lacan, στο οποίο το Πραγματικό, το αδύνατο, με την έννοια του αδύνατου να αναπαρασταθεί στο συμβολικό ή το φαντασιακό επίπεδο καταλαμβάνει κομβική θέση. Η είσοδος στο γλωσσικό σύστημα, η είσοδος στο Συμβολικό, ενέχει την απώλεια μιας πραγματικής, προ-συμβολικής (μη-αναπαραστάσιμης με συμβολικούς ή φαντασιακούς όρους) απόλαυσης, την «ακραίαξη» της *jouissance*. Το όργανο αυτού του ευνουχισμού δεν είναι άλλο από τη γλώσσα. Η εν λόγω απώλεια, ο ευνουχισμός που περιγράφουμε, είναι φορέας αλλοτρίωσης, γιατί ο «ανθρώπινος οργανισμός» προσπαθεί πάντοτε να ανακτήσει αυτή τη χαμένη/απαγορευμένη απόλαυση, κάτι που είναι αδύνατο στο πλαίσιο του κοινωνικού κόσμου της γλώσσας. Έτσι, το

ανθρώπινο υποκείμενο αποκαλύπτεται ως διχασμένο ανάμεσα στη γλωσσική/συμβολική αναπαράσταση του εαυτού του και στη χαμένη/αδύνατη απόλαυση που δεν παύει να κινητοποιεί την επιθυμία του.

Η έμφαση στη διάσταση της εξωγλωσσικής αυτής πραγματικής απόλαυσης δεν μειώνει στην πραγματικότητα τη σημασία της γλώσσας, όπως θα μπορούσε κανείς βιαστικά να συμπεράνει. Η γλώσσα παραμένει το όργανο της αναλυτικής διαδικασίας. Μπορεί η απόλαυση αυτή να είναι εξωγλωσσική, όμως η γλώσσα δεν παύει να την επηρεάζει και να τη μετασχηματίζει αποφασιστικά. Εξάλλου, για τον Lacan, δεν θα πρέπει κανείς να αγνοεί την ύπαρξη ενός ολόκληρου πεδίου γλωσσικών φαινομένων, στο οποίο η απόλαυση ενσπάρκνεται στη γλώσσα. Ο ίδιος αναφέρεται στο πεδίο αυτό χρησιμοποιώντας το νεολογισμό *γλωγλώσσα (lalangue)*. Τα φαινόμενα αυτά, τα οποία χαρακτηρίζει η διαπλοκή της γλώσσας με την έλλειψη και την απόλαυση, προσεγγίζονται από τον Lacan και μέσα από έναν άλλο νεολογισμό, αυτόν της *linguisterie*. Η *linguisterie* αρχίζει εκεί όπου σταματά η συμβατική γλωσσολογία, έχει να κάνει με τη γλώσσα του ασυνειδήτου, με τις στιγμές στις οποίες η συμβατική γλωσσική δομή καταρρέει. Μ' αυτή την έννοια συνιστά ένα από τα κομβικά σημεία, τα *point de capiton* της λακανικής προβληματικής περί τη γλώσσα. Δίνοντάς μας την ελπίδα ότι θα νοηματοδοτήσει *apres coup* όσα προηγήθηκαν μας επιτρέπει και να σταματήσουμε.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Ένας συγγραφέας εξομολογείται

Ναγκίμπ Μαχφούζ,
Η δική μου Αίγυπτος,
Συνομιλίες με τον
Μ. Σαλμάουι,
Φωτογραφίες Ζυλ Περέν,
Μετάφραση Μάγδα
Κλαυδιανού,
εκδ. Ψυχογιός, 1998

Τιμημένος με το Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1988, ο Ναγκίμπ Μαχφούζ (Κάιρο 1911) είναι γνωστός στην Ελλάδα από μια σειρά μυθιστορημάτων με γνωστότερο το *Τριλογία του Καΐρου*. Ο σημαντικότερος αιγύπτιος συγγραφέας του καιρού μας, ο θεωρούμενος ως πατέρας της σύγχρονης λογοτεχνίας του αραβικού κόσμου, μετά την αποτυχημένη απόπειρά κατά της ζωής του το 1994, ενσαρκώνει την αντίσταση της διανόησης κατά του φανατισμού και του μουσουλμανικού φονταμενταλισμού.

Ο τόμος *Η δική μου Αίγυπτος* (περιέχει φωτογραφίες του Ζυλ Περέν από τη σημερινή Αίγυπτο) είναι οι πολύωρες συζητήσεις ανάμεσα στον Μαχφούζ και τον συμπατριώτη του Μοχάμεντ Σαλμάουι, συγγραφέα και αρχισυντάκτη της *Αλ Αχράμ*, ο οποίος τον εκπροσώπησε στη Στοκχόλμη και μίλησε αντ' αυτού κατά την απονομή του Νόμπελ. Μολονότι ένα βιβλίο/συνέντευξη δεν μπορεί να έχει την αξία ενός μυθιστορηματος ή ενός δοκιμίου, κι επομένως δεν αντιμετωπίζεται με ανάλογη προσοχή από τους αναγνώστες, το συγκεκριμένο βιβλίο έχει ιδιαίτερη αξία διότι

μέσω αυτού ο συγγραφέας αυτοβιογραφείται, εξομολογείται και δίνει πληροφορίες για τη ζωή, το έργο και τη φιλοσοφία του.

Γεννημένος στη συνοικία Γκαμαλίγια της αιγυπτιακής πρωτεύουσας, την οποία περιγράφει στα μυθιστορήματά του, ο Μαχφούζ σπούδασε φιλοσοφία, αλλά εξαιτίας της αγάπης του για τη λογοτεχνία εγκατέλειψε την εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής του στην ισλαμική φιλοσοφία. Εργάστηκε στο υπουργείο Παιδείας της Αιγύπτου και από το 1971 στην εφημερίδα *Αλ Αχράμ*. Εμφανίστηκε μ' ένα διήγημα το 1934 και το πρώτο του μυθιστόρημα *Το παιχνίδι της μοίρας* εκδόθηκε το 1935.

Θεωρώντας τον εαυτό του ως γιο δύο πολιτισμών, του αρχαίου αιγυπτιακού και του αραβικού, είχε υποχρεώσει τον Σαλμάουι να διαβάσει το λόγο του στη Στοκχόλμη πρώτα στα αραβικά και μετά στα αγγλικά, αποτιμώντας έτσι φόρο τιμής στον αραβικό λαό. Παθιασμένος με την Αίγυπτο, τη μητέρα-χώρα, όπως την αποκαλεί, τονίζει ότι οι λαοί που την κατοίκησαν κατά καιρούς, αρχαίοι Αιγύπτιοι, Έλληνες, Ρωμαίοι, Άραβες, δεν κατάφεραν να αλλοιώσουν την ταυτότητά της. Μιλάει επίσης με αγάπη για τους απλούς ανθρώπους που γνώρισε στους δρόμους και τις φτωχογειτονιές του Καΐρου, υπογραμμίζοντας το πόσο επέδρασαν πάνω του οι δύο επαναστάσεις που ξέσπασαν στην Αίγυπτο τον εικοστό αιώνα: εκείνη του 1919, μια εξέγερση

κατά των άγγλων κατακτητών και η άλλη του 1952 που έθεσε τέρμα στη μοναρχία και εγκαθίδρυσε –υποτίθεται– ένα σύγχρονο δημοκρατικό κράτος.

Ο Μαχφούζ δεν κρύβει ότι είναι πατριώτης και ταυτόχρονα εθνικιστής με ό,τι σημαίνουν οι λέξεις. «Ο εθνικισμός αποτελεί σταθερή αξία στη ζωή μου», δηλώνει, ένας εθνικισμός όμως που δεν τον εμποδίζει να τάσσεται υπέρ της ειρήνης με το Ισραήλ, πράγμα που πολλαπλασιάζει τους εχθρούς του. Συντηρητικός στην πολιτική του φιλοσοφία –παρ' όλο που είχε υποστηρίξει τον νεφελώδη σοσιαλισμό του Νάσερ– διακηρύσσει την πίστη του στον ισλαμισμό, εκφράζοντας την άποψη ότι το Ισλάμ έφερε στη χώρα μιαν υψηλή πίστη με αρχές και αξίες άγνωστες στην αρχαία Αίγυπτο, «τις αρχές της δικαιοσύνης και της ισότητας μεταξύ των ανθρώπων». Θρήσκος από πεποίθηση, εκτιμάει ότι «ο Θεός δίνει νόημα στις αξίες... δίνει νόημα στο σύμπαν... χωρίς αυτόν η ύπαρξη δεν έχει νόημα» ούτε αξίες κ.λπ.

Ανεξάρτητα απ' όλ' αυτά, *Η δική μου Αίγυπτος* είναι ένα σημαντικό βιβλίο, ένα απάνθισμα από τις σκέψεις ενός δημοφιλούς συγγραφέα, ο οποίος εκφράζοντας κατά κάποιον τρόπο το σημερινό πνεύμα των Αιγυπτίων, αισθάνεται υποχρεωμένος να υπερασπίσει τα ιδανικά του, τα όποια ιδανικά του, επιτελώντας έτσι το καθήκον του απέναντι στους συμπατριώτες του, όπως ο ίδιος το αντιλαμβάνεται.

Φίλιππος Φιλίππου

Ραστώνη καλοκαιρινή τέλος! Η επιστροφή στα θρανία ...

Στην ιστορική μελέτη του **Γιάννη Κατσαντώνη**, *Η Αριστερή Παράταξη των δασκάλων στο Μεσοπόλεμο* (εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1998) παρουσιάζεται η ανοδική πορεία της δράσης της Αριστερής Παράταξης των δασκάλων στο πλαίσιο της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας από το 1928 και για μια εικοσαετία. Αναφέρονται αναλυτικά οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι πρωταγωνιστές της, οι συνεχείς διωγμοί που δέχονταν και που έφτασαν μέχρι την παράδοση αρκετών κρατουμένων δασκάλων στους γερμανούς κατακτητές και στο εκτελεστικό απόσπασμα. Μια αγνοημένη πλευρά της ιστορίας μας που αξίζει να προσεχτεί.

Τα παιδιά του Εμφυλίου του **Κώστα Γκριτζώνα** (εκδ. Φιλίστωρ, 1988) είναι μια συγκλονιστική προσωπική μαρτυρία του συγγραφέα και μια προσπάθεια να συμβάλει στην αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας για το λεγόμενο «παιδομάζωμα». Η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση συγκρότησε μια Επιτροπή διάσωσης των παιδιών με πρόεδρο τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Αθήνας Πέτρο Κόκκαλη. Το γεγονός της συγκέντρωσης και διάσωσης των παιδιών κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου ονομάστηκε «παιδομάζωμα» από τις κυβερνήσεις της Αθήνας και τη βασιλίσσα Φρειδερίκη. Ο συγγραφέας

αξιοποιεί προσωπικές μαρτυρίες, δημοσιεύματα του Τύπου και άλλα επίσημα ντοκουμέντα προκειμένου να δια φωτίσει τις ειδικές συνθήκες που οδήγησαν σ' αυτή την επιλογή και παράλληλα προβαίνει σε συγκρίσεις με τους όρους που επικρατούσαν στις «παιδουπόλεις» που οργάνωσε η Φρειδερίκη στην Ελλάδα.

Υπάρχει πάντα περιθώριο για έκφραση δημιουργικής αγάπης προς τη γενέθλια πόλη. Το βιβλίο του **Μιχάλη Παπακωνσταντίνου**, *Μια Βορειοελληνική πόλη στην Τουρκοκρατία. Ιστορία της Κοζάνης (1400-1912)*, (εκδ.

Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1998) είναι ένα παράδειγμα αγάπης που συνδυάζεται με έρευνα, γνώση και είναι τόσο γλαφυρά γραμμένο που μπορεί να διαβαστεί από ένα ευρύτερο φιλοπερίεργο αναγνωστικό κοινό.

Φανερώνει την αγάπη του για την ιδιαίτερη πατρίδα του ο Νισυριός **Νίκος Ι. Χαρτοφύλης**, ποιητής και εικονογράφος, με το *Ιερό Δίπτυχο Νισύρου* (Ρόδος, 1998): «*Το μαντηλάκι που κεντάς και το χιλιόπλουμιζεις / αν θα το στείλεις στο νησί στείλ' το με την αγάπη. / Γιατί αν το πέψεις μοναχό θα κλαίει το κρημένο / και γω χρονιά κι άλλη χρονιά όλο το περιμένο. / Μα κείνη θα το έβγαζε και τό' στείλε μοναχό / δίχως να γράψει τ' όνομα με κόκκινο μετάξι. / Κι όλοι ρωτούσαν στο νησί και σ' όλο το Μαντηλάκι / τίνος είν', τίνος είν' το μαντηλάκι ...*».

Χίος και χερσονήσος της Ερυθραίας' ανάμεσα τους οι Οινούσες, μια συστάδα

Το διαταραγμένο ήθος της νεοελληνικής ζωής

Γιάννη Μ. Καλιόρη,
Εξ επαφής,
εκδ. «Αρμός», Αθήνα 1996

Φοβούμαι πως ακόμη και η οικιακή βοήθος πολιτικού αρχηγού, αν μάλιστα εκείνος διέτλεσε και πρωθυπουργός, δημοσιεύσει βιβλίο αναμνήσεων, θα πουληθούν χιλιάδες αντιτύπων. Ποιος φταίει; Η κατάντια μας. Αυτή την κατάντια μας δείχνει, από πολλές-πολλές πλευρές, το βιβλίο του παραπάνω πανεπιστημιακού στη Γαλλία, ο οποίος διαθέτει μιαν απ' τις πιο εναγώνιες και ελευθερόφρονες συνειδήσεις που έχω γνωρίσει. Σε πολλούς δεν είναι γνωστός, διότι δεν δημοσιεύει πολύ συχνά και δεν είναι θορυβοποιός. Αλλά οι άνθρωποι που πραγματικά ανησυχούν και ενδιαφέρονται για τη μοίρα του τόπου δεν τον αγνοούν.

Τα παρακάτω, που τα γράφει στις πρώτες σελίδες του βιβλίου, αποτελούν πλήρη εισαγωγή στην όλη του πνευματική αντίληψη: «*Η μεν οικονομία κάποτε θα ανακάμψει, η διοικητική μηχανή θα ευρυθμίσει, τα τεχνικά προβλήματα θα λυθούν, αλλά το βαθύτερο ήθος της νεοελληνικής ζωής, που επλήγη κυρίως από παραδείγματα φθοροποιά, θα είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να αναταχθεί*». Το θαύμα, όπως εξηγεί στη συνέχεια, ίσως γίνεται μονάχα όταν εμφανίζεται υπέρογκος κίνδυνος, ή όταν επέρχεται καταστροφή, οπότε παράγεται «*καθαρότητο τραύμα των συνειδήσεων και ανάνηψης συλλογική*». Ποιος έφταξε; Μα, οι πολιτικοί. Διότι «*το ήθος της πόλεως ομοιούται τοις άρχουσιν*» (Ισοκράτης). Οπότε και αρχίζει με καταιγίδες γεγονότων, επιχειρημάτων και κοινωνιολογιών (και βαθύτερα

φιλοσοφικών) εκτιμήσεων, να αναζητεί και να βρίσκει τις ευθύνες των προκαθημένων. Μετά απ' αυτούς έρχονται τα «μέσα μαζικής επιρροής», (ορθώς, και όχι ενημερώσεως) και το μέγιστο μέρος του Τύπου, όπου εξαιτίας της συμπεριφοράς τους «τίποτα δεν έχει πλέον απόλυτη αξία ώστε να εμπνέει απόλυτο σεβασμό, και καταλυομένων των "ταμιού", όλα τα μεγέθη της ζωής, ιδιωτικής, προσωπικής και δημοσίας, υπόκεινται σε λαιμορούσα "απομύθευση", ενώ το καλό και το κακό μπαίνουν στο παιχνίδι σαν παιχνίδια και αντιμετωπίζονται παιγνιδώς». Εξαιτίας της ιδιοτέλειας, της απολαύσεως, του καταναλωτισμού και της διαπλοκής των συμφερόντων, ο πολύς κόσμος υποκύπτοντας καταλήγει στο «τίποτα πια δεν με εκπλήσσει», και στο «όλα πλέον μπορεί να τα περιμένει κανείς».

Με κοινωνική αποσύνθεση και αμοραλισμό, «*κανείς δεν λογοδοτεί σε κανένα και όλοι εξουσιοδοτούνται αρ' εαυτών, με κυρίαρχη την ηθική της απολαύσεως, του συμφέροντος και της επιτυχίας*». Προ δύο ετών, σε δημόσια συζήτηση στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, γνωστός άνθρωπος των ΜΜΕ μάζεψε είτε το εξής: «*Τους κανόνες της δεοντολογίας θα τους συντάξουμε εμείς και το κράτος θα τους ψηφίσει*». Αυτό μου θύμισε ότι οι πλείστοι απ' τους ανθρώπους αυτούς έδωσαν τον σερ Χιου Γκρην, πολύ γνωστό όνομα του BBC, που τον έφερε η πρώτη μεταπολιτευτική κυβέρνηση, για να οργανώσει και να θέσει δικαιολογία στην κρατική τηλεόραση. Αν αυτό είχε γίνει τότε, ίσως δεν θα είχαμε το σημερινό χάλι της ιδιωτικής. Όπου, πέρα απ' την αφηρημασμένη ασυδοσία των

εμπόρων του θεάματος και των κατασκευαστών γνώμης, την συνταρακτικοθηρία των δελτίων ενημερώσεως» κ.λπ. έχουμε «*πάνω απ' όλα, εκείνη την πολτώδη, χυλώδη και αφόρητης γελοιότητας ευτελογολία σε φόντο φαντασμαγορικής κακογονστιάς, που σέρνεται αλληλομιμητικά και αλληλέγγυα από κανάλι σε κανάλι, κατακτώντας απάτητες κορυφές αερολογίας και λουστραρισμένης αγροικοκοινοτουράς*». Το «*ασυδοσία ή φίμωση*» είναι ψευδοδύλημμα, γράφει ο Καλιόρης. Και ορθώς. Διότι σε κάθε Πολιτεία που θέλει να είναι έστω και στοιχειωδώς ευνομούμενη, όλοι λογοδοτούμε, έχουμε ευθύνες, υπακούμε σε νομικές ρυθμίσεις.

Συνεπόμενο της παραπάνω συμπεριφοράς είναι και **Το κίτς στον καθημερινό λόγο**, που το πραγματεύεται και το αναλύει κοινωνιολογικά με σωρό παραδείγματα απ' την καθημερινότητα.

Άπειρα πυρά κατευθύνει και κατά του σχολικού βιβλίου «*Ιστορία του ανθρώπινου γένους*», που διδασκόταν στην Α' Λυκείου, το οποίο πάσχει από πολλές απόψεις: Επιστημονική, γραμματικοσυντακτική, με φιλόσοφη συνθηματολογία και βασική ιδέα λανθασμένη. Διότι ο κόσμος δεν τελειώνει με το ψωμί.

Κριτική έχει και γι' άλλα σχολικά βιβλία, από ένα από τα οποία παίρνει αφορμή για να επικρίνει τον «*υπαρκτό σοσιαλισμό*».

Δύσκολο θα ήταν να εκτεθούν κάποιες αντιρρήσεις σε όσα διαλαμβάνει για τη σχολική γραμματική (της δημοτικής), γιατί το θέμα απαιτεί πολλές σελίδες. Περιορίζομαι σε τούτο: Θα λυθεί το θέμα άλλοθεν; Από ετών πλέον διδάσκονται

αρχαία ελληνικά από την Α' τάξη του Γυμνασίου. Οπότε: Ο μαθητής μαθαίνει –όσο σταθεί δυνατόν– τη γλώσσα. Το ζήτημα όμως είναι τούτο: Τα υψηλά της νοήματα τότε θα τα μάθει; Και το κάλλος τότε θα το χαρεί; Γιατί τα ελληνικά απ' τις απαρχές τους ως σήμερα, είναι πολύ δύσκολη γλώσσα. Λόγω του πλούτου και της ποικιλίας διαλέκτων, λέξεων, εκφράσεων και νοημάτων.

Δίκαια, όλα σχεδόν, όσα επιρρίπτει στον Ψυχάρη, που έλεγε

ότι ακόμα κι ο Ουγκώ τον θεωρούσε ανώτερό του. Αλλά όμως, κι αν δεν άνοιξε πρώτος και μόνος το δρόμο για τη Δημοτική, εργάστηκε. Έχω τη γνώμη ότι υπήρξαν κι ένα-δυο άλλα εμποδιστικά αίτια για την έγκαιρη καθιέρωσή της: Το ένα, ότι ήρθε η Πολιτεία και την κυνέησε και μάλιστα, πριν από ένα αιώνα, περίπου, έβαλε και συνταγματική διάταξη απαγορευτική της δημοτικής. Το άλλο, ότι δεν βρέθηκαν, δυστυχώς, ένας-δυο συγγραφείς στο ύψος του

Dante, που στάθηκε γλωσσόπλαστης. (Μα, μήπως κι αυτόν δεν τον ανάγκασαν, στα τελευταία του, να ξαναγράψει στη λατινική;...).

Τέλος, αναφέρεται στο χρονικό του περιοδικού *Επιθεώρηση Τέχνης*, στο φοιτητικό κίνημα, και το βιβλίο κλείνει με μιαν έξοχη και άκρως ειλικρινή εξομολόγηση σε συνέντευξη.

Τέτοια βιβλία έπρεπε να διαβάζονται από χιλιάδες αναγνώστες.

Δημ. Μαλακάσης-Τσέκος

εννέα νησιών στο ανατολικό Αιγαίο. Ο **Νίκος Ανδριώτης** στο βιβλίο του «*Το μικρό ταξίδι*» (εκδ. Ναυτικού Μουσείου Οινουσών, 1998) αναφέρεται στην εγκατάσταση των μικρασιατών προσφύγων στο νησί. Ωστόσο, λίγοι γνωρίζουν ότι εδώ συναντάμε το υψηλότερο ποσοστό προσφύγων που εγκαταστάθηκε σε ελληνικό νησί και ένα από τα υψηλότερα ποσοστά σε πανελλήνια κλίμακα. Κι αυτό γιατί οι πρόσφυγες από τα Καράμπουρνα, το Ντενίζ Γκερί ή το Μελί, μπορούσαν να ελπίζουν πως μ' ένα βαρκάκι και μ' ένα πανάκι θα ήταν εύκολο να περάσουν απέναντι κάθε στιγμή...

Ψάχνοντας βρίσκεις· λ.χ., το ξεχωριστό τρίγωνο λευκόμα *Επιστροφή στο Μεγάλο Κάστρο* του **Μανώλη Δουλγεράκη** (Ηράκλειο, 1998) με σπάνιο φωτογραφικό υλικό που αποκαλύπτει το Ηράκλειο και το νομό Ηρακλείου στα χρόνια 1890-1920: τον τόπο, την ιστορία του και τους ανθρώπους του.

Ωρα για μια μικρή, τελευταία στάση στα Κύθηρα με δύο βιβλία σφραγισμένα από την ... αδυναμία για την ιδιαίτερη πατρίδα: 1. **Ιωάννου Π. Κασσιμάτη**, δημοδιδασκάλου, *Ιστορικά από την παλαιά και σύγχρονη κυθηραϊκή ζωή* (εκδ. Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, 1994) και 2. **Εμμανουήλ Π. Καλλιγέρου**, *Εδώ γεννήθηκε η Αφροδίτη... Συνοπτική ιστορία των Κυθήρων* (εκδ. Κυθηραϊκά, 1998).

ΜΙΑ ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΦΡΙΚΗ

Ζαν Πωλ Φιτουσσί,

Η Απαγορευμένη συζήτηση. Νόμισμα, Ευρώπη, Φτώχεια, Μπφ. Μάγδα Κλαυδιανού,

Επίμετρο: Α. Παπαγιαννίδης, Αθήνα, Πόλις 1997

ερευνήσει τις απαντήσεις που δίνουμε σήμερα στα προβλήματα της εποχής μας.

Viviane Forrester, Η Οικονομική Φρίκη.

Μπφ. Αγ. Βερυκοκάκη, Αθήνα, Νέα Σύνορα 1997

Η συγγραφέας αυτού του βιβλίου που έγινε μπεστ-σέλλερ στη Γαλλία και μεταφράστηκε αμέσως σε πολλές γλώσσες, δεν είναι οικονομολόγος, ούτε σύμβουλος επιχειρήσεων όπως θα μπορούσε κάποιος να σκεφθεί. Είναι μυθιστοριογράφος και δημοσιογράφος κι έγινε γνωστή μέσα από μια βιογραφία που έγραψε για τον Βαν Γκογκ (*Βαν Γκογκ ή η ταφή στα σιτοχώματα*). Για τη Βιβιάν Φορεστέ η οικονομική φρίκη είναι συνώνυμη με το τέλος της εργασίας.

«Οι απόψεις μας για την εργασία και επομένως και για την ανεργία, γύρω από τις οποίες διαδραματίζεται (ή ισχυρίζεται ότι διαδραματίζεται) η πολιτική, έχουν μετατραπεί σε ψευδαισθήσεις και οι αγώνες γι' αυτές είναι εξίσου παραληρητικοί όσο οι μάχες του Δον Κιχώτη εναντίον των ανεμόμυλων», γράφει η Βιβιάν Φορεστέ.

Για τη γαλλίδα συγγραφέα, σήμερα συμμετέχουμε σε μια νέα εποχή, χωρίς να κατορθώνουμε να το αντιληφθούμε. Χωρίς να παραδεχόμαστε ούτε καν να διακρίνουμε ότι η προηγούμενη εποχή έχει πεθάνει. Έτσι διατηρούμε ένα μύθο, τον πιο σεβαστό απ' όλους τους μύθους: το μύθο της εργασίας, ο οποίος συνδέεται με όλες τις ιδιωτικές ή δημόσιες διεργασίες των κοινωνιών μας.

Μ' έναν τελειώς νέο τόνο, η Βιβιάν Φορεστέ σε μια εμπεριστατωμένη ανάλυση, καταγγέλλει τη σημερινή κατάσταση την οποία θεωρεί πιο μαύρη κι από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης. Σήμερα η φρίκη δεν είναι η εκμετάλλευση των παιδιών αλλά ο κίνδυνος της αχρηστίας που απειλεί τον καθένα από μας. Με τόνο σκληρό, πολλές φορές οργισμένο, η συγγραφέας καταγγέλλει τις συνηθισμένες απόψεις που συγκαλύπτουν τις ενδείξεις ενός κόσμου ο οποίος τείνει να μην είναι τίποτα περισσότερο από οικονομικός

Σωτήρης Ντάλης

Ο τίτλος αυτού του βιβλίου δικαιολογημένα μπορεί να προκαλέσει κάποια έκπληξη, σημειώνει ο συγγραφέας της μελέτης Ζαν Πωλ Φιτουσσί που είναι καθηγητής των Οικονομικών στο Ινστιτούτο Πολιτικών Επιστημών του Παρισιού, για να συμπληρώσει πιο κάτω ότι η συζήτηση απαγορεύεται από μόνη της, και προκαλεί αμηχανία και σε μας διότι τίθεται με όρους που δεν έχουν λόγο ύπαρξης και άρα είναι ανώφελο να διεξάγεται.

Όμως μετά τις βρετανικές εκλογές και την κυβέρνηση Μπλαιρ στη Μεγάλη Βρετανία, μετά τις γαλλικές εκλογές και την κυβέρνηση Ζοσπέν στη Γαλλία, μετά την επανοποθέτηση των επιλογών της πορείας προς την ΟΝΕ και προς το ευρύ στη Σύνοδο Κορυφής του Άμστερνταμ, μια ολόκληρη συζήτηση φαίνεται να ξαναρχίζει στην Ευρώπη. Πρόκειται ακριβώς για εκείνο που επί χρόνια υπήρξε *Η Απαγορευμένη συζήτηση* για την οποία κάνει λόγο ο Ζαν Πωλ Φιτουσσί. Για εκείνο που έθεσε στην ουσία εκτός δημόσιας συζήτησης η «μονόδρομη σκέψη» (*repensée unique*) όπως κυριάρχησε από την αρχή της δεκαετίας του '90 στην Ευρώπη, εκτοπίζοντας κάθε λόγο για δεξιά και για αριστερή προσέγγιση στην οικονομία.

Χωρίς διάθεση για πολεμική, ο συγγραφέας παραθέτει στο ευρύ κοινό τα βασικά δεδομένα, τις αντιλήψεις-κλειδιά της οικονομικής σκέψης, τα οποία συνήθως παραγνωρίζονται ή αγνοούνται.

Όπως σημειώνει εύστοχα στο επίμετρο ο Αντώνης Παπαγιαννίδης, εκείνο που λέει *Η Απαγορευμένη συζήτηση* του Φιτουσσί είναι απλό, ίσως αυτονόητο, κι όμως προξενεί κάποιο ρίγος: «Είναι εξόχως επικίνδυνο, τόσο για την οικονομία όσο και για τη δημοκρατία, το να θεωρητικοποιούμε την αδυναμία των πολιτικών επιλογών».

Ο Φιτουσσί καταφέρνει να αναίρεσει τον ιερατικό χαρακτήρα της οικονομίας, η οποία έχει πλέον πάρει τη μορφή κοινωνικής αριθμητικής και να

ο χαρτοκόπτης

Νταϊάνα Α.Ε.

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ απέθανε. Ζήτω η πριγκίπισσα Α.Ε.! Μετά το θάνατο της Νταϊάνα, οι πωλήσεις αναμνηστικών πήραν φωτιά. Κούκλες, κούπες, πιατικά, γραμματόσημα, νομίσματα και πάσης φύσεως διακοσμητικά αντικείμενα με τη μορφή της πλημμύρισαν την αγορά, μόνο και μόνο για να εξαφανιστούν από τα ράφια έπειτα από λίγες ώρες. Ο κύκλος των εργασιών έφθασε τα 150 εκατομμύρια δολλάρια. Και ο πυρετός δεν λείει να κοπάσει. Σκεφθείτε πως για την ειδική εκείνη ποικιλία ρόδων που πήρε το όνομά της από την εκλιπούσα, υπάρχει λίστα αναμονής ενός χρόνου!

Αντιθέτως, εύκολα βρίσκει κανείς τα ασημένια και χάλκινα νομίσματα (50 και 20 δολλάρια αντιστοίχως) της εταιρείας Sierra Mint, τις κούκλες της Franklin Mint (195 δολλάρια), τα διακοσμητικά σε γυάλινη θήκη της NCM Studio Inc. (40 δολλάρια). Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις, όπως και αρκετές άλλες που επωφελούνται από το μύθο της πριγκίπισσας, ισχυρίζονται ότι θα προσφέρουν μεγάλο μέρος των κερδών τους σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς, με πρώτο και καλύτερο στον κατάλογό το «Diana, Princess of Wales Memorial Fund» – το «επίσημο», δηλαδή, ίδρυμα που διαχειρίζεται την εικόνα της Νταϊάνα.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΩΣΤΟΣΟ, του «Fund» υποψιάζονται κομπίνια και λαμβάνουν τα μέτρα τους. Προς τούτο, μήνυσαν στις 18 του περασμένου Μαΐου τη Franklin Mint. Στην αγωγή τους υποστήριξαν ότι η εταιρεία εκμεταλλεύεται άνευ αδείας το «image» της πριγκίπισσας και απαίτησαν αποζημιώσεις. Προ ημερών πάντως (6 Αυγούστου), εισέπραξε και το «Fund» μια μήνυση από την εταιρεία Bradford Exchange Ltd. (πιάτα, κούκλες, μουσικά κουτιά). Η τελευταία ζήτησε να αφαιρεθεί από το ίδρυμα οποιοδήποτε δικαίωμα κοπυράϊτ. Ολα αυτά, βέβαια, μοιάζουν ασήμαντες λεπτομέρειες για τα δεκάδες (ναι, δεκάδες) κράτη που κυκλοφόρησαν γραμματόσημα αφιερωμένα στην Νταϊάνα. Από το Τουρκμενιστάν ως τις νήσους Μάρσαλ, τα τυπογραφεία δουλεύουν 24 ώρες το 24ωρο για να προλάβουν την άνευ προηγουμένου ζήτηση. Μεγάλες κερδισμένες, φυσικά, είναι οι χώρες εκείνες που είχαν βγάλει στην αγορά γραμματόσημα με την Νταϊάνα πριν από το τραγικό δυστύχημα. Κλασικό παράδειγμα το Τόγκο, 50.000 «φεγιέ» του οποίου μοσχοπουλήθηκαν τις προάλλες από μία εταιρεία και μόνο!

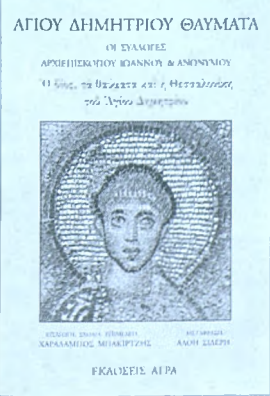
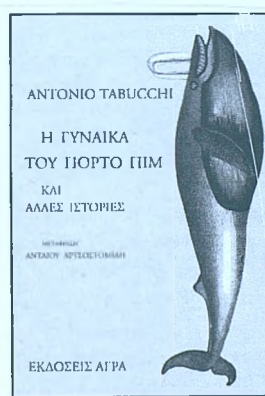
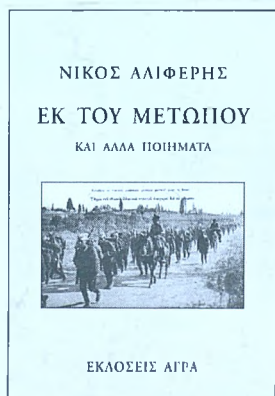
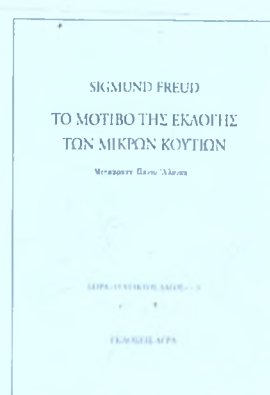
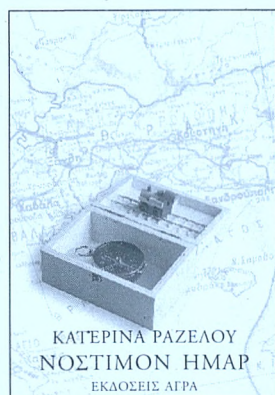
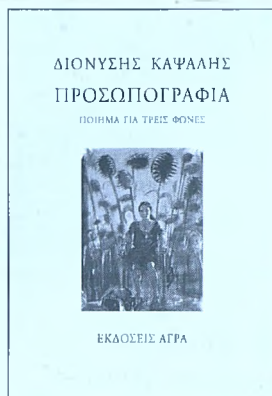
ΕΥΤΥΧΩΣ, στον κανόνα υπάρχουν και εξαιρέσεις. Το μεγαλύτερο κανάλι τηλεμάρκετινγκ των Ηνωμένων Πολιτειών αρνήθηκε να μπει στο χορό. Όταν οι υπεύθυνοί του «QVC» ήρθαν αντιμέτωποι με το δίλημμα «να πουλήσουμε ή να μην πουλήσουμε αναμνηστικά της Νταϊάνα;», απάντησαν με ένα ξερό «ΟΧΙ» στα πλήθη των ντήλερ που περίμεναν έξω από την πόρτα τους. Εχασε η φιλανθρωπία, είπαν αρκετοί. Ισως, ωστόσο, να κέρδισε η αξιοπρέπεια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Είς την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις: αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN

Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
Γ.Σ. ΚΙΡΚ
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά
αποσπάσματα
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ
Στοιχεία αυτοκριτικής
ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας
ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ
Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά
ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ
Η δίκη του Φλωμπέρ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Η εργασία στην ποίηση
ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ
Η Άλλη μου πατρίδα
ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»
Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογουστία
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ
Τσιγγάνικη ορχήστρα
ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ
Ιστορία μιας γραμμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ
Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική
ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη
Ιδέα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΔΙΑΠΗΣ
Ο χορός στους Κουντουριώτες
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο Βασιλιάς που πέθανε
ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878